ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਖਿਤਾਂਤ ਤੇ ਦੁਖਾਂਤ

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਹੋੜੂ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂਤ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ

ਪੜਿਆਹੋ ਮਸਨਮ ਬੁਹ

ਬੁਹਤ ਸਮੂ ਦੇਖਮ

ਬਾਬਾ ਬੋਵਾ ਜਿਸ ਬਾਬਰ
ਦਰਗਹ ਪੈਧਾ ਜਾਇ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਖਾਂਤ

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਪੰਥ ਅਾਲਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

Baba Banda Singh Bahadar
Da Birtant Te Dukhant

Balwant Singh Bahoru
B 257, Ranjit Avnue, Amritsar.
Ph. 0183-5066844

Printed in India
© : ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਹੋਰੂ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2006

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਸਰਵਰਕ : ਕੰਵਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ : ਸਿੰਘ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼, ਫੋਨ : 98149-44411, ਜਲੰਧਰ

ਕੀਮਤ : ਦੇਸ : 150 ਰੁਪਏ
ਪ੍ਰਦੇਸ : £ 5, $ 10

ਸਮਰਪਣ

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ

Baba Banda Singh Bahader
De Birtant Te Dukhant

Balwant Singh Bakaru
B 257, Ranjit Avnue, Amritsar
Ph. 0183-5066544

Printed in India
© ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਕੋਰੂ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2004

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਸਰਵਰਕ : ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ : ਸਿੰਘ ਕੰਪਿਊਟਰਜ, ਫੋਨ : 98149-44611, ਅਬੋਹਰ

ਕੀਮਤ : ਦੇਸ : 150 ਰੁਪਏ
ਪ੍ਰਦੇਸ : $ 5, £ 3.10

ਸਮਰਪਣ

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ

ਤਰਤੀਬ

1. ਭੂਮਿਕਾ 9
2. ਅਧਿਆਇ ਪਹਿਲਾ : ਪਿਛੋਕੜ 9
3. ਅਧਿਆਇ ਦੂਜਾ : ਮੁਢਲਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 21
4. ਅਧਿਆਇ ਤੀਜਾ : ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ 44
5. ਅਧਿਆਇ ਚੌਥਾ : ਗਿ : ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ 61
6. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੰਜੂਦਾ ਸੰਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਦਈ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ 111
7. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿਖਾਂਤ ਇਕ ਸਮਾਨ 170
8. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਡਾ. ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ "ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਸਿੱਖ" 178
9. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੋਚ 193
10. ਹਵਾਲੇ 202
11. ਅੰਤਕਾਵਾਂ 208

* * *

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ

"ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤੇ 'ਦ੍ਰਿਖਾਂਤ' ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਢੋਗੂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਤਾਰੀ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦਾ ਉਚੇਰਾ ਧਿਆਨ, ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੀ ਸਗੋਂ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਅਜੋਕੇ ਸਮਾਜੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨੇੜ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਤ ਸਰਬਪੱਖੀ ਸਹਿਜ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਚੌਥ ਦੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਜੋ ਘਾਲਣਾਵਾਂ ਘਾਲੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ 'ਤੇ ਪਈ। ਪਰ ਆਇਆ, ਹਥਿਆ, ਲਾਲਚ ਤੇ ਮੰਦਭਾਵੀ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪੰਥ ਦੀ ਉੱਚੀ ਚੜ੍ਹੀ ਪਤੰਗ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਕੱਟੀ ਗਈ।

ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਢੋਗੂ ਨੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਠੋਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸੋਝੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਖੇਲੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਜੋਕੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵੱਲ ਵਤੀਰਾ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪਟਵਾਰੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਤੀਰਾ ਅਸੀਂ ਅਜੋਕੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਵੀ ਪਰਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਚਪੇੜ ਇਕ ਪਈ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤ, ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਤੋਂ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ। ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਮੁੱਚੇ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਮੁਦੱਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਿਸਤਾ ਕਿਹਾ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਰਥਕ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਸੀਹ ਵਰਤਾਰਾ ਅਤੇ ਇਸ

ਤਰਤੀਬ

1. ਭੂਮਿਕਾ 1
2. ਅਧਿਆਇ ਪਹਿਲਾ : ਪਿਛੋਕੜ 9
3. ਅਧਿਆਇ ਦੂਜਾ : ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 41
4. ਅਧਿਆਇ ਤੀਜਾ : ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਝੰਗੂ ਦੇ 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ 51
5. ਅਧਿਆਇ ਚੌਥਾ : ਗਿ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ 111
6. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਕੈਦਖ਼ਾਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ/ਉਜਾਗਰ ਵਿਚ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ 170
7. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਰਨੈਣ ਸਿੰਘ ਤਿਲਕਧਾਰੀ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਦੋ ਵਖਰਾ ਵਿਚ ਸਮਾਨ 175
8. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਡਾ. ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ "ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਸਿੱਖ" 193
9. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੋਚ 202
10. ਸਿੱਟੇ 208
11. ਅੰਤਿਕਾਵਾਂ 275

* * *

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਅਣਹਾਜ਼ਰੀ

'ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ' ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਿਸ਼ ਫਰੋਲੂ ਨਾ ਸਿੱਖ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾਨੀ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਇਕਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਨਾਂਹੀ ਸਗੋਂ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇਹੇ ਸਮਾਨੀ ਸੋਚਦਾ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਆਣ ਲੈਣ ਲਈ ਸੰਤੁਲਤ ਬਹਾਦਰੀ ਵਰਤਮ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰੁਸ਼ਾਉਂਦਾ ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਆਧਰ ਤੇ ਘਸ ਕੇ ਦਸ ਕੁਝ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਕਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਤੇ ਯਾਰਜ਼ਾਦਾ ਆਲੋਚਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਾਦਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ 'ਤੇ ਪਈ। ਪਰ ਮਾਫ਼ਿਆ, ਅਫ਼ਸੋਸ, ਸਮਾਧ ਤੇ ਮਹਤਵਪੂਰੀ ਭਾਵਨ ਲੋਕ ਦੇ ਪਰ ਵੀ ਉਹੀ ਕਰੀਂ ਪਹਿਲ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗੀ ਸੰਤਾ ਜੋਗਾ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਾ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਧਰਤੂ ਨੇ ਵਰਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਲੇਖਕੀ ਨੇਮ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਦੱਸੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹ ਪੰਥਕ ਦਾ ਸਭ ਕਿਤਾਬੀ ਉਪਰਾਲਾ ਬਰਬਾਦ ਹੀ ਕਹੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈ।

ਅਸੀਂਤਾਂਸਾ ਬਾਬਾਦੀਤਾਬ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾਸਤਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਬਾਰਣ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੀ ਚੰਮਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਨਾਲਾਵ ਦੇ ਸਵੇ ਤੋਂ ਜੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵੀਰ ਵਡੀਹਾ ਦਾ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਕੋਵ ਸੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪਰਵਾਰੀ ਕਾਮ ਸੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਰੀਕ ਅਤੀ ਅਤੇਤ ਪਰਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾਣ ਕੰਦ ਦੇ ਵੀ ਪਰਮ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਜ ਤੋਂ ਜਾਪ ਪੰਥ ਦੇ ਕਾਜ ਪੰਹਾਰ ਦਾ ਪਰਵਾਰੀ ਜਿਸ ਤਿਕਾਰ ਦੇ ਉਸ ਪਰਵਾਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵਾਂਦਾ ਦਿਓ ਪਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾ ਕਹਾਣ, ਕੀਤੀ ਸਮਾਜੀ ਅਪਣਾ ਕੀਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਆਰ ਵਰਜ ਸਕੂਲੇ ਘਰ ਦੇ ਗਲੀ ਸੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰ ਤੋ ਬਰਬਾਦ ਗਲੀ। ਅੰਤੇ ਬਰਾ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਤਰਾ, ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਦਾਸ, ਕੁਝ ਭਾਸਕਾਰ, ਕੁਝ ਅਰਥਨ ਦੇਵ ਭੋਜ ਸਮਾਜ ਕੁਝ ਕੀਤ ਵਿਚ ਤਿੰਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾ ਦਾ ਹਨ ਵਿਸ਼ਲੇ ਪਿਹਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕੋਣ ਵਿਚ ਵਰਤਾਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕੀਤੇ ਸਾਰੀ ਕੀਤਾ ਤਿਆ ਪੁਸਤਕਾਰਾਂ ਤਿੰਨਾ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਦੀ, ਜਿਹ ਕਾਰਾ ਵਰਤੋਂ ਵਰਤਾਰਾ ਅਤੇ ਇਸ

ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਕਿੰਨੇ ਠੀਕ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਗਲਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰ
ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਮਝ ਬਨਾਉਣੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਅਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਉਲਝਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਾਂ। ਖਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾ
ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਪਰਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅਣਖ, ਸਿਰੜ, ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਉਤੇ ਪਹਿਰੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਤ
ਪਿਛੋਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਤੇ ਸਮਝ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹਰ ਨੇਕ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਲਈ ਬਹੁ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਹੇੜੂ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਪੈਂਤੜੇ ਪੱਖੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇ
ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਇਹ ਸੋਝੀ ਵੀ ਵਿਹ
ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ
ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਰ ਦੌਰ ਵਿਚ ਨੇਕ ਮਨੁੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਬੂਲਦੇ
ਆਏ ਹਨ।

ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ
(ਕਰਤਾ : ਨੇੜਿਓਂ ਡਿੱਠੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ)

ਭੂਮਿਕਾ

ਪੁਸਤਕ, 'ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂਤ' ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ 'ਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਮੁਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਪੰਥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਣੀ-ਗਿਆਨੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸਥੇਬੰਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਜੋ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਭੰਡਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਕਈ ਸੀਵਤ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਹਤ (ਵਿਆਖਿਆ) ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨਾਲ ਲਿਖਾ-ਪੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜੋ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਪਹਿਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਪਾਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਲਿਖਾ-ਪੜ੍ਹੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕਾਲਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਸ ਅਤੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਗਲਤ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪੰਥ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ, "ਭਲਿਆ ਮਾਣਸਾ! ਇਹ ਲਿਖ ਕੇ ਨਵੇਂ ਝਮੇਲੇ ਨਾ ਪਾ। ਛਾਇਦੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨੁਕਸਾਨ ਜਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਜਾਣ।" ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਭੰਡਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗੁਣਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇਸ ਨਿੰਦਣ, ਭੰਡਣ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਈ ਰਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਅਜੀਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, "ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਰਸਾਲੇ ਲਈ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕੇ ਲਿਖਿਓ। ਤੁਹਾਡੀ ਲਿਖਣੀ ਤਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।" ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਗਲਤ ਦੋਸ਼ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਇਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ

ਭੂਮਿਕਾ

[illegible] ਕਿਸੇ ਜਾਣੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜਾ ਚ ਬਦ [illegible]

[illegible] ਹੈ ਵਿਹਾਰਪੱਖ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਨਜ਼ਰੀਏ [illegible] ਅਰੋਬਾਤ ਦੇ ਗਲਤ ਦੋਸ਼ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਛਾਦ ਕਰਾਰ ਕੀਹਣ ਵਿਚ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ [illegible]

ਨਾਲ ਮਿਲਾਦ ਸਮਾਧ ਤੇ ਤਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਾਰ ਕਿਵ ਗਲਤ ਦਰ ਵਿਚ ਦੇ ਨ
ਕੋਲਾਨੇ ਦ ਸਾਫ਼ ਬਾਰੀਕੀ ਵਿਸ਼ ਦਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦ ਪਿਤਾਵ ਅੰਗ ਦੀ ਸਮਾ ਪਿਤ
ਪੀਕਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਤੇ ਬਸਾਰ ਪੈਨਾ ਸਫ਼ਾ ਲਈ ਸੋ ਗਿਰੋ ਹਾਰ ਅੰਮ ਦ
ਵਿਚ ਵਿਜ਼ਤ ਗ ਤਾਂ ਅਜੋਕੇ ਸਿੰਘ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੌਕਾਨ ਗਿਆ ਨ ਕਾਤਵਾਲਾ ਪ ਪਿਤਾਵ
ਪੈਂਦਾ ਹਾਲਾ ਸਿਆਣ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਤ ਸਾਂਚੇ ਸਿਧ ਕਾਮੀਆਂ ਦੀ ਵਰਿਤ ਦਾਰ
ਧਰ ਗਲਤੀ ਪ ਵਿਚ ਨ ਜਾਹਿਰਾਣ ਨਾਲ ਪਹਾਣ ਸਤਿਤ ਜੋਹਨਾ ਨ

ਸਾਲਾ ਮਰਤ ਸੀਯਤ ਸ਼ੀਪੀ ਪ= ਪੀਤ ਦਾ ਗਲ ਪਿਤਾਸ਼ ਦੀ ਪ
ਪਾਛਤ ਨ ਸ਼ਰਮਣ ਤ ਸਮਝ ਮਾਂ ਦੀ ਯਕਾਰਾ ਹਤ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤੇ ਸਾਲ
ਚਾਰੀ ਹੈ ਸਹਤ ਹਤ ਦਾ ਮਾ ਵਿਤਤ ਮਾ ਪੜਤ ਨੂੰ ਮਾਰਦ ਸੋਲ ਮਾਰਦਾ
ਸਾਖਤ ਪੰਛਤੀ ਪੜ ਨਾਲ ਪੀ ਸਮਾ ਸਮਾਰਕ ਸੁਮਾਰਤ ਤਾ ਪੰਤ ਗਈ ਦੇ ਪਾਤ
ਰਜਵਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਾਮਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਜ਼ਾਰਾ ਸਮਾ ਸਮੀਤ ਸਾਲ
ਇੰਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਰ ਦੇਰ ਵਿਚ ਨਤ ਮਾ ਸ ਦੇ ਤੁਲਾ ਦਾ ਸਾਰਕਾਰ ਸਿਵਾ
ਮਾਸ ਹਤ

ਸਾਲਾਬੀਨ ਸਿੰਘ
ਕਰਨਤਾ ਕੰਤਰਿਕ ਵਿਭਾਗ ਸਤ ਚਿਤਰਕੋਟ

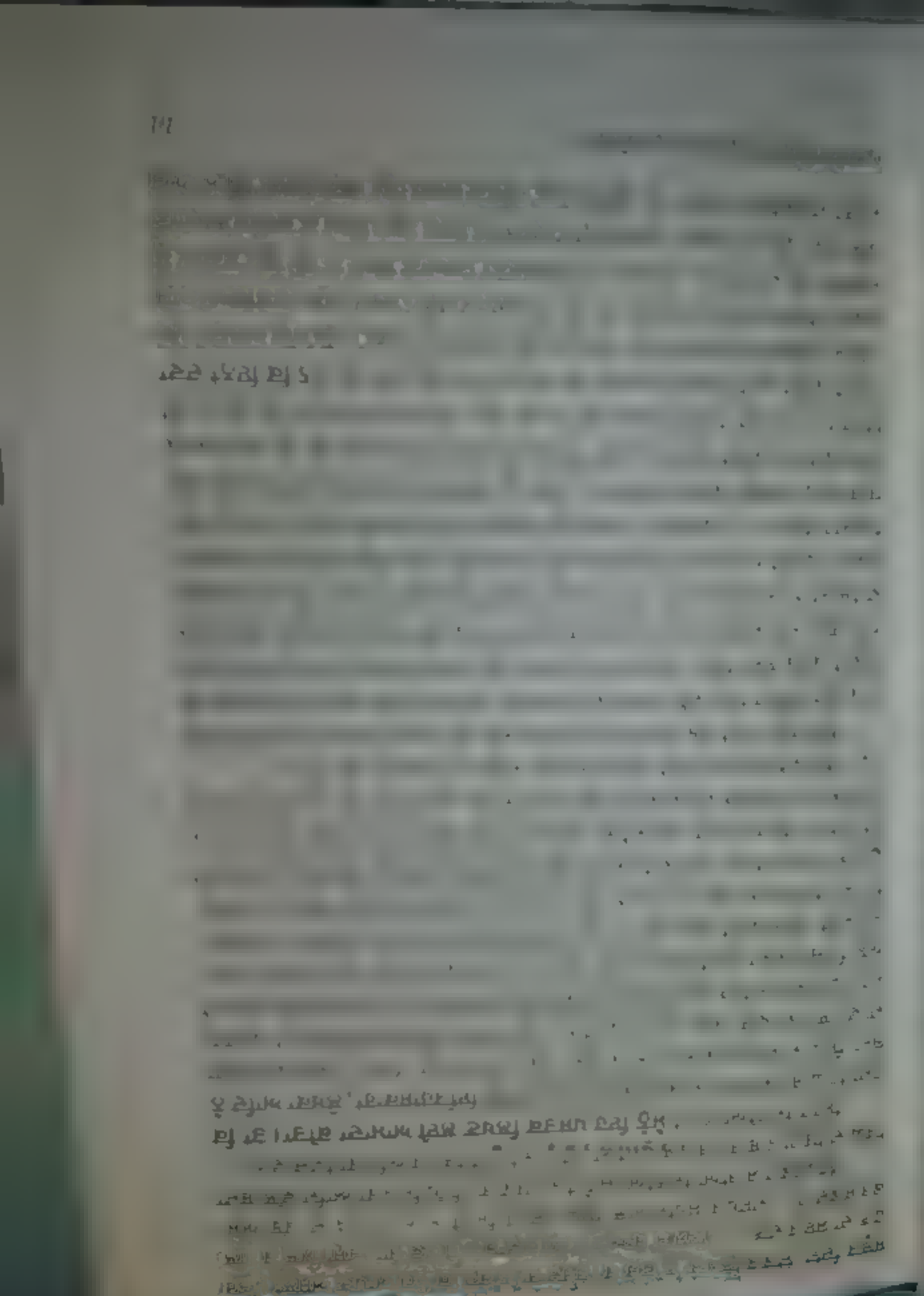

ਸਾਡਾ ਸਿਖਰ ਸਰਵਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸਾਡੇ ਸਿਖਰ ਸਰਵਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ

ਪਿੰਡ ਬਹਾਦਰ ਕਲਾਂ ਰਜਵਾਹੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਭਾਈ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਪਿਆ।

ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਲਗਭਗ 1,850 ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ 412 ਘਰ ਹਨ। ਖੇਤੀ ਮੁੱਖ ਕਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਣਕ, ਝੋਨਾ, ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਗੰਨਾ ਮੁੱਖ ਫ਼ਸਲਾਂ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਇਕ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਦਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਵੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਡਾਕਟਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇਕ ਵੱਡਾ ਛੱਪੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਛੱਪੜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪਿੱਪਲ ਅਤੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਘਾਟ ਹੈ। ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੱਚਾ ਰਾਹ ਹੈ, ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਸਰਪੰਚ ਸਮੇਤ ਨੌਂ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਪੰਚ ਬੀਬੀ ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਹਨ, ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇੰਟਰਲਾਕ ਟਾਈਲਾਂ ਲਗਵਾਈਆਂ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੈਂਕੀ ਵੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਸਪਲਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਗੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਖੇਡਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਿੰਡ ਦੀ ਖੇਡ ਕਮੇਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਮੌਕੇ ਢੋਲ ਦੀ ਥਾਪ ਉੱਤੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਗਿੱਧਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਜੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘੱਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹੀਦ ਸਮਾਰਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਰਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵਾਰੀ। ਹਰ ਸਾਲ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਰ ਸਾਲ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੰਗ-ਰੋਗਨ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਰਦੀਆਂ ਮੁਫ਼ਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਪੰਜ ਮਰਲੇ ਦੇ ਪਲਾਟ ਕੱਟੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉੱਤੇ ਘਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਜੰਗਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਛੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣ ਪਿਤਾਪਰਮੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਤੀ ਦੇ ਧਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਂਝਤ ਸ
ਮੱਤਾਂ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪਰ ਇਨਾਂ ਦੇ ਪਏ ਪਕਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਧਅੰਨ ਕੀ ਹੈ
ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣ ਆਪਣ ਮੱਤ ਦੀ ਪਸਸਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਨੂੰ ਸਚ ਤ ਚੰਗਾ ਮੰਦ
ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾ ਦ ਧਰਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖ ਹ
ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਹ ਚੰਪ ਹ ਜਾਂਦ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਨ
ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਖਿਆ 'ਚ ਅੰਮ ਵੰਚ ਕਿਸ ਨ ਤਿਤ ਪੰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਮੂਹ ਮਨ ਦ
ਲਈ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਸਿਧਾਂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿਦ ਸਿਘ ਜੀ ਨ ਬਾਬਾ ਬਨ ਸਿ
ਬਹਾਦਰ ਨੂ ਯਜ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਝ ਕ ਅੰਦ ਸੰ ਸਾਲ ਚ ਇਸ ਉਪ ਮ ਤਾਲੋਪ ਵਿਚ ਖਤ ਅ
ਰਹ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਨੂ ਖਤਮ ਕਰਕ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ, ਸ
ਪੰਜਾਬ ਵਾਲ ਤਰਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨ ਬਤੁ ਸਮ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਲਾਮੀ ਮਜਬ ਰਾਜ ਦੀਆ ਜੜ੍ਹ
ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅੱਠ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇ ਜਿਜਿਆ ਮੌਕਾ ਸੀ ਜਦ ਗੈ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੋਮਨਾ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸ਼ਾਮਜ਼ਾ ਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇ
ਸਰਹਿਦ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸਹੀਂ ਚੋਂ ਮੱਸ ਕ ਦਿੱਤੇ ਮਗਰ ਸ਼ਾਦਮਾ ਸ਼ਾਹ ਜਿਜਾਰ ਸਾ ਤਾ ਇਸ ਸਾ
ਬੰਤੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ ਦਹਿਆ ਸਮਾ ਰ ਸ ਰ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਤੱਕ
ਆਪਣਾ ਤਸੱਲਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੇ ਸਰ ਸਮਾਏ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨਾ
ਲਗਦ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜ ਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ
ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦ ਸਹਰਾ ਜਾਰ
ਕੀ ਤੀਆ

ਅਕਬਰ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਨਾਮੀ ਗਰਾਮੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦ
ਹੀ ਨਜਰੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਦੇਸ ਜਿੱਤ ਲਏ
ਕਰੋੜਾਂ ਬਗੁਨਾਹ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਕਤਲਆਮ ਕੀਤਾ
'ਤ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਰ ਕਈ ਸਮਾਰਾ ਵਾਰ ਹਮਲ
ਦਿੱਤ, ਹਜਾਰਾ ਮਰਦਾ ਅੱਰ ਤਾ ਸ
ਵਜਿਆ। ਸ ਸਲਤੀਆ
ਤੱਕ ਦ ਹਜਾਰਾ ਸਹਿਰਾ
ਆਮ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ
ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਛੰਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿ
ਫੌਜੀ ਦੀ ਸਟ
ਅਜ਼ਾਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਹਰ ਮਜ਼ਬ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜਾ
ਸਰਹਿਦ ਵਿਖੇ ਸੈਦ ਅ
ਅਤਮਾਰ ਮਜਹਬ ਸਾਹਿਬ ਇਸਲਾਮ
ਹਰ
ਜਿੰਦਗਿਆ ਹੀ

ਹਸਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ,
ਮ ਮਿਸਲਾਮ ਮ ਰਾਹ ਦਿਸ ਜਿ ਵ ਤੀ ਰਕਾਵਟ ਸਨ ਇਸ ਕਾਰਣ ਹੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੱਦੀ
ਸਕਾਬਰ ਦੇ ਤੁਰੰ ਪਿਛ ਗਰੂ ਜੀ ਨ ਯਾਸਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤੀਜ ਸਿਧਾਂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਦ
ਅਕਬਰ ਦੀ ਜਿਆਰਤ ਕਰਨ, ਬਾਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥ ਨ ਜਿਹਾ ਅਸਫਲ ਕਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਰਸ ਦ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਉਂਦ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਕਤਲਆਮ ਕਰ
ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਰਹਿਦ ਸਹਿਰ ਤਬਾਹ ਅਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਇਸ ਮਕਬਰ ਨੂੰ
ਨਕਸਾਨ ਨਾ ਹ ਦਿੱਤਾ।

ਦਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਹਮਲਾਵਰ ਜਨਨੈਲ ਲੁਟਦੇ ਰਹੇ। ਮਹਿਮਦ ਗਜਨਵੀ, ਬਾਬਰ
ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦ ਹਾਦਸਾਹ ਜਨਨੇਸ਼ਾ ਦੇ ਮਸਮ ਅੰਜ
ਦੀ ਖਤਾ ਨ ਪਾਰ ਹਰ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਸਾ ਤ ਸਿਹ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ
ਅਤ ਸਭ ਤੱਕ ਪਹਿਲ ਸ ਦੇ ਇਸ
ਤਾ ਸਮਾਜ
ਅਤੇ ਆਪਣ ਸ
ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹ
ਸਚਾਇਆ
ਸ਼ਬ ਕ ਬਧ
ਵਿਚ ਫਰਾਸ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ ਹਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਪਰ ਇਸ
ਖਿਡ ਹੀ ਪ ਰਿਆ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ
ਹੀ ਲਏ ਗਏ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਕਮਿਉਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬ ਮਾਰਕਸ

ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਮੁਜੱਦਦ ਅਲਫ਼-ਸਾਨੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੁੱਗ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਅਕਬਰ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਤਮਾਮ ਜਨ ਦੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸ਼ਕਾ ਨੇ ਪਾਸਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਏ ਫੈਸਲਾ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀ ਅਹਿਮਦ ਮਜਦੱਦ ਅਲਫ਼ਸਾਨੀ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੁੱਗ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਦਾ ਤਾਰ ਵਿਚ ਰੂਸ ਅੰਦਰ ਬੋਲਸ਼ਵਿਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਆ ਇਸ ਅਤਿ ਮਹੱਤਵ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਮ ਸਾਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਰੂਸ ਵਿਚੋਂ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਭੂਤ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਖੇਤੀ ਕਿਸਾਨੀਆਂ ਜਗੀ ਬਣ ਗਈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਰੀਦਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਰੂਸ ਭੁੱਖਾ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੂਸ ਵਿਚੋਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦਾ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਚਾਹ ਕਰ ਰਸ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਵਾਅਦਾ ਹੇਠ ਸ਼ੁਰੂ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਅਜ ਵੀ ਕਈ ਪਰ ਤਿਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸਾਮ ਨੇ ਅਪਨਾ ਕ ਆਪਣੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਕ ਸਮ ਪਿਛੋ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰਿਆ।

ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਵਰਣ ਵੰਡ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਅਹੁਦੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹੰਤੀ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸਮਕਾਲੀ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਵਿ ਸਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ,

''ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਐਸਾ ਦਬਦਬਾ ਬੈਠਾ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਰਾਣ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁੱਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਆਮ ਲੋਕੀ ਸਿੱਖ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਾਨਿਰਾਜ ਦਾ ਵਰਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹਾਕਮ ਬਣਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ ਹਨ ਆਏ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਗਣਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅ ਅਮਲ ਸੀ। ਇਕ ਨੀਚ ਭੰਗੀ ਜਾਂ ਚਮਾਰ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਅਛੂਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ .....(ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ) ਪਾਸ ਕਵਲ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਪੈਰ ਆ ਧਰਦਾ। ਉਚੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਾਲੇ ਅਤ ਹਨਾਢ ਲਕ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਅਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਜਿਥ ਜਾਣ ਪਰ, ਏਹ ਲਕ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦ। ਨਾਂ ਮਜਾਲ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤ ਉਹ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ ਕਈ ਵਾਰੀ ਰਜ ਤੀਜਾ ਵਿਚ ਪੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।''

ਇਹ ਸੀ ਅਸਲੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਕ, ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ 'ਬੰਦੇ' ਨੇ ਜੁਗ ਪਲਟਾ ਕੇ ਗਰ ਆਮ ਆ ਸਾਰ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ।

ਪਰ ਸਦ ਅਫਸਸ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕ ਧੜੇ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜਾਤ ਬਰਾਦਰੀ ਈਰਖਾ ਅਤ ਲਾਲਚ ਵਸ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤ ਫਰਖਸੀਅਰ ਦੀਆ ਕੁਟਲ ਨੀਤੀਆ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗੱਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ ਅਤ ਮਗਲਾ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਹ ਰੋਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੜਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨ ਜੁਲਮੀ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਲਈ ਸਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਸ਼ਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਰੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬਾਮਲ ਸਨ। ਮਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਸਾਰੇ

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮ, ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਬੇਸਿਰ-ਪੈਰ ਦਾ ਲਾਕ ਭੰਡਿਆ ਅਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਅਜ ਵੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ

ਸਿੱਖ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਦਹਾਕਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਜਿਸ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਿਰਲੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਸਭ ਸਾਧਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵੀ ਝੱਲੇ, ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਉੱਭਰੇ।

ਸਿੱਖ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ, ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮਿਸਲਾਂ ਹੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀਆਂ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਫ਼ਕੀਰ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁਦੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸਨ, ਦੀਵਾਨ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਮ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਲਗਾਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਵਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੰਦਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਇਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ੌਜ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਪਠਾਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਯੂਰਪੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕੋਲ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰ ਸਨ। ਜਨਰਲ ਵੈਂਤੂਰਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਅਲਾਰਡ ਵਰਗੇ ਯੂਰਪੀ ਜਰਨੈਲ ਵੀ ਇਸ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਮਿਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਅੱਜ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਜਨਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਸੀ [illegible] ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਪਤਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਕਾਰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਧਿਆਇ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ, ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਕੌਮ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਖਾਏ ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ।

ਕੁਦਰਤੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਡੰਗਣ ਅਤੇ ਨਿਦਣ ਦੀ ਨਾਪਾਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖਾ ਨਾ ਮਿਸਾਲ
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ

ਵਖਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ
ਆਪਣਾ ਵਿਹਲਾ ਸਮਾ ਸੁਆਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਝੁੱਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸੰਜਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪਰਿਸ਼ ਅਕਾਦਾ ਸਰਕਾਰਾ ਦਾ ਧਸਕਦੀ ਇਸਲ ਕਰਕ ਅ ਰਸਦ
ਲਾਭਾ ਦੀ ਪਾਪਤੀ ਲਈ ਕੰਝ ਕਾਮ ਨਿਹਾਦ ਸਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾ ਕ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ
ਬਿਆਨ ਛਪਵਾ ਕ ਆਪਣੀ ਹਦ ਤੱ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣਾ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ
ਮਾਮਲਾ ਬਾਰ ਤਾਂ ਕਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀ ਹਸਲ ਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਰਾਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ
ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਗਲਤ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਕ ਲਕਾ ਨ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਸਟ
ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੋ ਅਹਿਮ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ 7 ਦਸਬਰ [illegible]
ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪਸਤਕ ਵਿਚ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ
ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉਘੇ ਪਰਿਵਾਰ [illegible]
ਨਾਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤਾਂ [illegible]
ਵਿਚਲੀ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪ [illegible]
ਹਰੀਸ਼ ਢਿਲੋਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰ ਅੰਗਰਜੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ
life of a Saint & General Recreated the [illegible]
ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਗਲਤ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰ [illegible]
ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਬ [illegible]
(ਲੇਖਕ) ਨੇ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਕਲਮਬ [illegible]
ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯੁਵਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ [illegible]
ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਕੁੱਚੀ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ [illegible]
ਨੂੰ ਪੋਸੀ ਪੱਛੇ ਜਦ ਇਸ ਪਸਤਕ ਦੀ ਗਲ ਸ਼ਿਆਮਤੇ [illegible]
ਰਚੀ ਗਈ ਹੀ ਆਖਿਆ ਦਸ ਕ ਪਾਠਕਾ ਨੂੰ ਭਬਲਭੂਸੇ [illegible]
ਹੈ? ਫੌਜੀ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀ ਲਕੀਰ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧੇ ਸੋਚਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਚਲਦੇ [illegible]
ਲੀਤੀ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ?

ਦੂਜੇ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਐਸ ਐਸ. ਧਨੋਆ, ਸਾਬਕਾ [illegible]
ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ [illegible] ਦੀ ਲਿਖਾਰੀ ਦਿਆ ਸਿਮਮ [illegible]
ਬਾਰ ਛਪਿਆ ਸਿਆਣ ਅਜੀ ਵਸਹਾਰ [illegible]
ਹੈ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਸਤਕ [illegible]
ਆਕਾਦਾ ਉੱਚ ਆ ਹੀਆ [illegible]
ਪੰਜਾ ਦ ਖੂਨ ਵਿਚ ਪੀ [illegible]

ਆ ਅਸਿੱਧ ਢਗਾ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦ ਕ ਸਥਾ [illegible]
ਵਾਸਤ ਰਾਜ ਸਕਾ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਿਓ ਵਰਨਾ [illegible]
ਮਾਵਜੂਦ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਸਕਾ [illegible]
ਦੇ ਕੋਲ ਸ਼ਸ [illegible]
ਸਾਵਜੀ [illegible] ਗਬਿਦ ਸਿਘ ਦ [illegible]
ਦਸੀ ਮਾਰ ਸ਼ਸ [illegible] ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨ ਉਸ ਵਲ ਦੇ ਵਾਇਸਰਾਇ ਨੂੰ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ
ਪਤਿਸ਼ਠ ਦੇਸ਼ਆ [illegible]
ਸਾਰਾ ਸਨ [illegible]
[illegible]
ਦਾਸ ਪੁਰਾ [illegible]
[illegible]
[illegible]
ਦਾ ਮਾਰੇ [illegible]
[illegible]
[illegible]
ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹ [illegible]
ਹਜਾਰਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾ [illegible]
[illegible]
[illegible]

ਸ਼ਹਰੀ ਵਿਕਾਸ ਸਮੇਤ। ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਮੰਤਰੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ

ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਯਾਤਰੀਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਤਮ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਯਤਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 13 ਮਾਰਚ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੂਫ਼ਾਨ ਕਾਰਨ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਈ ਖੰਭੇ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਰ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਹਨ।

◆◆◆

ਅਧਿਆਇ ਪੰਜਾਹ

ਵਿਛੋੜਾ

ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਅਰਿਆਵਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਸਾਲ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਸਾਲ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਛੱਡਣਾ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ ਚਲੀ ਗਈ। ਅਰਿਆਵਤਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ।

ਉਹ ਉਸ ਰਾਤ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਉਸ ਰਾਤ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਉਸ ਰਾਤ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਉਸ ਰਾਤ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਉਸ ਰਾਤ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਕੰਮ ਤੇ ਗਿਆ।

15 ਮਾਰਚ 2018

◆◆◆

ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਤਣ ਦਿਆ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੂੰ ਸਿਮਰਤੀ ਦੀ
ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਮੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕਰਨ ਦਾ ਵ
ਦਾ ਦਾ ਦਾ ਦਾ ਦਾ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦਾ ਦਾ ਦਾ
ਤਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾ ਖਾਸ ਜਨਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਉਪਰਾਲ ਕਰਨ ਵੀ ਚੁਨਾ ਲਈ
ਦਾ ਦਾ ਦਾ ਦਾ ਦਾ

ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸੀ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕੁਝ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ। ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਔਜ਼ਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਉਹ ਲੋਕ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੂਹ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਚੁੱਪ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਚੌਪਾਲ ਵਿਚ ਇਸੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੂਹ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਤੰਬੂ ਲਗਾ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉੱਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤੰਬੂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗਾ।

ਪਿੰਡ ਬਰਾੜ ਦੇ ਮਾਲਵਾ ਸੀ ਮੁਖ

ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੰਸਥਾ

ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਾ, ਬਠਿੰਡਾ ਦਾ ਪਿੰਡ

ਦੇ ਦਿਖਲਾਨੇ ਵਰਜ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਛਾਨਾ ਹਾਲ

ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਦਭਾਗਜੀਆਂ ਦਾ ਨਾਲ ਅੰਮ ਪਰੀਵਾਰ ਸਾਰਾ

ਕਿਥੋਂ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਮੱਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਗਰਾਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬ

ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਭਲਾ

ਕੁਝ ਵੀ ਸਿਹੇ ਜਿਹੇ ਬਿਰਤੀ ਦਾਖਿਲ

ਸ਼ਿਵਦਾਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਗਮਨ

ਅਤਿਆਚਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਮੀਨਦਾਰਾਂ ਨੇ

ਓਹਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸਿਕਦੇ ਦੇ ਨਰਗਰਾਂ ਨੂੰ

ਉੱਪਰ ਮਹਾਦੇਹ ਪੰਜ ਸਮਰਥ ਨਾਲ

ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਭਲੇਦਾ ਵਾਲੇ ਦੀ

ਆਤਮਾ ਸੇਵਕੁਅਲ ਦਾ ਜਿਥੇ ਰੱਬ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੇ ਸਲੋਕ

ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਵਰ੍ਹਾ ੨੦੨੩-੨੪ ਦੌਰਾਨ ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਖ਼ਰਚ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ੩੪ ਲੱਖ ੭੨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਰਹੀ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਖ਼ਰਚ ੩੩ ਲੱਖ ੯੫ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਕਾਦਮੀ ਕੋਲ ੭੭ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਤ ਰਹੀ। ਇਹ ਬਚਤ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਬਚਤ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਵਧੇਰੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਛਪਣਾ ਹੈ।

ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ ਲਗਭਗ ੬੨ ਫ਼ੀਸਦੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ੮ ਲੱਖ ੪੦ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫ਼ੀਸ ਤੋਂ ੧ ਲੱਖ ੧੫ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਤੋਂ ੨ ਲੱਖ ੩੦ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਖ਼ਰਚ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਖ਼ਰਚ ਹੋਈ, ਜੋ ੧੪ ਲੱਖ ੬੦ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ੭ ਲੱਖ ੮੫ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਖ਼ਰਚ ਹੋਏ।

ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ੪੨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ੧੮ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ੯ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ੬ ਨਾਵਲ, ੪ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ੫ ਬਾਲ-ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਰ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ੫੦੦ ਕਾਪੀਆਂ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ੧੦ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਾਇਲਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਵਿਕਰੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਗਭਗ ੩੨੦੦ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਗੋਦਾਮ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਮਾਨ, ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ’ਤੇ ਲਏ ਗਏ। ਸਭਾ ਨੇ ਦੋ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੌਨ ਧਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ ਗਏ।

ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ੨੧੦੦ ਨਵੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ੬੫੦ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੮੪੦ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ੯੭੫ ਹੋ ਗਈ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾਵਲ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰੀਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਅਜੇ ਅਧੂਰਾ ਹੈ।

ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਮਾਨ, ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ’ਤੇ ਲਏ ਗਏ। ਸਭਾ ਨੇ ਦੋ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੌਨ ਧਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ ਗਏ।

ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ੨੧੦੦ ਨਵੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ੬੫੦ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੮੪੦ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ੯੭੫ ਹੋ ਗਈ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾਵਲ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰੀਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਅਜੇ ਅਧੂਰਾ ਹੈ।

ਸੁਕਾ ਕੇ ਜਿੱਦਰ ਪੁਰਾਣੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਹਾਰਨੀ ਨਾਲ

ਕਾਫ਼ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਰਾਹੀਂ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਹੋਨ ਉਹ

ਸੋਹਣ ਕਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸਨ

ਲਈ ਬਣਾਏ ਸੋਧਾਂ ਵਿਚ ਬਾਸਨ ਦੀ ਮਾਲ ਦੇ

ਸਾਰੇ ਸਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ੰਜ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਪਿਆ

ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਬੋਕ ਤੁੱਕ ਬੁਹਮਣਾਂ ਦੇ ਦਾ

ਜਿਸੀ ਟੱਕਰ ਲੋਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦਾ ਸਨ,

ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ ਫ਼ਾਹਿਯਾਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾ

ਬੁਧਮਣ ਰਹਿਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਦੇ 'ਮਹਾਯਾਨ

ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਸ਼ੋਕ

ਸਭਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਨਾ ਹੋ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਦਾ ਅ

ਦੇ ਬਿਸ ਅੰਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾ

ਵਿਆਕਰਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਤ

ਉਹ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਛੂਹ ਕੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਵਿਚ ਰੁੱਝਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਟਾਨ

10135 धन, 43620 हाथ की कुल (हाथ की कमी) अमावस्या को पूरे 3 दिन तक (शुक्ल प्रतिपदा)

**

ਸਰਕਾਰੀ ਪਰਚਾ ਤੀਸਰਾ ਅਧਿਆਇ

ਸਰਕਾਰੀ ਪਰਚਾ ਅਧਿਆਇ

ध्वनि-परिवर्तन के नियम ध्वनियों के उच्चारण-स्थान और प्रयत्न पर आधारित होते हैं। जब कोई ध्वनि अपने समीपवर्ती ध्वनियों से प्रभावित होकर अपना रूप बदलती है, तो उसे ध्वनि-परिवर्तन कहते हैं। यह परिवर्तन कभी-कभी इतना अधिक हो जाता है कि शब्द का मूल रूप पहचानना कठिन हो जाता है। उदाहरण के लिए, संस्कृत का 'हस्त' प्राकृत में 'हत्थ' और फिर हिन्दी में 'हाथ' बन गया। यह परिवर्तन क्रमिक रूप से कई शताब्दियों में हुआ।

ध्वनि-परिवर्तन के कुछ प्रमुख प्रकार हैं — लोप, आगम, विपर्यय, समीकरण और विकास। लोप में शब्द की कोई ध्वनि छूट जाती है, जैसे 'स्नान' से 'नहान'। आगम में कोई नई ध्वनि जुड़ जाती है, जैसे 'स्कूल' से 'इस्कूल'। विपर्यय में ध्वनियों का क्रम बदल जाता है, जैसे 'चिकित्सा' से 'चिकित्सा' का कुछ क्षेत्रों में 'चिकित्सा' हो जाना। समीकरण में एक ध्वनि दूसरी के समान हो जाती है, जैसे 'पक्का' से 'पक्का'। विकास में ध्वनि का उच्चारण पूरी तरह बदल जाता है, जैसे 'क्ष' का 'छ' या 'क्ख' हो जाना।

ध्वनि-परिवर्तन के कारणों में भौगोलिक, सामाजिक और मनोवैज्ञानिक कारण प्रमुख हैं। भौगोलिक कारण में जलवायु, भूमि और भौगोलिक बाधाएँ आती हैं। सामाजिक कारण में शिक्षा, संपर्क और सामाजिक स्तर का प्रभाव पड़ता है। मनोवैज्ञानिक कारण में बोलने वाले की मानसिक स्थिति और उच्चारण की सुविधा-असुविधा का महत्त्व है। कभी-कभी लोग जानबूझकर भी ध्वनि बदल देते हैं, जैसे बच्चों की तोतली बोली में।

ध्वनि-परिवर्तन के अध्ययन से हमें भाषा के इतिहास को समझने में बहुत सहायता मिलती है। इससे हम यह जान पाते हैं कि एक ही भाषा के विभिन्न रूपों में इतनी विविधता क्यों है। यह अध्ययन हमें यह भी बताता है कि भाषा स्थिर नहीं है, वह निरंतर बदलती रहती है। यही उसकी जीवंतता का प्रमाण है। जो भाषा नहीं बदलती, वह मृत भाषा बन जाती है।

ध्वनि-परिवर्तन के कुछ उदाहरण देखकर हम इसे और अच्छी तरह समझ सकते हैं। संस्कृत के 'कर्ण' से हिन्दी का 'कान' बना। यहाँ 'र्ण' का लोप हुआ और 'क' का 'क' ही रहा। संस्कृत के 'अग्नि' से हिन्दी का 'आग' बना। यहाँ 'ग्नि' का 'ग' रह गया और 'न' तथा 'इ' का लोप हो गया। संस्कृत के 'सप्त' से हिन्दी का 'सात' बना। यहाँ 'प्त' का 'त' रह गया और 'स' का 'स' ही रहा।

ध्वनि-परिवर्तन के कारणों में भौगोलिक, सामाजिक और मनोवैज्ञानिक कारण प्रमुख हैं। भौगोलिक कारण में जलवायु, भूमि और भौगोलिक बाधाएँ आती हैं। सामाजिक कारण में शिक्षा, संपर्क और सामाजिक स्तर का प्रभाव पड़ता है। मनोवैज्ञानिक कारण में बोलने वाले की मानसिक स्थिति और उच्चारण की सुविधा-असुविधा का महत्त्व है। कभी-कभी लोग जानबूझकर भी ध्वनि बदल देते हैं, जैसे बच्चों की तोतली बोली में।

ध्वनि-परिवर्तन के अध्ययन से हमें भाषा के इतिहास को समझने में बहुत सहायता मिलती है। इससे हम यह जान पाते हैं कि एक ही भाषा के विभिन्न रूपों में इतनी विविधता क्यों है। यह अध्ययन हमें यह भी बताता है कि भाषा स्थिर नहीं है, वह निरंतर बदलती रहती है। यही उसकी जीवंतता का प्रमाण है। जो भाषा नहीं बदलती, वह मृत भाषा बन जाती है।

ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਠਾ ਕੇ ਸਦਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਮਾਣਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਤੱਥ ਸਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗਲਤ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਦਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੰਗ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਸਦਨ ਦੀ ਗਰਿਮਾ ਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵਜੋਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੀਏ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਵੱਖਰੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਦਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੁਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਸਦਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਸਦਨ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ? ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਦਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੁਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਸਦਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਸਦਨ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ? ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮਚ ਗਈ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਹ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਸਨ।

ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ਹਨ। ਮੁਖੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਸਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਰ ਘਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰੋਣ-ਕੁਰਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਗੂੰਜ ਉੱਠੀਆਂ। ਮਾਪੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਾ ਸੁਣੀ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਹਿਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਸਿਪਾਹੀ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ, ਉਹ ਢੋਲ ਵਜਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀਆਂ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਛੇਤੀ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਣਗੇ।

ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਤੇ ਪਰਾਵਿਤ ਨਾ ਹ ਸਕਣ

ਦੋਸਵੀ ਸ਼ਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ ਤਾਬਦੀ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆ ਦੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕਨਿਸ਼ਕ ਬੁੱਧ ਮ
ਮ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬਧੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਸ ਨ ਬੁੱਧ ਮ ਤ ਵਿਚ ਪਏ ਫਾਲਤੂਵਾਦ
ਨਿੰਦ ਲਈ ਅਤ ਇਸ ਦ ਵਾਧ ਘਟੀ ਆਖਰੀ ਚਸੀ ਸ ਤਾਰੀ ਬਲਾਯੀ ਪੈਸ ਦੀ ਸਹਾ
ਇਕ ਬਧੀ ਅਸਵਾ ਘਸ ਨ ਕੀ ਤੀ ਜ ਬਾਹਮਣੀ ਵਿਚਾਰਾ ਵਾਲਾ ਸੀ ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਤੀ ਸੀ ਸ
ਕਾਰਵਾਈ ਸਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀ ਤੀ ਗਈ ਕੰਨਿਸ਼ਕ ਨ ਦੀ ਸ ਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ
ਹੀ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਰਫ ਬਧੀ ਮ ਵਾਲ ਰਾਜਿਆ ਨ ਹੀ ਨ ਸੀ ਮਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਮ ਮੱਤ
ਅਤਆਈਆ ਦਾ ਵੀ ਕਤਲਆਮ ਕੀ ਾ ਗਿਆ, ਜ ਦਾਸ ਰ ਸ, ਅ ਬਾਹਮਣੀ ਮੱਤ
ਪਧ ਤਾ ਅ ਸ਼ਲੋਕਾ ਆਦਿ ਦ ਸਹਾਰ ਵਿਦਾਤੀ ਅਤ ਆਚਾਰਯ ਦਾ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸ਼ਤ ਤਾਮਿਲਨਾ
ਦ ਨਮੰਤ ਨਗਰ ਦ ਸਿਵ ਸਿਵ ਮਦਰ ਵਿਚ ਦ ਵਿ ਰ ਬ ਤ ਵਿਸ਼ਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ
ਸਲੀ 'ਤੇ ਜ਼ਾਇਆ ਵਿਦਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਾਦ ਵਿ ਾ ਾਂ 'ਚ ਸਾ ਨਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦ
ਇਸ ਨ ਪੰਜਵਾਂ ਮਨੀ ਦਾ ਕਲ ਆ ਵਿਦਾਇਆ ਵਿਦਾਇਆ ਪਰ ਆਚਾਰ ਨ ਤੁਸ਼ਿਆ
ਫਿਰ ਬਾਹਮਣ ਦਾਰ ਦ ਸਿਖਾਜ ਰਾਜੀ ਪੁਸ਼ ਦ ਪੁਸ਼ਤਾਨੀ ਾ ਬਾਹਮਣ ਦਾ
ਕਝ ਮਜ਼ਾਕ ਲਈ ਆਖਿਆ ਉਸ ਨ ਰਾਜ ਨ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤ ਕਿ ਅ ਕਰੋਗੇ
ਵੀ ਸਿਵ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਰਾਜ ਨ ਇ ਕਿ ਦੇ ਪ ਕੋਲਆ
ਸ਼ਿਵ ਮੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜ ਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ
ਸਲਾਖਾਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਕੁਝ ਸ ਸਮਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਾ
ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨ ਸਿਸ਼ਯ ਦੇ
ਦੌਰਾਨ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਸ਼ੱਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਆਧਾਰ
ਬਹਿਸਾਂ ਵਿਚ ਡਰਾ, ਧਮਕਾ ਕੇ ਧਰਮ ਬਦਲੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ
ਕਬੂਲ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ
ਪਕੜ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਨਵੀਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮੱਤ ਨੇ ਜੋਰ ਪੱਕੜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼
ਚਾਰੀਆ ਨੇ ਇਸ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੀਠਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।
ਧਾਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗਿਰ ਸਿਸ਼ਯਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਥਾਪਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ
ਸਮੁੰਦਰ ਦ ਕਝ ਅਜਾਣ ਨਾਲ ਪਰੀ ਧਰਤ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧ ਮੱਤ
ਦਵਾਰਕਾ ਧਾਮ ਬ ਾਇ ਗਏ ਜਿਸ ਬਧ ਮ ਨੂੰ ਉਹ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ
ਅਸਥਾਨ ਸਮਝ ਆਜ ਹਨ। ਇਸ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਦੇ
ਹਨ। ਹਵਾਲਾ ਸਹਿਤ ਮਰਵਾ ਰਿਪਿਟ ਲਬਤ ।

ਸਤ ਨ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸ਼ੀ ਘਟਨਾ ਸਥ ।।ਆਦਿ ਬੁਧੀ ਆਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਅਤੇ ਬਰਾਲ 'ਤੇ ਹਮਲ ਸਮ ਘਟੀ। ਜਿਸ ਦਸਾਹਤੀ ਅਤ ਗਦਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬ੍ਰਾਹਮਣ

ਨੇ ਲਾਲਚ-ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਦੀ
ਨਾਲੰਦਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਰਨੈਲ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉ
ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਤ.ਆਮ.ਤ ਸ਼ਖਤਿਆਰ ਖਿਲਜੀ ਕੋਲ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈ ਕੇ ਇਹ
ਅਲਾਸਵਾਦੀ ਕੰਮ ਕ.ਤ.ਤ.ਤ

ਮਾਨਵਵਾਂ ਪੈਰਾ ਨੀ ਦਾਨੀ ਮਿਹਨਤਾਂ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪੈ ਦਾਨ ਦਿਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਮਾ ਨ ਦਾਨਾਨਾ ਨ ਬਨੀ ਧਨ ਦਾਨਾਨ ਦੀਨ ਦਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਨਾਨਾਨਾਨ ਮਾਨ ਮਾ ਨਾਨਾ ਨ ਦਾਨ ਮਨੀ ਮਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਮਿਲ ਨਨੀ ਮਾਨਵਾਨ ਧਨ ਨਾ ਨੀ ਨ ਮਾਨਾਨ ਦਾਨ ਮਿਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਕਾਨਾਨਾਨ ਮਾਨਾਨ ਨਾਨਾ ਦਿਨ ਮੀਨ ਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ

ਮਿਲਦ ਧੁਨਾ ਨਾਨ ਨ ਮਾਨਾਨ ਨ ਮਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਮਾਨਾਨਾਨਾਨ ਦਾ ਮੀ ਨਾਨਾਨਾਨ ਨ ਦਾ ਮਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਨਾਨਾਨਾਨ ਮਾਨਾਨ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਦਾ ਨਾਨਾਨ ਨ ਦਾਨਾਨ ਮਿਲ ਨਾਨਾਨਾਨ ਮਿਨ ਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਸੁਨਾਨ ਨ ਨਾਨਾਨਾਨ ਮਿਨਾਨਾਨਾਨ ਨ ਮਾਨ ਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਮਿਲ ਨਾਨਾਨ ਮਿਨਾਨ ਦਾਨ ਮਿਲ ਮਾਨਾਨ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ

ਫਿਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੈਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਾਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਖਿਲਾ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਕੋਲ ਮਰਣਾ ਲਈ ਆਖਿਆ ਉਸ ਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਿਵ ਮੰਤ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਵੀ ਸਿਵ ਮੰਤ ਧਾਰਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਸਿਖ ਮੰਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੇ ਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਸਿਆਸੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਕੁਝ ਨੂੰ ਸੂਲੀਆਂ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ ਬਣਵਾ ਨ ਦਾਨਾਨ

ਜੋ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਕਤਾਂ ਨਾ ਸੀ ਧਾ ਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀ ਰਜਾਂ ਦੀ ਮਾਨ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਰਮ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਸਮੁੰਦਰ ਨ ਕੀਤਾ ਦਾਨਾਨ ਮਹਿਨ ਦਿਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਪਰਮ ਪਰ ਮਖੀਆਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਮਾਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਦਾਨ ਦਾਨ ਸਬ ਮਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਨਾਨਾਨ ਮਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਦਵਾਰਕਾ ਧਾਮ ਬਣਾਏ ਗੀਤ ਇਸ ਬੰਧ ਮੰਤ ਪਿਛੋ ਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਮਾਨਾਨਾਨਾਨ ਮਿਨਾਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਮਾਨਾਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ

ਹਨ ਪਰਵਾਲੇ ਸਰਿਤਾ ਅਕਤਾ ਰਿਪੋਟ ਨੰਬਰ 1

ਸਾਰ ਤੇ ਛੱਤ ਮਾਨਾਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ
ਅਤੇ ਬਰਾਸ ਨ ਧਾਮ ਧਨ ਨਾਨਾਨਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ

ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ ਦਾਨਾਨ

ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੇ ਉਪਾਅ

ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ।

ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

- ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ
- ਹਾਰਮੋਨਲ ਅਸੰਤੁਲਨ
- ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ
- ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ
- ਥਾਇਰਾਇਡ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਇਲਾਜ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਖੂਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਘਰੇਲੂ ਉਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਅਲ ਤੇਲ ਅਤੇ ਆਂਵਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ ਲੈਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਨੋਕਸੀਡਿਲ ਵਾਲਾ ਲੋਸ਼ਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਲ ਫਿਰ ਝੜਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਘਰੇਲੂ ਨੁਸਖ਼ਿਆਂ ਵਜੋਂ ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਰਸ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਵਾਲ ਉੱਗਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਿਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਹਲਕੇ ਸ਼ੈਂਪੂ ਨਾਲ ਵਾਲ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤੇਜ਼ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਵਾਲ ਧੋਣ ਨਾਲ ਵੀ ਵਾਲ ਝੜਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਵਾਲ ਝੜਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਗਰਟ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਿਕੋਟੀਨ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਗਰਟ ਛੱਡਣਾ ਵੀ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਉਪਾਅ ਹੈ।

ਤਣਾਅ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਯੋਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ। ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਯੋਗਾ ਲਈ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਲ ਵੀ ਝੜਨ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਵਾਲ ਝੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਸਤਾ ਅਤੇ ਸੌਖਾ ਵਾਹਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੱਕ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਕਸਰ ਖ਼ਰਾਬ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਈਕਲ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਹ ਤੰਗ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਟਰ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਥਾਂ ਸਾਈਕਲ ਮਕੈਨਿਕ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਵੀ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖ਼ਰਚੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸਰਤ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਅਤੇ ਫੇਫੜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੋਟਾਪਾ ਵੀ ਘਟਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਈਕਲ ਸਿਹਤ ਲਈ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਫੈਲਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਈਂਧਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ।

ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਵਧਦੀ ਭੀੜ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰਾਂ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਹਨ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਗੰਭੀਰ ਹਾਦਸੇ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਈਕਲ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਥਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਈਕਲ ਟਰੈਕ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਧੇਗੀ। ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿੱਖਣਗੇ। ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਆਦਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਈਕਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਸਤਾ, ਸੌਖਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਮਿੱਤਰ ਵਾਹਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਹੋਣਹਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਤਹਿਤ [illegible]

ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾਜਣਦਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਚਲਾਮਾਨਾ ਭਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸਿੱਖ ਮਰਦਾ ਇਸਤਰੀਆਂ [illegible] ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ [illegible] ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੋਰਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਿਮਾਂਆਂ ਦਾ [illegible] ਕੋਲ ਦੇ ਚੱਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾਨੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਿ [illegible] ਕੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਬੱਸ 1984 ਵਿਚ [illegible] ਬਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ। ਗਲਾ ਵਿਚ ਸਫ਼ਦੇ ਰਬੜ ਦੇ ਟਾਇਰ ਪਾ [illegible] ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਆਗੂਆਂ ਤੇ [illegible] ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨ ਇਸ [illegible] ਨੌਜਵਾਨਾ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਧੂਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ [illegible] ਨਾਲ ਪਾੜ ਤੋ ਵਹ ਜਾਦ ਜਾ ਅੰਦਰ ਥੋੜੇ ਚਾਂਦ ਅਤੇ ਤੇਜ [illegible] ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਧ ਤੜਫ਼ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਾ [illegible] ਦਾ ਕੁਰਲਾਹਟ ਦੀਆਂ ਗੱਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧੱਹ ਪੈਂਦੀ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਅੱਜ ਸਾਰਾ [illegible] ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰ ਕਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪਰ ਇਸ [illegible]

ਸਿਖ ਉਪ-ਮਹਾਦੀਪ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸੰਨ ੧੮੪੭ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਮੁਲਕ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਇਸਲਾਮੀ ਰਿਆਸਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਨ ੧੯੪੬ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਗੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ਾਨ ਅਬਦੁਲ ਗਫ਼ਾਰ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਇਸਲਾਮੀ ਰਿਆਸਤ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਕੂ ਝਗੜੇ ਹੋਰ ਵਧਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਰਾਇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਗੂ ਇਸ ਦੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਬਣਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ਨਾਮ ਸੀ ਜੀ. ਐਮ. ਸਯਦ ਦਾ। ਉਹ ਸਿੰਧ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਕੂ ਝਗੜੇ ਵਧਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਰਾਇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਗੂ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਦੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਬਣਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਆਗੂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਬਣਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੇ।

ਪਹਿਚੱਤਰ ਗੁਰਨਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸਲਾਮੀ ਮੱਤ ਦੇ [illegible] ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਅਸਲ ਰੂਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਅਸਲ ਰੂਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਰਸੂਲ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਰਸੂਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੱਕਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮਦੀਨਾ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਜਰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਿਜਰਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਸਨ। ਪਰ ਮਦੀਨਾ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਬਣ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਦੀਨਾ ਵਿਚ ਇਕ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮਦੀਨਾ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਾਇਬ ਜਾਂ ਜਾਨਸ਼ੀਨ। ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰਾਜਾ ਜਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਭਰ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਥੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਵਰਦ ਹਨ। ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਮੱਲਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸਲਾਮ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੱਕਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮਦੀਨਾ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੱਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੱਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੱਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੱਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੱਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੱਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ।

ਰੱਬ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਹਿਤਰ ਚੰਗੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ।

ਇਸ ਉਪ-ਮਹਾਦੀਪ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਕਾਲ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸੰਨ 712 ਈਸਵੀ ਵਿਚ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਉਹ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਬਰਦਾਦ ਦੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ ਮਨਾਦਰ ਬਿਨ ਕਾਸਮ ਨਾਲ ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾਹਰ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਾਹਰ ਦੇ ਜ਼ਲਮ ਸਿਤਮ ਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਹੋਏ ਸ਼ਹਰੀਆਂ ਨੇ ਮਦਦ ਲਈ ਦਾਹਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਬਰਾਹਮਣਾਬਾਦ ਫ਼ਤਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਕਾਸਮ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਲੌਂਡੀਆਂ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਬਰਾਹਮਣਾਬਾਦ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਅਲਰੋਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾਹਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਜੌਹਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦਾਹਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੀਆਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦੇ ਹਰਮ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਕਾਸਮ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ਤਹ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵੰਡੇ। ਪਾਇਦਾਨਾ ਵਿਚ ਜਸ਼ਨ ਕਈ ਦਿਨ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਫ਼ਤਹ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੈਦ ਕੱਟ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਫ਼ਤਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਾ ਦਾਹਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਪੁਰ ਕੀਤ ਹਮਲ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੱਕ) ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਨ ਕਈ ਹੀਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਸਥਾਨਕ ਸੁਲਤਾਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਢਾਹ ਕੇ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਘਰੀਂ ਪਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਮਨਾਂ ਧੀਆਂ ਦਾ ਡੋਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹੇਠ

ਸੁਲਤਾਨ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ (ਮ੍ਰਿਤੂ 1316 ਈ.) ਬੜਾ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਧੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਰਮ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਧੀ ਦੇਵਲ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਹਥਿਆ ਕੇ ਰਾਜਾ ਕਰਨ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨਿਕਾਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚਿਤੌੜ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ

ਕਰਦ ਕਰਕ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਪਦਮਣੀ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਾਹਨੁਮਾ ਕਾਜੀ ਮਗ਼ੀਸ਼ੁਦੀਨ ਬਿਆਨਵੇ ਕੋਲ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਜ-ਗੁਜ਼ਾਰ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਜਦ ਸਰਕਾਰੀ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਾਂਦੀ ਮੰਗ ਤਦ ਉਹ ਸੋਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਅਤ ਜੇ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨੀ ਕੀਤੇ ਦੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਅਡ

ਪੈ ਆਖਾ ਅਲ ਕ ਜਸ ਦਾ ਆ
ਅਤੇ ਜਾਂ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕ
ਨੂੰ ਏਨਾ ਭੁਅਲੀਨ ਕਰੋ ਕਿ
ਜਾਣ।... ਮੈਂ ਅਜਹੇ ਪਾਖੰ
ਸੁੱਕੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਦਾ ਹੱ
ਮਿਲੇ।" ('ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ' ਵ

ਇਹ ਵਖ ਖ
ਦਾ ਅਤ ਉਹ ਵਿਆ

ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਚੰਦ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆ ਕ ਅਜਮੇਰ ਵਿਖ ਟਿਕ ਕ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਦ ਮਰਸ਼ਿਦ ਖ਼ਵਾਜ਼ਾ ਕਾਕੀ ਦ ਵੀ ਮਰੀਦ

ਉਦ ਦੀਨ, ਜਿਨਾਂ ਨੂੰ

ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਦੇ ਖਲੀਚੇ ਦੇ ਕਰੀਚੇ ਮੀਨਾਰ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਨ ਚਮਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਢਾਬੇ ਦਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤੜਕੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉੱਠ ਕੇ ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹਦਾ, ਦਾਲ ਰਿੰਨ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਤੰਦੂਰ ਤਪਾਉਂਦਾ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਸਬਜ਼ੀ ਕੱਟਦੀ ਅਤੇ ਮਸਾਲੇ ਪੀਸਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਰਾਜਵੀਰ ਕੌਰ ਅਜੇ ਸੱਤਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਜ਼ਾਂ ਪੋਂਝਦੀ ਸੀ।

ਢਾਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਅਜੀਬ ਸੀ—"ਰੋਟੀ ਤੇ ਚੋਟੀ"। ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰੋਟੀ ਪੇਟ ਭਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਟੀ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗਾਹਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੋਵੇਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਸਤੀ ਥਾਲੀ ਲਈ ਆਉਂਦੇ, ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਭਰਪੂਰ ਖਾਣੇ ਲਈ, ਅਤੇ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਚਾਹ ਲਈ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੀੜ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਬਣਾਈ ਖਾਸ ਦਾਲ ਪਰੋਸਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਦਾਲ ਦੀ ਵਿਧੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਪਕਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਮਸਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜਾਦੂ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਸਬਰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਦਾਲ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਧੀਮੀ ਅੱਗ 'ਤੇ ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨੀ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਅਜਨਬੀ ਔਰਤ ਢਾਬੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਈ। ਉਹ ਲਗਭਗ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ, ਸਾਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਥੈਲਾ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਚੁੱਪਚਾਪ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਾਲੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਦਾਲ ਦਾ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਪਲ ਕਟੋਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਾਗਜ਼ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: "ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ, ਤੇਰੀ ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਸੁਆਦ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ।" ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਿਆ।

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਔਰਤ ਕਦੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਪਰ ਅਜਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਉਸਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਦਾਲ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਜਿਹੜਿਆਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਉਹ ਅਕਸਰ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਸਨੂੰ ਉਦੋਂ ਸਮਝ ਆਈ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬਿਮਾਰ ਪਈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਚੌਲ ਉਬਾਲਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਉਸਨੇ ਜੋ ਖਿਚੜੀ ਬਣਾਈ, ਉਹ ਇੰਨੀ ਪਤਲੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਗਲਾਸ ਨਾਲ ਪੀਣਾ ਪਿਆ।

ਮਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਲੰਮੀ ਖਿੱਚ ਗਈ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹਲਕਾ, ਘਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—ਦਾਲ, ਸਬਜ਼ੀ, ਰੋਟੀ, ਬਸ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕਦੇ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਉਸਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸਦੀ ਹਰ ਹਦਾਇਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੀ, ਕਾਪੀ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਲੜਨ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਉਹ ਜੰਗ ਹਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਦੇ ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ, ਕਦੇ ਰੋਟੀ ਸੜ ਜਾਂਦੀ, ਕਦੇ ਸਬਜ਼ੀ ਕੱਚੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਨੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਸਿੱਖਦਾ, ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ।

ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਉਸਦੀ ਬਣਾਈ ਦਾਲ ਚੱਖੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਆਪ ਰਸੋਈ ਸੰਭਾਲ ਲਈ, ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਕਹੇ ਵੀ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਮਲਾ ਸਮਾਂ ਇਕ ਸਥਾਨੀ ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਬਤੌਰ ਮਾਲ ਗਨੀਮਤ ਵਜੋ ਲਿਆ ਸ
ਵਾਲੇ ਪਸਚਕ The wonder that was Ind ... A D 1700 A D) ਜਦ ਮਸਲਮਾਨ ਅੱਲੀਆ ਵੀ ਅੱਸਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਪੈਣ ਤਾ ਬਾਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਐਸਾ ਕਿਉ ਨਾ ਕਰਨ

ਜਿਉ ਜਿਉ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਇਸ ਉਪਮਹਾਦੀਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਕੜ ਮ
ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਤਿਉ ਤਿਉ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆ ਉਚ ਸਣੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਲਾਦਸ
ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਬਰ ਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੰਹਿਸ਼ਤੀ ਨਾਲ ਆਪ
ਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਦੀਆਂ ਮਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸਾਹਾਂ, ਅਮੀਰਜਾਦਾ ਅਤ ਮਸਲਮਾਨ ਚੌਧਰੀ
ਨਾਲ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਇਹ ਮਜ਼ਹਬੀ ਆਖਿਆ ਕਰਦ ਸਨ ਇਸ
ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸਾਹ ਅਕਬਰ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈ ਪਰ ਦ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜ
ਆਪਣੀ ਧੀ ਜਧਾ ਬਾਈ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀ ਸੀ ਇਹ ਮਸਲਮਾ
ਹਾਕਮਾ ਨੂੰ ਹਿਦਆ ਦੀਆ ਅਤ ਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਆਪਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੜ ਨਹੀ ਸੀ ਪ
ਖਦ ਹੀ ਆਪਣੀਆ ਧੀਆ ਪੜਨ ਇਨ੍ਹਾ ਦੇ ਘਰੀ ਤਾਰਦਾ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਇਥ ਤੱਕ ਦ
ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਰਮ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਤ ਸ ਧਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੀ ਰਜਾਮਦੀ ਨਾਲ
ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਵਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦ ਸਨ

ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾ ਸਤਰਾ ਦ ਲਿਖਾਰੀ ਨ ਆਪ ਸਵਾ ਕਾਲ ਦ ਸ
ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਵੇਖੀ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਢਾਚੇ ਦ ਮਾਸ ਦ ਰੂਪ ਦ ਖਤਮ ਹ ਜਾਣ
ਤੇ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਮਿਸਾਲ ਦ
ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਸ ਸੀ ਦ ਵਾਸ ਹੈ ਉਸ ਜਿ
ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਹੋ ਖਤਮ ਹੈ ਅਤ ਬਾਕ
ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜੀ ਪੱਧਰ ਬੜਾ ਨੀਵਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲ ਹਾਲ ਦਾ ਮਸਾ ਦੀ ਕਾਰਨ ਜਿਥ
ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਕੁਲ ਵਾਦੀ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਵੇ ਅਤ ਅਮ ਵੇ ਅਛਤ ਦਸਿਦ
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀ ਆ ਸਕਦ ਵਾਦ ਬਾਹ
ਬੇਸੱਕ ਤੂਫਾਨ ਆਇਆ ਹਵ ਮੀਹ ਪੈਦਾ ਹਵੇ ਜਾ ਗੋਲੀ ਚਲਦੀ ਹਵ ਬਹਾਰ ਅਤ ਜ਼ਰਖਾਨ
ਉਨ੍ਹਾ ਦ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਪੁਰ ਜਾ ਸਕਦ ਹਨ ਪਰ ਉੱਥੇ ਥੱਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠ ਜਾ
ਖੜ੍ਹ ਹ ਸਕਣਗੇ ਪਰ ਕਮਰ ਦ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਨਹੀ ਹ ਸਕਦ ਇਹ ਤਿਆਰ ਇਥ ਅੱਜ ਵੀ
ਵਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਥੇ ਹਿੰਦੂ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਵਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਸਮਝ ਕ
ਕਰ ਰਹ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਕਿ ਉਪਰ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਵਾਲ
ਆਪਣੀ ਬਾਲਾਦਸਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆ ਭੈਣਾ ਦੇ ਵਿਆਹ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਆਪਣ ਸਵਾ ਕਾਲ ਸਮੇ ਮੈ ਵਖਿਆ ਕਿ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਾਂਗੜ ਦੇ ਕਈ ਉੱਚ ਤਬਕਿਆ ਦ

ਰਾਜਪੂਤ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦੇ ਮਰਦ ਆਪਣ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਮੀਆਂ' ਦਾ ਨਾ ਲਾਉਦ ਹਨ
ਜਿਵ ਮੀਆ ਰਾਸ਼ਾਬ ਸਿੰਘ, ਮੀਆਂ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ
ਅਸਾਦ ਤ ਬਜ਼ਰਗ ਮਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ 'ਮੀਆਂ ਜੀ' ਕਹਿ ਕ ਹੀ ਬੁਲਾਇਆ
ਜਾਦਾ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਥ ਕਰਨ ਤ ਪਤਾ ਲ ਤਾ ਜਦ ਜਿਹ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਦ ਲੜ
ਆਪਣੀਆ ਧੀਆ ਭੈਣਾ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦ ਬਜਾ ਮਿਲਣ ਲਗ ਪਈ ਤਾ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਮੀਰਾਂ
ਨਾਲ ਵਿਆਹੀਆ ਹੋਈਆ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਘਰ ਲਿਆਉਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ
ਸੀ ਜਿਹੀਆ ਗੁੰਮਰਾਹ ਸਤੀਆ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮਾਣ
ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਮਾਤਾ ਸੀ, "ਮੀਆ ਜੀ ਆਏ ਹਨ
ਆ ਕ ਮਿਲ ਲਓ। ਮਸਲਮਾਨ ਰਾਜ ਸਮੇਂ 'ਮੀਆਂ ਜੀ' ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾ ਹੀ ਸੀ
ਜਿਵ ਅਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮ ਸਾਂਝ ਸਮਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ
ਸ਼ਵਾ ਦ ਚਾਪਲਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮੀਆਂ ਲਾਉਣ ਲਗ ਪਏ
ਧੀਆਂ ਭੈਣਾ ਦ ਵਾਂਗ ਹਾਸਲ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੇ ਕਈ
ਕਈ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਸਨ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚੋਂ
ਦ ਬੁਜ਼ਰਗ ਸਾਡ ਕਰੀਬ ਹੀ ਸਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮੀਆਂ ਲਾਉਦ ਸਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ
ਦਿਤਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮਸਲਮਾਨ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ
ਕਰਕ ਆਪਣੇ ਬਾਲਾਦਸਤੀ ਦੇ ਬੜਪਣ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ
ਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚੋਂ
ਸਾਡ ਘਰ ਆਣ ਤ ਪਹਿਲਾ ਇਕ ਮਸਲਮਾਨ ਅਮੀਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਧੀ
ਜਿਥ ਉਸ ਦੀ ਪੜਤ ਲਈ ਆਉਦੇ ਸਨ
ਸਾਰੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ
ਚਾਹਿਆ ਚਕਤਾ ਜਾ ਲ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ
ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ
ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ
ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ
ਸਥਤੀ ਕਾਰਨ ਕਾਫੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਾਇਮ ਰਹੀ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ
ਇਹ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਇਥੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀ ਜਾਪਦੀ ਇਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ
ਜੁਝਣਾ ਪਿਆ।

◆◆◆

ਸੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਸਮ ਵਿਚ ਸਾਰਸੀ ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਕਰੋਰ ਆਨ ਗੁਲਾਮੀ ਚੋਣ ਵਿਚ

ਵਾਲ ਪਾਸਦੇ ਮਾਰ ਆਨ ਮਾਰ ਮਾਰ ਮਾਰ

ਅਧਿਆਇ ਦੂਜਾ

ਮੁਢਲਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਕਾਰਕਰਦਗੀ, ਉਸ ਦੀ ਲਕਾਈ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਤ ਪ
ਨਾਲ ਉਸ ਦ ਸਾਥੀਆਂ ਦਆ ਤੇ ਵਿਸਾਹਘਾ ਅਤ ਉਸ ਦਆ ਜਿੱ ਦ ਸਾਮਿਸਾਸ ਨ
ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਤ ਪਹਿਲਾ ਉਸ ਦ ਜੀਵਨ ਬਾਰ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ। ਮ ਜਿਨਾ ਸ
ਲਿਖਾਰੀ ਨ ਵਖ ਵਖ ਲਿਖਾਰੀਆ ਅਤ ਜਿ ਨ ਉਸ ਸਾਥ ਦਆ ਜਿ ਆ ਪਸਤਕਾ ਨ
ਵ ਅਤ ਸੱਚ ਤ ਮ ਤ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਕ ਵਿਚਰੇ ਹੋ ਤ ਇਸ ਜਿਹ ਜਿ ਤਸਵ
ਵਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਾਏ ਗਏ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨ ਦੀ ਯਥਾਰਥਕ ਤ ਤਾ ਕਰਕ ਜਿ
ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵਗੀ ਅਤ ਸਚ ਨ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵਗਾ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਐਤਵਾਰ, 16 ਅਕਤੂਬਰ ... ਰਾਜੌਰੀ ਵਿਖ ਰਾਮ ਦੇਵ ਭਾਰਦੁਆਜ ਗੋਤ ਦ ਰਾ... ਲਛਮਣ ਦੇਵ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ... ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ... ਤਾਂ ਵਿਚ ਦ ਬੱਚ ਨ ਲਛਮਣ ਦਵ ਦਆ ... ਗਏ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਿਕਾਰ ... ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ... ਉਸ ਦਾ ਚਲਾ ਬਨ ਗਿਆ ... ਬੈਰਾਗੀ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਰਲ ਕ ... ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪੰਚ-ਵਟੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ... ਨਾਥ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਜਿਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯੋਗ ਅਤੇ ... ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਸਗੀ ਘੋਘੜ ਨਾਥ ਦੇ ... ਗੋਦਾਵਰੀ ਦਰਿਆ ਦ ਕਢ ਆਪਣੀ ਕਟੀਆ ਬਣਾ ਲਈ ... ਜੀਵਨ ਬਤੀ ਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ... ਦੀ ਕਟੀ ਵਾਗੀ ਉ ... ਮੀ ਫ਼ਿਸ ਆ ਪੰਜ ਅਤ ਸਾਧ ਦਾਸ, ... ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ... ਨਾਰਾਇਣਾ ਵਿਖ ਦਾਦੂ ਪਥੀ ਮਹੰਤ ਜੈਤ ਰਾਮ ... ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ...

ਸਫਰਾ ਮੜਤਰਾ ਰਾਹੀ ਸਾਧੂਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਹੋਠੀ ਕਰਨ ਬਾਰ ਪੜਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦ ਭਰ 'ਤ
ਦਾ ਮਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਨਿਦੱਰ ਪੁੰਜਣ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਸਵਰ ਉਸ ਦ
ਭਤ ਤ ਪੰਜ ਤ ਉਸ ਦ ਪਲਘ ਪਰ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤਰਜ ਦਾ ਪਾਸ ਰਖ ਆਪਣੇ ਛੇਤੇ ਵਿਚ ਨਾਲੋ
ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦ ਸਿਖਾ ਨ ਆਪਣ ਸਰਜਾ ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਲੋਕਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਤ ਥੜਾ
ਦਿੱਤੇਆ। ਉਸ ਦ ਚਲਿਆ ਨ ਭੁਚੜ ਪਿਸ ਨ ... ਆਪਣੇ ਸਾਰੂ ਮੰਤਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਧੀਆਂ ... ਕਰਪਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰ... ਬਤੀ ਅਹੰਕਾਰੀ ਅ ... ਮਾਧ ਦਾਸ ...
ਰਾਮ ਸਾਂ ਪ੍ਰਸ ...
ਮਾਧ ਦਾਸ ...
ਰਾਮ ਸਾਂ ਪ੍ਰਸ ...
ਮਾਧ ਦਾਸ ...
ਰਾਮ ਸਾਂ ਪ੍ਰਸ ...
ਮਾਧ ਦਾਸ ...
ਰਾਮ ਸਾਂ ਪ੍ਰਸ ...
ਮਾਧ ਦਾਸ ...

ਗੁਰ ਗੋਬਦ ਸਿਘ ... ਸਦੀਆ ਤ ਢਾਹ ਜਾ ... ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ ... ਸਾਹਿਬਜਾਦਿਆ ਦ ਦਖ ... ਤ ਪਹਿਲਾ ਗਰ ਜੀ ... ਤੀਰ ਆਪਣ ਭੁਥ ਵਿਚ ਬ ... ਪੁੱਤਰ ਕਾਹਨ ਸਿਘ, ਬਾਜ ...

... ਦੀ ਅਥ ਵਿਚ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ... ਦਾ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ... ਮਾਨਯਤਾ ਮੁਤਾਬਕ ਹਦਾਇਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆ। ਸਿੱਖਾ ਦੇ ਨਾਉ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ... ਇਸ ਸਬੰਧ ... ਸੁਖਾਵਾ ... ਸਮੇਂ ...

ਅਧਿਆਇ ਦੂਜਾ

ਮਛਲਾ ਜੀਵਨ ਤ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

ਬਾਬਾ ਬਹਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤ ਬਾਦ ਦੀ ਤਵਾਰਖ ਦਾ ਇਹ ਹਿਸਾ ਬੜਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਇਥ ਸੀ ਤਕਰੀਬਨ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖਾਂ ਨ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਤ ਫਿਰ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਉਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਕ ਤਾਕਤ ਬਣ ਕ ਉਭਰ ਤ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਬੜੀ ਹੀ ਰੋਮਾਂਚਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਤਵਾਰਖ ਦੇ ਕਈ ਪਖ ਅਜਹ ਹਨ ਜਿਨਾਂ ਬਾਰ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਕਰਕ ਇਸ ਬਾਰ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਆਸਅਰਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਤਵਾਰਖ ਬਾਰ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕ ਇਸ ਬਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਸ਼ਕ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤ ਕੁਝ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕ ਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਤਵਾਰਖ ਬਾਰ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕ ਇਸ ਬਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਸ਼ਕ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤ ਕੁਝ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕ ਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਤਵਾਰਖ ਬਾਰ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕ ਇਸ ਬਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਸ਼ਕ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤ ਕੁਝ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕ ਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਤਵਾਰਖ ਬਾਰ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕ ਇਸ ਬਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਸ਼ਕ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤ ਕੁਝ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕ ਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਵਪਾਰੀ ਸੰਗਠਨ, ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੱਕ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਘਾਟ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੇ ਸਸਤੇ ਅਤੇ ਆਸਾਨ ਵਿਕਲਪ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂਟਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਰਾਲੀ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼, ਗੱਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਤਪਾਦ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੇ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਪਰਾਲੀ ਨਾ ਸਾੜਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਕੁਝ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਰਹੇਗਾ।

ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ, ਕਿਸਾਨ, ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਰਾਹ ਲੱਭਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵੀ ਨਾ ਜਾਗੇ, ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹਵਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਦਾ ਫਾਹਿਰਕੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਛੋਟੀ ਹੀ ਇਕ ਛਪਾਈ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ

ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਫੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ

ਉਸ ਦੀ ਹਕਾਇਕਤ ਕੀਮਤ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਜਦ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੋੜ

ਬਸ ਮਿਲ ਜਾਣ ਪੁਰੀਆਂ ਦੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਲੈਂਦੇ

ਰਕਮ ਲਗ ਚੁਕੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਲੋੜਵੰਦ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ

ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਕੁਝ

ਫਰਮਾਨ ਭੇਜ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ

ਖੁਦਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੁਝ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ

ਆਖਰ ਤੇ ਸੀਮਾ ਸਾਬ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਮੰਗੋ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ

ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਮੰਗੋ

ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਲਾਦ ਸਾਹਦ ਜਲਾਲਦੀਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਮਾਫ਼ਨ ਵਾਲ ਜੋਸਾਦ ਬਾਬਲ ਬੇਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਕਸਬਾ ਸੀ, ਦਿਸ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਦਿਸ ਨੂੰ ਮੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਦੀਸ ਨੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਨੇ ਅਜ ਤੱਕ ਇਸ ਬੰਦਾ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਸਾ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਦਿਵੇਂ ਦੇ ਅਮੀਰਜਾਦੇ ਬੜੇ ਚਾਲਾਕ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਕਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਵੇਂ ਦੇ ਕਾਸਨੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਨ ਬੜੇ ਫ਼ਾਦਰ ਦਿ ਦਾਸੇ ਮਨੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਮਾਲਕਤ ਸਰ ਮਿਲਣ ਦਿਸ ਮਿਲਣ ਬੰ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਕਾਮਨਾ ਅਪ ਮਿਲ ਸ ਕਾਮਨਾ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਬੰਦਨਾਮ ਸੀ ਪੁਸ ਨ ਮਿਲ ਕਰੰਦ ਦੇ ਸਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਤੱਕ ਬਲ ਦਿੰਦਾ ਮਰੀਨ ਇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ

૧૨. ગણિતીય પ્રેરણ અને તેના ઉપયોગો

૧૨.૧ પ્રસ્તાવના

૧૨.૨ ગણિતીય પ્રેરણનો સિદ્ધાંત

૧૨.૩ ગણિતીય પ્રેરણના ઉપયોગો

૧૨.૪ સારાંશ

૧૨.૫ સ્વાધ્યાય

ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ

ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਸੁਝਾਅ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲਾਂ

ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ

ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ

ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਪਖਾਨੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਵਰਦੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚੈਕਅੱਪ ਦਾ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਦੰਦਾਂ ਦੇ

ਚੈਕਅੱਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ

ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਸੁਝਾਅ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲਾਂ

ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ

ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ

ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਪਖਾਨੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਵਰਦੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚੈਕਅੱਪ ਦਾ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਦੰਦਾਂ ਦੇ

ਚੈਕਅੱਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ

ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ

ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਇੱਕ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਸਨ—ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉਸ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਸੂਰਜ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਨ।

ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਰੂਪ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੂਰਜ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨਿਕਲਦਾ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਉੱਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁੱਸੇ ਕਾਰਨ ਦੂਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਹਸਤੀ ਵਾਂਗ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਮਿਥਕ ਕਥਾ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ।

ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਦਾ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਲੱਭਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਸੂਖਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਹੀ ਰਹੀ—ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹ ਜਗਿਆਸਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੇ।

ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ

ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਰੂਪ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੂਰਜ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨਿਕਲਦਾ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਉੱਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁੱਸੇ ਕਾਰਨ ਦੂਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਹਸਤੀ ਵਾਂਗ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਮਿਥਕ ਕਥਾ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ।

ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਦਾ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਲੱਭਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਸੂਖਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਹੀ ਰਹੀ—ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹ ਜਗਿਆਸਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੇ।

ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਵਿਛੋੜੇ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਅਰਥਾਰਥ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਂ

ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਹਰਾ ਦੀਆਂਨੀਆ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ

ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਆਏ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਰਸ਼ਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ

ਦਿੰਤੋ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰਾਜ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲੰਬਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਨੇ

ਨੂੰ ਮਿਸਾਲਾ ਉਚ ਦਿਸ਼ ਪਛਾਣ ਹਨ ਤੇ ਵੱਲ ਤੁਹ

ਛਕਾਰਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ

ਅਤੇ ਅਮੀਰਜਾਦਾ ਨੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਤੀਸਾਰ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਸੀ

ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪ ਹੁਕਮਰਾਨ ਚੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ

ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਕਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ

ਹੱਕ ਅਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦਾ ਸਨ ਅਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ

ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ

ਅਰਥਾਰਥ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਾਹਿਆਨੀ ਤੇ ਖਾ ਜਾ ਅੰਦਰ ਮਾਰੇ

ਦੀਨ ਜਗੀਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਜੋ ਪੁੱਤ ਸਾਰੇ ਰੱਖ ਸਕਾਰ

ਵਿਚ ਇਹ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾ ਦ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਵਰਾ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ

ਸਬਦ ਧਨ

٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠

٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠ ٤٠

ਸਰਹਿੰਦ ਸੂਬੇ ਦਾ ਪਤਨ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਉਭਾਰ

ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਚਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨੌਜੋ ਰੋਹਤਕ ਸ਼ਹਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਰਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ।

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਿਆ। ਕਈ ਸਿਪਾਹੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਚਾਨਕ ਘਟ ਗਈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋੜ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਕਤੂਬਰ 1710 ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਘੁੜਾਮ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਜਥੇਮੀ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਲ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤ ਪੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ
ਕਿ ਇਹ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਗਲਾਬੂ ਹੈ ਤਾ ਉਹ ਵਜੀਰ 'ਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕ ਆਖ
ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਾਜ ਦਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਅਤ ਚੂਹੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ,ਉਸ ਨ ਗਲਾਬ ਸਿਘ ਅਤ
ਨਾਹਣ ਦ ਰਾਜ ਭੂਪ ਪਕਾਸ਼ ਨੂ ਲਟ ਦ ਪਿਜਰ ਵਿਚ ਬਦ ਕਰਕ ਦਿੱਲੀ ਭਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕ
ਉਹ ਆਪਣ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦੀ ਲਘਦ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨੂ ਫੜ ਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਿਆ ਸੀ ਭੂਪ ਪਕਾਸ਼ ਨੂ ਫੜਾਉਣ ਆਏ ਹੋਰ ਪਹਾੜੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਤਲ
ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਾਫ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਲਹਰਗੜ੍ਹ ਦਾ ਕਿਲਾ
ਛੱਡਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਬਿਨਾ ਖਾਣ ਦਾਣ ਦੇ ਘੇਰਾ ਪਾਈ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ
ਫੌਜ ਅਤ ਅਣਗਿਣਤ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣ ਸਾਂ ਲਈ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਬਹਤ ਔਖਾ ਸੀ ,ਪਿਤਾ
ਖਾਲਸ ਦੀ ਤਾਕਤ 'ਚ ਆਣ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਚਿਲ ਤ ਇਕਜੁਟ ਦ ਬਾਰਦਵ ਜਿਨ ਤਾ ਬਦਾ
ਸਿਘ ਨ ਖਾਲਸ ਦ ਨਾਉ ਗਸਤੀ ਚਿਠੀਆ ਜਿਹਨਾ ਨੂ **ਖਾਲਸ ਹਕਮਨਾਮ** ਕਹਿਦ ਸਣ
ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆ ਇਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹਕਮ ਦਸ਼ਮਿਆ ਹੀ ਖਾਲਸ
ਉਸ ਪਾਸ ਪਹਚ ਜਾਵ। 12 ਪਹ 12 **ਦਸਬਰ ਸੰਨ 1710** ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਮਜਬਰ ਦ ਖਾਲਸ
ਦ ਨਾਉ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹ

ਮਹਰ ਦ ਗ ਨ ਫਤਿਹ ਲਸ਼ਕਰ ਬ ਨਿਸ਼ਾਨ

ਧਾਡ ਤ ਅਜ ਨਾਲਕ ਜਾ ਜਲਸ਼ਨ ਸਿਘ

ਖਾਲਸ ਦਰਬਨ

ਸਿਰੀ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜਹ ਪਜ ਕਕਾਰ ਕਰ ਰਹ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਰਹ
ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਜਨਮੁ ਸਵਰੇਗਾ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰੀ ਅਕਾਲ ਪਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹ ਪਜ ਹਥਿਆਰ
ਬਨਿ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਖਾਲਸ ਦੀ ਰਹਤ ਰਹਣੀ ਕਰਾ ਤੁਮਾਰੇ ਹਫੰਮ
ਪਸ਼ਤ ਦਾਰੂ ਅਮਲ ਕਦੇ ਨਹੀ ਖਾਣਾ ਮਾਸ ਮਛਲੀ ਵਿਆਜ ਨਾ ਹੀ ਮਾ ਨਾ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ ਨਾਲੇ
ਕਰਣੀ ਅਸਾ ਸਤ ਮਜਾ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ ਆਪ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਣਾ ਮਰਾ ਹਕਮ ਹੈ ਜ
ਖਾਲਸ ਦੀ ਰਹਤ ਰਹਣਾ ਇਸ ਦੀ ਗਰੂ ਬਹਤੀ ਕਰ ਗਾ ਮਿਲੀ ਜ ਸਮਤ ਪਤਿਸ਼ਾ ੧
ਸਤਰਾ ਦਸ ੧੦

ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਹੈ ਅਤ ਅਗ ਚੱਲ ਕ ਜ ਤ ਇਸ ਦ ਦੇਖੀਆ ਨ ਇਸ
'ਤ ਮੜ੍ਹ. ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮ ਰਾਹੀ ਹੀ ਗਲਤ ਤ ਬ ਬਨਿਆਦ ਸਾਬ ਤ ਆਦ ਹਨ। ਉਸ ਪਰ
ਵੱਡਾ ਦਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗਰੂ ਬਨ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਥ ਤਾ ਉਹ ਸਚ ਸਾਂ ਸ਼ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨਾਂ ਦ ਨਾ ਦ ਜਪਣ ਲਈ
ਆਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਕਮਨਾਮੇ ਤੱ ਸਾਫ ਸਾਬਤ ਹ ਜਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਇਸ ਸਚ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿਦ ਸਿਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨੂ ਸਾਰਜਗ
ਵਰ ਤਾਇਣ ਲਈ ਅਰਬਾਤ ਗਰੂ ਆਸ਼ ਦ ਅਨੁਸਾਰ ਹਲਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ
ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨ ਉਹ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦੇ ਲਹਰਾਂ

ਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾ ਵੱਲ ਚਲ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਭਾਈ
ਮਨ ਸਿਘ ਨ ਮਾਤਾ ਸੁਦਰੀ ਜੀ ਨੂ ਆਪਣੀ ਚਿਠੀ ,ਜੋ ਅੱਸੂ ਸੰਨ 1711 ਸੀ ਰਾਹੀ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ .

"ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖਾਲਸ ਦਾ ਬਲ ਫੜਿ ਗਇਆ ਹੈ ਸਿਘ ਜਸਵਤ ਖਬਦਾਰ ਵਜਿ ਮਾਰਿ
ਮਫੇ ਕਰਿ ਮਾਰਦ ਹਨ। ਗੁਰ ਦਰਹੀ ਫੌ ਉਨਾ ਦ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਗਇ ਹੈਨ। ਹੰਦਾਲੀਏ ਮਿਲਿ ਕਰ
ਮੁਕਬਲੀ ਕਰਦੇ ਹੈਨ। ਸਡੀ ਚਕ ਛੱਜ ਗਏ ਹੈਨ। ਮੁਸਤਦੀ ਭਾਗ ਗਏ ਹੈਨ। ਸਾਡੇ ਪਰ ਅਗੀ ਤੋ
ਅਤਾਬ ਕੀ ਰਹਾ ਹੈ। ਕਲ ਕੀ ਖਬਰ [illegible] ਹਕਮ ਅਟਲ ਹੈਨ ,ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦ
ਪੁਤਰਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਤ ਮੰਦ ਮੰਦਿਆ [illegible] ਗਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਬੰਦਨ ਮਕਾਂ
ਹੁਇ ਭਾਗ ਗਇ[illegible] ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਹਾਈ ਕਰਨਹੋ ਮਿਤੀ ਫੈਸਾਖ

ਬੰਦਾ ਸਿਘ [illegible]
ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੁਨਾਰੀ [illegible]
ਸਿਘ ਨ ਆਪਣੇ ਪਤਰ [illegible]
ਫਤਹਿ ਦ ਖਬਰ [illegible]
ਵਿਚ ਸਿਖ ਦ ਸਿਘ [illegible]
ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ [illegible]
ਨੂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁਦਰੀ ਜੀ ਅਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿਘ ਜੀ ਜਾਣਦ ਹਨ [illegible]
ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਤੋਂ [illegible]
ਦ ਖਾਲਸਾ ਨੂ ਦਿੱਤਾ [illegible] ਖਾਲਸਾ ਆਖਿਆ ਜਿਆ ਅਤ ਜੋ ਇਹ
ਸਾਰੰਸ ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਾ [illegible]
ਮੰਨਾ ਸੀ ਜਿ [illegible] ਸਿਘ ਦੇ ਧਰ ਨ ਇਕ ਸਾਰੰਸ ਤੁਹਾਡਾ
ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਜਿਸ [illegible] ਪੰਥ ਮੀਰੀ ਸਿਘ ਨੇ ਹੀ ਮਾ
ਬਣਾਇਆ ਸੀ [illegible] ਇਹ ਦਸਮਾ ਦ
ਸਕਦ ਹਨ

ਮਜੂ ਸਫ਼ਾਰ [illegible] ਕਸਮ ਦੇ ਜਜਬਾਤਾ ਨੂ ਅੱਖ
[illegible]
ਸਿਘ ਦੀ ਮਾ [illegible]
ਨਾਢਾ ਜਿ [illegible]
ਨ ਆਪਣਾ [illegible] ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ
ਸਜਣਾ ਵਲ [illegible] ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ
ਬਾਬਾ ਬਿਨ [illegible]
ਕਰਕੇ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਲਾਣਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕ ਅਤ ਉਸ 'ਤ ਗਲਤ
ਨਾ ਕ ਮਜ਼ਾਕਾਂ [illegible]

ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤਾ ਉਹ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਤੇਜ਼ ਲੋ ਜਿਸਮਾ ਆਪ ਮੱਖੀ ਤੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ
ਇਹ ਮੰਦਰ ਬਿਲਾ ਵੈਸਾ ਨਾਲੇ ਬਲਕਿ ਗਲਤ ਦਾ ਧੰਦਾ ਵੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ
ਅਜੇ ਇਹ ਮੰਦਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪੂਜਾ
ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤਹਿ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਲਈ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਕੁਝ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ
ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ
ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਹੰਝੂ ਵਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ
ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੰਦਰ
ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਵਹਿਣ
ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ
ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਵਹਿ ਰਹੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ।
ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹੰਝੂ ਉਸ ਨੇ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਵਹਿ ਰਹੇ
ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹੰਝੂ
ਉਸ ਨੇ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਵਹਿ ਰਹੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ
ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ

ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ। ਗੁਰੂ ਆਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ
ਜਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੋਂ ਬਾਜ਼ਾਂ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ
ਅਤੇ ਭਾਂਡਿਆ ਜਿਆ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਦੇ ਉਸ ਮਤ ਦਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਤਾਤਾ
ਮਨੀਆਂ ਤਸਲਾ ਲੈ ਕੇ, ਬਦਾ ਸਿਘ ਦਾ ਅਤੇ ਕੀਤ ਸਮ ਸਾਥ ਛੱਡੇ ਕੇ ਅ ਤਤਾ
ਕਰਵਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਇਆ ਉਹ ਤੇ ਪਹਿਚਿਤ ਖਾਲਸਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਅੰਮ ਤੇ
ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਹਾ ਦ ਸਿਤ ਰਹੁ ਸਿਹ ਤਨਾਮਕਾਰ ਅੰਮ ਤੇ
ਹਨ ਅਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾ ਬ ਤ ਸਾਰ ਛਾਪਦ ਅ ਤ ਛਪਾਉਦ ਆ ਤ
ਅਸਿਧ ਤਰ ਪਰ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਸ ਦਾ ਪੁਤਰ ਅਜੇ ਸਿਘ ਦੱਸ ਦਾ ਤਾਂਆ ਸਤਾਂਆ ਤ
ਮਾ ਤਰ ਤ ਅ ਤ ਸਿੱਧਾ ਦ ਕਈ ਸਿਰਕੱਢ ਸਕਾਲਰ ਜਿਸ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਹਨ, ਸਿਖ ਪਥ ਦੱਸ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਅਹਿਸਾਨ ਦ ਤਾਂਆ ਦਾ ਤਾ ਤਾਂਆ ਤ ਤ ਤ
ਜਿਸਾਸ ਹੈ ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤ ਸ ਤ ਅਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਸਾਧਾ 'ਤੇ ਕਰੜਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪੈਨ ਖਰਚ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਬਣਾ ਰਹ ਹਨ ਪਰ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਨਿਆਤ ਦਾ ਰਾਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਆ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਧਹੀਣ ਅ ਤ ਨਾਸ਼ਕਾਰਆ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਨਿੰਦਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਉਪਰਕਤ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀਤੇ ਪਰ ਕਾਹਨ ਸ਼ਰਿਆਰ ਨਾਹੁ ਆਯਾ ਅਸਤਾਹੁ ਦਿਲਹ ਪਾਰਸ ਪਾਰਸ ਪਾਰਸ

ਵਿਆਹ ਸਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਪੱਥਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ

ਸਿੱਖ ਸਿੰਘ ਸਹਾਸ ਵਿਚ ਰਾਹੁ ਜਾਬਿਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੱਥੇ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤ ਪਿਛੇ ਜਾ ਪੰਥ

ਦੁਖਾਂਤ ਵਾਪਰਿਆ ਉਸ ਨੇ ਸਰੂਆਤ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਸ ਹੋਸੀ। ਇਸ ਜਾਹ ਤੇ

ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਸਹਾਸਕਾਰਾ ਨ ਜਾ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ਅਤ ਆ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰਕ ਤ ਚਸ਼ਮਦੀ

ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆ ਲਿਖ ਤਾ ਨ ਅੱਖ ਪਰਖ ਕਰਕ ਸਾਲਮ ਜਾਤ ਪਾ ਤ ਅ ਤ ਇਲਜ਼ਾਕਾਰਾ

ਪਰਚਾਵ ਅਧੀਨ ਸੱਚ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਜੋ ਦਲਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀ ਤੇ ਇਸ ਸਾਰ ਦਾਤਾ ਨ ਅੱਖ

ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਸ਼ਤਕ ਜੋ ਲਖ ਹੈ ਵਿਸਹਾਸ ਸਮਾ ਤ ਆਰ ਕਰਕ ਜਿਰਹ ਸੋਧ

ਵਿਚ ਇਸ ਦੁਖਾਤ ਬਾਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿ ਤ ਹਾਲਤ ਸਮ, ਜਿਸ ਕਾਰ

ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਅਤ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤ ਤੇ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਅ ਪ ਤਰ ਮੀਰੀ ਪੀ

ਅਤ ਉਸ ਦ ਸਾਥੀ ਅ ਤੇ ਕਠਿਨ ਅ ਤ ਬਿਖ ਤ ਸਮ ਅਧਰ ਤ ਸਾਥ ਨ

ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ ਅਤ ਉਸ ਨ ਸਾਹਮਣ ਤ ਬ ਦ ਆ ਸਾਥੀਆ ਸਮ

ਕੈਦ ਹ ਜ ਸਤਾਈਆ ਜਣਦੀਆ ਪਤਾਆ ਇਸ ਦ ਮੁਆਫ਼ ਲਾਲਚ ਹਿਤ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ

ਕਾਲ ਜ ਗਏ,ਆ ਅਤ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਉਲਟ ਚੁਲਮੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕ ਉਸ ਨੂੰ ਅ

ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਆਖ ਕੇ ਸਲਾਹਿਆ ਹਿਆ ਅ ਅ ਤ ਮਾਰ

ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹ ਅਤ ਤ ਮਾਰ

ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਸਬਧ ਹ ਅ ਤ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਬਾਰ ਲਿਖਿਆ, ਉਹ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਦਿਲਾਕ ਅਤ ਕ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਭਾਵੇ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਧਰਮ ਹੈ ਪਰ ਜਾਤ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਆਣ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਵਿ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਆਣ ਵਾਲ ਸਿੱਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਲਾਲਚਵੱਸ, ਜਾਤਪਾਤੀ ਅਤੇ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਡਾ. ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ, ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਹਿਦ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਵਿ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਗਿਆ। ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਪਾਸਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਰਿਨਲ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ, ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ, ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਸਰਹਿਦ ਦੀ ਜਿਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਰੇ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਬਿਨਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਨਾਨਿਥ ਬਾਰ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਨ ਦਾ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਅਤ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵੱਖਰਾ ਇਲਾਕਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ

ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨ ਫਿਰਮ ਮੰ ਮਵਾਤੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਬੰਦ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਲਈ ਫਨ ਕਲੀ ਸਿਸ ਨ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤ ਬਾਜ਼ਬ

ਨ ਸਾਬਾਦ ਵਿਚ ਹਰਿਆ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਅਤ ਇਸ ਨ ਸਾਥੀ ਕਿਤ ਵਾ ਪੁੱਜ ਅੰਤ ਨਿਕ

ਨਵਦਾਰੀ ਦਾ ਬਾਹੁਮਤ ਸੀ ਅਤੇ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤ ਇਸ ਨ ਸਾਥੀ ਕਿਤ ਵਾ ਪੁੱਜ ਅੰਤ ਨਿਕ

ਰੁਤਬਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵੱਖ ਹਣ ਦਾ ਮਨ ਬ

ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲੋ ਤੋ ਹੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵੱਖ ਹਣ ਦਾ ਮਨ ਬ ਨੂੰ ਸੁਚਿਤ ਕਰਕ ਬੰਦਾ

ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਿ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਗੁਪਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸੂਚਨਾ

ਸਿੰਘ ਨ ਅੱਡ ਹਣ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ ਸ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾ. ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਆਪਣੀ

ਸੰਮਤ ਸਿੰਘ, ਬੰਤਿਹ ਸਿੰਘ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ

ਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਬਾਹਨ ਸਿੰਘ, ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ

ਸਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਹਿਦ ਦੀ ਲੜਾਈ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਕਾਲਝਵੱਲ, ਸਾਰੰਪਾਡੀ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ ਇਸ ਦਾ

ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕ

ਸਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ

ਛਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਉਹ ਕਿਸ

ਵਰਦਾਉਣ ਵਾਲੇ

ਦਰਜਨ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ

ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ

ਸਮਾਨ ਵੰਡਿਆ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ

ਭਾ. ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ

ਸਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਹਿਦ ਦੀ ਲੜਾਈ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ

ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ

ਮੋਜੂਦ ਸੀ।

◆◆◆

ਅਧਿਆਇ ਤੀਜਾ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ

ਅਤੇ ਮੱਧ 'ਚ ਵਾਪਰ ਰਾਜ

ਰਾਜ ਵਿਚ ਖਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਖਿਸ

ਦਾ ਦਾਸ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਹੀ ਦਸਦਾ ਹੈ

ਦੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਸਾਥੀ ਬਣ ਗਏ।

ਸਦ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ?

ਅਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤਾ

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ

ਕੀਤਾ ਹੈ।[1]

ਪਰ ਸਦਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ?

ਨਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਛੱਡ

ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਨਾਂ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਗਿਆਨੀ

ਜੀ ਨੇ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਸਨਾਵਾ ਦਿੱਤੇਆਂ ਅਤ ਜੋਰ ਪਾ ਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਜੀਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ

ਅਧਿਆਇ ਤੀਜਾ

ਰੂਪਨ ਸਿੰਘ ਕੋਰੀ ਦੇ ਪਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਉਧਰ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਬਖਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕੁੱਟਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦਵੇ ਬਾਰੇ ਤਰਕ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਪੁਨਰਕ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਧੜ ਨੂੰ ਧਨ ਅਤੇ ਪਦਵੀਆਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਮੁਖੀ ਵੀ ਨਿਯਕਤ ਕਰ ਦਿਆਜਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਸਮਰਾਟ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਾਹਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। 1000 ਰੁਪੈ ਅਤੇ ਜਗੀਰਾਂ ਦਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸ਼ਸ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੰਢਿਆ ਬਾਜ਼ ਲੱਗਾ ਪਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਿਕ ਸਿਘਾ ਲਈ 10 ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਝਬਾਲ ਦੀ ਜਗੀਰ ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਅਤੇ ਮਾਰੀ ਸਿਘ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੀ ਸਦਾ ਵਿਚ ਸਾਹਰ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਝਬਾਲ ਦੀ ਜਗੀਰ ਸਿਘ ਵਿਰੱਧ ਸਾਡਾ ਮਰਜ਼ਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਜਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਵੀ ਕੀਤਾ

ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੇ ਜਦ ਲਾਹੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਟਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲਾਹੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਉਨਾਂ ਦਾ ਮਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਬਾਬਾ ਮੰਨਾ ਸਿਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ। ਪਰ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਆਪਣੇ ਦਾ ਨਕਸਾਨ ਦਸ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਮੰਨਾ ਸਿਘ ਨੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿੱਛੜ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਮੰਨਾ ਸਿਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਤੁਸੀਂ ਬਿਨ ਅਸੀਂ ਬਿਨ ਤੁਸੀਂ, ਬਚੇ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹਮ ਦਿਲ ਖਾਲਸ ਉਤ ਖਾਲਸ ਉਹ ਕਹਯ ਅਸੀਂ ਕਰੇ ਨ ਤੇਰੀ ਆਸ। ਜੋ ਮਾਲਜ ਕਿਆ ਹੈ, ਸ ਰਹ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ।' ਬਿਨਾ ਸਿਘ ਧੜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਲੈ ਲੈ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿਘ ਦ ਉਪਰਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਦਾ ਬਹਾਦਰ ਕੰਮ ਸੀ' (ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਸਤਕਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨ ਜੂਨ 1982 ਅਤੇ ਨ 1998 ਵਿਚ ਛਪਵਾਈਆਂ ਹਨ) ਵਿਚ ਇੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਕੰਮ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਮੰਨੀ ਸਿਘ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿਘ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਜੀ ਨ ਸੀ ਦਸਮਸ ਜੀ ਦ ਬਿ ਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤ ਅਸ਼ਟਮ ਦ ਸਿਆਜ ਨਾਲ ਆਪ ਮਤਅਸਬ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨ ਬੁਜਗੀ ਆਪ ਨਾਲ ਸਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਅਤ ਇਹ ਬਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨ ਅੰਡ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਿਆ।

ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਰਿਆੜਕੀ ਵਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਪਾਸ ਛੱਡ ਗਿਆ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਆ ਡਰਾ ਕੀਤਾ, ਅਗਸ ਜਿਨ੍ਹ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੇ ਸਚਿਆ ਕਿ ਬਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨ ਬੁਜਗ ਬਬਾ ਮੰਨੀ ਸਿਘ ਜੀ ਦੀ ਹੱਸਲਾ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮੰਨੀ ਸਿਘ ਜੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਮੰਨੀ ਸਿਘ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਪਸ ਹੋ ਗਿਆ

ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿਘ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਇਲਾਕ ਦਾ ਹੀ ਵਸਨੀਕ ਸ ਸੰਤੋਖ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਸ: ਹਵਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਦ ਕੀਤੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰਖ ਕਰਕੇ ਅਤ

ਸਰਦਾਰਨੀ ਮਾਨੋ ਕੌਰ ਵਿਚੋਂ ਵਾਰ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ

ਪੰਜਵ ਨਾ ਪੈ ਓਨਾਮ ਪਿਸੰਮ ਉਪ ਗਯੂਰ ਗਸੇਚਾ ਨਾਲ ਸਬਧ ਸੀ
ਵਸਨੇਚ ਸੀ ਮਿਜ਼ਾ ਪਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਵ ਸੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਿ
ਬਚਾਵਲੇ ਨਹੀ ਸੀ ਮਿਜ਼ਾ ਪਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਵ ਸੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਿ
ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਠਸ ਪਾਉਣੀ,

ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਬਧੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਖੀ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਹੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦ ਸਮੇ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਰਹਿਦ ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇ ਸਰਹਿਦ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਘੋੜਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਉਸ ਉਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚਲੇ ਗਏ। ਘੋੜਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ਖਿੱਚ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੋੜਾ ਤੇਜ਼ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲੈਅ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਗੀਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਹਜ

ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜੋ ਬੰਦੇ ਬਚੇ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸਨ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਥਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਜਥਾ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸਿੰਘ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਛੜ ਗਏ ਸਨ। ਪਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਅਨਾਰਕਲੀ ਤੇ ਸਿਆਲਾਂ ਅੱਡੇ ਤੇ ਇਹ ਜਥਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਜਥੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰਸਪਰ ਕੀ ਨਾ ਬਣਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਨੇਪਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ। ਸਿੱਖੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋੜਿ ਸਮਾ ਗਏ।"

ਇਸ ਜਥੇ ਨੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ "ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ"। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜਥੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਥਾ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਮਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਇਸ ਜਥੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਜਥੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ। ਇਸ ਜਥੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ।

ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਥਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਇਸ ਜਥੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ। ਇਸ ਜਥੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ।

चित्र 7.3 2000 किमी/घंटा की गति से चलने वाले एक विमान के पंख पर वायु प्रवाह का प्रतिरूप। ऊपरी सतह पर वायु का वेग अधिक है और दाब कम, जिससे ऊपर की ओर उत्थापक बल उत्पन्न होता है।

उदाहरण 7.2 **(वायु प्रवाह के वेग का दाब पर प्रभाव)** एक विमान के पंख के ऊपर वायु का वेग 2000 किमी/घंटा है और नीचे 1800 किमी/घंटा। यदि पंख का क्षेत्रफल 25 m² है और वायु का घनत्व 1.2 kg/m³ है, तो पंख पर लगने वाले उत्थापक बल का परिमाण ज्ञात कीजिए।

हल दी गई राशियाँ :

ऊपरी सतह पर वेग $v_1 = 2000$ किमी/घंटा $= \frac{2000 \times 1000}{3600}$ m/s ≈ 555.6 m/s

निचली सतह पर वेग $v_2 = 1800$ किमी/घंटा $= \frac{1800 \times 1000}{3600}$ m/s $= 500$ m/s

पंख का क्षेत्रफल $A = 25$ m²

वायु का घनत्व $\rho = 1.2$ kg/m³

बर्नूली के सिद्धान्त से,

$$P_1 + \frac{1}{2}\rho v_1^2 = P_2 + \frac{1}{2}\rho v_2^2$$

$$P_2 - P_1 = \frac{1}{2}\rho (v_1^2 - v_2^2)$$

$$= \frac{1}{2} \times 1.2 \times (555.6^2 - 500^2)$$

$$= 0.6 \times (308703.36 - 250000)$$

$$= 0.6 \times 58703.36 \approx 35222 \text{ Pa}$$

उत्थापक बल $F = (P_2 - P_1) \times A$

$$F = 35222 \times 25 \approx 880550 \text{ N}$$

उत्तर पंख पर लगने वाला उत्थापक बल लगभग 880550 न्यूटन है।

टिप्पणी यह बल विमान के भार को संतुलित करने के लिए पर्याप्त है, जिससे विमान हवा में उड़ सकता है।

उदाहरण 7.3 **(वेंचुरी मीटर)** एक वेंचुरी मीटर का उपयोग पाइप में जल के प्रवाह की चाल मापने के लिए किया जाता है। पाइप का अनुप्रस्थ काट का क्षेत्रफल $A_1 = 0.04$ m² है और संकीर्ण भाग का क्षेत्रफल $A_2 = 0.02$ m² है। यदि दोनों भागों के बीच दाब का अंतर 3.0×10^4 Pa है, तो पाइप में जल की चाल ज्ञात कीजिए। जल का घनत्व 1000 kg/m³ है।

हल दी गई राशियाँ :

$A_1 = 0.04$ m², $A_2 = 0.02$ m²

$P_1 - P_2 = 3.0 \times 10^4$ Pa

जल का घनत्व $\rho = 1000$ kg/m³

मान लीजिए पाइप में जल की चाल v_1 है और संकीर्ण भाग में v_2 है।

सातत्य समीकरण से,

$$A_1 v_1 = A_2 v_2$$

$$v_2 = \frac{A_1}{A_2} v_1 = 2 v_1$$

बर्नूली के सिद्धान्त से,

$$P_1 + \frac{1}{2}\rho v_1^2 = P_2 + \frac{1}{2}\rho v_2^2$$

$$P_1 - P_2 = \frac{1}{2}\rho (v_2^2 - v_1^2)$$

$$3.0 \times 10^4 = \frac{1}{2} \times 1000 \times (4 v_1^2 - v_1^2)$$

$$3.0 \times 10^4 = 500 \times 3 v_1^2$$

$$v_1^2 = \frac{3.0 \times 10^4}{1500} = 20$$

$$v_1 = \sqrt{20} \approx 4.47 \text{ m/s}$$

उत्तर पाइप में जल की चाल लगभग 4.47 m/s है।

टिप्पणी वेंचुरी मीटर का उपयोग पाइप में प्रवाहित द्रव की चाल मापने के लिए किया जाता है। यह बर्नूली के सिद्धान्त और सातत्य समीकरण पर आधारित है।

ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੌਲੋਂ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਮਾਇਤ ਲਈ ਕਹਿ

ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਾਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਹੀ ਸਿਆਣਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਚਿੱਠੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇਂਗਾ ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਕਾਗਜ਼ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲਏ। ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਏ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਮਝ ਗਿਆ ਹੋਵੇਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਬਾਬਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਚਿੱਠੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।"

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਬਾਬਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਂਗਾ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੇ?"

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੇ। ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਬਾਬਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ

ਤੁਸਾਂ ਗਾਵ ਮਰ ਪੈਠਾਦ ਸਾਦ ਮਾਂਬਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਬਾਰ ਕਰ ਲਾਹੀ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ
ਦੇਹ ਦਰਤ ਵੱਧ ਜਮਾਨਾ ਰੱਤ ਦੀ ਸਕਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਜਾ
ਜਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਹੀ ਫੱਟ ਗਏ ।

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਹੋੜੂ
ਬੀ 257, ਰਣਜੋਤ ਐਵਨਿਊ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਖਤ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਮਰ ਭਰਮ ਕੁਲਖ ਦੂਰ

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਖਤ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਮਰ ਭਰਮ ਕੁਲਖ ਦੂਰ
ਸ ਸ ਸਮੀਰ ਸਿੰਘ ਗਾਧੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਬਦਾ ਪੰਥ ਬਹਾਦਰ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨੂੰ
ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੱਸਿਆ , ਅਤੇ ਬਾਬਾ
ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਤੁਕਾਸ ਵਿਚ
ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਸ , ਦਰਬਾਰੀ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ
ਅ ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਪਸ ਦਾ ਫਾ , ਦੀ ਧਰਮੀ , ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ
ਸਾਰ ਸਮਾਜਾਰ ਨੂੰ ਦਾ , ਇਆ ਪਸਤਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋ
ਪਾਰਥ ਕਾਰਜ ਸੁਰਜ ਸਾ , ਸਤਰ, 'ਸੀ ਗੁਰ ਪਬ ਪਕਾਸ', ਜਿਸ ਦਾ
ਸ ਦਰਦ ਤੋ ਅੰ ਸਿੰ , ਸ ਨੇ ਸਮਨੀ ਗੁਰਦਆਰਾ ਪਬਧਕ ਕਮਨੀ
ਅ ਜਰ ਨ ਛਾਪਿਆ , ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ , ਸਾਹ ਮਹਿਤਾਬ
ਸਿੰਘ ਮੀਰਾਕੋਟੀਏ ਦਾ ਪੋਤਰਾ , ਦਾ ਸਪਤਰ ਅਤ ਸ ਸਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕਰੋੜੀਏ ਦਾ ਦੋਹਤਰਾ ਸੀ। ਉਹ , ਵਿਚ ਲਧਿਆਣੇ ਕਪਤਾਨ ਮੱਰ ਨ ਮਿਲਿਆ
ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਸਟ ਇਡੀਆ ਕ , ਵਿਸਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਕਟਰ ਲਨੀ ਦੇ ਕੋਲ ਪ
ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲ , ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ ਦਾਦਾ
ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਭਾਈ ਸੁਖ , ਨ ਮਿਲ ਕੇ ਮੱਸ ਰੰਘੜ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਸੀ।
ਜਿਸ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ , ਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦਾ ਪਿਤਾ
ਗਾਂਧ ਸਿੰਘ ਵੀ ਜੀਵਤ ਸੀ , ਾਲਕ ਹੀ ਸੀ, ਜਦ ਹਰਿਜਨਾਂ ਨਿਰਮਲੀਏ ਨ
ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ ਤੁਸ , ਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਹ ਹੱਸ ਨਾ ਆਇਆ। ਨਬਾ
ਪਰਾ ਨ ਆਪਣੇ ਮਾ , ਚ ਗਾਂਧ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਨੂਰ ਦੀਨ
ਫਜਦਾਰ ਮ ਆਪਣੀ , ਫੱਟੜ ਕਰਕੇ ਅਤ ਮਰਿਆ ਸਮਝ ਕ
ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕ ਚਲ , ਸੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਔਰਤ, ਜ ਸਾਰਾ
ਤਤ ਰਹੀ ਸੀ, ਬੱਚ ਨੂੰ ਸਹਿਕਦਾ , ਪੱਤ ਕੁਡਯਾਲ ਲੈ ਗਈ, ਜਿਥ ਉਸ
ਦ ਜਖਮ ਇਕ ਮਚੀ ਤੋਂ ਸਿਲਵਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਏ ਗਏ। ਸ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਸ , ,
ਨ ਜੱਥ ਆਪਣ , ,

ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਾਮ ਮਰ
ਨ ਪਰ ਮਿਤੀ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਵਿਸਰ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਛਾਪ ਕੇ ਮੈਂ ਉਨ
ਪੰਜੀ ਸੀ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਮਰ ਕਿਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਿ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟਰੀਅਨ ਦਾ ਰਾਣ ਹੀ ਗਾਇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨ ਜਾਣ ਬੱਝ ਕੇ ਧਰ
ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗੱਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਹੀਰੋ
ਯਸਤ ਪਨਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਟਿਚਕਾਂ ਹੀ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਸ
ਅ ਸਾਡਾ ਸਹ ਵਰਤਾ ਦ ਸਿਖਾ ਦ ਇਸ ਮਾਮਲ ਬਾਰੇਆਂ ਸਿਖ ਸਾਹਸਕਾ
ਵਿਚਾਰ ਪਸਚਕ ਦੀ ਧੁੰਮ ਸ ਵਿਚ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ
ਤੁੜਿਆ ਸਤੋਰ ਵਿਚ ਸਾਹਿਆ ਗਿਆ ਸਾ ਸਾਂ ਸਆ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ
ਗਿਆ, ਅਤ ਕਝ ਮਿਤੇ ਪਿੱਛ , ਾ ਚੱਕਿਆ ਗਿਆ ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਆ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ
ਪੀ ਤ ਵਿਚ ਸਿਮਦਾ ਹ , ਤ ਮਤਰ ਦ , ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਤਾਆ ਸਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਸ ਤ ਤਿਖ ਸਿਮ ਸ ਤ ਸਮ ਮ ਚਾ , ਾਂ ਸਿ ਤ ਤ ਸ ਤ ਸ ਸ ਸ

ਅਧਿਆਇ ੧੪ — ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ੩੯੫ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ੮ ਅਨੁਸੂਚੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਕੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨੀਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਗ ਚੌਥੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਭਲਾਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਈ ਸੋਧਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਨੇ ਵਿਵਾਦ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਉੱਠਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਬਣੇ ਹਨ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ੨੬ ਜਨਵਰੀ ੧੯੫੦ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਰਾਜਪਥ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਪਰੇਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਰਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਵਕੀਲਾਂ ਅਤੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵਧਿਆ ਹੈ।

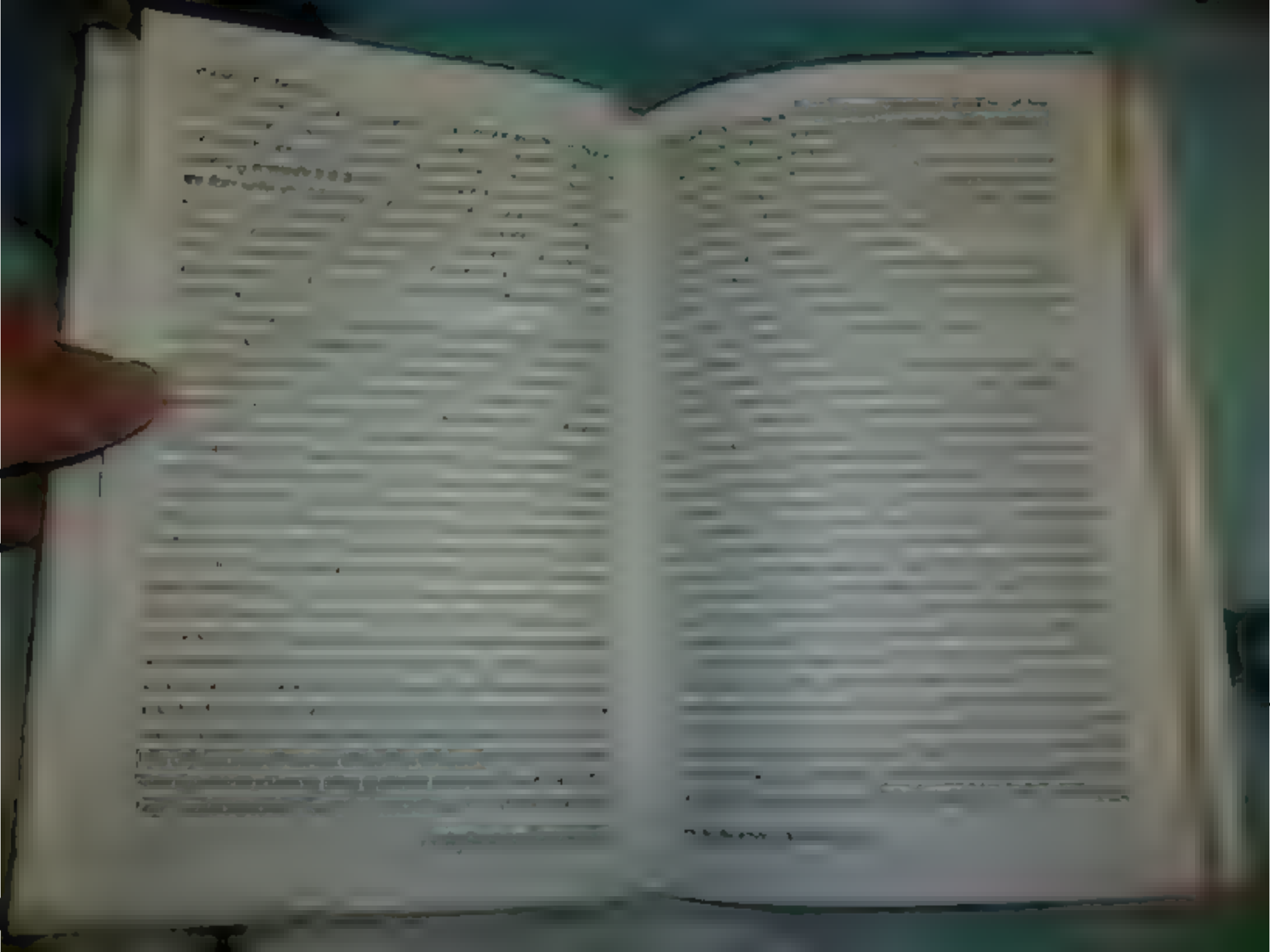

ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਨਪੁਰ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਆਦਿ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। 'ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ' ਦੇ ਪੰਨਾ 115 ਤੋਂ 116 ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

"ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ... ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਇਸ ਰਾਏ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ... ਕਿ ਵਿਚ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬਾ ਸਿ... ਇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਹੌਂਸਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਇਥੋਂ ਨਿਕਲ ... ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਠਾ ਉ... ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰ... ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਜਾ... ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆ... ਪਿਆ ਅਤੇ ... ਅਲਪ ਹੋ ਜਿਆ।"

ਉਪਰਕਤ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ... ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਿਆ। ... ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ... ਦਸਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰ... ਰਾਤ ਜਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ... ਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਘਰੇ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਪਾੜਦਾ ਕਿਸ ... ਬੋਲਿਆ। ਕੀ ਉਸ ਦ ਵੈਰੀ ਦਨ ਕਮਜ਼ਰ ਤ ਭਰਪਕ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਮਰਦੇ ਤੇ ਕੱਟਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦ ਹੁੰਦ ਕਤਲਆਮ ਨੂੰ ਦਖਦੇ ਰਹੇ? ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿਓ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ? ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਇਕ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਇਹ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰ... ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ... ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿਖ ... ਦੇ ਆਸ ਦ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇ

... ਸਾਡਾ ਸਰਕਾਰਯਨਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਖਾ ਕਿਹਾ ਹੈ? ਕੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ... ਨੇੜਦਾ ਹੋਇ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲ ਦੇ ਕਿਸ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਖੁਦ ਕਿਸ ... ਸਾਹਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ... ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜਿਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾ ... ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ? ਇਸ ਦਾ ਦਰਸਣ ਸੁਝਵਾਨ ... ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਸਿੰਘ ਜਾ ... ਕੀਤਾ ਅਤ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਉਸ ਵਲ ਦਾ ਦਸਤਾਵਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ... ਇਸ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀ ਨ... ਦੀ ਗਦਾਰੀ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਚਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ... ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ।

... ਦੀ ਪਚਾਰਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬਾਬਾ ... ਫੜਿਆ ਜਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦ ... ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਦਾਸ ... ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅ... ਅੰਗਾਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੱਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਿ... ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਬਿਠਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ... ਆ ਅ ਤ ਇਸ ... ਦੀ ਮਜਾ ਸਿ... ਜ਼ਕਰ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਸਚ ਵ... ਪ੍ਰੇਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਵੇਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰ... ਜ਼ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕਿ... ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸ... ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਕਈ ਸਹਾਰ... ਨਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤ ... ਸਾਫਦਤ ਦ ਕੇ ਅਤ ਉਸ ਦੀ ਬ... ਸ਼ਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦ ਸਾਥੀ ਮਹਾ... ਸ਼ਹਾਰਦੇ ਹਏ ਸ਼ਹੀਦ ਹ ਗਏ ਅਤ ...

... ਦਾਨ ਲਖਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ... ਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦ ਪਰਿਵਾਰ ... ਅਹਿਮ ਵਿਅਕਤੀ ਮੋਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀ, ... ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੜਪੋਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਾਫ਼ੀ

ਰਾਤ ਦਾ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮ ਸ਼ਾ ਨੇਤਾਲਿਆ ਦਾ ਦਾਰਾ ਦਾ ਦਾਰਾ ਦਾ ਦਾਰਾ

ਅਪੈਲ ਸਨ 1711 ਈ: ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਜਿਸ ਬਾਰ ਇਸ ਸਮ ਵਿਚ ਹੀ ਆ
ਦਸ ਚੁੱਕ ਹਾਂ, ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦੇ ਚਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਹਿ ਹੋਇ ਗਿਆ ਤੇ ਸਿਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ
ਹ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਬਹਾਨਾ ਘੜ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡਣਾ ਅਤੇ ਮਰਾਠਾ ਦੇ
ਅਧੀਨ ਹ ਕ ਧਨ ਪਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਅਤ ਫੂਲ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ
ਕਰਦਾ ਕ ਗੋਰਧਨਾ ' ਤ ਕਬਜਾ ਕਰਕ ਉਥ ਦਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਅ
ਆਤਮਦਰ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਉਲਟ ਸ
ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਭ
ਪਸਤਰ ਦ ਪਰਾ 119 'ਤੇ ਇਜ ਕੀਤਾ ਹੈ.

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅ
ਮਨੀ ਸਿਘ ਜੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੰਥੀ ਅਤੇ ਮੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਨ। ਸੰਮਤ
(ਸੰਨ 1721 ਈ) ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸ
ਤ ਬਾਅਦ ਚੋਗਾ ਭਰਿਆ ਸੀ
ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਵੰਡ ਸਬੰਧੀ
ਫਰਕ ਪੁਰਾਣਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਧ
ਜੋ ਸੰਗਦਾਸ ਨੇ ਸ਼ਸ਼ ਦੀ
ਅਤਭਦ ਕਾਰਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਰਹੇ ਦਾ ਆਤਾ ਭਾਈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ
ਖਮਕਰਨੀਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਪੱਤਰ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿਘ
ਨ ਹੀ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ
ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ
ਵਿਚ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾ ਕ
ਆਪ ਨੂੰ ਅਕਾਲਪੁਰਖੀਆ
ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਚਨਾਂਚਿ ਇਕ
ਦੂਸਰੀ ਉਤ 'ਫਤਹਿ ਦਰਸ਼ਨ
ਨਿਰਪੱਖ ਰਹਿਣ ਦੀ ਧਾਰ
ਤਰ ਆਈ। ਇਸ ਪਰ ਭੱਤ
ਅਸਮਾਨ ਗੂੰਜਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਵਿਰੁੱਧ ਹ ਜਾਣ ਨ
ਜਾਣ, ਕਈ ਇਸ ਫੈਸਲ
ਸਿਘ ਮਹਤ ਨਾਰਾਜ ਹ
ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਨ
ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਨੂੰ

ਸ ਦਾ ਦੱਸ ਸ਼ੋਣ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲਾਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ
ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਦ ਪੁੱਤਰ ਮੱਨੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘੋੜਾ ਕਰਵਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ
ਦਾ ਪੰਥ ਦਾ ਪੰਥ ਦਾ ਜਾਵੇ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਏ। ਘਲ ਅਕਾਲ
ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥਿਆ ਅਤੇ ਦੱਖ ਗ ਤ ਦਾਸ਼ਿਆ ਦੇ ਨੇ ਤ ਸਨੀ ਆਸੇ ਦੁਆਲੇ
ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੂ ਪੁਰਿਆ ਅਤੇ ਦੱਖ ਗ ਤ ਦਾਸ਼ਿਆ ਦੇ ਨੇ ਤ ਸਨੀ ਆਸੇ ਦੁਆਲੇ
ਸਰਬਸਿਆ ਸਾਜਾ ਕਰਤਾ ਦਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਖਿਮਾ ਮੰਗ ਕੇ ਹੱਥ ਘੜ ਕੇ ਖੜ ਰਿਆ

ਖਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ
ਨੂੰ ਬਲਕਾਬ ਕਿਉ
ਸ ਦੀ ਖਦਸ ਨਹੀ

ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾ ਵਿਚ

ਅਸਮਾਨ ਗੁਜ਼ਰ ਦਿੰਦਾ

ਕੌਤੀ ਬਲਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਕੌਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼
ਦੀ ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਸਲਾਹਿਆ
ਨਕਾਰਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਮੂਰਖ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣ ਨੂੰ ਖੀਰ ਪਰਸ ਕੇ ਉਸ
ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਦਾਰੀ ਅਤੇ
ਕੌਤੀ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ
ਮਿਤਰ ਦੋਹ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜੋੜਨ ਲਈ
ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ
ਨਹੀਂ ਕੀ ਸੀ।

ਡਾ. ਸਯਦਿਆਨ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆ
ਬਹਾਦਰ : 1708
ਛਾਪੀ ਹੈ, ਦੇ ਪੰਨਾ 0
ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦੇ
ਇਸ ਪਕਾਰ ਹਨ

"ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ
ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਰ ਸਕੀ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ
ਅੰਗਿਆਰ ਵਿਛਾ ਰੱਖੇ ਸਨ
ਸੀ। ਹਿਦਸਤਾਨ ਕਰ
ਪਰ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨ

ਚਾਲਾਂ ਚਲਣੀਆਂ ਸ਼ਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਮਹਜ਼ੀਆਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੈਸੇ ਸਰਬਉੱਚ ਰੁਤਬ
ਵਿਰਾਗੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਸ਼ਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਮਹਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ
ਚਾਲ ਕਰਨੀ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਦ ਪੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ। ਦੂਜਾ ਮੁਹਾਜ਼ ਸੀ

ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੋਨਾ ਦੀ ਮੁਹਿਮ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦ ਖਿਡ
ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨ ਤਾਂ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ
ਇਹ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲ ਰ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾ ਕੋਲੋਂ
ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਰਾਜ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਦ
ਕੌਮੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਸਿੱਖਾ
ਕਿਉਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸਾਸਨ ਸਿੱਖਾ ਨੂੰ
ਦੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤ ਮਿਲ
ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤ ਮਿਲ
ਹੀ ਅਸਰ ਵੀ ਪਾਇਆ ਸੀ।

ਫਰ 1710 ਅਤ 1710
ਕੁਝ ਵਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਇ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ
ਫੜੇ ਗੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਤੁਸੀਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕੌਂਸਲ
ਗੀਤੀ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤ
ਸਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤ ਗਏ ਸਨ ਪਰ
ਬਾਜ਼ਾਂ ਤੱਕ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖ ਮੁਗਲ
ਦ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਦ
ਅਤ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹਾ
ਪ੍ਰਕੀਆ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ
ਸਨ ਜ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਬ

ਮੀਹੀ ਸਿੰਘ ਸਮਝ ਪਿਛ ਕਮਾ
ਅਤ ਸੀ ਦ ਮਾਰ ਸਾਹਸ
ਤਾਰ ਦੀ ਬਣ ਕ ਅ
ਸਮਝ ਦਾ ਰਹੇ ਕਰਨਾ
ਏਕਾਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀ
ਪ ਇਸਨਾ ਨੇ ਅੰਦਰ ਸਿ
ਪੈ ਜ ਇਹ ਗਲਬਾਸ ਨਗਲ
ਜਦ ਕਿ ਮਗਲ ਅਧਕਾਰੀਆਂ

ਇੰਨਾ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲ

ਇਸ ਪਕਾਰ ਹਨ

ਸੀ ਹਿਦਸਤਾਨ ਕੁਰ ਦੇ ਚੋਣਤ

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਮੁਤਬਨ ਪੁੱਤਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਲਾਫ਼ ਵਰਤਣ ਦਾ

ਉਸ ਦੀ ਸਾਥਦੇ ਬੋਲਾ ਦੀ ਮੁਹਿਮ ਸੀ ਜਿਹਨੀ ਮਹਿਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਸ

ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੋਚ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਕਾ ਦੱਵਾ ਪਿਛੇ ਤੱਤਾ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸੁਆਰ
ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪਾਤੀ ਦਾ ਜਾਲਾਰੀ ਨੂੰ ਤੋ ਸੀ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਕਿਰਦਾਰ ਨਾਲ ਇਨਾ ਦ ਜਰੂ ਜਸਿਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂ ਵੀ ਤੋੜਿਆ ਸੀ ਦ
ਉਨਾ ਨ ਇਨਾ ਦ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕ ਹੀ ਇਨਾਂ ਨੂ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦ ਵਰ
ਪਿਆਰਿਆ ਵਿਚ ਸਾਮਲ ਕਰਨ ਰਖਿਆ ਸੀ

ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਅ ਬਾਬਾ ਕਾਲ ਸਿੰਘ ਨਗਲ ਤੋਂ ਵਰ
ਰਾਜ ਸਤ ਅ ਇਹ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਸਾਥ ਛਡ ਕ ਆਪ ਵੱਖਰਾ ਰਾਜ ਸਥਾ
ਸਨ ਇਨਾਂ ਵੱਲ ਵੱਖਰੇ ਧਰ ਦਾ ਸਾ ਤਰ ਪਾਲਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹਿਆ ਸੀ ਦ ਬਾਬਾ ਬ
ਤਾ ਆਸਲੀ ਖਾਲਸਾ ਦ ਹੀ ਪਰ ਇਸ ਦ ਖਾਲਸਾ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦ ਸਿਖ ਦ
ਹਕਮ ਨ ਜੀ ਮਨਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨ ਇਕ ਵਖਰਾ ਰਾਜ ਸਥਾ
ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨ ਬਦਲਦੇ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੁਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬਾਬਾ ਬ
ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੀ ਆਣ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਅਤੇ ਹਰ ਦੀ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੀ ਵਰਤਾ
ਅ ਦੇਸ਼ ਦ ਸਾਥੀ ਸਿਪਾਹੀ ਵਿਚ ਇਕ ਨ ਵੀ ਆਪ ਦਾ ਸਾਰ ਸਾਥੀ ਦ ਵਰ

ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਿਓ ਪੁੱਤਰ (ਤੱਤ ਖ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਸਾਥੀ ਦ ਵਰ
ਹੀ ਸਿੱਖਾ ਦੇ ਨੇਤਾ ਬਣ ਸਕੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਦ ਵਰ
ਸਵਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ ਦ ਵਰ

ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਕੰਡਿਆ ਦ ਵਰ
ਕਮੀ ਤਾਂ ਆਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸੂਰਮਾ ਮਰਦ ਆ ਦ ਵਰ
ਵਾਂਗ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਦ ਵਰ
ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੜਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਦ ਵਰ
ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦ ਵਰ

ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦ ਵਰ
ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦ ਵਰ
ਵਿਚ ਦ ਵਰ
ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਜਦ ਮੈਂ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਦ ਵਰ
ਸਿਰਫ ਇਕ ਦ ਵਰ
ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦ ਵਰ
ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਦ ਵਰ

ਜਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰਸਾਲੇ, 'ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ
2000 ਦਾ ਅੰਕ 'ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ' ਛਾਪਿਆ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਵਿਰਧੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨ
ਦ ਵਰ
ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਹੀਲਾ ਵਸੀਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦ
ਪਾਠਕ ਜਾਰੀ ਦ ਅਤ ਵਿਚ ਸਸ ਤਾ ਸਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਤ ਸਿੰਘ ਸਕਾਲਰ ਦ

ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਆਗੂ ਅ ਸਿਖ ਸਸਥਾਵਾਂ ਨ ਬਾਬਾ ਸਿਖ ਦ ਜੀਵਨ ਬਾਰ ਸੱਚ ਨੂ
ਦ ਵਰ
ਦ ਵਰ
ਸ਼ਰੂ ਤ ਸਿਖ ਅ ਬੁਨ ਬੁਨਕ ਵਰ

ਸੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟਰੀਅਨ ਦੀ ਬਾਬਾ ਬਦ

ਉਪਰੋਕਤ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀ ਜ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅਖਵਾਏ ਜਾਂਦ ਧੜ
ਚਲਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਅਬਦ ਕੀਤ

ਅਤ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਪਰਚੀ ਤਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣ ਨ ਉਨਾ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦ

ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੈਂਕੜੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੂਰੋਂ-ਨੇੜਿਓਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਵੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੁਖ਼ਾਰ ਨਾਲ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੇਗੀ।

ਉਸ ਸਵੇਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠਾ ਕੁਝ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲਿਖਵਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਖ਼ੁਦ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪੰਨਾ ਸੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਕੂਲ, ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਗਭਗ ਸੱਤਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਰਜਿਸਟਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣੀ ਫੋਟੋ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ।

ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕੋਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕੌਮ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇਗਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਪੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਪੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਨਾ ਪਾੜ ਕੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਕਦੇ ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਬੀਬੀ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਵੇਗਾ।

ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੇ ਪਰਚੀ ਫੜ ਲਈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਪਾਗਲ ਹੈ, ਜੋ ਇੰਨੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਪਰਚੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਲਈ।

ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬੱਚੇ ਦਾ ਬੁਖ਼ਾਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘਟਿਆ ਸੀ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਹਰਜੋਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਹਰਜੋਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਹਰਜੋਤ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਰਚੀ ਕੰਮ ਆ ਗਈ ਹੈ।

ਹਰਜੋਤ ਉਸ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਦਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਲਿਖਿਆ। ਕਿਤਾਬ ਛਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਬੀਬੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਭੇਜੀ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੇ।

ਸਰਵਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਕੀ ਪੜ੍ਹਿਤਾ ਵਿਖ ਪੰਚ ਖਾਲਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਨਿ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਨ
ਬੇਦਖ਼ੀਆਂ ਦੀ ਡੁੱਬੀ ਰ ਹੀ ਨੂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਤੁ ਜਾਰੂ ਘਰ ਦ ਸਰਵਰ ਨ ਖਦ ਹੀ ਕਢਿਆ ਜ
ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਤੇ ਖਾਲਸ ਵਾਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੇ ਪੁਜਾਰ ਟ
ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਆ ਕਾਰਣ ਇ ਦੱਸਿਆ ਜਿਆ ਕਿ ਪਾਹਲ ਛਸਕ ਕਾਰਨ ਟੁੱਕ ਹ
ਖਾਲਸ ਖਿਧਰ ਮਹੰਤ ਅਮਰ ਸਿਘ ਖਮਖਰਨਾਲ ਉਪਰ ਹੱਥ ਨੀ ਸਾ ਚੱਕ ਸਕ ਉਹ ਅ
ਕ ਦਸਦ ਹਨ 'ਕਾਲਾ ਕਰਚਾਰ ਦਾ ਸਕਾ ਭ ਸਿਘ ਢਹਿ ਜਿਆ ਇ ਵਖ ਭ ਸਾ ਹੋ
ਹੱਥ ਜੜ ਕ ਖੜ ਜਿਆ ਅਤ ਫਰ ਖਾਲਸ ਦਸ ਖਿਮਾ ਮਗ ਕ ਤੁਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਨ
ਕਾਈ ਅਮਰ ਸਿਘ ਸਸਾਹੀ ਕਤ ਤ ਤ ਸਾਨਿਦਾ ਇਥ ਆਰਮਾ ਜਿਆ ਹੈ

ਇਹ ਗੱਲ ਦਖਣਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਭ ਖਾਲਸ ਵਾਲ ਆਗੂ ਅਜ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪ
ਵਿਸਵਾਸ ਵਾਲ ਸਮਝ ਅਤ ਪਚਾਰ ਸਨ ਅ ਬਦਲਾਅ ਨੂ ਨ ਅ ਸਿੱਖੀ ਤ ਢਾਹ
ਅਤ ਕਰਾਹ ਪ ਹਰ ਦੱਸਦ ਸਨ ਪਰ ਖਾਲਸ ਪਾਕ ਨੇ ਸਰ ਘਰ ਤ ਬਾਹਰ
ਆਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹਨ ਅਦਖਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦ ਮਹ ਚਰ ਪ ਦਾ ਕਬਜ਼ੇ ਪਰਖੇ ਤ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਘੱਲ
ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹੰਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ
ਘਾਣ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
ਡਾਕਟਰ ਰੀਹਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮ
ਸਪ ਰਨਿ ਕ ਇਸ ਸਮ ਾ ਸੀ ਪ
ਘਲ ਵਾਲੀਆ ਘਟਨਾਵਾ ਵਾਪਰੀਆ

ਸਾਵਿਜ਼ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਰਚੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਸੀ।

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅਖਵਾਉਣ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ

ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨ ਵਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਟਾਕਰ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹੀ ਲੜਨ ਮਾਰ

ਇਸ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ
ਸਿਘ ਨੇ ਸਾਰਤ ਦ ਕਰਾ

ਅਤ ਬਾਬ ਰਾਜ ਸਿਘ ਅਤ ਸੋਢਾ ਬਸਰਗਾ ਰਾਲ ਸਾਰ ਬਿਤਾਤ ਅਤ ਦਆਤ ਸਨ
ਦਾ ਅਦਰ ਆਪਣੇ ਅੰਧੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਆਦਿ ਦਾ ਲਾਲਚਵੱਸ ਹ ਕ ਬਦਾ ਸਿਘ
ਦ ਸਾਥ ਦਾਕਾ ਫਾਯਮਾ ਹਵਣਾ ਇਸ ਰੰਥ ਨੂੰ ਢਨ ਲਾਹਿਆ ਸ ਹੈ ਸਾ ਸਕਦਾ ਬਾਬਾ
ਨ ਦਾ ਸਾਥ ਦ ਹਤ ਦ ਕਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਦਾ ਮਤਭਾਦ ਤਾਲ ਸਘਰਸ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਦੇ
ਨ ਤਾਬਤ ਦ ਕਬਜ਼ਾਬਦ ਨ ਹੈ ਹੋ ਤ ਬਸ਼ਤ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਸਾਰ ਦਾ ਦਰਨਾਲ ਅਤਰ
ਦ ਸਘਰ ਦ ਸਮ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਮੈ ਸਿਘ ਨ ਤ ਨ ਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲ ਬਦਾ ਸਿਘ
ਦ ਸਤ ਸਗਤ ਸਹਮ ਆ ਬਤ ਤੁਸਆ ਦਸਿਆ ਜਿਆ ਤ ਮਾਰ ਪਾਲ ਦਤ ਦਸ
ਦ ਸਘਰ ਦ ਸਿਰਤਾਰ ਨ ਤ ਨ ਤਾਲ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਨ ਤਾਲ ਰਤਨ ਦੇ ਸਾਰ ਦ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਨ ਤਾਲ ਤੇਜ ਦ ਦ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਨ ਤਾਲ ਰਤਨ ਦ

ਪਰੋਫ਼ੈਸਰ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੈਟਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਗਿੱਲ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੜੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਰ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।

ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੁਰਲੱਭ ਸਨ। ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਾਂ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਡਾ. ਗਿੱਲ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਮੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਈ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਗੀਆਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਪਾਣੀ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੀਂਹ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜਣ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਗੋਡੀ ਵੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜਣ ਲਈ ਸੀਡ ਡਰਿੱਲ ਜਾਂ ਤਰੀ ਨਾਲ ਬੀਜਣ ਵੇਲੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਲਗਭਗ 15 ਸੈਂ.ਮੀ. ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ 45 ਸੈਂ.ਮੀ. ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਖੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਗੋਡੀ ਵੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜਣ ਲਈ ਸੀਡ ਡਰਿੱਲ ਜਾਂ ਤਰੀ ਨਾਲ ਬੀਜਣ ਵੇਲੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਲਗਭਗ 15 ਸੈਂ.ਮੀ. ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ 45 ਸੈਂ.ਮੀ. ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਖੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਗੋਡੀ ਵੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜਣ ਲਈ ਸੀਡ ਡਰਿੱਲ ਜਾਂ ਤਰੀ ਨਾਲ ਬੀਜਣ ਵੇਲੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਲਗਭਗ 15 ਸੈਂ.ਮੀ. ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ 45 ਸੈਂ.ਮੀ. ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਖੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਗੋਡੀ ਵੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਜਣ ਲਈ ਸੀਡ ਡਰਿੱਲ ਜਾਂ ਤਰੀ ਨਾਲ ਬੀਜਣ ਵੇਲੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਲਗਭਗ 15 ਸੈਂ.ਮੀ. ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ 45 ਸੈਂ.ਮੀ. ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਖੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ

ਭੋਲੂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਖ ਚੋਣ ਜੋ ਅਜ

ਪੰਜਵਾਂ ਚੈਪਟਰ ਵਿਚ ਵਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਰ

ਬੁਲਾਸ ਜਾ ਮੌਨਸਆਸਤੇ ਵਿਸ

ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਅਜੇ ਵੀ

ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਤਾ ਸਿਰੀਮਿਲ

ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੱਤਰਨਾ ਲੀ

ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱ

ਮਾਰ ਦੇ ਨਾਲ

ਸਨਾ ਤੇ ਚਰਨ

ਨੇ ਸਾਸ

ਵਾਲ ਛੋਟ ਇਸ ਬਰੇ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਆਧਾਰਿਆ

ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਧੜੇ ਨੇ ਗਰ ਸੋਚਣ ਸਿ

ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਮਾੜਾ ਸੋਦਰੀ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਦ

ਦਬਾਅ ਪਾਸਾ ਦੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾ

ਅਤੇ ਬਦ ਆਪਣ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇ

ਵਿਚ ਤੁਲਯਾਹਦਾਰ ਮਸਲਾਜ਼ਮ ਬਣੇ ਇਸ ਬਾਰ ਸੋਚ ਤੇ

ਪ੍ਰਧਾਨ

ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪੋਸਟਰ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਸਭਾ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਸੱਦੇ ਗਏ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣ ਸਕੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣ ਸਕੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣ ਸਕੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣ ਸਕੀਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨ ਨਾਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆ ਹੋਇ ਆਪ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ

ਕਾਂਡਿ ਜੰਮੀਐ ਕਾਂਡਿ ਨਿਮਾਐ ਕਾਂਡਿ ਮਗਣ ਵਿਆਹੁ ।
ਕਾਂਡਹੁ ਹਹੇ ਦਸਤੀ ਕਾਂਡਹੁ ਚਲ ਗਾਹੁ ।
ਕਾਂਡੈ ਮਆ ਕਾਂਡੈ ਕਾਸੀਐ ਕਾਂਡਿ ਹਹੇ ਬਧਾਨ ।
ਸ ਕਿਉ ਮਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ।

ਕਿਸ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਨ ਸਾਦੀ ਕਰਨ ਤੇ ਕਦੋ ਦੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਨ ਗੋ ਰਖਿਆ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਸਾਦੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਾ ਸਕਦਾ ਸੋ ਇਹ ਸਾਦੀ ਸਦਾ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲਤ ਤੇ ਅਨਸਿੰਘੀ ਪਾਪਗੜਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਏ ਧੜ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਪੰਜ ਅਤ ਮੋਰੀ ਸਿਘ ਕਰ ਰਹ ਸਨ; ਇਥੇ ਇਹ ਵਰਨਣਯਗ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਦਾ **ਪੁਤਰ ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਖੁਦ ਬਾਦੀ** ਸਨ ਅਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦ ਮੋਦਨ ਕਾਲ ਵਿਚ **ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੰਗੀ ਪੁਤਰ ਮੋਰੀ ਸਿਘ** ਆਦ ਪੰਜ ਹਜਾਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤਨ ਲਗੇ ਹਏ ਸਨ ਇਸ ਦਸ ਦਾ ਪਜਾਰ ਦੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਦ ਧੜ ਦ ਵਿਰੁਧ ਪੂਰਾ ਬਠਾ ਸੀ ਇਸ ਦਸ ਦਾ ਪਜਾਰ ਦੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਦ ਧੜ ਦ ਵਿਰੁਧ ਪੂਰਾ ਨ ਹੀ ਬਦਾ ਸਿਘ ਤ ਅਤ ਜਾਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਤੋ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧੜ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਦੀ ਕਿ ਰਹਾਸਕਾਰ ਅ ਸਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਰਬਾਬੀ ਬਡਾ ਸਿਘ ਦਿਓ ਰਹਾਸਕਾਰ ਅ ਸਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਚੌਕੀ ਨਾਨਕਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਸੀ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਗਦੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪੁਲ ਦਾ। ਇਹ ਪੁਲ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਲ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਕੱਚੇ ਰਸਤੇ ਸਨ। ਪੁਲ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਬਾਲਾ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪੁਲ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਇਸ ਲਈ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਬਾਲਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲ ਦੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਖਾਲ ਪੁੱਟ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਖਾਲ ਕਾਰਨ ਪੁਲ ਦੇ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਵਿੱਚ ਦਿੱਕਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚੱਕ ਬਾਲਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਚੱਕ ਬਾਲਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਲ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਚੱਕ ਬਾਲਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਸੌ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਵੀ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ। ਪਰ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਚੱਕ ਬਾਲਾ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਖਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਖਾਲ ਕਾਰਨ ਪੁਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਘਣ ਵਿੱਚ ਦਿੱਕਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਤਣਾਅ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ।

ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਚੱਕ ਬਾਲਾ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਖਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਖਾਲ ਕਾਰਨ ਪੁਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਘਣ ਵਿੱਚ ਦਿੱਕਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਤਣਾਅ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ।

ਸੀ ਦੀ ਅਜੋਕ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਰਦ ਦਾ ਕਿ ਸੀ ਸਹੀਤੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਕ ਦ
ਸਿੱਖਾ ਦ ਇਸ ਧਤ ਵਾਲ ਵਿਚਾਰੀ ਅਤਿਸਾਕ ਫਰਾਮਸ਼ ਵਿਚਾਰਧਾਰ ਤੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾਸ਼ਾ
ਨੂੰ ਕਤੀ ਮਆਫ ਨ ਹੀ ਕਰਜਾ।

ਬਾਦੀ ਗਰਦਾਸ ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਸ ਨੂੰ ਅਤਮਤ ਜਦ ਮੀ ਨ ਗਰ ਗਬ ਸਾਰ ਸ਼ਮੀ ਦੀਤ
ਅਤੇ ਸੀ ਸ਼ੋਤ ਸਿਮਦਾਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਅਤ ਤਮਾਨ ਵਾਲ
ਕਿ ਸਮਤ ਨ ਨੂੰ ਬਾਤ ਦੱਡਾ ਸਸ ਦੱਸਿਆ ਹਨ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ ਗਰੂ ਆਸ ਅਤ ਤਿਮ
ਸੀ ਪਾਸਕਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨ ਅਸਾਨ ਕਸਤ ਸ ਤਾਨਾਂ ਪਾਂਤਆਂ ਸਮਾਂਆ ਤ ਅਗਦ ਆਦ
ਅਸਮਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਚਤ ਸੀ ਕਿ ਤੇ ਅ ਸਿੰਘੀ ਅਸਥਾ ਦ ਮ ਬ ਰ ਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਡਾਕ
ਪਿਤ ਬ ਸਮ ਤਕ ਸੀ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਰ ਸਿਖਾ ਦ ਦਿਮ ਧਤ ਨੇ ਲਾਲਚਗ੍ਰਸਤ ਹੈ ਕੇ
ਨਿਸ਼ਾਨਾਂਹੀ ਅ ਮਾ ਤਾ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਆਖ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਬਾ
ਸਿਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕ ਸਿਸ ਰਾਜ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ
ਕਰਨ ਲਈ ਮਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਫਰਕ ਬਾਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾ
ਸਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆ ਸਾਥੀਆਂ ਸ ਰ ਸ ਹਾਜ਼ਰਾਂ ਦਾਤਆ ਦਤਆ ਦਿੱਤਾ ਸ
ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਧੜਾ ਆ ਨ ਨਾਲਾਇਕ ਵਾਰਸਾਂ ਅ ਅਯੋਗ ਹੱਥਾਂ ਵਿ ਬੰਦ
ਪੈਜ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਪਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਧਕਾਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸੰਸਥਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਨਿਘਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਮਣੀ ਕਮੇਟੀ

ਅਜਬੁਰ ਹਨ।

ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਪਰ [illegible] ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਬਲ ਅਤ

ਅਤੇ ਹੁਣ ਸ਼ੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ [illegible] ਪ੍ਰਤੀ

ਵਿਚ ਹੈ ਇਸ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਮੱਦ ਰੱਖੀ [illegible]

ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾ [illegible]

ਰਵਾਇਤ ਦਾ ਹੈ [illegible]

ਹਨ ਅੱਜ ਲੁਧਾ ਦੀ ਤਿਹਤ [illegible]

ਦੀ ਸਮਾ ਵਿਚਾਰ ਮਿਲ [illegible]

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਵਾਪਸ [illegible]

ਵਿਚ ਸ [illegible]

ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਥਕਤਾ [illegible]

ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ [illegible]

ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ [illegible]

ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ [illegible]

ਸਾਰੇ

ਸਵਾਲ ਪੜ੍ਹਨ, ਕੀਤਾ ਗਿਆਂ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਬਿਨਟਵ ਸਿਘ ਦੇ ਸਾਥ ਬਿਤਾਏ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਿਘ ਨੇ
ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਸੰਘ ਮਾਣ, ਸਿਘਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਟਵ ਸਿਘ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਪਰਿਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਕੁਝ ਦੇਰ ਸਾਥ ਰਹੇ ਸਨ ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰ ਪਏ ਸਨ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਛੁੱਟ ਗਿਆ
ਸਾਡਾ ਜੀ ਸਿਘ ਨੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਥ ਦੇ ਸਿਘ ਨੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਰਸਮੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਚੱਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਜਾਂ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਚੱਕ ਦੀ ਰਸਮ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਪੇ, ਭੈਣ-ਭਰਾ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸ਼ਗਨ ਵਜੋਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ, ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਮਾਹੌਲ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੱਕ ਦੀ ਰਸਮ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਮਹੱਤਵ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਸਮ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪੇਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਭੇਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪੇਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁੜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਰਸਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।

ਚੱਕ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਬਹਿਸ ਵੀ ਛਿੜਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਜ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਕੁਝ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਸਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਾਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਹੁਣ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਵਾ ਅਤੇ ਖਰਚਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਨੇ ਚੱਕ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਸਾਦਗੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਖਰਚੇ ਦੀ ਹੱਦ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਰਸਮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਹ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਉਪਰਕਤ ਟਿੱਪਣੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਾਡਲ ਦਾ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਸ਼ਾਧਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਕਾਂ ਨੂੰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਛਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਕਿ ਸਮਲੀ ਕਮਟੀ ਦੇ ਚੁਣ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਮੰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਜਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਧਰਮ ਪਚਾਰ ਕਮਟੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਜਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਜੂਰੀਏ ਹਨ , ਮੈਂ ਅਨਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਲੀ ਕਮਟੀ ਵਿਚ ਜੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਨ ਉਹ ਵਿਚ ੮੦ ਫੀਸਦੀ ਸਿਖੀ ਦ ਦਸਮਣ ੬ ਫੀਸਦੀ ਸਿਖੀ ਤ ਬਸ਼ ਯਾਨੀ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਟ ਹਨ ੧੦। ਫੀਸਦੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦੀ ਮਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾ ਅਤ ਸਿ ਹਰਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਸਮਲੀ ਕਮਟੀ ਦ ਪਰਬੰਧ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੜਾ ਅਸਾਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਣ ਹੀ ਸਰਕਾਰੇ ਸਮਲੀ ਦੀ ਹਮਾਇਸ਼ ਦਾ ਪਾਪਤ ਹੋਦੇ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪਖਤਾ ਦਾ ਨਕਾਬ ਪਾ ਕੇ ਆਪ ਅਸਿੱਧੇ ਹਿਤੂਤਵ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਪਕਾਸ਼ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਸ ਚਮਕਰ ਸਿਘ ਸਮਲੀ ਕਮਟੀ ਦ ਉਸ ਸਮ ਸਬਧਨ ਹਨ ਜ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲ ਹਨ ਜਿਹੜ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਥਲ ਕ ਸਿਧਾਤਿਕ ਅ ਤ ਕਮਿਊਨਿਟ ਮਸ ਦਾ ਪਿਚ ਮਾ ਅਸਿਧ ਤੌਰ ਤ ਪਚਾਰ ਕਰਨ ਇਸ ਕਾਰਨ ਜਾਰਮੀ ਤ ਪਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਮਹੀਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦ ਹੀ ਲਖ ਛਾਪਦ ਰਹਿਦ ਹਨ ਬਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਧਾ ਦ ਮਾ ਦ ਗੁਰਬਾਣ ਤ ਮਿਲੀ ਚੁਣੌਤ ਦਾਸ਼ੀਆਂ ਦ ਸਬ ਕਬਲਨਮਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਤ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਂਚਾ ਹਨ ਲਿਖਤਾਂ ਉਤ ਛਾਪੀਆ ਜਾਦ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲਤਫਾਨ ਦਰਤ ਮਾ ਸਿਖਾ ਤ ਅਤ ਦਸਵਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਸਲ ਕੁਸਿਆਣ ਪਾ ਦਣ। ਸ ਮੱਲ ਸਿਘ ਨੇ ਪਚਲਤੇ ਸਿਧਾ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ

ਅਕਰ ਰਾਹ ਨਾਲ ਜਿਆ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸ ਮੱਲ ਸਿਘ ਦੀਆਂ ਕੋਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਖਦ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰ ਸਿਘ ਮਾਫ ਅਤ ਮਆਫ ਦਾ ਲਿਖਤ ਮੰਗਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨੇ ਸ ਨਾਲ ਦਾਸ ਪ੍ਰਕਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਵਸ ਹੀ ਨਹੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਛਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਈ ਹੋਵੇ। ਕਿਸ ਕਵੀ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਆਖਿਆ ਹੈ

ਸਚਾਈ ਛੁਪ ਨਹੀਂ ਸਕਤੀ ਬਨਾਵਟ ਕੇ ਅਸੂਲੋਂ ਸੇ।
ਖੁਸ਼ਬੂ ਆ ਨਹੀ ਸਕਤੀ ਕਭੀ ਕਾਗਜ਼ ਕੇ ਫੂਲੋਂ ਸੇ।

ਸ ਮੱਲ ਸਿਘ ਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਲਿਖਾ-ਪੜ੍ਹੀ ਵੀ ਹੋਈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ ਪਰ ਡਟ ਰਹੇ ਇਸ ਲਾਗੇ ਮਸੀ ਬਾਰੇ ਸ ਮੱਲ ਸਿਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕਤਾਲ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਬਾਰ ਮੇਰਾ ਲਿਖਿਆ ਜਵਾਬ ਗੁਰਮੱਤ ਪਕਾਸ਼ ਦ ਮਾਰਚ ੧੯੯੭ ਦ ਅਕ ਵਿਚ **ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ**

ਪਹਿਲਾ ਦਸ ਫਤਹ ਦਰਸਨ ਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰ ਪੜਿਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਅਕ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰਨ, ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾ ਦ ਲਿਖਾਰੀ ਨ ਆਪਣ ਲਖ ਸਮਲ ਪਕਾਸ਼ ਦ ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੧ ਦ ਅਕ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ ਦ ਚਿੱਤਰ ਸੋ ਦ ਸਾਹਮਣ ਕੀਤਾ ਸਾਦਾ ਹੈ ਅਤ ਚੁਨਾਵ ਗਏ ਵਕਤਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸਜੋਦ ਵਲਾਹਤ ਦ ਹਵਾਲ ਦਿਤਾ ਹੈ ਛਾਰਟਰ ਗਰਬਾ ਸਿਘ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਮਾਫਨ ਹਰ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੇ ਦ ਅਧਆਇ ੨੦ ਦ ਸਫਾ 1 . . 1 ,, ਚ ਇਸ ਸਿਮਦ ਗਏ ਫਜਿ ਮਤਸਰ ਤ ਦ ਸਾਰ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਕਵਲ ਵੀ ਅਸੀ ਗਲਤ ਨ ਹੋਏ ਇਹ ਮ ਦਾ ਦਰਸਨ ਜਦ ਧਾਲਸ ਨ ਅਹਵਾਨ ਕਰ ਦਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਪਰਾਕ ਕਰ ਸਕਣ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ ਅਜਤ ਵੀ ਆਮ ਸਿੱਖ ਮਿਠੀ ਪ ਰਨ ਸਿਖ ਦੀ ਬਾ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਦ ਫਤਹਿ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਛਾ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਧੀਰਜ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਨਤੀਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਨਿਮਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਨਿਮਰਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਕੂਲ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਛੇਵੀਂ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸੱਤਵੀਂ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅੱਠਵੀਂ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਨੌਵੀਂ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਆਦਤਾਂ ਅਪਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਹਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਦਸਵੀਂ ਗੱਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਸੋਚਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਕਦੋਂ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਰੀਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਉੱਠ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸੈਰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਸੈਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਹਲਕੀ-ਫੁਲਕੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਸਰਤ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਮੋੜ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੈਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡੂੰਘੇ ਸਾਹ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ ਲੈਣ ਨਾਲ ਗਲਾ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਗੱਲਾਂ ਘੱਟ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾ ਆਵੇ।

ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਪਾਣੀ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਪੀਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੈਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਢੁਕਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਢਿੱਲੇ ਅਤੇ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਕੱਪੜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੁੱਤੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ। ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉੱਨੀ ਕੱਪੜੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚਹਿਚਹਾਹਟ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੈਰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਆਨੰਦਮਈ ਕਿਰਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਵਿਅਕਤੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤ ਉਨਾ ਵੱਲ ਦਿੱਤ ਗਏ ਆਸ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਕ ਅ
ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤ ਕ ਨੀਵਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਇਥ ਵੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਜਰਅੰਦਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ
ਬਗਾਨਾਹ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤ ਕੀਤ ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪ
ਰਾਹੀ ਉਨਾ ਦ ਆਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾ ਕਰਕ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਸੀ
ਬਗਾਨਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਪੁਰ ਹਥ ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਮੁਢ
ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦ ਜੁਲਮ ਅਤ ਬਇਨਸਾਫੀਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਸੀ ਇਸ
ਦਾ ਵਰਨਣ ਗਰਮਤਿ ਪਕਾਸ਼ ਦ ਅਕਤੂਬਰ 2000 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪੰਨਾ 50 'ਤੇ ਮੱਰੇ ਦੁਆਰ
ਇਸ ਤਰਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਸਾਹਿਬ ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤੋਖ-ਸੰਤੋ
ਸਮਾਨਿਤ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾ ਨਾਦੜ (ਯੰਘਣ) ਦੇ ਮਕਾਮ 'ਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਤ
ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਝ ਕ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਜੁਲਮੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤ
ਕਰਕ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦ ਹੁਕਮ ਦ
ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਜਿੱਤੇ ਹਏ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਹੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕ
ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰਾਜ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਹੀ ਰਿਹਾ।" ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਰਣਨ ਅਲਾਦੀ ਅਧਿਆ
'ਗਰਮਤਿ ਪਕਾਸ਼' ਦ ਪਨਾ ੨੨ (੪ ਤ ਵੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਰਾਏ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਇਸ ਅਕ ਦ ਪਨਾ ੩੧, ੪ੰ, ੪੨ ਤ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੜ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬ
ਜੀ ਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮਹ ਸਰਕਾਰੀ ਨ ਜੁਲਮੀ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਈ। ਬਾਬਾ ਜ
ਬਗਾਨਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਪਰ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤ ਵੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨਾ ਅਸਲ
ਪੀਰ ਬਾਬੂ ਸਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਅ ਤ ਪਿੰਡਾ ਤਾ ਦਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਜ ਸਕਦਾ ਹ ਪਰ ਸੰਤ ਜ
ਇਸ ਤ ਵੱਖ ਇਤਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਨ ਇਸ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਜ ਜਿਹੀ ਕਰ ਜਿੰਮੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਫ ਨ
ਨ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਜਾ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸ
ਸੀ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠਕ ਖਦ ਅਜ
ਸਚ ਸਮਝ ਕ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲਣ ਕਿ ਤੁਰ ਤ ਬੰਦਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਰਣ ਵਿਚ ਮੁਝਣ ਵਾ
ਜਾਂ ਰਣ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜਣ ਵਾਲੇ।

ਚੌਥਾ ਦਸ਼ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦੇ ਦਆਬੇ ਤੇ ਮ ਝ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੀ ਉਸ ਦੀ
ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਦਾ ਕੋਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕ ਬਿਨਦ ਸਿਘ
ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਧੜੇ ਨ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਇਤਰਾਜ ਦੀ ਸਾਫ ਦਰਸਾਉਦਾ ਹੈ ਜ
ਬਾਬਾ ਬਿਨ ਦ ਸਿਘ ਅ ਉਸ ਦ ਪਰਿਵਾਰ ਦ ਮਤ ਦਿਚ ਮਾਝ ਅਤ ਦਆਬ ਦ ਇਲਾਕ ਦ
ਪਾਪਤੀ ਕਰਕ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਸੀ ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਮਾਨ
ਹਣ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦਾ ਧੜਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ ਸਿਰਫ ਮਾਝੇ ਇਲਾਕ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੀ ਦ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇਤਰਾਜ਼ ਕੁਨਿੰਦਾ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰ ਸਮੂਹ ਲਖਾਂ ਨੂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨ
ਜਾਪਦਾ। ਇਤਰਾਜ ਕਰਿੰਦਾ ਹਰਾ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗੂ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇ

ਅ ਦ ਦੀ ਇਸ ਬਾਰ ਸਿਧਾਜ ਤ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੋਰ ਖਜ ਦੀ ਲਤ ਹੈ ਕਿਸ
ਨ ਦਰ ਰਵਾਹੀ ਦੀ ਡਾ ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਡਾ ਗੰਡਾ ਸਿਘ ਅਤ ਪਿਸੋਪਸ ਸਰਜੀਤ
ਆਦ ਵਰਗ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨ ਬੜੀ ਛਾਣਬੀਨ ਕਰਕ ਇਸ ਬਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ
ਦਸਤਾਵੇਜ ਲਭੇ ਹਨ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਬਾਰ ਜ ਸਾਖ ਅਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦ ਗਰਮਤਿ
ਦ ਅਤ ਵਿਚ ਸੁਥਰਾਨ ਸਬਦਾ ਅਤ ਸਿਖ ਸਕਾਲਰਾ ਨ ਸਿਖ ਇਤਹਾ ਨ ਆਪਣ
ਨਜਰ ਦਿਨਾ ਪਸਤਕਾ ਤ ਵੱਖ ਬ ਤ ਸਾਰੀਆ ਪਸਤਕਾ ਅਤ ਲੇਖ ਵਾਚ ਦ ਸਿਖ
ਦਾ ਅਤ ਸਿਖੀਆਂ ਪਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚ ਕ ਅ ਘਖ ਕ ਕਸ਼ਤਬਦ ਹੋਣ ਤ ਪਿਛ
ਦ ਨ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਿ ਹਥਦ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ
ਦ ਸਬਾਦ ਪ ਕਿ ਸ ਅੱਜ ਸਿਖ ਆਪਣਾ ਬ ਕਹਾਂ ਅ ਕ ਦੇਖਣ ਤ
ਦ ਆਦੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅ ਦੇਸ਼ ਦ ਉਠਾਣ ਤ ਇਹ ਇਤਹਾਸਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ
ਦ ਦਾ ਦਾਵਾ ਹੈ ਅ ਅਜ ਤ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰ
ਦਾਰ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਾਰ ਪਏ ਕਰਮ ਕਥਨਾਂ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕ
ਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸ ਮੱਲ ਸਿਘ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੀ
ਨ ਦਿਚ ਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਿਵਾਰਾ ਦਾਲ ਹ
ਪਤਰ ਨ ਪੰਜਾਬ ਹ ਸ ਰੱਖ ਦੀ ਹ
ਅਤੇ ਦਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨੀ ਹੋਣਦੀ ਦੀ
ਦਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣ ਪਾਸ ਰਾਖਾ ਸ
ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦ ਹਏ ਮੁਖ ਮਕਦ ਨ
ਦ ਤ ਅਤਰਵ ਹ ਕ ਨਾਸ਼ਕ ਸ
ਦਆ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰਖ ਕ ਲਖਾ
ਸ ਸਿਘ ਦਸਣਾ ਸ਼ਰਧਾ ਸ
ਅਤੇ

ਵਿਦਾਕਰਤੀ ਦਰਸ਼ਾਉਂਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨੂੰ ਅਮਰ ਬੇਦਾ ਫੈਸਲੇ ਹਾਲ ਆਗੇ ਨੂੰ ਸਮੇਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ

ਇਸ ਵੀ ਅਧਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਫੋਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਣਲਿਖਿਆ ਨਿਯਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸਾਰੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਅਹਿਸਾਨ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਅਤੇ ਤਬਾਦਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਿਭਾਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤਬਾਦਲੇ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨੀਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਆਈ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਵੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜਨਤਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਉਸ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਅਹੁਦਾ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦਰਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕ ਵੀ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਤਬਾਦਲਾ ਗਲਤ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਦਬਾਅ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਆਨਲਾਈਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਘਟੇਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਥਾਵਾਂ ਭਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੈਕ ਕਰਨ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਪੁਖਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਤਬਾਦਲਾ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਬਾਦਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੀ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਬਾਦਲੇ ਰੱਦ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕਿਰਕਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਬਾਦਲੇ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੀ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਬਾਦਲੇ ਰੱਦ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕਿਰਕਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਬਾਦਲੇ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਦ ਕੌਮਾਂ ਦ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂ ਮੱਖ ਰੱਖ ਕ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਸ ਸਿੱਖ
ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤ ਇਹ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਤ ਅਨਸਾਰ ਹੈ ਮਦਾਕਿ ਹਰ ਮੱਤ ਆਪਣਾ
ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਮਤਾਬਕ ਮਨੱਖ ਜਨਮ ਤ ਹੀ ਉੱਚਾ ਨੀਵਾ ਬਣ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਾ
ਸਿਖ ਨ ਜਦ ਮਿੱਤ ਹਣ ਸਿਖਾਂਵਿਚ ਸਿਖ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤ ਉਸ ਨ ਬ
ਸਾਰ ਪਥਦਕ ਨੀਵੀਆ ਜਾਤਾ ਵਿਚ ਤੀ ਨਿਯਕਤ ਕੀਤ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਤਣ ਛ ਸਾ
ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਪਸ ਤਕ ਬਦਾ ਸਿਖ ਬਣਾਦਾ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰਦ ਹਨ ਸਿਖਾ ਦਾ ਕੀ
ਐਸਾ ਦਬਦਬਾ ਬੈਠਾ ਕਿ ਇਹਨ ਸਿੱਖ ਦ ਦਿਖਾਦੇ ਦ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰਮਚਾਰੀ
ਅਤ ਉਨ੍ਹਾ ਦ ਹੋਸਾਲਿਤੀਆ ਦੀ ਕੋਤ ਦ ਪਾਣ ਸਮਰਥ ਲਗ ਜਾਦ। ਆਮ ਲੋਕ ਸਿੱਖ ਵੀ
ਆਪਣ ਆਪ ਨੂ ਵਾਲਮੀਕ ਦਾ ਵਰਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹਾਕਮ ਬਣਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ
ਸਮਝਦਾ ਸੀ

ਜਿ ਸੀ ਬੈਦਾ ਸਿਖ ਦਾ ਰਾਜਬਧ ਸਿਸ ਦ ਸਥਾਪਿਤ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਖਦਮ
ਸੀ ਅ ਉਹ ਇਸ ਨ ਮਸਲਮਾਨ ਬਨਾਨਾ ਚਾਹੰਦਾ ਸੀ ਜਿ ਰਾਜਬਧ ਸੀ ਸਿਖ ਮਸਲਮ
ਨ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲ ਸਥਾਪ ਕੀ ਦਾ ਅਤ ਇਸ ਸਿਸਮਾ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਿਖਾ ਦਾ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿਘ ਨ ਇਸ ਦ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਤ ਸਮਰਥਨ
ਜਰਜ ਦਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿਆ। ਇਸ ਰਾਜ ਦ ਦੀ ਸਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤ ਸਿਖ
ਖਤਮ ਕਰਕ ਸਿਖਾਂਆ ਅਗਰੇਜ਼ਾ ਦ ਆਧੀਨ ਕਰਦਾ ਸਿਖ ਦਾ ਇਸ ਸਿਖ ਦੇ
ਬਿਪਰਨ ਹੀ ਤੀ ਸਿਖ ਦਿਖਾਦੇ ਦ ਸਿਖਾ ਨੂ ਸਿਖ
ਦੀਆਂ ਉਚ ਸ ਦੀਆ ਅਧਾਰ ਕਰਨ ਦ ਸਿਖਾਂਦਾ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਖ ਦੀ ਅਤ
ਦਾ ਨ ਸਕਾਰਨ ਦਾ ਸਿਖ ਦੀ ਸਿਖ ਚਮਿਆ ਸੀ ਸਿਖ ਨੂ ਸਿਖ ਦ ਅਸਲ ਸ ਸਿਖ ਸਕਦਾ
ਹੀਨ, ਬਦਸੰਸਕਾਰੀ ਅ ਅਸਿਖ ਸ ਨਾਲ

ਜਿਹਾ ਦੀਆਂ ਉਚ ਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖ ਸਕਦਾ
ਨੀਚ ਦ ਸਿਖਾ ਦਾ ਸਿਖ ਨੂ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸਿਖ ਦਾ ਸਿਖ ਦੀ
ਹਰਖ ਵਰਤ। ਜਦ ਇਸ ਉਚ ਨੀਚ, ਛੂਤ
ਅਨਤਾ ਬੱਧ ਮੱਤ ਵੱਲ ਪਰੀ ਗਈ ਅ
ਇਹ ਮੱਤ ਬਾਕੀ ਦੋਸੀਆ ਤੱਕ ਜਾ ਪੱਜਾ ਤਾ
ਉੱਚ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸ
ਵੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਨੂ ਖਤਰਾ ਭਾਸਣ ਲਗਾ ਤਾ ਇਨ੍ਹਾ ਨ ਇਸ ਮਤ
ਵਿਸਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਆਇਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਹਦ ਨੂ ਕਾਬੂ
ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਸ ਮੱਤ ਨੂ ਬਾਹਮਣ ਬਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਸ ਮੱਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ
ਆਪਣਾ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂ ਸਿਖ ਮੱਤ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ
ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਦਬਾਅ ਹਣ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂ ਸੂਰੂ ਤੋ ਹੀ ਪਸਦ ਨਹੀ ਸੀ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਸਿਖ ਮੱਤ ਅਪਨਾਉਣ

ਦੇ ਨਵੇਂ ਕਰਦਾ ਕ ਤਬ ਦਿੱਤਾ ਬੱਧ ਮੱਤ ਨੂ ਇਸ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਦਸਮਿਕਾਲਾ
ਆਪ ਸ਼ਰ ਤ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਂ ਨ ਬਧੀ ਭਿਆਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੁੰਠ ਪਾਸ ਤਰਿਆ, ਫਿਰ ਬਧੀਆ
ਇਸ ਸਦੇ ਸਮਾਇਣ ਗੀਤਾ, ਮਨੂ ਸਿਮਰਤੀ, ਪਰਾਣ ਆਦਿ ਧਾਰਮਕ ਗੰਥਾਂ ਦੀ
ਤਰਤ ਬੱਧ ਮੱਤ ਦ ਵਿਨਾਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਪੱਧਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਰਲ ਦ
ਨਾਂਦੇਆਂ ਦ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫਜ਼ਾ ਰਾਹੀ ਆਮ ਬਧੀਆਂ ਅਤ
ਦਾ ਕ ਬਧਮ ਕਰਕ ਬੱਧ ਮਤ ਨੂ ਦਸ ਨਿਕਾਲਾ ਦ ਚਿੰਤਾ ਅਤ ਜੰਨੀਆਂ ਨੂੰ
ਅਤ ਸਬ ਕਰ ਇਆ ਇਹ ਨਾਪਾਕ ਖਡ ਅੱਜ ਕਾਰਤ ਦੀਆ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆ
ਵਾਗ ਅੱਜ ਕੱਲ ਵੀ ਸਿਖ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ, ਤ ਅਸਲਾ ਨੂ ਧਾਰਨ ਨ ਤਾ
ਦਾਰ ਦੇ ਸਮਾਰੋਹ ਬਣਾਉਣ ਅਤ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪਰਨ ਤਾ ਦ ਸਥਾਨ
ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਾਧਾ ਸੈਂਕੜੇ, ਬਾਂਬਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰ ਬਾ ਬਾ ਸਥਾਨ
ਦ ਸੁਮਰਾਹ ਕਰਕ ਸਿਖੀ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਹ ਹਨ
ਦੇਆ ਸਮੂ ਸਸਥਾਵਾ ਵਿਚ ਬਾਹਰਵਾਰ ਦ ਆ
ਦ ਅਤ ਵਿਦਯਕ ਅਦਾਰ ਇਸ ਦ ਮਧ
ਦ ਦਸਾ ਮੰਨਦ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾ ਅਦਾਰਿਆ ਵਿਚ
ਨਾਂਦੇਆ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਧਾਰ ਤਾ ਇਹ ਹਦਾ
ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿਖ ਮੱਤ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾ ਦੇਹ
ਦਾ ਤੇ ਸਿਆਨੀ ਮੋਲ ਸਿਖ ਜ ਕਦੀ ਸਮਣੀ ਕਲ
ਦੀ ਸੀ, ਜਦ ਉਹ ਬੀਬੀ ਵਿਦਰਾ, ਜ ਭਾਰਤ
ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਸੀਆਰ ਦਾਸਣ ਸਈ
ਅਤ ਵੱਡ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾ ਦਿੱਤ ਤਾ ਇਹ
ਨਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਚਕਨ
ਦ ਤੇ ਆਇਆ। ਇਉਂ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬਰਾਤ
ਆਇਆ ਹਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸਰਕਾਰ ਕਦ ਬਰਦਾਸ਼
ਜਦ ਸਿਖ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਜਾ
ਇਸ ਵਰਗ ਇਸਲਾਮੀ ਏਕਾਕੰਦ੍ਰਿਤ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਕੇ ਬਹੁਕੋਂ
ਦੇਂਦੇ ਸੀ

ਦਾ ਅਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਖ
ਦ ਸਥਾਪਤ ਕਰਿਆ ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਰਨ ਛਾਪ ਸੀ

ਸਰਦਾਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ

ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ

ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਖ਼ਸ਼ੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਦਾਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ

ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵ

ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਿਸ ਲਾਲੀ ਗਲੀ ਚਿਊਨੀ ਨੂੰ ਮੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਲ ਕੀਤੇ ਅਜੋਮ ਦਣ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਅਤੇ ਧਨਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਰ ਅਰਜ਼ਾ
ਮੱਲ ਸਿਘ ਕਲ ਇਕ ਲਖ "ਇਕ ਪਤੀਕਰਮ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਬਲਾਮ ਵੇਲ
ਬੈਰਾਗੀ ਨਿਰਪੱਖ ਖਜ ਕਰਕ ਸਹੀ ਨਿਰਣ 'ਤ ਪਜਣ ਦੀ ਲਤ ਸ ਮੱਲ ਸਿਘ' ਤਾਮਲ
ਪ੍ਰਕਾਸ ਦ ਦਸੰਬਰ 2001 ਦ ਅਕ ਵਿਚ ਛਾਵਾ ਚਿਤਾ ਅਦਰਿ ਸੰਪਾਦਕ ਨ ਜਿਸ ਬੰਦ
ਬਦ ਕਰਨ ਲਈ ਖਦ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ਦ ਮਾਰਚ 2001 ਦ ਅਕ ਦ ਪਾਠਕ ਨ ਚਿਠੀ
ਸੀ ਇਸ ਲਖ ਵਿਚ ਵੀ ਸ ਮੱਲ ਸਿਘ ਨ ਉਹ ਹੀ ਹਵਾਲ ਉਨਾਸ ਜ ਉਸ ਨ ਪਛਣ
2000 ਦ ਅਕ ਵਿਚ ਤਿਨਾਵ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਸਾਰਥ ਦ ਸਿਘਾਰੀ ਨ ਦਤਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ ਦ ਮਾਰਚ 2001 ਦ ਅਕ ਵਿਚ ਦ ਚਿ ਨਾ ਸੀ ਅਤ ਸਪਾਦਕ ਨ ਅਗਾ ਲਈ ਖਿ
ਬਾਰਿਸ ਅਜ ਲੀਕਾ ਤਿਪਤੀ ਨੂ ਬਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਘ ਦੀ ਚਿਠੀ ਸੀ। ਆਮ ਪਾਠਕਾ ਲਈ ਤ
ਇਹ ਗਲ ਮਾਮਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹਵਾਲੇ ਪਜ ਮਰ ਇਸ ਨ ਸਪਾਦਕੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਦੀ
ਜਾਵ ਤਾ ਸਾਫ ਦਿਸ ਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਬਾਹੁਦੀਆਂ
ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨ
ਏਕਾਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਪ ਦਿ ਹੋਇਆ ਸ ਕਰਤ ਦਾ ਮੰਤਰ ਨਹ
ਵੀ ਏਕਾਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਰਾਜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ ਭੁਮਾਨ ਨ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਮ ਵੀ ਖਤਰਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹ ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ
ਵਾਲਾ ਲਖ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ।

ਜਦ ਸ਼ਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕ ਟੀ ਵੱਲ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨ
ਨਕਾਰਨ ਅਤੇ ਭੰਡੀਪਚਾਰ ਕਰਨ ਬਾਰ ਚਿ ਲਿਖਾ ਆ ਸ ਤਾਂ ਆਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨ
ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦ ਅਡੀਟਰ ਨ ਇਸ ਨ ਮਾਮਲ ਨ ਜ਼ਰਾ ਪਾਈਚ ਦਸ
ਜਲਾਈ 2003 ਦਾ ਅਕ ਬਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦ ਲ ਆ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸ ਅਸੀ
ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੂ ਲ ਕ ਸ ਸ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਯਤਨ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਅੰਕ ਵੀ ਕਿਸ ਤੀਸਰੇ ਧਾਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਿਟਰ ਤ ਹੀ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ
ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰੂ ਨਿਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਸਿੱਖ
ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਕਾਬ ਵੀ ਤਣਿਆ ਰਹੇ।

ਧਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ ਸ ਸ

ਪਿੰਡ ਬੱਧਣੀ ਕਲਾਂ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੇਗੀ।

ਸ. ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੇਗੀ।

ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਛਾਪਿਆ ਜਿਸਦਾ

ਪਰਚਾ ਦਾ ਨਕਾਬ ਫੀ ਤੁਹਿਆ ਗਹੁ

ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੇ ਚਰਾ ਸਕਣਗੇ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਲਈ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਲਪ ਹਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਮਨਕਲਪਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫਿਰ ਤੋਂ
ਗਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਰਚੀ ਗਈ ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ
ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿਰਕੱਢ ਜੋਰ ਮਸਲਿਮ ਕਾਫਿਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ
ਸੰਦੂਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਦਫਨਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰਾਹਿਆਂ
ਵਿਚ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੋਅਖੋਰ ਕੀੜੇ ਜਾਂ ਸਕੇ ਜਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਤੇ
ਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀ ਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਪਾਸ ਬਾਰ ਸਕਤਾ ਹੈ ਜਿਹ
ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਹਰ ਚਕ੍ਰਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਸਕਤੀ ਪਰੀਖਾ
ਨਿਸਫਲ ਹ ਗਈ ਸੀ ਅਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿਦ ਸਿਘ ਜੀ ਨਾਦੜ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗ
ਅਤ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਕਤੀ ਰਾਹੀ ਪਸ਼ਚ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਨਾ ਸਕਿਆ ਸਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਸ
ਹੋਰ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਖ ਵ ਆਪਣ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਮਬਦ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦ
ਮੰਜਦਗੀ ਦ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਮਨਕਲਪਤ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਬਦਾ ਸਿਘ
ਦੀ ਨਵੀਂ ਦਾ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਇਸ ਤਾ ਦਾ ਅਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ
ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਜਾਖਿਆਂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸੰਦਕ ਦਾ ਦਿ ਕ ਜਮੂ ਦ ਨੜ ਤੜ ਪੁੱਜ ਜਾਣਾ
ਇਕ ਮਨਕਲਪਿਤ ਕਹਾਣੀ ਤ ਦਾ ਕਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਰਤਨ ਸਿਘ ਭੰਗੂ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਮ ਸ਼ਮਣੀ ਕਮਟੀ ਦ ਸਿਘ ਇਤਿਹਾਸ ਗੋਸਰ
ਸਭਾਲ ਨ ਛਾਪਿਆ ਹੈ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲਾਕਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦੇ ਪੋਤਰਿਆਂ
ਫਤਹ ਸਿਘ, ਬਾਬਾ ਸਿਘ ਕਲ ਅਤ ਸਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾ ਦਿਸ ਪਰਾਕ ਦ ਫਰ ਨਾਲ ਵਿਚ ਨਾ
ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 'ਕਿਛ ਔਰਤ ਕਿਛ ਆ ਨ ਦੀ ਤਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਯਤ
ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਹਰ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਫ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰ ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜੀਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ
ਸਕਦ ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦਾ ਤਾਂ ਸੀਸ ਹੀ ਧੜ ਨਾਲ ਦਰਾ ਹ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ
ਇਹ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਕਹਾਣੀ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦ ਧੜ ਵਾਲ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ
ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਘੜੀ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਦਾਗੀ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ
ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ।

ਰਤਨ ਸਿਘ ਭੰਗੂ ਦੱਸਦ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਉੱਡ ਕ ਜਦ ਜੰਮੂ ਦ ਨੜ ਤੜ ਪੁਜ
ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਜ ਵਾਪਰਿਆ ਉਸ
ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਾਰ ਭੰਗੂ ਨ ਜ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਤ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ
ਦਦਾ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਧਾਹਸ ਦੀ ਪਰਤੀ ਕਰਦਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਤ ਅਦ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਬਣ ਜਾਦਾ ਅਤ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸਕਤੀ ਦਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨਕਲਪਿ
ਵਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਜੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਈ ਆਧਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ
ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਗਲਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦ ਧੜ ਨ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ

ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਰਥ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕ ਕੋਈ ਨ
ਰਹਿ ਛੱਡ ਰਹਿ ਦਿੱਤਾ।
ਘਤ ਉਸ ਕ ਕੋਈ ਨ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਦ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤ ਦ ਜਨਮ ਪੁੱਤਰਾਂ
ਦੀ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।"

ਡਾਕਟਰ ਰਤਨ ਸਿਘ ਭੰਗੂ ਇਕ ਸਿਰਮੌਰ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੈ ਅ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸ ਦਸਤਾਵੇਜ
ਦ ਕ ਨਬਤ ਨ ਬਲੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮਬਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬਦਾ ਸਿਘ
ਦਾ ਜ ਦੇਣ ਪਸਤਕ ਲਿਖੀ ਅਤ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਨ ੧੪੨੪ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਾਰਜ
ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕੀਤੀ।
ਅਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪੁ

ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰ ਵਾਰ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਆਏ ਸਨ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹੀ ਆਪਣੇ ਧੀ ਦਾ ਡੋਲਾ ਮਰ ਦਰਵਾਜ ਚ ਲੈ ਕ ਆਵੇ ਤਦ ਤ ਹੀ ਇਸ ਘਰਾਣਾ ਦ
ਵਿਆਕਤੀ ਬਰਾਤ ਲੈ ਕ ਕੰਡੀ ਵਾਲ ਦ ਘਰ ਨਹੀ ਜਾਦ ਕੰਡੀ ਵਾਲ ਖਤ ਛੋਡਾ ਲੈ ਕ ਇਥ
ਪੰਜਦ ਹਨ।

ਜਦ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਘਰ ਪੰਤਰ ਜਮ ਪਿਆ ਅਤ ਇਕ ਦਾਸੀ ਦ ਪਟ ਦੀ ਪੰਤਰ ਮ ਘਰ ਮ
ਲੈ ਲਿਆ। ਜਦ ਦਾਸੀ ਨ ਆਪਣ ਪੰਚਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣ ਭਰਾ ਨਾਲ ਜਾ ਦ
ਖਡ ਜਦ ਮਾਲਕ ਨ ਵੀ ਉਚਾਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣ ਭੰਰਾ ਨਾਲ ਹੀ ਖਡ ਰਿਆ ਹੈ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾ ਨਾਲ ਮੰਤੀ ਹ ਗਲੀ ਅਤ ਉਸ ਪੰਤਰ ਨੂ ਵੀ ਵਾਡੁਆਲੀ ਪ੍ਰਧਤ ਹ ਗਲੀ ' ਇਹ ਸਬ
ਸਨ ਸਨਾਢ ਕਸ਼ਨ ਸਨ ਜ ਕ ਗ ਨ ਕਲਅਬਦ ਕੀਤ

ਬਦਾ ਸਿਘ ਦੀ ਲਬ ਦਾ ਫਿਰ ਮੀਵਾਕ ਹਦਾ ਦੱਸ ਕ ਅਤ ਸਨਾਕ ਵਿਚ ਪਏ ਨ ਉਸ ਦ
ਨ ਉਸ ਨ ਜਮ ਦ ਨਜ ਨਜ ਲਿਆ ਕ ਜਿਥ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰ ਹੀ ਗਲੀ ਸਹਾਵਕ ਨ ਕਥ ਦਜ ਕਾਲ
ਨ ਕਾਨਨ ਦੀ ਨਾਪਾਕ ਕਮਿਸ ਕੀ ਹੀ ਗਲੀ ਹੈ ਪਰਬ ਇਸ ਦ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਤ ਵਿਆਹ
ਕਰਵਾਹਣ ਲਈ ਗਲ ਨ ਛ ਗ ਦੀ ਵਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦਸ ਦੀ ਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨ
ਟੁਨਿਆ ਰਾਜੀ ਲਤ ਹੀ ਦ ਸਾਧਿਆ ਨੂ ਗੁਰਮੁਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ **ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ**
ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸਾਦੀ ਦੱਸ ਨਾਲ ਦਾ ਕਰਨਗੇ **ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।** ਇਸ
ਕਾਰਨ ਹੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਸਾਦੀ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ **ਕਰਨੀ ਪਈ**

ਦੂਜਾ ਦਾਸ ਜ ਬਦਾ ਸਿਘ ਤ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਤ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਇਸ
ਪਸਦਾ ਵਿਚ ਜਿਣ ਜਿਣ ਪਹਿਚਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਲੱਖਿਆ ਹ ਸਨ ਸਾਥੀ ਅਬ ਅਤ ਜਿਸ ਬਦ
ਕੀਤੇ ਖਿਆਹ ਚਲ ਜ ਪੰਤਰ ਜਨਮ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਸਾਦੀ ਬਸ ਸਨਾਦਿ।" **ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ**
ਪੰਤਰ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਦੀ ਦੀ ਰ ਕਰਨੇ ਲਈ ਜਾਦਾ ਹੈ ਅਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕ
ਇਕ ਦਾਸੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਸ਼ੁਦਾ ਦੇ ਪੇਟੋ
ਜਨਮ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਭਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪਸਟੀ ਦੀ
ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਦਸ਼ ਉਸ ਗਲਤ ਅਤੇ ਬੇਬਨਿਆਦ ਪ੍ਰਾਪਗੰਡੇ ਦੀ ਪਸਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਜਿਹੜਾ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦੇ ਧੜੇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੇ ਕਈ ਵਿਆਹ ਕਰ
ਆਪਣਾ ਜੱਤ ਸੱਤ ਗਵਾ ਲਿਆ ਸੀ

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਿਹ ਬਹਦਾ, ਬਬੁਨਿਆਦ ਅਤੇ ਅਤੀ ਮਾੜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਬਾ ਨੂੰ ਸਿਖ
ਪ੍ਰਾਪੁਗਾਸ ਦ ਦ ਪੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰ ਦ ਪਾਰਿਆ ਵਿਆਰ ਦ ਸਾਹਿਤ ਸਹਾਰ ਨੂੰ ਕਲਕ ਕ ਕਰਨ
ਦੀ ਕਾ ਪ੍ਰ ਰਿਸ਼ਾ ਦ ਪਾਰ ਦ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਤਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਅਨੁਆਈ ਅ ਦ
ਦਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਜੋ ਜੋਮੂ ਦੇ ਰਿਆਸੀ ਜਿਲ੍ਹਾ ਵਿਚ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ
ਝੂਠ ਦੇ ਪੁਲੰਦੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਦੇ। ਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ
ਹੈ। **ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਬਹਾਦਰ ਦੇ**
ਸਮਾ ਤ ਪ੍ਰ ਦ ਜ ਪ੍ਰ ਦ ਪ੍ਰ ਦ ਪ੍ਰ ਦ

ਸੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀ ਦਾ ਕੰਮ ਮਰ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾ ਸੀ ਪਰ ਆਵੇ ਚਾਹ ਤੱਕ ਤੀ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੱਕ ਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਮਰ ਕੇ ਕਰਤੀ ਕਾਰਜ ਦਾ ਘਰ ਨਾ ਸੀ ਮਾਪੇ ਚੁੱਕੇ ਫਰਜ਼ ਖੁਸ਼ ਕਰਜ਼ਾ ਨੇ ਦੇ ਮੋਢੇ ਪੰਮਾ ਤੱਕ

ਨਾ ਸੰਤਾਨ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪਰ ਤੁਰਤ ਸਾ. ਪਿਆ ਅਤੇ ਪੈਰਵ ਦਾਰੀ ਪਾ ਸਾਂ ਪਰ ਕਰਤੇ ਨਾ ਕੀ ਸਾਰੇ ਪੜਿਆ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਿਵ ਤੂੰ ਹੀ ਮਾਪਾ ਖੁਸ਼ ਕਰਤਾ ਨਾ ਕਾ ਅਬ ਤੇਰੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਰ ਤੂੰ ਹੀ ਮਾਪਾ ਖੁਸ਼ ਕਰਤਾ ਨਾ ਕਾ

ਸਿਖ ਅਤ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀ ਹਮਾਇ ਤ ਪਾਪਤ ਸੀ ਜਿਸ ਦ ਸ਼ੰਕਤ ਭਾਸੀ ਮਨੀ ਸਿਘ ਜੀ
ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਤੀ 20 ਅਪ੍ਰੈਲ 1711 ਤੋਂ ਮਿਲਦ ਹਨ, 'ਬਿਨਾਂ ਸਿਘ
ਪਾਤਰਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਤ ਹ ਗਇਆ ਹੈ''। ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਨ ਪਹਿਲਾ ਵੀ ਇਸ ਪਸਤਕ ਵਿਚ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਦਾਨ ਅਖੰਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹਾ ਅਤ ਖਾਲ
ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦ ਸਾਥੀ ਹਣ ਦ ਨਾਤ, ਉਸ ਵੱਲ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨ ਸ
ਰਾਹਤ ਪਾਪਤ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ ਕਰਨ
ਮਨਸੂਬ ਬਣਾ ਲਏ ਅਤ ਬਚ ਖੁਚ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦ ਅਣਆਈਆ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮਕਾਉਣ ਦ
ਹੀਣ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਪਸਤਕ ਵਿਚ ਅਗ ਕੀਤਾ ਹੈ।[9]

ਹੁਣ ਅਖੰਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨ ਦਸ ਦਿਨ ਮਲਾ ਸਾਉਣ ਲਈ ਦ
ਹਜਾਰ ਰਪਏ ਦਣ ਕਰ ਲਏ। ਮਲਾ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾ ਲ ਜਾ ਜਿਆ ਅ ਤ ਕਲਕਾ ਸਰਕਾਰ ਨ ਦ
ਹਜਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸੀ ਦ ਕ ਵੀ ਚਾਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਬਾ ਦੀ ਸਚ ਗਲਾ। ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਸਾਥ ਦ
ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦ ਨਾਲ ਸਨੀਏਆ ਪਾ ਚ ਸਨ ਅ ਬਦੀਆ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਮਕਾਇਆ
ਸੀ ਅਤ ਜ ਬਾਕੀ ਬਚ, ਉਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਤ ਸਾਰ ਇਸ ਮਸ ਵਿਚ ਆ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹ ਚ
ਇਨ੍ਹਾ ਅਖੰਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਿਆ ਨ ਜ ਸ਼ ਜਾਂ ਜ ਦੀ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਾਣ ਮਲ
ਸਿਘ ਜੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵੀ ਨੂੰ ਪਾਪਤ ਸੀ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ **ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦਈ ਖਾਲਸੇ** ਦਾ
ਦ ਕ ਤ ਗਲਤ ਇਲਜਾਮ ਲਾ ਕ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿ ਤਾ ਅਤ ਇਸ ਦ ਆੜ੍ਹ ਅਤ ਅ
ਸਿਘ ਖਮਕਰਨੀਏ ਸਮਤ ਬਹਤ ਸਾਰ ਬਦਸੀਆਂ ਨ ਮਾਰ ਮਕਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਬਣਾ
ਲਿਆ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨ ਨੂੰ ਇਕਾ ਬਿਲਦ ਸਿਘ ਅਤ ਪਰ
ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਲਮੀ ਏਕਾ ਪ੍ਰਤਿ ਮੁਕਾਬਲ ਰਾਜ ਨ ਮ ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਨਾ
ਤਰਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾ ਲਾਲਚਦਾਸ ਹ ਕ ਗਰ ਆਸ ਦ ਪਿਛਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤ
ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀਦ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤ ਮ ਖਾਤਰੀ ਬਚ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤ ਸੰਤ ਹ
ਲਿਆ ਅਤ ਮੋਲ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛ ਉਨ੍ਹਾ ਪਰ ਗਲਤ ਇਲਜਾਮ ਲਾ ਕ ਮਾਰ ਮਕਾਉਣ ਦ
ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਉਲੀਕ ਲਿਆ। ਕਾਵ ਰਤਨ ਸਿਘ ਨੇ ਖਦ ਅਸਲੀਅਤ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲਾ
ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਗਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦ ਤ
ਲਾ ਦਿੱਤ ਹਨ।[10]

ਉਕਤ ਦਸ ਉਨ੍ਹਾ ਦ ਸਿਤ ਮੜ੍ਹ ਦਿੱਤ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ ਸਾਥੀਆਂ ਨ ਗੁਰੂ ਆਸ ਨੂੰ ਨੇ
ਰਖਦਿਆ ਹਇਆ ਆਪਣ ਅਕੀਦ ਤ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੇਆ
ਕੁਰਬਾਨੀਆ ਦਿੱਤੀਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾ 'ਤ ਝੂਠ ਅਤ ਬਬਨਿਆਦ ਦਸ ਲਾ ਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦ ਬਚ ਖਚ
ਅਣੁਆਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਮਕਾਉਣ ਦ ਉਪਰਾਲ ਕੀਤ ਗਏ ਇਹ ਦਖਣਯਗ ਹੈ ਕਿ ਨ ਨੇ
ਕੌਮ ਨ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਜਾਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣ ਵੱਡ

ਦ ਆ ਨ ਪਜਰਗਾ ਕਲ ਪੱਛਣ ਸਮ ਸੱਚ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜ ਸੱਚ ਬੂਨ
ਨਾਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਅਖੰ ਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਨ ਮੀ ਇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਸੀਆ ਨਾਲ
ਦਾ ਵਰਤਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਦਨਾਮੀ ਹਵਗੀ ਤ ਇਕਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿ ਦ ਸਥਾਪਨਾ ਹਿ
ਦ ਸਥ ਨਾਲ ਵਿਚ ਦ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾਪਤ ਹ ਦੀ ਵਿਤੀ ਤ ਬਨਾਵਟੀ ਸਿਸਮਾ ਖੜ੍ਹਾ ਨ
ਦ ਹੋ ਹੈ।

ਪਰ ਤੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵ ਕਿ ਇਹ ਤ ਸਮਝ ਤੀ ਨ ਸਭ ਤ ਸ
ਦਾਰ ਵਿਚ ਹਬੀਆ ਗਈਆ ਸਨ ਅਤ ਜਿ ਨ ਨੂੰ ਸਾਰ ਸਮਾਜ ਨ ਸ ਤ
ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਧਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾਇਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕ ਸਾਰ ਸਮਾਜ ਨ ਸ
ਸਮਝਿਆ ਜਾਵਗਾ ਅ ਦੇਸ਼ ਧ ਤ ਨ
ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧਨਯਗ ਤੇ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰ ਅਸਲ ਦ
ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਸਾ। ਪਰ ਤੇ
ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜ ਦੇ ਅ
ਦਾ ਦਾ ਅੰਕੜਕਾਰ ਆਪ ਧ ਗ੍ਰੰਥ ਦ ਸ
ਲਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਦ ਦ ਸਿ
ਦਾਸ ਪੂਰੀ ਸਾਜਬਾਸ ਸੀ ਅ ਹ ਸ
ਦਾ ਉਪਰ ਲੇ ਆ ਦਾ ਹਦ ਅ ਦ
ਦਾ ਇਹ ਵਰਨਣਯਗ ਹ ਨੂੰ
ਦਾ ਦੇ ਸਥ ਮੱਦਦ ਦਸ ਜਾਵ ਸਨ
ਦਾ ਨੂੰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨੂੰ
ਸਾਸ ਰਹਾ ਅਜਕਲ ਸ ਨਾਲ ਦ
ਸ ਦਾ ਚੜ੍ਹ ਅਫਸਰ ਨ
ਦਾ ਵਰਤ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੇ
ਦਾ ਹੁਏ ਨਾਲ
ਸ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਪਰਮ
ਦਾ ਹੈ

ਆ ਸਿਘ ਸ
ਤ ਨੂੰ ਕਿ
ਵਿਚ ਇਸ ਤੁਰ
ਸਿਘ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਦਾ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸਾਫ ਪ੍ਰਗਟ
ਸਾਥ ਰਹਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਦਾ ਸਥਾਨ

ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਲਾਲਚਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲੇ ਸਨ ਅਤੇ

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਿਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੋ ਹੀ
ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਨੇ ਸਿਖੀ ਪਹੁੰਚੇ ਪਿਛੋਂ . ਅਖੀਰ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ
ਪਰਤਾਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਤੱਕ ਨਾਲਿਆ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਦੁਨਿਆ ਦੀ ਤਿਆ ਤੁਲਿਆ ਪਰ
ਕੀਤਾ ਹਿਆਰ ਹੈ

ਇਸ ਮੌਕਾਰ ਅਖੰਡੀ ਦੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰੀਕ ਦਾਖਿਆਂ ਲਈ ਮਿਲਾ ਜਾਰ ਪਾਰਾ
ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਹਾਲ ਸਤਾਰ ਦੇ ਸਾਥੀ ਤੱਕ ਦੇ ਮਾਰ ਵਿਚ ਵੱਲ ਵੀ ਪਿਆ . ਹੈ ਪਰ
ਹਾਲਤ ਮਾਰਦੇ ਸ਼ੇ ਇਹ ਲਈ ਹੈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹਾਰਮੋਕ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਚਲਣ ਪਰ ਹੈ
ਅਨਸਾਬ ਵਿਚਾ ਲਾਹ ਅਤੇ ਬਚ ਹੈ ਖੇਤਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਨਾਮਾਰਿਆ ਨੇ ਮਾਰ ਪਰਾਣਾ ਹੈ
ਹੈਂਦ ਖਾਰ ਪਰੇਤ ਦਾ ਲੋਹਾਮ ਖਰ ਸਿਆਰ ਸਿਸ ਦਾ ਦੇਰਾਨਾ ਪਰਾ ਨੇ ਮਾਰੀ ਪੱਤ
ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਅਖੰਡੀ ਫ਼ੌਜ ਖਾਲਸ ਨੇ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਮਲਾਰ ਕਰ ਦਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖ ਮਸ ਦਾ ਪਯੋਰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਪਰਤਾਪ ਦਾ ਪਾਰ ਸਿਆ ਸਿਆਰ ਲਈ
ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਕਰ ਲਏ ਮੇਲਾ ਦੀ ਜੋਮਾ ਪੱਕਾ ਸਿਆ ਜਾਰ ਹਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਨ ਦ
ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋ ਹੀ ਕਿਆਂ ਖੁਲ ਗਈ ਸੀਵ ਸਿੰਘ ਨ ਮਾਤਾ
ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੀ ਚੱਲ . ਨ ਆ ਹਾ ਆ = ਵਿਚ ਮਾਰ ਮਾਰਦਾ
ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਸਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿ ਦੀ ਦੂ ਪਾ ਹਿਆ ਹਿਆ ਦਿਹ ਆ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ ਹੋਰ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਖੰਡੀ ਫੌਜ ਖਾਲਸਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਬਹੁਮਿਕਦਾਰੀ ਵਾਲ ਨਲ ਅਤਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਈਂ ਮਲ
ਸਿੰਘ ਸੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵੀ ਨੂੰ ਪਾਪਤ ਸੀ ਉਹ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਰਾਣਾ ਦੇ ਪਰਾਣੀ ਪਾਰਾ ਦਾ
ਦਾ ਕਾ ਤੋ ਕਾਲਤ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾ ਕੇ ਕੱਢਣਾ ਪਾ ਹਿਆ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਮਾਰਦਾ
ਸਿੰਘ ਧਮਕਰਨੀਏ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ ਹਾਰਾਂ ਦਾ ਮਾਰ ਹਾਰਾਣੇ ਦਾ ਪਰਾਣਾ ਪਾ
ਲਿਆ , ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਾਣਾ ਸਿੰਘ ਮਾਰ ਪੁਰਾ
ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਚੁਲਸੀ ਦਕਾਰ ਦੇ ਮਹਾਰ ਦੇ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ
ਤੁਰਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਲਚਵਸ ਪ ਹਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ
ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਹਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ
ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ
ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ
ਸਨੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾ ਹੀ ਸਿੰਘ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ
ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ

ਪੁਰਾਤਨ ਅੱਜ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਸਿਖ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ ਦਾ ਪਾਰਾ
ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਅਸੀਂ ਦਾ ਕੁਆਇਸ ਕੁਦਿਹਾਸ ਆਪਣਿਆਂ ਮਾਣਦਾ ਹੋਸ
ਕਾਰਸਤਾਨਾਂ ਦਿਹਾਂਗਾ ਪਰ ਪੰਨਾ ਦਾ ਪੁਨ ਸਮਰ ਬੁਲਾਣਾਮ ਕਰਦ ਲਾ ਦੇ ਪੰਨਾ ਦਾ ਹੁਣ ਮਾ
ਅਣੂਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਮਕਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਖਮਾਲ ਰਹੇ ਤੋ ਭਾਵ ਵਿਚ ਦਾਖਣਸਤਾ ਨੇ ਦਾ ਨ ਹੀ
ਭੁੱਲ ਨ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਸਹੀ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਨ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵੱ

ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਾਖੇ ਹੁਣ ਨਾ ਸਿਖ ਨਾਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਸੱਚ ਕੁਠ
ਅਤੇ ਦਾਖਣ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਦੁਖਾਰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਾਈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਰੂ ਨੇ
ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਾਖੇ ਹੁਣ ਨਾ ਸਿਖ ਨਾਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਸੱਚ ਕੁਠ
ਅਤੇ ਦਾਖਣ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਦੁਖਾਰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਾਈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਰੂ ਨੇ

ਦੱਸ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਪੜੇ ਵਿਚ ਹੁਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਬਿਸ਼ਨ ਸਾ ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਆਦਾਂ ਵਿਚ ਕੁਠ ਫਾਸੀ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਬੁ ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਦਾਖਣਤਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ

ਇਹ ਮੰਗੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਸ਼ਨਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਰਾਦ ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਦ ਕੁਝੀ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਸਮੇਂ ਚੁੱਕੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ "ਬਿਸ਼ਨਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਤਰੋਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਣ ਹੋਇ ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ
ਦਾਖਣ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੇਦਬੀਆਂ ਨਾਲ

ਸਾਂਝੇ ਸਹਾਇਤਾ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕੁਝ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਉਪਰਾਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰਪੰਚ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਬਾਲ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੇਬ ਖਰਚ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਬਚਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵੀ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ।

131 132 ਇਸ ਮਰਦਾਨਗੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਜਿਆਨੀ ਜਿਆਣ ਪੁ
ਦੀ ਆਪਣ ਪਥ ਪਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ 'ਤੇ ਭਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਜਕਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਸਬੂ ਤ ਨਾ ਮਿਲ 'ਤਾ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਸਿੰਘ ਭਰਾ
ਚਿਨ੍ਹਾਂ, ਸਕਾ ਤੇ ਪੰਛਗਿੰਛ ਕਰਕ ਠੋਕ ਨਤੀਜੇ 'ਚ ਪੰਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਨ ਸਿੰਘ ਭਰਾ
ਲਿਆਨੀ ਜਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦਸਦ ਹਨ ਕਿ ਫਰਖਸੀਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭਾਈ ਨਾਲ ਸਾਜ਼
ਮਾ ਤਾ ਸਜਾਰੀ 'ਚ ਦਸ਼ਾਅ ਪਾ ਕ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਖਿਲਾਫ ਭਕਸਾਅ ਜੀ ਕਰਦਾ ਪ੍ਰ
ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਅ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ 1 ਦਾ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਲਾਲਚ ਦਸ 1 ਕ
ਸਕਦ ਸਮ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛਡ ਕ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ
ਗਏ ਅ ਉਸ ਦ ਖਿਲਾਫ ਮਜ਼ਾਲੀਆ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਤੈਨ
ਕਤਾਰਾ ਵਿਚ ਆ ਖੜ੍ਹ ਤ। ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਂ ਜਿ ਜੋਆ ਅੰਤਿਮ ਘਟਨਾਕ
ਨਾਪਤ ਹੀ ਰਖਦੇ ਹੋ ਅ ਜ ਕਰ ਇਸ ਨ ਪ ਤ ਲ ਵੀ ਜਾਵ ਤ ਉਸ ਨ ਕਲਮਬੰਦ
ਕਰਨ ਦਦੇ, ਮਤਲ ਸਰਕਾਰ ਵਲ ਤਾਂ ਇਹ ਜਿਤ ਮਾਮਲਿਆ ਨ ਸਬੰਧੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ
ਜਾਦਾ ਸੀ। ਉਹੋ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦ ਹਿ ਵਿਚ ਹੰਦ ਅਤ ਵਾਪ
ਖਿਲਾਫ ਹੋਵੇ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨ ਪ੍ਰਿਤ ਕਤ ਪਿ
ਪੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾਕ ਨ ਤਾਂ ਕਲਮ ਜ ਨ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸਤਤ
tory of the Sikhs Vol. 2) 'ਚ ਸ ਅਤੇ ਦਾ ਸਿਮਸ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੜ ਦਰ
ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਨਸਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭ ਜ ਜ ਜ

ਕੋਝੀ ਹੈ

ਜਾਵਾ ਸੀ ਉਹੋ ਹੀ ਲਿਖਿਆ

ਅਧਿਆਇ ਚੌਥਾ

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਪਸ [illegible]

[illegible] ਕਰਕੇ ਅਸਲ ਤਥਾ ਦ
[illegible] ਨੇ ਪਾਏ ਗਏ ਭਰਮ- ਭੁਲੇਖ ਦੂਰ ਕਰ [illegible]

ਦੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ [illegible]
ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 12-13 ਸਾਲ ਦੀ [illegible]
ਸ਼ਹੀਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ 99 ਸਾਲ ਦੀ ਬਿਰਧ [illegible]
[illegible] ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਕੁਠੀ ਵਿਖ
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਕੀ ਲੇਕਰ ਆੜ, ਸੋਥਾਂ ਖੀਸੇ ਲਵ [illegible]
ਪੰਥਰ ਸੇਵਾ ਬੇਰ ਮਚਾਤੇ, ਇਸ ਬਿਧ ਠਗ ਕਰ ਲ[illegible]
ਫਿਰ ਮੈਂ ਨਿਜ ਮਨ ਕ ਸਮਝਾਯੋ, ਤੋ ਮਨ ਤੋਂ ਬੜ ਧਯਾ ਖਾਯ

ਤਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਪੰਥ ਸਵਕ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

◆ ◆ ◆

ਅਧਿਆਇ ਚੌਥਾ

ਸਿੰਘਾਸਨ ਦਿਆਲਗੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਉੱਚਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦਿਨ ਦਾ

ਸੰਸਥਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋ ਦੇ ਚੌਰ ਨਰੰਗੀ ਕਰ

ਪਰ ਸਦਾ ਭੀ ਅਰਦ ਆਰੂ ਜਹਾ

ਪੰਥਕ ਸਭਾ ਮੁਫ਼ ਮਹਾਤੇ ਹਾਸ ਸਿੰਘ ਠਰ

ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਮਨ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋ ਮਨ ਤੋ ਬਣ ਧਰਾ ਪੰ ਪ੍ਰ

ਜਦ ਹੀ ਚੁਨਾ ਵੀ ਮੰਦਿ ਹੱਣ ਪਿਛੋ ਖੁਸ਼ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਅਧਖਾਰ ਮਲ ਸਾਵੇਲ ਅੰਮ੍ਰਤਸਰ

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਾਲਿਫ਼ ਇਹ ਦੱਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੀ

ਦਾ ਜਨਰ ਦੀਵਾਨ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਹੱਥੋ ਹੱਥੀਂ ਬਰਦਾ ਹੱਦ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋ ਚਲ ਗਏ ਬਾਬਾ

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਮੂਹ ਇਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਦੀ ਲੜ ਹੈ ਦੇਖ ਪਸ਼ਤੋ ਮਹਾ ਕਵੀ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿ ਤੇ ਸੀ ਨਾ ਧਰਾਸ ਦੀ ਪਸ਼ਤਾਵਨਾ ਅਰਥਾਤ ਭੂੰਮਿਕਾ ਲਯਕ ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਦਰਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ

ਮੌਕਾਸਿਫ਼ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਰਜ਼ ਹਾਕਮ ਵਰਜਾ ਨਾਲ ਸਬਧ ਰੱਖਿਆ ਪਦਵੀ ਦੀ ਸਕਰੀ ਚਿਆਗ ਦੇ ਸਿਖੀ ਤੇ ਪਰਚਾਵਤ ਹੈ ਕੇ ਅਗਰਜੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰ ਕਾਫੀ ਪਸਤਕਾ ਲਿਖੀਆ ਸਨ ਨਾਲ ਦੀ ਇਸ ਵਜ ਦੇ ਸਿਖ ਆਗ ਨ ਯਤਨ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜ ਅਤ ਸਿਆਨ ਵਰਆਸਾ ਦੇ ਤੁਲ ਸੀ ਇਸ ਤਰਾ ਤੋ ਬਾਦ ਦੇ ਕਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਖਾ ਦੇ ਜਿਕ ਪਤ ਨ ਸਾਲਚਵੱਸ ਪੁਸ ਨਾਲ ਤੁਆ ਕਰਕ ਜਿਸ ਨੂ ਅਤ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂ ਸਜਾਇ ਹੋਏ ਨ ਕਰਤਾਰਿਆ ਸਬਧੀ ਜਿਸ ਸਹੀਦਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਪਿਸਾਰ ਤੇ ਤਾ ਜਾਰ ਦੀ ਕੀਤਾ ਜੇ ਅੰਜ ਤੱਕ ਅਤ ਸਿਖਾ ਦਾ ਸਿਰਮੌਰ ਜਥਾਬਦੀ ਸਮਝਦੇ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਪ੍ਰਬਾਧ ਕੀਮਤੀ ਆਪਣ ਸਾਹਿਤ ਸਿਖ ਦਾ ਅਸਿਧ ਤਰੀਕਿਆ ਰਾਹੀ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲੀ ਤਰ ਹੈ

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਆਪਣ ਵਸ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਜ ਦਸ ਉਹ ਇਸ ਪਕਾਰ ਹੈ ਜਦ ਸਾਹਿਬ ਜਮਾਲ ਦਾ ਜਾਬਾ ਸਿੰਘ ਸੀ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਸਿਲ ਜਿਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨਾ ਵਰਤਾਤ ਦਾਸ ਸੀ ਰਜ ਨਾ ਜੀ ਦੇ ਪੰਛਣ ਤੇ ਕਿ ਤੇ ਰਜ ਉਸ ਨ ਅਤੇ ਆਪਣ ਸੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ ਜੀ ਦਾ ਸਥਾ ਅਨਬਾਤ ਦਾਸ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਨ ਨੇ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤ ਸਿਸਤੀ ਦਾ ਸਾਲ ਕੀਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਤਿਆ ਅਤ ਸਿਖ ਦਾ ਆ ਬਣਾ ਦਿਆ ਜਥੇਦਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦਾ ਪਜ ਖਾਸ ਸਿਖ ਅਤ ਦਸੀ ਆਪਣ ਸਾਥੀਆਂ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਤੋਰਿਆ ਗਿਆ।[24]

ਉਪਰੋਕਤ ਰਚਨਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਦਾਸ ਨਾਲ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਦਾਨ ਕਰ। ਇਸ ਪਤ ਸਾਰ ਜੀ ਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਰਾਵਦੇ ਦਾ ਜਿਸ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਜਥਾਬਧ ਰਹੇਗਾ ਵਿਕਾਰ ਥੋਲਿਆ ਰਹੇਗਾ ਅਤ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜਦ ਜੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਬੁਧਾ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਤਿਆ

ਤਦ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨ ਜਾਰ ਜੀ ਅਤ ਵਿਚ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੀ ਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਸਕਰਤ ਦੀ ਬਦਾਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵ ।[25]

ਕਵੀ ਨ ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਜਿਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਿਸ ਹੱਦ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨ ਨ ਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਕ ਅਤ ਹੱਥ ਜੜ ਕ ਬਨਤੀ ਕੀ ਤੀ ਕਿ ਦਾਸ ਨੂ ਸਸਤਰਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵ ਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਲ ਰਾਹੀ ਜੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਸਕ। ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਦਾ ਸਿੰਘ

ਉਹ ਇਸ ਪਕਾਰ ਹੈ ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉੱਤੇ ਪਰਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਾਲਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਜਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਜਿਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੋਯਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਖਬਰ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੋਯਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਦ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਤਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੀਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਤੋਰਿਆ।

ਜਦੋਂ ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਜਿਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਰੋਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੋਯਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੋਯਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਨ।

ਦੱਸਦਾ ਸੀ

ਕਿਰਪਾ ਕਰ

ਸਰਹਿੰਦ

ਸਿਖ ਆਪਣ

ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਹੀ ਸਮਝਦਾ

ਹਣ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ

ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬੇਸੱਕ ਜੰਗ ਕਰ

ਹਿਸਾਬ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚਲ ਜਾਵਾਂ

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕੈਦ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਕੇ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ

ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਲੀ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਧਾ

ਲਿਆ ਜਿਸ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ

ਚੌਧਰੀ ਪਾਸ, ਸਹੁਰ ਘਰ ਜਾਣ

ਇਹ ਨਮੋਸ਼ੀ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸ

ਉਸ ਨੇ ਤੁਰਤ ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ

ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੇਮ੍ਹ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ

ਦਸ ਦੀ ਵੰਡ ਸੰਨ 1947) ਤਕ ਆਪਣ ਨਾ ਨਾਲ

ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਮੋਦ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ 'ਠਾਕਰ

ਸਿੰਘ ਬੰਦਾ

ਕਰ ਲਿਆ

ਸ਼ੁਰੂ ਹਣ 'ਤੇ ਹੀ ਉਹ ਖਿਸਕ ਗਏ। ਸਿੰਘਾ ਦੇ ਪੈਰ ਵੀ

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਛੂਹਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੂਹਦਾ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।

ਉਪਰਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪਾਕ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਆਇਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਹਨ

ਸੂਰਤ-ਅਲ-ਤਬਾ, ਆਇਤ 29 (ਹਕੂਅ 4,

"ਜੋ ਲਕ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਤੇ ਨਾ ਕਿਆਅਤ 'ਤੇ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਨੂੰ

ਅੱਲਾਹ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਰਸੂਲ ਨ ਹਰਾਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਾ ਹਰਾਮ ਸਮਝਦ ਹਨ ਅਤ ਨਾ ਸਚ ਧਰਮ

ਉਪਜਣ ਸੰਤਾ ਪਰ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ ਕੁਰਤ ਮਕ 'ਤੇ ਜਿ ਕ ਸਿਘਾ ਦੀ ਤ ਦ ਸਿਰਹੰਦ ਸਰਦ ਕਰਕ ਮੱਕਾ ਸੰਕਾਲ ਸਿਆ ਅਤ ਦਸਮਣ 'ਤ ਸਬਰਦਸਤ ਹਮਲਾ ਕਰ ਜਿਤ

ਸਰਹਿਦ ਦੀ ਜੰਗ ਚੌਪੜਚਿੜੀ ਦ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮਗਲਾਂ ਹਕੂਮਤ ਦ ਖਿਲ ਸਿਖਾ ਦ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਅਤ ਉਸ ਦ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜ ਕ ਫਤਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕ ਉਸ ਨੂ ਹਾਰ ਜਿੱਤੀ ਉਸ ਨੂ ਸਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮਾਰ ਕ ਅਤ ਉਸ ਦੀ ਲਸ਼ ਨੂ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਘਸੋਟ ਕ ਨ ਆਇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਫਨਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾੜ ਕ ਉਸ ਦੀ ਰਾਖ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਾ ਦ ਨਰਕ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਤਾ ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਾਮੂਲੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇਹ ਉਸ ਜਲਮ ਅਤ ਅੱਤਆਚਾਰ ਦ ਖਿਲਾਫ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤ ਹੰਮਾਰ ਸਾਸ ਤ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ਸ਼ਾਲੀ ਦਾ ਪਰਤੀਕਵਾਦ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦ ਨਾ ਤ ਸਿਰਫ ਹੰਮਾਰ ਸਾਸ ਤ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ਸ਼ਾਲੀ ਸੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਵੀ ਤ ਸਾ ਰਿਹਾ ਸੀ

ਇਸਲਾਮ ਦ ਅਸਲਾ ਨ ਲਾ ਤਰਨ ਦ ਨਾ ਤ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤ ਜਜ਼ੀਆ ਦ ਰਦ ਅਤ ਇਹ ਸਭ ਇਸ ਤਰਾ ਮਹਾਨੀ ਤ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਦ ਅਧੀਨ ਰ ਬਾਦ ਤ ਪਰਾ ਸਲਾਮ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹ ਇਸ ਲਿਸਲਾਮ ਦ ਅਦਰ ਅਸਮਾ ਵਿਚ ਕਝ ਵੀ ਸਾਝ ਧਾਰਣ ਕਰ ਨ ਇਸ ਸਾਰ ਦਾਰ ਸਸਥ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕਲਮਾ ਪੜਨਾ ਜ ਸਮਝ

ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ

ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੧੬੧੯ ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਨ ੧੬੫੫ ਈ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਕੈਦ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣ। ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਫ਼ਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਲਾਦ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀ ਲਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ।

ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਧਰਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਧਰਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਧਰਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਧਰਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੂਣ (ਬਹੁਤ ਘੱਟ) ਮਾਤਰ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ

ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਸੀ।[36]

ਇਥੇ ਵੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੀਆ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦ

ਦਸੰਬਰ 2003 ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲਹਗੜ੍ਹ ਦਾ

ਦਾ ਬੰਦਈ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਕੁ

ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਮ

ਦੀ ਗਾਰੀ ਛਵਰੇਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਕਪਾਲ ਮੋਹ

ਖ਼ਲ ਨਾਲ ਤੋਂ ਟੱਪ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਮਹ

ਨਾਲ ਦੀ ਬੀੜ ਸਥਾਪਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਿੰਘ ਹੀ ਉਥੇ ਮੌਜੂ

ਵਹਦਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੋਅ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਰ -ਚੁਫੇਰੇ ਜੰਗਲ ਤੇ ਝਾੜੀਆਂ ਸਨ

ਹੀ ਅਤੇ ਲਹੂ ਵੀ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦਾ ਸੀ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ

ਇਸ ਵੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧਾਇਆ ਪ੍ਰਬੰਧਨਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ

ਸਹੀ ਪਾਇਆ ਸੀ।[1]

ड्रिप सिंचाई प्रणाली में पानी को पौधों की जड़ों के पास बूंद-बूंद करके धीरे-धीरे दिया जाता है। इसमें पानी पाइपों के एक नेटवर्क के माध्यम से बहता है और छोटे-छोटे उत्सर्जकों (एमिटर्स) के द्वारा मिट्टी में छोड़ा जाता है। इस विधि में पानी सीधे पौधे के आधार क्षेत्र में पहुँचता है, इसलिए खेत के बाकी हिस्से सूखे रहते हैं। इस कारण खरपतवार कम उगते हैं और वाष्पीकरण से होने वाला पानी का नुकसान भी बहुत कम हो जाता है।

ड्रिप सिंचाई प्रणाली के मुख्य घटकों में एक केंद्रीय पंप, मुख्य पाइप, उपमुख्य पाइप और अंत में पतली नलियाँ शामिल होती हैं। पंप से पानी पहले एक फिल्टर इकाई से होकर गुजरता है, जो रेत, मिट्टी और अन्य कणों को हटाता है ताकि उत्सर्जक बंद न हों। फिर पानी मुख्य पाइप से होकर खेत के अलग-अलग हिस्सों में जाता है। अंत में पतली नलियों पर लगे उत्सर्जक पानी को बूंद-बूंद करके पौधों तक पहुँचाते हैं।

ड्रिप सिंचाई के कई फायदे हैं। इससे पानी की बचत होती है, क्योंकि पानी सीधे जड़ क्षेत्र में जाता है और बहुत कम बर्बाद होता है। पौधों को नियमित और संतुलित मात्रा में पानी मिलता है, जिससे उनकी वृद्धि अच्छी होती है और उपज बढ़ती है। इस विधि से उर्वरकों को भी पानी के साथ दिया जा सकता है, जिसे फर्टिगेशन कहते हैं। इससे उर्वरकों का उपयोग अधिक कुशल हो जाता है।

हालाँकि, ड्रिप सिंचाई की शुरुआती लागत अधिक होती है। पाइप, उत्सर्जक और फिल्टर खरीदने में काफी खर्च आता है। इसके अलावा, उत्सर्जकों के बंद होने की समस्या भी बनी रहती है, इसलिए नियमित रखरखाव और सफाई बहुत जरूरी है। कुछ क्षेत्रों में चूहे और अन्य जानवर पाइपों को नुकसान पहुँचा सकते हैं, जिससे मरम्मत का खर्च बढ़ जाता है।

३.२ उपसतही सिंचाई

उपसतही सिंचाई में पानी को सीधे जड़ क्षेत्र के नीचे, मिट्टी की सतह के नीचे, दिया जाता है। इस विधि में पानी का वाष्पीकरण बहुत कम होता है, क्योंकि पानी सतह तक नहीं आता। यह विधि उन क्षेत्रों के लिए उपयुक्त है जहाँ मिट्टी की ऊपरी परत सूखी रखना आवश्यक है, जैसे कि कुछ विशेष प्रकार की फसलों में।

उपसतही सिंचाई के लिए छिद्रित पाइपों या विशेष प्रकार के उत्सर्जकों का उपयोग किया जाता है। इन्हें खेत में एक निश्चित गहराई पर बिछाया जाता है। पानी इन पाइपों से धीरे-धीरे रिसता है और आसपास की मिट्टी को गीला करता है। जड़ें इस नमी को ढूँढते हुए नीचे की ओर बढ़ती हैं, जिससे पौधे को गहरी जड़ें विकसित करने में मदद मिलती है।

इस विधि का एक बड़ा लाभ यह है कि इसमें खरपतवार बहुत कम उगते हैं, क्योंकि सतह सूखी रहती है। इसके अलावा, खेत में काम करने वाले लोग और मशीनें भी आसानी से चल सकती हैं, क्योंकि सतह गीली नहीं होती। पानी की बचत भी काफी होती है, क्योंकि वाष्पीकरण लगभग न के बराबर होता है।

ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੱਤੇ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲਾਲ ਵਰਮਾ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਨਾਲ ਹੋਈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲਾ ਦੇਵੀ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਨੀਲਮ ਕੁਮਾਰੀ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਟੇਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤੀਜੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਊ ਇਨਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲਾਲ ਵਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਲਈ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ੍ਰੀ ਅਨਿਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸੌ ਫ਼ੀਸਦੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਗਿਆਰਾਂ ਕਮਰੇ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਲੈਬ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤੀਜੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਊ ਇਨਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲਾਲ ਵਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਲਈ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ੍ਰੀ ਅਨਿਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸੌ ਫ਼ੀਸਦੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਗਿਆਰਾਂ ਕਮਰੇ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਲੈਬ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਾਵਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੀਜ ਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਕੁੜੀਆਂ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠ ਕੇ ਨਹਾ-ਧੋ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪੀਂਘ ਦਾ ਰੱਸਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੀਂਘ ਝੂਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਅਤੇ ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਗਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਤੀਜ ਦੇ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਖ਼ਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਕੁੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨਾਲ ਕਈ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਇਸ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਪਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਿਨ ਸੁਹਾਗਣ ਔਰਤਾਂ ਵਰਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਮੇਲੇ ਵੀ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਅਨਮੋਲ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰੀਤਾਂ-ਰਸਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਤੀਜ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਤੀਜ ਦੇ ਮੇਲੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੀਜ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਗਹਿਣੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਮਹਿੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪੀਂਘ ਦਾ ਰੱਸਾ ਬੁਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਮੀਂਹ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲਾਂ ਹਰੀਆਂ-ਭਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਇਸ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੂਟ, ਲਹਿੰਗਾ ਅਤੇ ਫੁਲਕਾਰੀ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਗਹਿਣੇ ਵੀ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਮਹਿੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖ਼ਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਦਗੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਜ਼ੂਲ-ਖ਼ਰਚੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਾਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਦਿੱਛਾ ਮਾਨਣੇ ਚਾਹੀ ਤਦ ਛੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਧਿਲਾਫ਼ਤ ਸਾਰਗ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਧਾਰਨਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗਰ ਮਾਰਨ ਜਾਂ ਚੰਗਰ ਵਰਗਾ ਦੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਅੱਧੇ ਰੱਖਿਆਂ ਜੋ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਨੇ ਵਜੀਰ ਨਾਲ ਖੈਰ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮਾਣਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਫ਼ੌਜੀ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਣਾ ਦੇ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਣਾ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕਮਾਂਡਰ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਹ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਾਣਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਮਾਣਾ ਦੇ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫ਼ੌਜ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਣਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਮਾਣਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਨੂੰ ਸਮਾਣਾ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਮਾਣਾ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕਮਾਂਡਰ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਹ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਾਣਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਮਾਣਾ ਦੇ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫ਼ੌਜ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਣਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਮਾਣਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਨੂੰ ਸਮਾਣਾ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਮਾਣਾ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੁਰਜੀਤ ਅਮਾਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਚੁੱਪ ਦੀ ਚਾਦਰ’ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਬਹੱਤਰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਨਾਲੋਂ ਚੁੱਪ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵੱਧ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਖ਼ਾਲੀਪਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਚੁੱਪ ਕਦੇ ਮਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਕਦੇ ਬੰਦ ਪਏ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ।

ਭਾਸ਼ਾ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਹਨ। ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੁਝ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਕੁਝ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਸਿੱਖੀ ਸਾਨ ਦਾ ਵੀ ਵਾਰ

ਜਾਲੀਆ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਸਾਖੀ ਦ ਮੌਕ 'ਤ

ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪਿੰਡ ਗਾਜ਼ਨੀ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿ

ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਵਿਚ ਜ

ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕ

ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਹਿਮਾਕਤ (ਬੇਵ

ਸਿਖਦੀ ਰਾਜ ਚੰਹਾਨ

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਇਸ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਕਈ ਅਣਗੌਲੇ ਪਹਿਲੂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਖੋਜ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਹਾਕਮ ਨਿਯਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।
ਉਮਰਾ ਰਈਸਾਂ ਨੇ ਕਝ ਮਖਲਾਫਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਲਿਆ
ਦਾ ਇਨਾ ਦਬਦਬਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਆਪਣੇ ਲਈ ਖੈਰ ਮਨਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਇਹ ਵਰਨਣ ਹੀ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਪਰ ਲਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰ ਦਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਖਦ ਰਾਜ ਬਣ ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੰਦੇ ਉਸ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਰ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਜਿਸ਼ ਅਧੀਨ ਸਮਣੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਸਮਣੇ ਕੋਸਣੇ ਆਪਣੇ ਮੌਡੀਏ ਰਾਹੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਇਕਤਰਫੀ ਛਪਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਲਿਆਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਤਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੀ ਹੈ

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਸਾਲ 1772 ਬਿਕਰਮੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਜਹਾਦਾਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਰਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਸਭਾਲ ਲਿਆ।

ਇਹ ਸਮਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦਾਨ ਦਾ ਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਹੈ ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ (ਜਹਾਦਾਰ ਸ਼ਾਹ) ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ, ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਅਤੇ ਜਾਲਮ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਹਾਇਕਾਰ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੱਯਦ ਭਰਾ ਗਈ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ ਅਤੇ ਭੇਦ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

ਮ ਆਪਣੇ ਸੁਭਵਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਦ ਪਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦ ਪਨਾ ਵਿਚ ਸਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਨਾਲ ਖਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੀ ਫਾਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਾ ਦਿਤਾ ਕਰਨੇ ਦਸ ਸੋ ਅਜ ਤਕ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾ ਧਮ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਿਹਾ ਜੀ ਵੱਖ ਲਾਏ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਾਮ ਦ ਰਾਜ ਸਾ ਦਾ ਮਾਤਾ ਸੁਦਰੀ ਦੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਕਰਤੂਤ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਸਾਧਾਰਣ ਕੀ ਤਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਦਾ ਛਡੇ ਜਾ ਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਨੂੰ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜਿਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲ ਦਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਮਾਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਸਦੇ ਕਤਦਾਨਿਆ ਅਤ ਉਸ ਨੇ ਮਲਾਕਾਤ ਕਰਨੀ ਸੀ ਤ ਮਤਲਬ ਪਿਆ ਮਾਤਾ ਸੁਦਰੀ ਨੇ ਮਨ ਪੰਜਵੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤ ਦਾ ਬੁਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਸੁਦਰੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦਿਲੀ ਛਡ ਕੇ ਮੋਹਰ ਦ ਰਾਜ ਪਾਸ ਪਨਾਹ ਲੈਣੀ ਪਈ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਅਤ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੱਖ ਜਾਨਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ

ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ
ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ
ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਅਣ ਜਾਣ ਸਨ।
ਮੰਦਭਾਗ ਨੂੰ ਵਖ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਿ
ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਦੀ ਵਜ ਬਣਾ ਸਿਖ ਪਥ ਦੇ
ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ।
ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਕਾ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਕਾ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਿੱਖਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚ ਸ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਸ. ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚ ਸ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਸ. ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ।

ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ ਭਾ ਰੱਤੀ ਗਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਮਹਾਰ ਲਵਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਨੇ ਇਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਵਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਆਮ ਢਿਅਕਰੀ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਵਸਣ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਗਲਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਸ਼ਕ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਿਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦਣ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।[1]

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨ ਮਾ ਜੀ ਨ ਸਚ ਯਾਦ ਕਰਦਾਇਆ ਕਿ "ਕਿਸ ਤਰਾ ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ ਯਤਾ ਸਮਝ ਕੇ ਧਾਸ ਦੀ ਸਤਾਇਤਾ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਤੁਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰ ਲਈ ਉਸ ਦ ਮਾਮ ਲਾਇਆ ਸੀ ਪੂਰਾ ਅ ਜੀ ਕਸਟ ਸਹਾਰਨ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆ ਦੀਆ ਸਹੀਦੀਆ ਦਾ ਵੀ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਪਰ ਉਲਟਾ ਤੁਸੀ ਮੈਨੂੰ ਹਵਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਸਿੰਘਾ ਦਾ ਤਰ ਦਾ ਨਾਲ ਮਸ ਇਸ ਤਰਾ ਨ ਹੀ ਹ ਸਕਦਾ ਪਾਣੀ, ਚਾਨਣ ਹਨੇਰੇ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਸਡ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਮੇ ਬਜਾਏ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣੋਂ ਇਨ ਕਾਰ ਕੀਤੇ ਦਿ ਦਾ, ਤਾਂ ਮਾ ਨੂੰ ਨ ਸਾਲ ਪੀਲ ਤੇ ਕਿਸ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੀ ਤਆ ਨ ਦਾ ਅਤੇ ਉ ਜਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨ ਸਾਲ ਜੀ ਨ ਦੀ ਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਤਾਇਆ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਿ ਦ ਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨ ਆ ਨੇ ਮੋਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਦਰ ਦਸ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹ ਆਪ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੰਤ ਹ ਗਿਆ ਹੈ"। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਜਿਸ ਰਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਖੂਬੀ ਇਲਮ ਸੀ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਮਨਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਸਮਝਾਉਣਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਾਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਜਿਸ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਪਾਸੇਰਕ ਰਵੱਈਆ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਪਿਛੇ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਗਲਤ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਲਾਲਚਵੱਸ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਅੱਜ ਵਿਚ ਬਾਜੀ ਧੁਰਾ ਅਤੇ ਚੇਲਾ ਦੁਖ ਝੱਲਦੇ

ਅਤੇ ਪਾਸ ਸੀ ਅਤੇ ਜ ਮਾਤਾ ਜਿਨਕਾਰੀ ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਧੜ ਨੂੰ ਮਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ... ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ... ਮਾਤਾ ਜੀ ਨ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦ ਖਿਲਾਫ ਬਤੌਰ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਾਬਾ ... ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲ ਧਿਆਉਣ ਅ ਰ ਬਾਦਸਾਹ ਦ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ... ਸਨ ਜਿਸ ਦ ਸਿਟ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਵਲ ਦਸਮਾਂ ਸਿੰਘਆ ਨ ਦੀ ... ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜ ... ਬਾਦਸਾਹ ਦ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ... ਦਾ ਮਾੜਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ... ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ ... ਜੀ ਨ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ...

ਦਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਬ ਸਾਂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ... ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ... ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ... ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ... ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ... ਜੀ ਨ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ...

ਵਜ਼ੀਰ ਦੇਹੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਤ ...

ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਜਿਸ ਰਚੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ...

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ...

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਉਮਰ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਸਕਰੀਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਸਦੀ ਪੋਤੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਲੈਪਟਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦਾਦੀ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਇੱਕ ਰਾਤ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕੀ।

ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਬਾਰੇ ਸੀ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਪਾਈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਛੱਡਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਕਹਾਣੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਸਨ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪੋਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਛਪਣ ਲਈ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੇਜਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਹਾਣੀ ਇੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭੁੱਲ ਗਈ।

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕਹਾਣੀ ਚੁਣੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਮਿਲਣਗੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੁਝ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੂਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੱਡੂ ਵੰਡੇ। ਉਸਦੀ ਪੋਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਾਦੀ ਜੀ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਲੇਖਿਕਾ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਅਤੇ ਉਹ ਹੱਸ ਪਈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਕਈ ਛਪੀਆਂ ਵੀ, ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸਨੂੰ ਹੁਣ ਲੇਖਿਕਾ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਵਾਰ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਉਸਦੀ ਪੋਤੀ ਨੇ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਚਿੱਠੀ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ।

ਸੁਹੀ ਛੱਤਰੀ ਜਾਦੀ ਸਿਹਰ ਸਦਾ ਨੂੰ ਅਸਮੀ ਪਸੰਸਕਾ

ਕਿਲਕੀਆਂ ਜਹਾ ਸੁਨੀਆਂ ਹਨ। ਕਰੋਤਰਾ ਕੁਪਿਤੇ ।' ਏ ਸਿਮਰਨਾਂ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ' ਤੇ ਅਵ ਹੀ

ਸੁਹੀ ਛੱਤਰੀ ਜਾਦੀ ਸਿਹਰ ਸਦਾ ਨੂੰ ਅਸਮੀ ਪਸੰਸਕਾ

ਸਭ ਅਵਤੀਆਂ ਪਾ ਤੇ ਸਿੰਘਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰਵਾਦ ਸਮਾ

ਸੁਹੀ ਛੱਤਰੀ ਜਾਦੀ ਸਿਹਰ ਸਦਾ ਨੂੰ ਅਸਮੀ ਪਸੰਸਕਾ

ਹਵਲਾ ਕਿ ਕਿਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ...
ਸਾਫ ਅਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਸਾਫ ਕੀ ਸੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ...
ਖਦਗਰਜ਼ੀ ਨੇ ਨਾਂਵਾ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਕੀ ਕਈ ਵਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ...
ਗਲਤ ਫੈਸਲ ਕਰਕ ਸੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੀ ਮਹਾਨ ਸੰਸਥਾ ...
ਸਿਧਾਂਤਾ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਨਹੀ ਪਹੁਚਾਈ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ...
ਅਜ ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਚੀਖ ਚਿਹਾੜਾ ਨਹੀ ...
ਬਰਡ ਦ ਮੋਬਰਾਂ ਦਾ ਮੋਸਆਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦ ਲਈ ...

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਸਾਖਾਤ ਦੀ ਵਜ਼ਾਹਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਦ ...
ਦੱਸਦਾ ਹਨ :।

ਬਦਾ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਅਤ ਬੇਬਨਿਆਦ ਦਸ਼ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਾਏ ...
ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲ ਕੀ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਗਦਾਰੀ ਦੇ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ...
ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲ ਲਕ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ...
ਨਰਾਜ਼ ਸਨ। ਬਿਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧੜੇ ਨੇ ਜਾ ...
ਪੁਰਾਣਾਵਾ ਉਸ ਵਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਦ ਗੁਰ ਗੋਬਿਦ ਸਿੰਘ ...
ਨੂੰ ਮਨਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਆਪਣ ਗਲ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ...
ਦ ਗਲ ਵਿਚ ...
ਅਤ ਖੜਗ ਪਰ ਆਪਣਾ ...
ਵਰਨਣ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ...
ਹ। ਇਸ ...
ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਰਵਾਣ ...
ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ...
ਕਰਵਾਇਆ ...
ਪਰ ਕੀਤਾ ...
ਮੀਡੀਏ ...

ਇਹ ਦਸ ਕੀ ...
ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ...
ਅਧਾਰ ...
...

...ਦੀ ਗਹਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਪਾਣਾ ਚਿਹਾ, ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ (40
...ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਪਿਆ। **ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਵਖ ਵ ਅੱਖਾਂ ਹਝੂਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੋ**
...ਵਿਚ ਛੁਟਾ ਨੂੰ ਜਹ ਨਾਲ ਫਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਸਵਾਦੀ ਦਰਿਹ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ
...ਦਾ ਦਸ ਤਾਕਤ ਅ ਬਖਤਿਆਰ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ
...ਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਕਬੂਲਦਾ ...ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ
...ਨੇ ਕੀ ਕੀ ਅ ...ਇਸ ਨੇ ...ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਬਦਾ ਨਾਲ
...ਸੀ ਅ ...ਦਾ ਸਾਥ ...ਦਾ ਸਾਥ ...ਦਾ ਸਾਥ

ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਖੂਹ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਗਤ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਂਦਾ ਹੈ।

ਮੀਂਹ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਚਮਕਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਸੋਨਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਮ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੰਡੇ ਖੂਹ ਵੇਖਣ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਨ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ, ਹਰਮਨ ਅਤੇ ਸੁਖਵੀਰ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੂਹ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਰੋਣ ਵਰਗੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਤਿੰਨੇ ਡਰ ਗਏ ਅਤੇ ਭੱਜ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਫਿਰ ਗਏ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ। ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਬੱਚਾ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਸੀ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ।

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਖੂਹ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਰਹੱਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਰਹੱਸ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਜੀਵ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਇੱਟਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗਦਾ। ਪਰ ਤਿੰਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖੂਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖ਼ਾਸ ਰਹੇਗਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਲ ਤੋਰਿਆ ਸੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ [illegible]
ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ [illegible]
ਹਨ, ਜੋ ਗੱਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਹਜ ਗਾਰੰਟਿਦਾ ਹੋਇਆ ਅਜੀਤ, ਅਸਲਾਨ [illegible]
ਦਾਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ [illegible] ਬਖਤਾਨਾਮਾ ਦਸ ਸਕਦਾ
ਥੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚ ਲਿਖਦਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਗਲਤ ਤੋਸ਼ਅਤੀ ਦਾ ਪਰਦਾ [illegible]
ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਦਾ ਸਿੰਘ [illegible]
ਹਣ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਝੂਠ ਦੂਸ਼ਨਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ [illegible] ਦੀ ਲੱਤ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ
ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂਪੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪ [illegible] ਬਚਾਅ ਲਈ ਜੰਡਿਆਲਾ ਵਿਚ ਪਨਾਹ
ਲੈਣੀ ਪਈ।[51]

ਉਪਰਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਅਖੰ ਹੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦ ਵਿਅਕ ਹੋਇਆ ਸੀ ਬਖਾ ਸਿੰਘ [illegible]
ਹੀ ਦੀ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ. ਬਲਕਲਮੀ ਅਤ [illegible] ਦੀ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਤ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲ
ਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਤਪਾਤ ਨੰ ਮਖ ਰੱ[illegible]ਆ ਹੋਇਆ ਅਤ ਆਪਣ ਆਪ ਨੂੰ ਉਚ ਮ
ਅਸ਼ੱਤਰੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ [illegible] ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਿਆ ਕਰਤਾਰ ਲਿਖਾ
ਗੁਰੂ ਗਬਿਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ [illegible] ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਤੇ ਜਿਥੇ ਦੱਸ
ਪਰ ਇਹਨਾ [illegible] ਉਸ ਨੂੰ [illegible] ਦੇਖ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਆਖਿਆ
ਸਿੰਘ ਨੇ [illegible] ਦਾ ਸਮਾਧ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਦਾ
ਨਾ ਕਿ ਆਪਸੀ ਮਾਤਭਾਤੀ [illegible] ਦਾ ਦਸਣਾ ਵੀ ਬੇਲੋ
ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ [illegible] ਇਸ ਦਾ ਦਸਣਾ ਵੀ ਬੇਲੋ
ਇਸਾਰਾ ਹੈ [illegible]

[illegible] ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਸਾਰ [illegible] ਅਕਸ ਨੂੰ ਧੁਦਲਾਉਣ ਦੀ ਮਦਭਾਗੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ
ਪਕਾਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ [illegible] ਆਪਣੀ ਪਸਤਕ ਵਿਚ ਕਰਮ
[illegible] ਪਸਤਕ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰ ਵਿ[illegible] ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ
ਪਸਤਕ ਵਿਚ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰ ਕੁਝ ਨਾ ਲਿਖ ਸਕਿਆ। ਸਚਾਈ ਨੂੰ
[illegible] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਉਲਟ ਬਦ
ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕਰਕ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ
ਸਹੀਦ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਵੰ
ਭੋਗ ਪੁਆਇਆ।

17-18 ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ 1712 ਵਿਚ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੌਤ [illegible]
ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਹਾਂਦਾਰ ਬੈਠਾ। ਪਰ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਜੀਮ ਦੀ [illegible]

ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਅਜੀਮ ਸ਼ਸ਼ਤੀ ਸਮਤ ਗਾਦੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਫਰੁਖਸੀਅਰ
[illegible] ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਫਰਵਰੀ 1713 ਵਿਚ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਨੇ ਹੀ
[illegible] ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ [illegible] ਸਮਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਕਰਨੇ ਸਮ
[illegible] ਸੁਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਲਈ ਮਾੜਾ ਸਲਜ਼ੀ
[illegible] ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਪੂਰ ਜ਼ੋ ਕਰਵਾਈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ
[illegible]

ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਵਾਧੀਆ ਢੰਗ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦ ਪਰਿਵਾਰ ਜਾ
[illegible] ਅਤ ਇਕ ਦਸਤੇ ਨਾਲ ਲੜਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਨਾਸ
[illegible]

ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮੁਦਿਤ ਰਾਜ
ਪੁੱਤਰ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦ ਪੁੱਤਰ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦ ਸਾਥੀਆ ਨੂੰ

ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਗ਼ਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਜਿਊਂਦੇ ਚਿਣੇ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਠੰਢੇ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ। ਇਹ ਸਾਕਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁਖਦਾਈ ਸਮਾਂ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲਿਖ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੰਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੈ ਪਰ ਅੰਧੇਰ ਨਹੀਂ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਰਤ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਬੁੱਧ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਹੁਲ ਸੀ।

ਗਲਤ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਜੋ ਸਾਂਝੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਸ
ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਰਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦਸ ਦਾ ਰਾਜ ਮਰਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹ
ਸਿੱਖ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਦੂਜਾ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧੜਾ ਬਦਲਾ ਸਿੰਘ ਲੈਣ ਲਈ ਮਦ
ਕਰੇਗਾ। ਤੀਜਾ ਇਹ ਕਰਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਕਰ ਮਜ਼ਲੀਆ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਹ
ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਧੜਾ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਜਥੇ ਸ਼ਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਰ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗੀਰਾਂ, ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਖਿਲਤਾਂ ਸਾਹੇ ਨਮਰਾਨਾ ਆਦਿ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਹਿਗਾ ਪਜਵੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵ
ਨੂੰ ਮਸਜਦਸ਼ਤੀ ਮਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਨਾਵੇਗਾ। ਛੇਵਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਰਾਰ ਪਇਆ ਸੀ
ਮਸਲਮਾਨ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਢਾਹਣਗੇ। ਇਸ ਅਨੁਸਾ
ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਇਹ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਸਚਣਯਗ ਕਿ ਇਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛ
ਜਾਨੀ, ਮਾਲੀ, ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਨਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਜਿਸ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦੀ ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਸਿਖਿਆ ਜਿੰਨ ਰਾਜਸਕ ਤੇ ਧਰ ਇਹ ਗਲ ਨੋਆ ਤੇ ਤੋਂ
ਕਰਦ ਆਏ ਹਨ ਅ ਧਮਸ ਧਮਾਰ ਹਦ ਆਏ ਹਨ ਅ ਅਜ ਵੀ ਤੇ ਹ ਹ
ਰਣਜੀਤ ਸਿਘ ਨ ਪਚ **ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ** ਰਜਧਾਨ ਦੀ ਸਿਘ ਸਥੇ ਤੇ ਇਆਤ ਕ
ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਕੇ, ਹਿੰਦ ਮੰਤਰੀਆ ਦ ਵਿਸਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦ ਕ ਅਤ ਖ਼ਪਤਵਾਦ
ਗੋਤਾਂ ਅਪਨਾ ਕੇ ਸਿਖ ਆਪ ਦਾ ਰਾਜ ਚਾਰ ਚਾਰ ਜਾਨਸਿਆ ਅ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤ
ਮਰਵਾਇਆ ਉਥੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਨਗੀਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਲਮ ਬਨਵਾਇਆ ਵੀ ਦ
ਦਾ ਅਧ ਵਿਚ ਜਦ ਦਸ ਦੀ ਦ ਹ ਹਨੇ ਦਾ ਤਿਨ ਅਪਣਾਂਦਆਂ ਹੋਇਆ ਅਨਿਆ ਅਤ
ਸਘਰਸ ਆ ਜਾਵਨਹਾ ਤ ਚਿਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿਸ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿਘ ਜਿਸ ਨ
ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹਰਿਆਸ ਸ ਤ ਦਾ ਦਾਜ ਜਿਵ ਜਿਵ ਜ ਸਿਘ ਸਿਘਾ ਤ
ਪਰਵਾਨ, ਪਚ ਪਧਾਨ ਦੇ ਉਥਣ ਹ ਅ ਤ ਕ ਅ ਤ ਦੇਸ ਰਾਹੀ ਅਜਾਰਜ ਹੁਮਤ ਤ
ਦਿੱਤੀ ਵੱਖਰੀ ਨਮਾਇੰਦਗੀ ਅ ਤ ਗ ਤ ਅ ਕ ਤ ਤ ਤਿਹਾ ਦੀਆ ਉਚ ਅਹੁਦ
ਅਧੀਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤ ਅ ਅਜ ਧਰਾਬ ਹ ਰਹ ਹਨ ਅਤ ਤ
ਮੌਜੂਦਾ ਬਾਦਲੀ ਆਗੂ ਬਾਬਾ ਤ ਪ ਧਨ ਦ ਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਨਾਸ ਕਰ
ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਪੁਰ ਖ ਦੀ ਜਿਜਤ ਆਕਾਸ਼ ਪਰ ਸਿੰਘ ਨ
ਬਿਪਰਵਾਦ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਵੱਡੀ ਢਾਹ ਲਾਈ ਹੈ

ਮਾਤਾ ਸੰਦਰੀ ਦੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਪਿਛ ਅਤੇ ਬਿਨਦ
ਸਿੰਘ ਦ ਧੜ ਦ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦ ਖਿਲਾਫ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਅੰਤਿਮ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਪਿਛ ਇ
ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ ਵਰਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤ ਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਪਿਛ ਬੀਤੀ ਇ
ਵਰਨਣ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।[55]

ਸਦਾ ਅਫਸਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਘਾ ਨੂੰ ਗਰੂ ਜੀ ਨ ਤੀਰਆ ਸੀ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦ ਵਿਨਾਸ ਸਮ
ਪਰ ਇਹ ਤਰ ਪਇ ਆਪਣ ਹੀ ਵਿਨਾਸ ਲਈ ਅਤ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਇਸਲਾਮੀ ਮਰਾਜ ਨ

ਅਤ ਕਰਦ ਸਣਾ, ਤਦ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਜਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨ ਦਖੀ ਹਿਰਦ ਨਾਲ
ਦਰਦਾ ਸਿੰਘ ਸ ਤ ਤ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।[56]
ਦ ਸਾਰਦ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਦ ਪਰਿਵਾਰ ਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗਢ ਜੁੱਪ ਕਰ ਲਨ ਸ
ਅਸ ਨ ਇਹ ਵਿਚੋ ਨ ਬਣਾਵੇ ਕਿ ਸਿ ਦ ਸਿਘ ਦ ਧ ਤ ਦ ਮਰਾਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕ
ਨ ਕਾਰ ਜ ਕਬਜਾ **ਕਰ ਲਿਆ ਸਾਫ।** ਮਰਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨ ਸਿਕਦ ਸਿਘ ਨ
ਤ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਦਿਨ **ਧਤੀ ਅਤੇ ਘੜ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ**
ਅਦ ਜਗਰਾਵਾਂ**ਪੁਰ ਕਲ ਘਮਸਾਨ** ਦੀ ਜੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਲ ਮੋਰੇ
ਨ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮਤ ਮਰਾਲ ਸੋਨਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆ ਪੁੱਜਾ।[57]
ਦਾਸ ਨਦ ਮੀਤੀ ਸਿਘ ਨ ਮ ਸਾਥ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੇ ਵਖਿਆ ਅਤ ਜਦ ਉਹ ਉਸ
ਅਤ ਦਾ ਕ ਸਕਆਮ ਕਰਨ ਮੰਗਾ ਨ ਪ੍ਰਤਾ ਸਿਘ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ
ਦਾਰਥ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਹਟਣਾ ਹੀ ਮ ਸਿਘ ਸਰਦਿਆਂ ਕ ਰਹਾ ਖਤ ਮਰਾਲ
ਸਾਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀ ਦ ਅ ਦ ਧ ਸਸ ਦ ਕ ਤ ਕਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ

ਅਤ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦੇ ਬਾਰ ਦ
ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਾਤਾ ਨਾ ਤੜਿਆ
ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿ
ਘੇਰੇ ਤੱਕ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਉਸ
ਤ ਭੁੱਖ ਅਤ ਅਤੀ ਕਮਜਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆ
ਵਰਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਭਾਰਤ ਗਰੂ ਸਿਘ ਅ ਸਾਰ ਬਾਬਾ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਸਮਾ
ਆ ਕਿਆ ਕਿ ਅਸਿਆ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਤ ਰਮ ਨਾਲ ਸਾਰ ਸਿਘ ਅਤ ਸਾਰ

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਅਜੇ ਇਕ

ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਏ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ

ਪੰਥ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ

ਸਿਰ ਦਾ ਮੁੱਲ ਲਿਆਓ। ਉਹ ਵਾਪਸ ਗਏ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪੰਥ ਵਿਚ

ਰਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਉਹ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ।

ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੁਝ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਲਿਖਦੇ ਹਨ

ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ

ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰ

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰ

ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਇਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁਦਾ ਸੀ ਅਦਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਇਥੇ ਟਿਕਿਆ ਰ
ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਜਰਦ ਇਥੇ ਤੱਕ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਦਵਾ ਨ ਕਿਰਿਆਕ
ਲਿਆ ਅਤ ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦ ਪੱਤਰ ਕਾਹਨ ਸਿਘ ਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕ ਇਕ ਨੂ ਜਿਸ
ਚਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਰ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦਸਮਣ ਨੂ ਵੰਢਿਆ
ਗਿਆ ਅੰਧ ਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗਡੀ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਜਿਹ
ਅਕਰ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਗਡੀ ਤ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾ ਕਾਹਨ ਸਿਘ
ਸੀ, ਉਹ ਗਡੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਿਨਦ ਸਿਘ
ਹ ਕ ਆਪ ਦਸ ਹਜਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਫਜ ਨਾਲ ਅਮਿ ਤਸਰ ਜਾ ਟਿਕਿਆ ਸੀ
ਗਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਮਲ ਹਣ ਲਈ ਬਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ
ਸੀ ਇਸ ਦਚਿਤੀ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜ ਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤ ਉਸ ਨ ਸਾਥੀਆ ਨੂ
ਉਸ ਵਲ ਦ ਚਸਮਦੀਦ ਇਤਹਾਸਕਾਰ ਖਾਫੀ ਖਾ ਨ ਆਪਣ ਰਸਨਾਮ ਵਿਚ
ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਵੇਖੋ History ...)

ਕਈ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨੂ ਗਡੀ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਜਾਣ
ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲ ਨ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ
ਬਿਨੇਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧੜ ਦਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਗਦਾਰੀ ਕਰਕ ਉਸ ਨਾਲ ਅਤ
ਮੁਗਲਾ ਦ ਅਧੀਨ ਹ ਕ ਉਸ ਦ ਦਸਮਣ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਫਜ ਹਥਿਆਰ
ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਅਤ ਹਦ ਧੜ ਨ ਅਜਾਕ
ਵਿਰੱਧ ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦ ਉਲਟ ਇਸ ਨ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਨਾਲ
ਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦਣਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਬਦਾ ਸਿਘ ਉਸ ਦਾ ਸ
ਜਾਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨ ਘਬਰਾ ਪਾਸੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਾਹਸਕਤਾ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਸੀ ਪ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ... ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ
ਬਾਹਰ ਵੀ ਨਿਕਲ ... ਦੇ ਸਿਘ ਦ ਧੜ ਨਾਲ
ਜਿਹੜ ... ਦਸਮਣ ਬਣ ਜਾਣ ਦਾ
ਮੱਥ ਰੱਖਦਿਆ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨ ਇਹ ਹੀ ਬਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਕਿ
ਗਡੀ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕ ਕ ਬਹਤਰ ਹਾਲਾਤ ਹ ਜਾਣ ਦੀ
ਸਿਘ ਦੇ ਧੜ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾ
"ਹਮ ਬਿਨ ਤੁਮ ਅਰ ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਸੀਂ, ਬਚ ਨ ਦਊ ਹਮ ਰੇਤ ਬਸੇ"
ਪਰ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਮਾਰੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪਰਤੀ ਕਰਨੀ
ਪਰ ਲਾਲਚ ਅਤ ਈਰਖਾ ਇਨਸਾਨ ਦੀ
ਵਿਚ ਆ ਜਾਦਾ ਹੈ ਤਾ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ
ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

"ਇਸ ਸਚ ਅਧੀਨ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਦੇ ਧੜੇ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨੇਤ ਸਸਥਾ ਨੂੰ ਖ਼ਤ

...ਦਾ ਵਰਨਣ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨ ਕੀ ਤਾ ਹੈ।[39]

...ਸਿਘ ਦ ਧੜ ਨ ਆਪਣੀ ਕੀ ਸੀ ਗਦਾਰੀ ਨੂ ਛਪਾਉਣ ਲਈ ਗਰੂ ਅਤ ਪਥ ਦਾ
...ਬਦਾ ਤ ਆਮ ਸਿੱਧਾ ਨੂ ਉਸ ਵਲ ਇਸ ਤਰਾ ਹੀ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
...ਬਦ ਦਾ ... ਸਿੰਘ **ਆਗੂ ਖਾਸਕਰ ਸ਼ੁਮਲੇ** ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦ ਆਗੂ ਪਥ ਨਾਸ
...ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਵਾਲਾ **ਇਸ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਹ ਹਨ। ਇਹ ਆਗੂ ਬਿਨੰਦ ਸਿਘ**
...ਅਖਬਾਰ ਹੀ ਨ ਸੀ ਬਲਕਿ ਹਮ ਰਕਾਬ ਵੀ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੁਖੀ
...ਇਸ ਦੁਖਾਤ ਬਾਰ ਵੀ ਦੱਸਦ ਹਨ
...ਨੀ ਦੱਸਦ ਹਨ ਕਿ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦੇ ਸਿਘਾ ... ਆਪਣ ਹਥ ਵੀ ਦੇਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਤੁਰਕਾ ਨ
...ਨੂ ਆਪਣੇ ਫਜ ਵਿਚ ਰਲ ਕ ... ਲਿਆ। ਇਸ ਪਰ ਬੰਦਾ ਸਿਘ
...ਦੇ ਵਰਤ ਕ ਖਿਮ ਦ ਸਬਧ ... ਸਾਹਿਬ
...ਦ ਇਸਾਰ ਵਲ ਚਸਿਆ ਤਸ਼ਦਦ ...
...ਨੂ ਸਜਾ ਕਰਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ...
...ਸਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨ ...
...ਬਾਰੇ ...
...ਹਸਰ ਤੁਰ ...
...ਦਬਾਰਾ ਮਿਲ ਨਾ ...
...ਤੁਰ ... ਸੀ ...
...ਦੇ ਨਾਮ ...
...ਵਿਚ ...
...ਦੇ ...
...ਸਿਘ ...
...ਦਾ ...
...ਵਿਚ ...
...ਦਾ ...
...ਦੇ

ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਉਸ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਹਸ ਨਾਲ ਹੱਸਦਾ ਰਿਹਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਸੀ।

ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ

ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਆਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਚਿੱਤਾ ਅਤ ਮਾਮ
ਅਜੀਮ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਜਾਮ ਸਹਾਦਤ ਪੀਣ ਦ ਭਾਗੀ ਬਣ ਪਰ ਪਿਤ ਅਦਮ
ਲਿਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿਸ ਸੰਸਥਾ ਨ ਪਿਆਰ
ਕੀਤਾ ਜਿਹੜ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਪਰ ਵੀ ਜਦ ਘਾ ਪੱਠਾ ਸਣ ਲਈ ਗਈ
ਆਉਂਦ ਤਾ ਮਗਲ ਫੌਜ ਦ ਸਿਪਾਹੀ ਡਰਦ ਮਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦ ਨੜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ
ਕਈ ਦਲਗੇ ਕਰਕ ਆਉਂਦਾ ਸ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਦ
ਮਹੀਨ ਘਰ ਦ ਦੌਰਾਨ ਮਗਲ ਫੌਜ ਨੂੰ ਗਾੜੇ ਤ ਹਮਲਾ ਕਰਕ ਬਦਾ ਸਿੰਘ
ਸਾਥੀਆ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮਕਾਉਣ ਦੀ ਜਅਰਤ ਤੱਕ ਨਾ ਸੀ। ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਵਰ
ਗਿਆ ਅਦ ਉਹ ਅਤ ਉਸ ਦ ਸਾਥੀ ਬੰਧ ਕਾਰਨ ਅਯੋਧ ਅਤ ਪਿਆਰ ਬਣ ਸਨ
ਦਾ ਹਰ ਵਰਵਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਅੱਗ ਜਾ ਕੇ ਦਦ ਹਨ।[4]

ਇਸ ਦ ਬਾਵਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨ ਘਿਰ ਹੁਣ ਵੀ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਅਤ ਭੁੱਖ ਕਾਰਣ
ਲੜਦ ਰਹ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਪਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।[5]

ਉਪਰੋਕਤ ਦੰਦਰਿਆਂ, ਕਬਿਤ ਅਤੇ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਘਿਰ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਾਹ
ਸਥਿਤੀ ਅ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੇਰਾਨਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਜ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾ
ਦਾ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨਫਰੀ ਤਾ ਸਿਰ
ਸੌ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ। ਚੌਤ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਦ
ਦਾ (ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਰਾਮੇ ਸਮ ਮਗਲ ਫੌਜ ਦ ਸਰਦਾਰ ਅਸਫਲ ਸਿਮ
ਇਨ੍ਹਾ ਹਾਲਾਤਾ ਦ ਦਾਖਿਆ ਮ ਸਮਾ ਰਖ ਕਿ ਤੇ ਮਗਲ ਫੌਜ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਤ ਵਾ
ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਅਤ ਜਦ ਬੰਦ ਤ ਹਾਥੀ ਡਰਦਾ ਹ ਅਰਥਾਤ ਜਿਵ ਰਗੀ ਹੋਏ ਡਿੱਗੇ ਵਾਜ
ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ 'ਤੇ ਹੱਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਾ
ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਕਰਦ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਤੀ ਕਠਿਨ ਸਿਪਤਾ 'ਚ ਜੋ ਕੁਛ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਉ
ਸਭ ਦ ਤ ਕ ਛੱਡ ਮਨ ਸਾਥ ਨ ਮ ਰ ਧ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ
ਅਖੀਰ ਦਾਸ ਨ ਸਾਥ ਮ ਰ ਧ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ
ਨਾ ਜਾਣ ਅਤ ਪਥ ਇਕਠਾ ਨ ਮ ਰ ਧ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ
ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ
ਮਦਦ 'ਤ ਆ ਜਾਣ ਅਤ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ

ਜਦ ਨਵਾਬ ਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦ ਬਾਰ ਆ ਜਾਣ ਲਈ ਲਾਲਚ ਦੀ ਪਸਕਸ਼ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤ
ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲ। ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ
ਸਿੰਘ ਦ ਕਹਿਣ 'ਤ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦਾਦ ਮਾ ਸਕ ਦਾ ਗਿਆ ਅਤ ਇਸ ਪਿਛ ਸ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ
ਬੀਤੀ ਉਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।[6]

ਅਜ ਕੁਝ ਨ ਗਾੜੀ ਅਜਜ ਘਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂ ਨਿਢਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤ ਉ
ਜਾਪਣ ਲਗ ਪਏ ਤ ਮਗਲ ਫਜ ਨ ਪੂਰਾ ਜ ਕਦ ਕਜਰ ਅਜੀਤਾ ਵਿਚ ਅਤ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤਨ ਪਰ ਦਿਨ ਸਨ
ਦਾ ਵਰਨਣ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।[7]

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨ ਬਿਆਨ ਕਾ ਜੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦ
ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਿਛੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਯਜਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਯਜਨਕ ਘਟਨਾ ਕਾਰਨ
ਸ ਸਾਹਿਬ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਜੀ ਨੀ ਇਸਨਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨ
ਦਾ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਉਸ ਵਲ ਦੀ ਉਡਜ ਰਹੀ ਸਿਖ ਸਤਾ ਨੂੰ ਰਜ ਕ ਇਸ ਦਾ
ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਿੱਖਾ ਨੂ ਆਪਣੀ ਧਾਰਮਜਥੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ ਸਸਥਾਵ ਬਜਣ
ਦੇ ਵੱਲ ਸਘਰਸ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅ ਇਸ ਸਥਾ ਅ ਜੀ ਹਜ਼ੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਜੀ ਉਹ ਸਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਜ ਸਨ
ਨ ਬਾਰੇ ਵਿਦਿਆ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਸਥਾ ਦੇ ਕਾਰਜ
ਦੇ ਨਿਕਾਰ ਦ ਬਹਦਾ ਵੱਡ ਸਾਰ ਇਸ ਸਥਾ ਦੇ ਕਾਰਜ
ਦੇਸ ਜੀ ਅਵਸ ਜ ਆ ਸਥਾ
ਦਾ ਦਾ ਦਯਦਾਇਕ ਘਟਨਾ ਸਿੰਘ ਸਥਾ
ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਗਦਾਰੀ ਭਰਨ ਸਥਾ ਸਥਾ
ਸਥਾ ਦੇ ਸਥਾ ਸਥਾ ਸਥਾ ਸਥਾ
ਸਥਾ ਦਾ ਸਥਾ ਸਥਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਪਰਿਵਾਰ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਚਾਹ ਵਿੱਚ ਧੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ’ਤੇ ਤਾਂ ਸੱਤ ਜਾਂ ਅੱਠ ਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦੇ।

ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸਿਰਫ਼ ਲਿੰਗ-ਭੇਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਾਰਸ ਅਤੇ ਧੀ ਨੂੰ ਬੋਝ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ, ਤਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਅਕਸਰ ਅਧੂਰੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜਾਗਰੂਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ, ਲੇਖਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ-ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ’ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਧੀ ਦੇ ਜਨਮ ’ਤੇ ਉਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਜੋ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜਨਮ ’ਤੇ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਤੱਕ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਜੇ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਇੱਕ ਧੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੇ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪਾਲ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸੋਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਔਖਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ਼ ਲੋੜ ਹੈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ’ਤੇ ਡਟੇ ਰਹਿਣ ਦੀ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਧੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਰੌਣਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਝ ਸਮਝਣਾ ਸਾਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਇਸ ਭੁੱਲ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਪਰਕਥਨ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਘਰ ਸਮਾਨ ਬਿਨਾਂ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਦਲਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਏ ਸਨ। ਜਾਣ ਦਾ ਮਾਮਲ 'ਤੇ ਨਕਰਾਰ ਹ ਗਈ ਦੱਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਖਾਲੇ ਥਾਂ ਸ ਮੱਖ 'ਚ ਸਚੁਦ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਡਾਕਟਰ ਹਰੀ ਰਾਮ ਗਪਤਾ ਆਪਣਾ ਨਾ (History of the Sikhs, Vol II) ਦੇ ਪੰਨਾ 8 ਅਤੇ 9 'ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿ ਹੈ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ 10,000 ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਅੱਡ ਹੋ ਕ ਜਾ ਨਿਕਿਆ। ਜਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਘਰ ਸਮ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਾਸ ਵਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦਚਿਤੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤ ਹਨ ਪਰਤ। ਤਦ ਬਾਹੀ ਫੜਨ ਨ ਉਸ ' ਹੱਲਾ ਬਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅਬਦਸ ਸਮਦ ਖਾ ਨ ਆਪਣ ਪੁੱਤਰ ਸਮੇਤ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੱਦ ਹਣ ਫਰਖਸੀਅਰ ਬਾਦਸਾਹ ਪਾਸ ਭਜ ਗਿ ਸ਼ੁਦੀ ਸੁਣਦੀ ਨਾਲ ਠੀਕ ਮਨਾ ਜਾਂਦੇ ਹ

ਸਿ ਦਾ ਸਿ ਅਤ ਪੰਥ ਦ ਸਾਥੀਆ ਵਲ ਕੀ ਹੀ ਹਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਅਣ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਅਤ ਉਸ ਦ ਸਾਥੀਆ ਦੀ ਮਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜੀਮ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਕ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜ ਵੀ ਕੀ ਕੀ ਕਰ ਰਹ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਰ ਵਰਗ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਨ 2002 ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਨ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਵੱਡਣਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦ ਲਿਖਤਾਂ ਦ ਵੀ ਅੰਤਿਮ ਦਾਅ ਸਮੇਂ ਵੱਲਣ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਅਤ ਇਸ ਵਿਚ ਸ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਨਿਰਮ ਬ ਜੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂ ਸਨ ਅਤ ਅਜ ਵੀ ਸਨ। ਸਨ ਸਾਹਿਤ ਸਰਨਾ ਰਸਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਨੇ ਨਨੇ ਕੀ ਨਾ ਕ ਸੂਚਿਤ ਕ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਨ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨ ਆਪਣੀ ਜਿਹੇ ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਨ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ ਲਿਖਿਆ, "ਤਹਾਨੰ ਪਤਾ ਹੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਬਚ ਬਜ ਕ ਹੈ, ਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹਤਾ ਕਝ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਦੀ ਲੜ ਨਹੀ ਦਾ ਸਿੰਘ ਨੰਦਾ ਖਜ ਅਫਸਰ ਨ ਮੰਨ ਕਿਆ ਹ ਕਿ ਸੰਕੋਚਵੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਤਾ ਕਿ ਸਾਹਿਤਕ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿੱਕਤ ਨ

ਨਹੀਂ ਸਿਖਣਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤ ਤਿੱਖੀ ਸੁਰ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਰ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਰਚਨਾ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ ਰਸੀ ਬਹਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਦੀ ਝਲਕ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜਨ ਸਾਹਿਤ' ਹਜਮ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹਿਤੀ ਸਹਿਤੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਠੀਕ ਦ ਵਿਚਾਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹਾ ਹਾਂ। ਮਰਾ ਕਰੇ ਨਿੱਜੀ ਵਾਸ ਬਾ ਨ ਹੈ। ਜਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬਾਬਾ ਬਾਜ ਸਿਘ ਅਤ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਕ ਹਵ ਗਾ। ਸ ਇਸ ਅਤ ਲਈ ਮਜਨ ਦਿਲ ਦਾ

ਸਭ ਇਛਾਵਾ ਨਾਲ ਹਿ ਤ

ਦਸਖਤ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਨ
ਡਾ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ

ਕਾਰਤਿਕ ਨੰਗਲ ਵਿੱਚ ਆ ਆਪਣਾ ਪੈਮਫ਼ਲੈਟ ਪੜ੍ਹਿਆ ਵੱਲ ਤੁਰਿਆ

ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਖਤਮ

ਵਾਲੇ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੇਨ ਵਾਲੇ ਸੱਚ

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਣ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚ ਨਾ ਵੀ ਹੋਣ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਸਮਝਦਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਕਿ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ, ਲੋਕ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਪਰ ਸੱਚ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਕਤ ਜੋ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿੱਖਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਝੂਠ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟਿਕਾਊ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਔਖਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਡੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਲ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਛੋਟੇ ਪਲ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਛੋਟੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਔਖਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਡੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਲ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਛੋਟੇ ਪਲ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਛੋਟੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜ਼ਬਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਵਾਰਸ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨਾ ਗ਼ੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਬੈਂਕ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਾਲਗ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਸ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਕਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਬਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਾਮੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਖ਼ਾਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਬਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਮਲਾ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਜੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈ।

...

...

...

ਕਵਿਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੀਤ ਕਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਮੌਕੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਕਦੇ ਵਾਢੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਰੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੰਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਦੋਹਾ, ਸੋਰਠਾ, ਬੈਂਤ, ਕਵਿੱਤ ਅਤੇ ਸਵੈਯਾ। ਹਰ ਛੰਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਲੈਅ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤਮਈ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਨੰਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਬਦਲੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਪਿਆਰ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਡੂੰਘੀ ਅਤੇ ਅਰਥਭਰਪੂਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਾ ਚਾਅ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਹੈ।

ਇਹ ਵਧਣਜਗ ਹੈ ਕਿ ਬਦਾ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਦ ਸਾਥੀਆ ਦੀਆ ਸ਼ਹੀਦੀਆ ਦ
ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ ਦ ਧਤ ਅਰਬਾਤ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲ ਅਤ ਬਹਾ
ਗਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦ ਲਈ ਚੰਸ਼ਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਬਹਸੀ ਧਤ ਦ
ਮਜਾਫਾ ਅਤ ਤੱਤ ਖਾਲਸ ਨ ਮਾਰ ਮਕਾਇ ਸਨ ਅਤ ਜ ਬਚ ਗਏ ਉਹ ਸਿੰਘ
ਵਾਲ ਮਾਝ ਦ ਇਲਾਕ ਵਿਚ ਨਸ ਕ ਆਪਣੀਆ ਮਾਨਾ ਬਚਾਉ ਦ
ਇਲਾਕਿਆ ਮਾ ਪਹਾੜਾ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ
ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਦਾਰੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਤੇਹਰ ਦ
ਅਤ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਦਤ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਕਝ ਯਤਨ ਕੀਤ ਇਸ ਪਚਾਰ ਦ
ਰਨਜ ਸਿਘ ਭਗੂ ਨ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬਟਸ ਵਿਚ ਪ
ਵਿਚ ਲਿਆਦਾ ਅਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿਘ ਨ ਜਮਨਾ ਤੱਕ ਨ ਪਸ਼ਾ
ਨੂੰ ਮਲਮ ਪੱਟੀ ਕਰਕ ਫਿਰ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਕਰਕ ਜੰਮੂ ਲ ਆਦਾ ਗਿਆ।
ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਸੱਚ ਸਿਖਣ ਲਈ ਦਲੀ ਨਹੀ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਜ ਹਿ ਹੋਇਆ ਮਜਬਤਾਕਾ ਘਟਨਾਵਾ ਬਤ ਵਰ
ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਮਿਲਿਆ ਦ ਅਸ਼ ਮਤਾਬਕ ਸਿੰਘ ਮਤ ਦ
ਨਹੀ ਦਿੱਤਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸ ਜੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦ ਪਿਛੋ ਸਿੰਘਾ ਵਿਚ ਸ਼ਖਵਾਦ
ਦਰਸ਼ਾ ਸੱਜਣ ਘੱਟ ਹੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪਏ ਤ ਕਿਸੇ ਨ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਤ
ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਕਰ ਦਿ ਗਿਆ ਜਾ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਾ ਖੁਦ ਮਰ ਦਿ
ਗਿਆ। ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਅਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨਾ ਨਾਲ ਲੜ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨ ਦੇਸ਼ ਚਨੂ ਹੀ ਮਰਵਾ ਦਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾ
ਆਪਣ ਕਿਸ ਜਰਨੈਲ ਨੂੰ ਮਰਵਾਉਣ ਖਾ ਰਜ ਮਜਲ ਫਜਾ ਦਾ ਕਮਾਡਰ ਬਣਾ ਕ ਪਠਾ
ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਭਜਿਆ ਕਰਦ ਸਨ ਜ ਅਫਗਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧਨੀਤੀਆ
ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤ ਸਮ ਸਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿਭਰਾਵਾਲਿਆ
ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸ਼ੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮ ਲੀਡਰਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ
ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਣਆਈ ਅਤੇ ਦ
ਟਕਸਾਲ ਦ ਮੁਖੀ ਇਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭ
ਪਰਿਸ਼ਾ ਤਰ ਚਿਨਾ ਦ ਪਰਿਤ ਨ ਲ ਦੇ ਸਚਿਤ ਦੀ ਵਜ ਜਾਦ ਰਹ ਹਨ ਜ ਕਰਨ
ਦਿੱਤੀ ਜਾਦੀ ਸਹਾਦਤ ਨ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾਵ ਜਦਾ ਸਾਨ ਪਤਾ ਕਾਰਨੀ ਫਜਾ ਦਾ
ਜ 1984 ਵਾਲ ਦਿਨ ਸ਼ੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦ ਸਾਹਮਣ ਸਗਦ ਹ ਚਤ ਜ

ਭਾਵ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿਘ ਨ ਪਿਪਲ ਵਜ ਕਾਰਨਾ ਕਰਕ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ
ਹੀ ਜਮੂ ਰਿਆਸੀ ਵਿਖ ਪਹੰਚਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅਦਰਲਾ ਮਨ ਉਸ ਨ
ਵਿਖ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਿਛ ਉਹ ਮਤਾਬ ਬ
ਅਤ ਦੂਜ ਲਕਾ ਵਲ ਦਰਸਾਏ ਪਭਾਵਾ ਅਤ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਗਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲ
ਮੰਦੀ ਦਸਾ ਦਾ ਵੀ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜ ਗਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨਾਲ ਅਜ ਵ

ਸਮ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮਾੜਾ ਸੁਦਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧਤ ਨੂੰ
ਪੜ ਆਪਣੇ ਫੁੱਟ ਸਾਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾ ਸਭ ਨ ਵਕਤੀ
ਨ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਦੌਰਖਾ ਅਤੇ ਲਾਲਚਵੱਸ ਹੋ ਕ ਆਪਣੀ,
ਅਤ ਬਦਲੇ ਸਾਹਾਂ ਹਿਤ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਟਿਲੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਕ ਅਤ
ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦ ਹੋਏ ਆਪ ਨੂੰ ਸਚ ਦੀ ਰਾਹ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ
ਵਿਚ ਉਹ ਸਚ ਦੀ ਰਾਹ ਤੋ ਭਟਕ ਚੁਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਨਾਵਲ ਦ
ਸਾਰ ਪਾਤਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਚ ਦੀ ਰਾਹ ਤੋ ਭਟਕ ਚੁਕ ਹਨ ਅਤ
ਦੇ ਸਾਥੀਆ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋ ਬਾਅਦ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਚਕਨਾ
ਚੜ੍ਹੀ ਤੋ ਰਹਿ ਗਏ। ਖਾਲਸ
ਮੀਰ ਦਾ ਸਿਘਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜ
ਸਭ ਅੰਠਾ ਪਹਿਰਾਂ ਦਿਨ
ਨੀਲ ਲੋਡੀ ਵਰਤ ਕ ਸਿੰਘਾ ਦ
ਤਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਅੱਤ
ਵਖ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੋਲਕ
ਵਖ ਪਰਲੀਆਂ ਪਾ ਕ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਬੰਦਈਆਂ ਪਰ ਬਾਲਾਦਸਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ

ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਲਗਾਅ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਇਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਐਮ.ਏ. ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਲਗਾਅ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਇਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਐਮ.ਏ. ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੁਣ ਕੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਚਿੰਨੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਉੱਪਰ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਹੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਅਰੰਭੀ ਕਾਰਜ ਜਾ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, "

ਉਪਰਕਤ ਘਟਨਾ ਕੀ ਲੱਸਨੀ ਨੇ ਸਿਕ ਜਥ ਸਾਫ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਤਾਜਆ ਪਾਰਿਕ ਸਮ ਬਦਲਾਆ ਅਤ ਤੱਤ ਖਾਲਸ ਵਿਚਕਾਰ ਖਾਨਾਜ ਅਮਰ ਸਿਘ ਖਮਕਰਨੀਏ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਾਲੀ ਮਨੀ ਸਿਘ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬਧਕ ਥਾਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਜੂਦ ਸਨ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਨਿਹਾਗਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕਾਰਨ ਸਬਧੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕ ਤੇ ਘਰ ਬਾਲੇ ਸਾਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਆ ਰਲੇ

ਜਕਰ ਉਪਰਕਤ ਮੰਦਭਾਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪੜਚੋ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤਰ੍ਹਾ ਸਰਗਰਮ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖਾਲਸਾ ਫਾਜ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਮਰ ਸਿਘ ਖਮਕਰਨੀਏ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮਕਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾ ਆਪਣੇ ਮਨੀ ਸਿਘ ਦੀ ਥਾ ਪ੍ਰਬਧਕ ਦ ਤਰ ਤੇ ਨਿਯਤ ਕਰਾ ਕੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿਘ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਹਿ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਤੱਤ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸੁੰਦਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਕੀ ਅਤੇ ਪਰਚੀਆਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਇਸਲਾਮੀ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੀ ਆਹੂਤੀ ਦੇ ਚੁੱਕੇ

ਸਕਾਰ ਨੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨੀ ਪਈ ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ,"

ਸਿਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਤੱਤ ਨਵੀ ਜੀ ਨਾ ਅਤੇ ਸਨਾਤਨੀ ਨੂੰ ਸਕਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸਾ ਬੜਾ ਸਿਘ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸਿਘ ਜਾ ਅਸਿੱਧੇ ਜਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਸਿਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਰਕਤ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਲ ਸਿਘਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਸਾਥ ਦੇਣ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨਾਤਨੀ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਫਦ ਜਿਹੜੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਕੇ ਸਿਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪੈਰ ਹੇਠ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਵੀ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨਾਤਨੀ ਰਾਜ ਦਾ ਕਰਤਾ ਧਾਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਦਰੀ ਦੇ ਬਖਾਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਦਰੀ ਦੇ ਬਖਾਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀ ਸਨਾਤਨ ਸਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਫੇਰ ਕਾਨੂਨ ਬਣਾਕੇ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਸਕੰਦ ਨਰਾਇਣ ਆਦਿ ਸਨਾਤਨ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਸਕੰਦ ਨਰਾਇਣ ਆਦਿ ਸਨਾਤਨ ਚਾਹੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਮਿਠੋਆ ਮਿਠੋਆ ਸਿਘ ਐਸ ਬਾਦਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸਿਘ ਸਾਦ ਸਿਘਾ ਨੂੰ ਕਤਮਾ ਕਰਨਾ ਨ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦ ਸਿਘਾ ਨੂੰ ਕਤਮਾ ਕਰਨਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਕਲਅਬਦ ਕੀਤਾ ਅਤ ਨਾ ਹੀ ਸਿਘਾ ਨੂੰ ਅਜ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਖਾਨ ਕਦੀ

ਇਹ ਅਕਲ ਤੋਂ ਲੈਣਦੇ ਬੁੱਧਹੀਣ ਆਗੂਆਂ ਸਨ 194

ਸਾਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਲੇ

ਸਕੂਲ ਪੁਰਖੋਵਤ ਮਹਿਤਾਬਾਲੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਨਿਗੁਸੇਮ ਤ

ਅਮਿਰ ਸਿੰਘ ਧੰਮਕਰਨੀਏ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇ ਆਸ਼ਾ ਨਸ਼ੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਿਪਾਹੀ

ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਿਲਵਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਦਾਖ਼ਲ ਹਨ ਸਾਬਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਲ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸੰਤਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਦਾ ਹਾਲ

ਕੀਤੀ ਸਾਡੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡ ਪੁੱਤਰ ਅੰਦਰ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਾਸਤਾਨ ਸਾਂ

ਸਾਡੀ ਸਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੀ ਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰ

ਸੰਦਰੀ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਦਾ ਸਾਰ ਦਾ ਸਾਰ ਦਾ ਸਾਰ

ਵਾਲ ਰੁਤਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਗ ਦੇ ਪੰਥ ਪੰਥ

ਨਾਂਕਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀਆ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪੁਸ਼ ਦਾ ਸਾਰ

ਆ ਸ਼ਾਹ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ

ਸਾਰ

ਵਿਚ ਕਈ ਸ਼ਕਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਕਣ ਹਜ਼ਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਉਹਨੀ ਅਜ਼ ਹੈ ਅ
ਬਾਬਤ ਭਰਤੀ ਹੰਰਿ ਨ "ਨੀਚਸ਼ਤਕਮ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ ਕਾਤਲ
ਬਿਬਕ ਬਧਿ ਤੱ ਗੰਹਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੜਨ ਤ ਹਾਸੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤ
ਕਿ ਗੰਗਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਵਰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀਆ ਜਟਾ ਵਿਚ ਟਿੰਗਸੀ ਹੈ ਅਤ ਵਤ
ਉਤ। ਪਿਛ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਲੰਘ ਕ ਸਮਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਪੰਜੀ ਹੈ ਅਤ ਇਥੇ ਤਕ
ਅੰ ਤਅੰਤ ਨੀਵ ਥਾਂ ਜਾ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ।'

ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿਘ ਸਾਚੇ ਸਾਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸਿਖਦ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਨ
ਨਿਰਣ ਲੈਣ ਵਲ ਕਦੀ ਵੀ ਦਲੀਲ ਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਅਤ ਦਰ ਸਮਸਾ ਸਾਹਵ
ਕੌਡੀਆਂ ਦ ਭਾਅ 'ਤ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਚਦ ਰਹ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿਘ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲ
ਵਾਹਿਦ ਅਕੱਲਾ ਆਨੂ ਸਮਝਦ ਰਹ, ਜ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾ ਹ ਦ ਉਲਟ ਸੀ, ਉ ਆ
ਕਰਦਾ ਸੀ, "ਮ ਅਰਜਜ ਮੈਨੂ ਜਪਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਆਖਣ ਮੈ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਨ ਹੀ ਜਗਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਦਾ ਦਖ ਜੋਹਨ ਬਿ ਸਾਤ ਮਸਤ
ਕਰਤਾ ਨਰਿਜਨ ਸਿਘ ਪੈਂਸ ਦਾ ਸਕਾ ਭਰਾ ਨਰਿਜਨ ਸਿਘ ਨ ਸਿੱਧਾ ਨੈਸਨ ਸਟਰ
ਦਾ ਬਰੜਾ ਪਦਿਨ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਦਾਜ਼ਿ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿਘ ਨ ਆਪਣ ਦਿ
ਬਾਹਮਣ ਵਾਲ ਦਾ ਬਣਾ ਅਦਰਲ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੰਦਆ ਸੀ ਅਤ ਛੁਟ
ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਦਖ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿਘ ਦਾ ਸਿਘ ਕੰਮ ਦਾਸ ਦਾ
ਘਾਤ ਕਰਨਾ ਰਾਮ ਸਿਘ ਪਿਸ ਦ ਵਾਰ ਸਿਖਾਂ ਵਲ ਦਰਸਾਈ ਮੂਰਖਤਾ ਅਤ ਮਾਸਟਰ ਤ
ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਸਨ 1[illegible] ਦੀ ਦਸ ਸੀ ਵਡ ਵਲ ਪਥ ਦੀ ਬਰਬਾ ਦੇ ਵਾਲ
ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਹੀ ਕਾਰਣ ਸੀ ਬਾਹਮਣਵਾਦੀ ਕਾਰ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਤ
ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿਘ ਦਾ ਜਾਨੀ ਵਾਲਾ ਬ ਦ ਦਾਦ ਸਹਿਤ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪਾਰਲ
ਨੰਗੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨ ਮਾਰ ਮੁਕਾਯੇਣ ਪਿਛ ਤਰਕਾ ਬਸ ਨ
ਬਦਈਆ ਨੂ ਮਾਰ ਮਰਾਉਣ ਲਈ ਤੰਤ ਖਾਲਸ ਨੂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿਸ ਦਖਣਾਤ
ਅਤ ਵਿਸਾਯਘਾਤੀ ਕੇਸ ਸਮ ਜ ਸ ਖਿਤਾਦ ਸਿਘ ਦ ਧੜ ਦੇ ਸਿਘ ਰਾਜੂ ਆਸ ਦ ਪਿਸਣ
ਲਈ ਤਿਆਰ ਹ ਜਾਦ ਅ ਇਹ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦ ਕਾਰਨੀ ਬਣ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿਘ
ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ [6]

ਸਮੂਹ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾ ਨ ਰਤਨ ਸਿਘ ਭਗੂ ਅਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿਘ ਦ
ਲਿਖ ਪੰਥ ਪਕਾਸ ਲਾਜਮੀ ਪੜ੍ਹ ਹਣਤ ਪਰ ਮੰ ਕਾਰਨ ਸਨ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਰਤਨ ਸਿਘ
ਸਿਰਮੌਰ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨ ਵੀ ਉਪਰਕਤ ਦੁਖਦਾਇਕ ਘਟਨਾਵਾ ਦਾ ਵਰਨ
ਆਪਣੀ ਪਸਤਕ 'ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਾਦਰ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦ ਕਦੀ ਕਾਰਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਪਹਿਲਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਸੱਚ ਨੂ ਲੁਕਾਇ
ਗਿਆ ਹੈ ਅਤ ਗਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਦੀ ਪੁਸਤਪਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਥ ਮਾਰੂ ਨਤ

ਦਾ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਉਨ੍ਹਾ ਨ ਮਾਤਾ ਸਦਰੀ ਨੂ
ਸਾਹਿਬ ।11 ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਅਸਿੱਧ ਤੌਰ ਪਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਖ
ਨ ਸਮਤੀ ਕਮਟੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਚਾਰ ਕਮਟੀ ਦ ਮਬਰਾਂ ਨ ਇਨ੍ਹਾ ਸਨਸਾ ਦ
ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਿਘ ਜੀ ਨੂ ਮਤ ਵਰਦ ਸਪ੍ਰਿਤ ਸਿਘਣ ਤ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਜਿਤ ਰਖੀ
ਸਰ ਜੀ ਦਾ ਤਰਥ ਹੈ ਅਤ ਕੌਮ ਨੂ ਪ ਤ ਵਲ ਸਿਖਾਂ ਤ ਸਿਖਾ ਦ ਪਰਿਵਾ
ਤਦਾ ਦ ਗਲ ਤ ਕਮ ਤ ਪਰਮਾ ਪਾਤਸ਼ਾ ਦਾ ਹਸਮਾ ਅਵਜ ਹਾ
ਦ ਨੂ ਧੁਨ ਅਤ ਧੁਨ ਨੂ ਸੱਚ ਪੰਥਣ ਦ ਪਰਤ ਕਰ
ਦਖ ਮੈਂ ਕ ਅੱਜ ਤਕ ਜਾਗੀ ਹੈ।
ਵਚਦਾ ਵਿਚ ਮ ਮਾਤਾ ਦਸਾ ਸਤਾ
ਸਿਘ ਨੂ ਸ਼ ਤੇਜ ਕਰਦਾਰ
ਤੇ ਕਰਮਯਾਮ ਦੀ ਦਸੀ ਗਾਥਾ
ਅਤ ਸਿਘ ਜੀ ਨ ਤਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਅ
ਅਤ ਮਗਲ ਰਾਜ ਦ ਵਿਨਾਸ਼ ਲਈ
ਅਤ ਸਾਲਚੰਦਸ ਸਰਕਾਰੀ ਸਾਜਿਸ਼
ਸਮਾਣਾ ਬਣ ਕ ਉਸ ਨੂ ਅਤ ਹਿਸ ਦ
ਮਬਰਾਂ ਵਿਚ ਅਤ ਜਿਨ੍ਹਾ
ਦ ਕਰ ਉਪਰਾਲ ਕੀਤ
ਅਤ ਸਸਤਰ ਵਿਦ
ਦ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾ ਤੱਤ
ਅਤ ਮਰਜ਼ੀਆ
ਦ ਇਨ੍ਹਾ
ਨ ਉਨ੍ਹਾ
ਦਾ

ਨਰ ਸਿਘ ਭੰਗੂ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ
ਅਜਾਯਰਾ ਨੇ ਇਸ ਦਖਾਂਤ ਦਾ ਵਰਨ
ਅਤ ਤੱਕ ਫਰਖਸੀਅਰ ਬਾਦਸਾਹ ਦ
ਅਤ ਸਰਕਾਰ
ਅਵਾਜ਼ੁਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਪਰ ਮ
ਅਤ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਸ
ਬੰਦ ਸਿਘ ਦੇ ਧੜ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਨਿਭਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਢਹਿਨਣ ਦੀ ਕ ਾ ਾ

ਸਮਾਜ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਵਨ ਸਿੰਘ ਭੇਰੂ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ। ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਥੰਮ੍ਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਮਾਂਦਾ ਤਾਂ ਖਿਨਦ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਦ ਪਰਿਵਾਰ ਤ ਸਾਥੀਆ ਤ ਸਿੱਧਾ ਹਸ ਬਣਨ ।
ਵਿਸਾਹਘਾਤੀ ਕਰਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਸਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਤ ਗਲਤ ਹਸ ਬ ।
ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਅਤ ਦੂਸਰ ਸੰਨ ਬਾਦਸਾਹ ਨੂੰ ਮਾਰਾ ਮੀ ਪਰ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ।
ਦੇ ਕ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਵੀ ਹਥਿਆਰ ਸੱਟਣ ਲਈ ਅਖਵਾਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ।
ਸਹਿਕਾਰਯਗ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਅਜੇਸ ਨ ਹੀ ਹਣ ਅਜੇਸ ਜਾ ਗਰੂ ਅਤ ਕਰ ।
ਸੁੰਦਰੀ ਵੱਲ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦ ਖਿਲਾਫ ਜ ਨਕਲੀਨਾਮਾ ਮਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤ ਦ
ਸਿਘ ਦ ਧੜ ਵੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਕ ਸਾਜਿਸ ਦਾ ਹੀ ਨ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਾਂ ਬ
ਗਲਤ ਜੱਥਾ ਰਾਹੀ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦ ਖਿਲਾਫ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤ ਦ
ਬਾਦਸਾਹ ਕਲ ਦਬਾਅ ਪਆ ਕ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦ ਖਿਲਾਫ ਹਕਮਨਾਮ ਜਾਰੀ ਕਰ
ਅਖਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਮਖ ਮਕਸਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਜਰੂ ਅਸ ਦ ਖਿਲਾ
ਗਦਾਰੀ ਅਤ ਵਿਸਾਘਾਤ ਨੂੰ ਜਰੂ ਪਤਨੀ ਕਲ ਹੀ ਹਕਮਨਾਮ ਜਾਰੀ ਜਾਪਿਆ ਕਰਦ
ਕ ਮਖ ਪਰ ਸਗਠ ਵਾਲ ਵਿਸਾਹਘਾਤੀ ਕਲਕ ਨ ਬਚਣ। ਇਸ ਪੰਥ ਮਾਰੂ ਸਾਜਿਸ
ਇਕ ਅੰਗ ਸੀ ਅਤ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਇਹ ਸਾਜਿਸ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ ਮਖ ਸਲੇ ਖਿਲਾ
ਅਤ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅ ਤ ਉਸ ਦ ਸਾਥੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਇਹ ਸਾਜਿਸ ਰਚੀ ਅਤ
ਸੰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਲਪਟ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ।

ਇਸ ਤ ਅੱਗ ਇਹ ਲਿਖਦ ਹਨ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਿਆ ਨਾਲ ਜ ਹੋਣ
ਉਸ ਗਦਾਰੀ ਅ ਤ ਵਿਸਾਘਾ ਤ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਸੀ ਜ ਇਨ੍ਹਾ ਬਾਗਹੋਣ ਗੁਜਾਰਾ ਨ
ਹਇਆ। ਇਹ ਦਾਖਦਾਰੀ ਵਾਰਤਕ ਦੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਾਫੀ

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਾਰ ਵਾਕਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜ ਬਦਾ ਸਿ
ਗਦਾਰੀ ਤੇ ਵਿਸਾਘਾ ਨ ਪਰਣ ਵਾਲਿਆ ਨਾਲ ਬੀਤਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਲ ਉਸ ਵ
ਮਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰ ਵਰਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦ ਇਹ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ ਜਿਆਦ ਦ
ਇੰਜ ਹੀ ਕਰਿਆ ਵਾਲੇ ਨ ਅ ਆਪਣੀ ਬਾਲਾਦਸਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਨ
ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿ ਖਤਾ ਕੀਤਾ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੇ ਰਿਆਯਤਾਂ ਜੋ ਗਦਾਰੀ ਦ
ਲਈ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆ ਸਨ ਉਹ ਵਾਪਸ ਲੈਦੀਆ ਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆ ਜ ਚਰ ਪਾਰ
ਇਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਸਾਮਲ ਸਨ ਅ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਸਾਹਘਾਤੀਆ ਕਲ ਟਿਕ ਹਇ ਸਨ ਉਹ ਵ
ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਇਸ ਦਰਾਨ ਲਾਹਰ ਦਾ ਸੂਬਦਾਰ ਅਬਦਲ ਸਮੰਦ ਖਾ ਦੀ ਬਦਲੀ ਮਕਾ
ਵਿਖੇ ਹ ਗਈ ਅਤ ਉਸ ਦੀ ਥਾ ਤੇ ਉਸ ਦ ਪੱਤਰ ਜਕਰੀਆ ਖਾ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸਬ
ਸੂਬਦਾਰ ਜਾ ਹਾਕਮ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੂੰਕਿ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਇਸ ਲ
ਆਪਣੀ ਨਵੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਧੌਸ ਦੱਸਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਅਖੌਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਸਿਕੰਜਾ
ਕੱਸਣਾ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨ ਨਿੱਤ ਦ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਜਾਣਾ ਬ
ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਝਬਾਲ ਪਰਗਨ ਵਾਲੀ ਜਗੀਰ ਵੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾ ਵਿਸਾਘਾਤੀਆ
ਉਰਫ ਅਖੌਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਿਆ ਨਾਲ ਜੋ ਬੀਤਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਇਹ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ ਉ
ਦਾ ਵਰਨਣ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।"[28]

ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਆਗੂ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ,
ਸਿਘ ਤ ਤਰਾ ਮੀਰੀ ਸਿਘ ਆਪਣ ਸੂਬ ਕਰਨਾਲ ਦ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਤ
ਹਇਆ ਕਰਦ ਸਨ ਪਰ ਹਣ ਇਨ੍ਹਾ ਦ ਧੜ ਦ ਵਿਅਕਤੀਆ ਦੀ
ਦਾਸੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅ ਤ ਆਪਣ ਪਤ ਦੀ ਕੁੱਖ ਮਿਲਵੇਂਦ
ਕਰਮ ਤ ਹੀ ਦਰ ਜੋਧ ਸਨ। ਇਸ ਤ ਪਾਂਡਾ ਇਨ
ਆਇਆ ਬਬਦਿਆਦ ਦਸ ਲਾ ਅ ਤ ਲਾਲਜਨਾਸ ਹ ਅ
ਨੂੰ ਘਰ ਮਾਰਿਆ ਅ ਤ ਅਤਵਾਦਿਆ। ਹਣ ਸਾਰਤ ਨ ਇਸ
ਜਾ ਹਕਮਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਡੀ ਪਿਟਵਾ ਦਿ ਹ ਮਾਰ ਦਿ
ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ
ਕਰਮਾਨ ਹਇਆ ਹਵ ਮਾ ਨਾ ਦੀ ਹਤਿਆ
ਦ ਦਿਤੀਆ ਸ਼ਗਰ ਇਸ ਸਬਾ ਮਾ ਸ
ਦਾ ਬਾਰ ਦੋਲਾਮ ਕਰ ਦਿ ਜਾ
ਸਾਥੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਹਮੀ ਹਣ ਲਾ
ਖਾਲਸਾ ਮੰਨ ਕਬੂਲ ਕਰ ਮਾ ਮ
ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ
ਅਖਵਾਉਣ ਕਰਕੇ ਅਤ ਉਸ ਦੀ ਅਹ
ਅ ਸੀ ਅਤ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਨ ਕਰਨਾਲ ਦਾ
ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਸਬਧ ਕੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਵਿਚ
ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਨ ਸਭ ਜ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਕਾ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਸਨ ਇਸ ਪਿਛੋ
ਦਿਵਾਈ. ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮਨਚਾਹੇ ਕਨਕੂਤ ਲੁਵਾ
ਕੁਨਕੂਤ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲ) ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ
ਨੇਤਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਨ
ਕਾਬਤੀਆ ਨੂੰ ਉੱਚੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ 'ਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀ

ਉਹ ਅੱਗ ਜਾ ਕ ਫਿਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਉਸ ਵਲ ਸਿਘਾ ਦਾ ਰਾਜ
ਫਲਾ ਦ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ 'ਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ
ਜਦ ਕੋਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ
ਸਾਰ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ ਜਦ ਦੀ ਕਦੀ ਇਸ
ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀ
ਦੇ ਵਰਗ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਣ ਦਸਵਾਸੀਆ ਦੀ ਸਵਾ ਅ ਸਨ

ਦਾ ਕਰਨਲ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

ਉਰਫ਼ ਅਖੇਤੀ ਵੱਡ ਖਾਲਸਿਆਣ ਨਾਲ ਜੋ ਬੀਤਿਆ ਅਤ ਪਾਸ ਦਾ ਇਹ ਪਿਰਤਾਂ ਜਦ ਹੋ
ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਲ ਪਹਰਾਨ, ਵਾਲੀ ਜਾਰੀਦ ਵੀ ਵਾਪਸ ਸੋ ਲਈ ਇਸ ਵਿਦਾਰਮਾਂ
ਕੰਮਦਾ ਸ਼ਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਵੀ ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ
ਆਪਣੇ ਨਵੀਂ ਜਿਹਾਕਰੀ ਮੰਗੇ ਸਾਰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਵੀ ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ
ਸ਼ਾਖ਼ਦਾਰ ਜਾ ਸਾਰਥ ਸ਼ਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ
ਨੂੰ ਛੱਡ ਕਰ ਇਸ ਦਾਰਮ ਸਾ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ
ਵਿਚ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਸਾਰ ਉਸ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ
ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ

ਵਰਜ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਵਿਹ ਮਰਜ਼ਾਲ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਮਵਾਰ ਮ
ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾ ਨ ਥਾਈ ਥਾਏ ਪੈ
ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਰ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਫੈਲੀ ਮੰਗਿਆ ਚਾਰ ਪੈਰੀਆਂ
ਪਰਨਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾ ਨ ਸੁਰਮਜ਼ਾਤੀ ਦ ਉਹ ਕਾਰਨਾਮ ਕਰ ਵਿਖਾਇ ਜਿਸ
ਵਿਚ ਹੀ ਸਦੀਆਂ ਦ ਸਥਾਪਤ ਹਏ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦ ਦਸਤੂਰ ਨੂੰ ਬਰਬ ਨ ਹੋਣ

ਉਹ ਫਿਰ ਦੱਸਦ ਹਨ 'ਸਿਘ ਦਾ ਕਥ ਅੰਸਾ ਦਥ ਸਥਾ ਬੈਠਾ ਪੈ
ਵਿਖਾਈ ਦ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਾਣ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤ ਉਨ੍ਹਾ ਦ ਹਮਾਇ
ਪਾਣ ਸੱਕਣ ਲੱਗ ਜਾਦ ਮਾਮੂਲੀ ਸਿਖ ਵੀ ਆਪਣ ਆਪ ਨੂੰ ਵਜ਼ਿਰ
ਹਇਆ ਹਾਕਮ ਬਣਨ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਸਮਕਾਲੀ ਸਿਖ
ਵਿਲੀਅਮ ਇਰਵਿਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਾ ਦ ਕਬਜ਼ ਹਠ ਆਫ਼ ਸਾਰ
ਪਰਾਣ ਰਿਵਾਜਾ ਦਾ ਦਿਖਾ ਪਸਟ ਹ ਜਾਣਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਣ ਵਾਲਾ
ਇਕ ਸੋਚ ਪੈਦਾ ਜਾ ਸਮਾਰ ਲਾਗੇ ਜਿਸ ਨ ਪਿਦਸਤਾਨੀਆ ਦ ਬਿਆਣ
ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਿ ਜਦ ਘਰ ਛੱਡ ਕ ਤੁਰ ਥਾਥਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਸਜਾਵਣ ਦੇ
ਪਾਸ ਵਰਾਇ ਹੀ ਜਾਦਾ ਸੀ ਤ ਉਸ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ
ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਪ ਹੋਰ ਆਪਣ ਅਧਮ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਹਾਕਮ ਬਣ ਕ ਆਉਣ ਦ

ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦ ਅ
ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖਲੋ
ਉਸ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕ
ਵਿਚ ਪੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ
ਰਦ ਸਨ।" ਇਸ ਮਾਣਮੱਤੀ

ਵਿਚ ਰਚ ਦਿਤਾ ਅ
ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੈ।[9]

ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ

ਹੀ ਸਯਧ ਸਨ। ਇਸ ਹੀ ਦਸਦਾ ਪਾਤਸਾਹ ਦਥ ਬਦਲਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨ
ਚਿਰਪਾਨ ਉਸ ਦ ਨਾਲ ਸਾਰ ਸੀ ਦੀ ਮੰਗਲਸਾਗ ਵਿਚ ਉਤਾਰ ਕ ਆਪਣ ਨਾ
ਹਿਤ ਰਖ ਲਈ ਸੀ ਉਸ ਦਥ ਨ ਹੀ ਇਹ ਕਾਰੇਚਾਰਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰਗ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ
ਅਜ਼ਾਦੀ ਕਯੂਮ ਦਾ ਰਹੇ ਸੀ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਹ ਲਾਸਚੁਦਸ ਬਦਲਾ ਲ
ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕਰ ਅਤ ਜਾਰੂ ਆਸ ਦ ਵਿਚਦ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰ ਮਰਨ

ਦਾ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਮਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਪਰ ਤੁੱਲੀ
ਇਸ ਹਰ ਹਰਬਾ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾ ਗਦਾਰਾ ਨੂੰ
ਦਾ ਪਤੀ ਅਤ ਹਣ ਇਹ ਮਰਾਸਾ ਕਲ ਆਪਣੇਆ ਜਾਨਾ ਬਚਾਉਣ ਲਈ
ਬੁੱਧ ਤੁਹਾ ਕੌਣ ਰਾਖੀ ਲਈ ਲਕਾ ਦ ਘਰ ਉਜਾੜਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ।
ਸਾ ਬਗਾਵਤੀ ਅਤ ਇਲਾਕਾਈ ਹਿਤਾ ਕਾਰਨ ਅੰਖਾ ਬਦ ਕਰਕ
ਸਾਫ਼ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਤੁਹਾ ਫਸ ਚੁੱਕ ਸਨ ਅਤ ਇਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ
ਨ ਆਪਣ ਜੀ ਤ ਜਕਰਮਾ ਦੀ ਸਜਾ ਲਾਜਮੀ ਮਿਲਣੀ ਸੀ।
ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਆਪਣ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾ ਵਸ ਕੀ ਸੀ ਗਦਾਰੀ ਨ ਅਦਾਰਦੀ ਸਾਨੂੰ ਦ ਅੰਤ

ਦੇ ਸਾਨ ਲਈ

ਅਤ ਦੇਸ਼ ਦ ਸਾਥੀਆ ਨੂੰ ਸਹੀਦ ਕਰਨ ਪਿਛ
ਸਾਥੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਮਕਾਇਆ ਬਿਨਦ ਸਿਘ
ਸਨਮਾਨ ਚੋਹ ਜਗਾਸ ਬਖਿਆ ਵਿਚ ਸ
ਸਾਥ ਦੇ ਗਏ ਮਨੀ ਸਿਘ ਜੀ ਬੜੀ ਹਿਮਤ
ਤਸਤ ਦਿਨ ਮਧ ਸੁਹੀ ਵਜ ਸਿਘੀ ਦ ਪਚਾਰ ਲਈ
ਸਾ ਦ ਸਦਰੀ ਨੂੰ ਬਦ ਦ ਖਿਲਾਫ ਹ
ਸਿਘ ਦਾ ਵਜਨਦ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਕੋਹਰਾ
ਸਿਘੀ ਦ ਉਨ੍ਹਾ ਵਲ ਕੀ ਹ
ਸਹੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ
ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਿਖ
ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿਘ ਨੂੰ
ਸੁਦਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰ ਦੀ

ਦਰਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਿਭਾਏ ਰ
ਦਾ ਦੰਦ ਕਟਵਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਚੂੰਕਿ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਅਤੇ ਰਿਆ

ਦੇ ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦ ਭਰਪੂਰ
ਯਤਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਇਸ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਫੁੱਟ ਨੂੰ ਰੋਕਣ
ਸਿਖ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਈ ਨੂੰ ਦ ਸਾਫ
ਨ ਚਿਮਾਰੀ ਜੀ ਨ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਨਾ
ਵਦਵਾਰ ਅਤ ਮ
ਤ ਬਹੁਤ ਸਮੁਹਚੜ ਸਨ ਅਤ ਇਹ ਇਸ ਦ ਤ ਆਦਰਾ ਪ੍ਰਤਾ ਵ ਪਾ
ਸਥ ਦ ਮੰਦ ਭਾਸ਼ੋ ਹੁਣ ਦ ਨਾ ਦੇ ਨ ਇਸ ਸਿਖ ਸਮ ਦੇ ਸਿਖੀ ਦਾ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਨਤ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੁਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਅਗਰਵਾਲ ਕਰੁਣਾਮਈ ਹੋਣ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਣ ਹੀ ਉਹ ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਤਰਕਹੀਣ ਢੰਗ ਵੀ ਅਪਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਜੂਝਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਢੌਰਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਸਢੌਰਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਸਢੌਰਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਭਰਜਾਈ ਵੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਢੌਰਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਢੌਰਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਢੌਰਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ।

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ [illegible]
ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਨੂੰ ਸਿਰਤੋੜ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਅਤੇ ਸਿੰਘਪੁਰੀਆ ਮਿਸਲ [illegible]
ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ [illegible]
ਪਚਾਰ ਦੀ ਰੁਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ [illegible]
ਪਸਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ [illegible]
ਨੇ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਲਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ [illegible]
ਸੀ। ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ [illegible]

ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਹ [illegible]

ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਬਾਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਦਦ ਲਈ
ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੀ ਦਾ
ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਪਿਤਾਰ ਤੇ ਭਰਾ [illegible]
ਦਾਸ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਬਾਬਾ [illegible]
ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible]
ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ [illegible]
ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। [illegible]
ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। [illegible]

ਸਾਰ ਵੰਸ਼ ਵਿਚ

ਹੋਰ ਕਰਕੇ ਜਾ [illegible]
ਦੇ ਦਰ ਹਨ। ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਭੋਗੂ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।
ਅੰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਤਰਕ [illegible]
ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਉਭ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬੱਚੇ [illegible]
ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਮੁਸਲਮਾਨ [illegible]
ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸਹੀਦ ਹੋਣ ਬਾਰ ਲਿਖ।
ਦਾਰਥ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧੜ ਵੱਲ ਕੋਤ ਗਏ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦਰਜ ਕ

ਇਹ ਹਾਲ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁ ਵਰਵ ਦਾਲ ਬਦਾ

ਦਿਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਣੀ ਗਰਮਾਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਰਅੰਜਾਮ ਦ ਕਰੀ ਹੈ

ਪਸਤਕ ਦ ਇਸ ਪਹਿਲ ਭਾਗ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਖਪ ਵਰਨਣ ਕੀਤ
ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਤੱਥ ਵੀ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹਤ ਸਾਰ ਇ
ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਾਣਬੱਝ ਕੇ ਅੱਖੋਂ ਪਰਖ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ
[illegible]
ਕਾਰਵਾਨੀ [illegible]
ਨਕਾਰਨਾ ਅਤੇ [illegible]
ਸਾਦਾਰੀ [illegible]
ਬਿਨਦ ਸਿੰਘ [illegible]

ਪੈ ਘਰ ਉਨਾ ਇਹ ਨਹੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦਾਸ

ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਬੜੀ ਤਵਸੀਫ਼ ਨਾਲ ਕੀ
ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਕਿਸ ਸਬੂਤ ਚਿਤ ਨਕਾਰਿਆ ਹੈ ਪਰ
ਜੀ ਨੇ ਸਣੀ ਸਣਾਈ ਹਣ ਕਰਕ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕੀ
ਸਮਝੀ ਕਿ ਸਿਨ ਦਾ ਸਿਘ, ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤ ਉਸ ਦਾ ਧੜਾ ਅਤੇ ਉਹ
ਸਹੀਦੀਆਂ ਵਾਲ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਗੂਤ ਕਿਸ ਮਕਸ
ਗਰਿਦਰ ਸਿਘ ਜੀ ਨ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਬਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਸੀ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆਨੀ ਜਿਆਨ ਸਿਘ ਜੀ ਨ ਕਿਸ ਅਧਾਰ ਤ ਅਜ ਤਕ ਬਰਾਬਰ
ਬਰਾਬਰੀ 'ਤ ਸਟਦਾ ਕ, ਫਿਰ ਜੀਵਤ ਕਰਦਾ ਕ, ਸੋਮ ਵੰਸ਼ ਹਰ ਕ ਅਤ ਫਿਰ
ਕੇ ਬੰਚ ਦੀ ਪੇਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਦਿੱਤ, ਕੀ ਇਹ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦੀ ਅਲੋਮ ਸ ਪਾਰਟ
ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕ ਸ ਕਰਮ ਸਿਘ ਹਿਸਟਰੀਅਨ ਨ ਬਹਾਦਰ
ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਅਤ ਸਹਾਦਤ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਅਤ ਬੰਡਣ ਦ ਯਤਨ ਕੀਤ ਹੈ
ਸਿਰਮੌਰ ਸਬੰਧਤੀ ਸਮਣੀ ਕਮਟੀ ਅਮਿਤਸਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਛਪਣ ਕ ਮੌ
ਇਕ ਮਹਾਨ ਜਰਨ ਲ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ, ਜਿਸ ਨ ਮਿਰਲ ਸਿਘ ਖਿਲਾ
ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਲੋਮ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕੀ

ਸਿੱਖ ਇਹ ਰਹਾਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿਘ ਜਾ
ਕਰਕ ਤ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬ ਹਾਦਰ ਦਾ ਮਾਰਮੰਤ ਨਿਰਮਾਣ ਸਿਖ ਕ ਜਸਵਾਲਾਂ ਦਾ
ਖਾਸ ਕਰਕ ਸਿੱਖ ਲਈ ਮਾਣ ਦ ਮਨਾਨ ਦਾ ਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦ ਨਾਲ ਨ
ਬਾਬਾ ਬਿਣ ਦ ਸਿਘ, ਉਸ ਦ ਪਰਿਵਾਰ ਅ ਧੜ ਵਲ ਲਾਲਚ ਅਤ ਵਰਤ ਦ
ਇਲਾਕਾਈ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਖ ਰੱਖਦ ਹਣ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਗਦਾਰੀ ਕਰਨ ਅ
ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸ ਹੀਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦ ਕੀ ਯਤਨ ਤਕ
ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿ ਹ ਇਹ ਦੀ ਧਜ ਤ ਇਕ ਸਦਾਸੀਆਂ ਦ
ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕ ਜਾਂ ਤੀ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਯੂ ਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵ ਵੀ
ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਮਰਕਜਾਂ ਵਿਚ ਲੰਗ ਧਜਕਾਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੋਚ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਮੰ
ਵਾਕਿਆਤ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜ ਸਹੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦ
ਬਾਰ ਦਾ ਜਰੀਬੀ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਲ ਬੜੇ ਬਹਤੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੇ ਪਹਿ
ਨਜਰੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕ ਬਾਬਾ ਸਿਘ ਬਾਰ ਅੱਜ ਤਕ ਕਰਮ ਕੁਝਖਿਆ ਦ
ਉਨ੍ਹਾ ਬਾਰ ਸਚ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੜ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਸਾ
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਾਬੀ ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀ
ਪਟਿਆਲਾ ਵਲ ਸੰਨ ੨੦੦੩ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਤ ਛਾਪੀ ਗਈ ਪਸਤਕ ਹੈ।

ਇਸ ਪਸਤਕ ਵਿਚ ਸਬਦਾਨ ਲਖਕ ਨ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਾਰ ਨਿਰਪੇਖ
ਰੱਖਦਿਆਂ ਮ ਤਥ ਪਸਤਾਵ ਹਨ ਉਸ ਨ ਇਹ ਭਰਮ ਭੁਲਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤ ਹਨ ਜਾਂ
ਸਿਘ ਬਾਰ ਪਹਿਲ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾ ਨ ਕਸੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕ ਪਾਏ ਸਨ ਲਖਕ ਨ ਬ

ਨ ਦ ਬਾਬਾ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਦ ਨਾਮਨਿਹਾਦ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਵੱਲ
ਦ ਅੰਦਰੀ ਗਦਾਰੀ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦ ਸਿਰਮੌਰ
ਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ 'ਤ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦ ਭਰਪੂਰ ਯਤਨ ਕੀਤ ਹਨ
ਦੀ ਕੀਤੀ ਛੱਡੀ,

ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਆਪਣੀ ਧਸਤਕ ਦ ਪਨਾ ੧੪ 'ਤ ਇਸ ਲਿਖਦ ਹਨ,
ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ, ਅਤ ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ ਸਿਘ ਮਗਲ ਹਕੂਮਤ ਵਲ ਖਰੀਦੇ ਗਏ
ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਧੜਾ ਬਣਾ ਬੈਠ ਸਨ,
ਤ ਦੌਰ ਪੜ ਦਾ ਨਾ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਤ ਖਾਲਸ ਦਾ
ਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਮ ਸਾਹ
ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਿੰਦਣ ਲਈ ਇਹ ਸ ਸ ਸਾਜ ਸਿਘ
ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਦ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਤਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਨ
ਸਨੀ ਆਪਣ ਖੂਨ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਬੂਦ ਤਕ ਵੀ ਵਹਾ ਚੁਕਾ ਸਿਘ ਸ
ਇਕ ਸ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਖਾਤਰ ਮਗਲਾ
ਪਿਉ ਪੁੱਤਰ ਤੱਤ ਖਾਲਸ ਨਾ ਸਹੀਦ ਹ ਸਕ ਸ
ਇਹ ਮਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸੀ ਦਰਬਾਰ ਸ
ਗੁਰ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ ਸਿਘ ਜਰਨੈਲਾ ਦਾ
ਸੀ ਅਤ ਸੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਬਧਕ ਵੀ ਸੀ
ਇਸ ਪਸਤਕ ਵਿਚ ਬੜੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਬਦਾ ਸਿਘ
ਮਾਣ ਦਣ ਬਾਰ ਕਲਮਬਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਸਾਥੀਆਂ
ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ ਉਹ ਵੀ ਬਰੋਰ ਕਿਸ ਝਿਜਕ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ
ਉਹ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪਸਤਕ ਦ
ਤ ਇਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁਤਬੰਨਾ ਪੱਤਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਵਡਣ ਤਾਂ ਰਹਿਦਾ ਹੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਾਹੀ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੀ ਖਮ ਵਿਚ ਉਹ ਨ
ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸ
ਸੰਦੇਸ਼ਾਟ ਲਈ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ
ਦ ਪ੍ਰਬਧ ਦੇ ਇਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਿਖ ਆਗੂਆਂ ਵਾਸ਼ਿਆ ਸਿ
ਦਾਸ ਜੋਰ ਕਰ ਕਾਫ ਉਹ ਦ ਵਾਰ ੧ ੧ ਅਤ ੧ ੧੮ ਵਿਚ
ਸਨ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਥ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੀ ਸਥਾਪਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਦ ਸਿਘ ਅਤ ਉਸ ਨ ਆਪਣਾ ਬਦਾ ਸਿਘ
ਦਾਰੇ ਨ ਬਦਲਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਤ ਆਪਣ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਸਣ ਲਈ
ਬਨਾਵਟੀ ਕਥ ਮਾਤਾ ਸਦਰੀ 'ਤ ਦਬਾ ਪਵਾ ਕ, ਉਸ ਦ ਹਥਿਆਰ ਨਾ ਸੱਟਣ

ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਯਨਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੱਕ

ਚੁਸਾਲ ਮਾਰਚ ਮਹਿਕਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗ ਪਮਕਾਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅਗਾਹ

ਪਰਿਆਸਾ ਵੱਲੋਂ ਸੰਨ 2003 ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਤੇ ਛਾਪੀ ਗਈ ਪਸਤਕ ਹੈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਸ ਅੰਸ

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹਨ

the Punjab of yore, a subject

ignored or stayed from and

ਅਰਥਾਤ : ਉਸ ਨੇ ਚੁਣੇ ਚੁਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦ ਪਰਾਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਕਲਮਬਦ

ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦੇ ਬਹ ਸਾਰ ਪਦ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨ ਅੱਖੋ ਪਰੋਖੇ ਕੀਤਾ ਹ

ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜ ਪਿਆਸ ਦੀ ਹਮੀ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਾ ਹਾ

ਸਭਵਾਨ ਪਾਠਕ ਇਸ ਪਸ ਤਕ ਵਿਚ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਬੰਨ

ਗਲਤ ਤੱਥ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਕੀ ਉ ਲਖ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ ਆਖ ਨ

ਹੌਸਲਾ-ਅਫਜਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਾ ਸਭਾ ਸਿਘ ਦਾ ਮਲ ਬੁਲ੍ਹ ਬਾਹ ਨਾਲ ਕਰਵਾਉਦ

ਹੈ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਕਈ ਦ ਬਾਦ ਪਿਛੋਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ। ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸੁਲੱਖ

ਕੌਰ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦਾ ਮੱਲ ਚੁਨਾ

ਦਰਿਆ ਦ ਕੰਢੇ ' ਸਥਾਪਿਤ ਹ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦੀ ਕਈ ਪੁਤਨੀ ਦੀ ਬਾਤ ਨ

ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀ ਇਹ ਜਿਹੇ ਸਾਹਿਆ ਸ਼ਾਹ ਸਿਘ ਦ ਅਜਸ ਨੂੰ ਧਦਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ

ਧਨਆ ਨਾ ਦ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨ ਸਿਘ ਸਭ ਅਤ ਸਿਘ ਦ ਮਸਲਿਆ ਬਾਰ

ਅਗਰਜੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਮਿਤੀ / ਦਸਬਰ ਦ ਅਕ ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ ਹੈ ਜ

ਤੁੱਥਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਸਦਰੀ ਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿਦ ਸਿ-

ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ, "ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ" ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਸਤਰਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਧਰਮਯੁਧ ਅਤ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਦਾ ਉਪਦਸ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰ

ਖਾਲਸਾ ਵਾਲੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਧਰਮਯੁ

ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਧਰਮਯੁੱਧ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜ

ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਆਪਣ ਆਪ ਹੀ ਪਾਪਤ ਹ ਜਾਵਗੀ ਜਿਤਣ ਰਾਜ ਸਕਤੀ ਨ ਆਤਵਾਨ

ਦਿਤਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲ ਅਤ ਤੁੰ ਖਾਲਸਾ ਫਾਜਿਆ ਨ ਆਤਮਕੇਆ

ਦਾ ਫਾਜਿਆ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਿਆ ਅਤੇ ਤੁੰ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਜਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕ

ਨਾਲ ਅਤ ਨੀ ਬਨਾਏ ਵਾ ਹੀ ਜ ਦੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਿਹ ਤ ਬਦਾ

ਤ ਗਏ ਉਹ ਸਥਾਨ ਤ ਗਏ ਅਤ ਤੁੰ ਖਾਲਸਾ ਫਾਜ ਕਾਮਯਾਬ ਹ ਗਏ

ਦੀ ਮਯਾਲਫਤ ਕੀ ਜੀ ਉਹਨਾ ਨ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਸਭ ਤੁਆਨਾਸ ਕਰ

ਅਤਰ

ਦੇ ਬਾਅਦ ਪਬਾਹਤੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸਸ ਦਾ ਆ

"ਦਿਆਂ ਜਾਨਾ ਤਾ ਬਚਾ ਲਈਆ ਪਰ ਉਹ ਦਾ ਆ ਬਾਅਦ ਥੋੜੇ ਸਮ ਪਿਛ

ਨੇਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ

ਸਜੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਹੋਈ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ

ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਪੁਸ

ਹਰਦੇ ਤ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਇਆ

ਮਜ਼ਦਾ ਨਵੀਨ ਦਸ ਨਾਲ ਸਮਾ

ਦਾ ਕੰਟਿਨ ਨਹੀਂ ਜਾ ਤੁਹਾਡਾ

ਵਰਗਾ ਹੀ ਹਵਗਾ। ਤੁਸੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਹ

ਚਾਹ ਨੰਹ ਕ ਦਿਨ ਕੰਟ ਅਤ

ਬਣ ਕ ਨੁਲਮਾਨਾ ਜੋਵਨ ਬ

ਦੇ ਬਾਅਦਸਾਹੀ ਵਸ ਕਈ ਚੁੰ

ਇਹ ਨਾਮ ਬਦਾ ਸਿਘ ਅ

ਨਾਲ ਤੋਰਾ ਅਤ ਇਹ ਫਨ ਬਾਹਮ

ਪ੍ਰਤ 1 ਅਮ ਵਿਚ ਸਾਕਾ ਨੀਦਾ

ਦੇ ਕਾਮ ਸੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ

ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤ ਸਾਡੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿ

ਅਤ ਹੁਕਾਰਾਂ ਬਖਸ਼ ਯਾਰਾਂ

ਵਿਚ ਸਿਘ ਦ ਮਾਣ ਸਾ ਮਾਣ

ਦੇ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਯਾਦਰ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ

ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮਲਕ ਭਾਗੋਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਜ ਖੁਦ 'ਆ ਦਾ ਖੂਨ ਨਿਚੜ ਰਹ

ਹ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਅਣਆਈ ਲੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤ ਉਨ੍ਹ ਨੂੰ ਹਾਕਮਾਂ, ਸੰਤਾਂ-ਮਹੰਤਾ

ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਅ

ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੰਸ਼ਜ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਕੌਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਸੁਲਤਾਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਪਿੰਡ ਕਲਾਨੌਰ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਲਤਾਨ ਕੌਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਭਾਈ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਵਪਾਰੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁਲਤਾਨ ਕੌਰ ਨੇ ਇਕ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਵੀ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਵਪਾਰੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਇਕ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਨੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਾਵਲ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ, ਡਾ. ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਵਲ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਛੜਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਕੰਬ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਹੰਝੂ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਸੀ ਐਸ ਐਸ ਧਨਆ ਦਾ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਅ ਸਿੱਖਾ ਬਾਰ ਮ ਅਜਬਾ ਸ ਅ
ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪਬਧਕੀ ਢਾਚ ਦੀ ਸਿਰ ਫੜੀ
ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਉੱਚ ਜਾ ਤੀਆਂ ਦੀ ਬਾਲਾਦਸ੍ਤ ਸੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ
ਵਿਦਿਅਕ ਸਸਥਾਵਾ ਸਮਤੀ ਰਾਜਦਆਰਾ ਪਬਧਕ ਕਮਟੀ ਅ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ
ਅਵਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਫਜ ਪਲਾਸ, ਇ ਜਾਮਾਆ ਅ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਸਭ ਇਸ
ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਜਾ ਕਿਰ ਤੀਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਦੀ ਲਾਲਆ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਅਸਲ
ਮੱਤ ਬਿਲਕਲ ਨਹੀ ਹੈ। ਬਦਾ ਸਿਘ ਇਨ੍ਹ ਸਿਧਾਤਾ ਤ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਥ
ਨੌਦੀਆਂ ਜਾਤਾ ਢਾਲਿਆ ਨੂੰ ਹਾਕਮ ਅਤ ਨਾਜ ਸਿਧਾਤ ਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ
ਵੜਾ ਮਰਾਲ ਹਮਤ ਇਸ ਦੁਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮ ਤਾ ਵਿਚ ਕਾਸਦਾਸ ਨ ਵੀ ਵਰਣਨ
ਰਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਵੀ ਕਾਰ ਤ ਦਾ ਮਰ ਰਾਰ ਕਾਵ ਪੰਚ ਕਿਸ ਦੀ ਪਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਚ
ਦਾ ਮੱਖ ਟੀਚਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪ੍ਰੰਚ ਜਾ ਹੋਆ ਦਾ ਬਾਲਾਦਸ੍ਤ ਸੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ
ਰਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅ ਇਹ ਨਮਾਰਿ ਪਾਰਦ ਅਧ ਸੀ ਸਿਧ ਸਪ੍ਰਾਲਰ ਆਮ ਅਨੁਪਾਤ
ਆਰ੍ਹ ਜਾ ਉਨ੍ਹਾ ਦ ਹਰਮ ਦ ਸਥਾਨ ਦਿਨ੍ਹਾ ਕਥ ਕਾਵ ਕਥ ਅਧਵਾ ਲਖ, ਕੋਰਵ
ਲਾਹ ਸਸਥਿਤ ਸਾਧਿਵ ਤ ਪਰ ਤਰ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾ ਸਿਫਰੀ ਕਰਵਾ ਲਖ, ਇਹ ਸੰਕਲਪ
ਜਮਾ ਦਾ ਗਿਰਾਵਟ ਦ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾ ਬੋਜ਼ਮੀਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹੋ ਹੀ ਕਰਮ
ਇਨ੍ਹਾ ਦੇ ਆਕਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਕੀ ਸੰਨ 1984 ਵਿਚ ਸੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ
ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਚ ਸਾ ਸ ਸੀ ਕਾਲ ਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ

ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਜਾ ਆ ਆਚਾਰੀ ਏਕਾਕਦ੍ਰਿਤ ਰਾਜ ਦੀਆ ਜੜ੍ਹਾ
ਸਿੱਧੀ ਸਿਧਾ ਨ ਆ ਰ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀ ਰ ਢਾਵ ਉਹ ਬ ਸ
ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕਆ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਦੀ
ਮਾਜ ਰ ਨਾਲ ਸਿਮ ਰ ਆਪਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰਾਜ ਨੂ ਆ ਅ
ਇਲਾ ਕਆ ਦਿਸ ਸ ਰ ਹੀ ਸ ਸ ਖ਼ਾਲਸੀ ਸਾਮਰਾਜ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦ ਅਠ
ਸਾਲ ਦੇ ਅਤੀ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਜ਼ਲਮੀ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਲਾਦਸ੍ਤੀ ਅਤੇ
ਹਰ ਕਰਾ ਦਾ ਬਦ ਕਆ ਦਾ ਸ ਸ ਸ

ਹੋਰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਆਏ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡੋਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਦੋਸਤ ਹਮਸਫ਼ਰੀ ਦਾ ਬੰਧਨ ਬਣੇ, ਨਾ ਸਹੁੰ ਪਾ ਅਦਲਾ ਨਾ ਲੰਬੇ ਹੋ ਗਿਰਫ਼ਤ

ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸਿਰਫ਼ ਤੀਹ ਸਾਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਇਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੋਸਤ ਵੀ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਤਿੰਨੇ ਦੋਸਤ ਅਕਸਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰਥ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟਿਕੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲੁਕਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਿੰਨੇ ਦੋਸਤ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੋਸਤੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤਾਕਤ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਔਖਾ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਦੇ।

ਇਸ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਉਦੋਂ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੀ।

ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਪੱਕੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੱਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਹਿਲਾ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਡੂੰਘੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ।

ਵਾਲੀਆ ਜਾ ਸਕਦਾਆ ਹਨ. ਉਸ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਉਹ ਚਾਰ ਸਾਲ ਰਹੇ ਅਤੇ
ਸੁਖਮ ਤਰਾਸਿਆ ਹੰਦਿਆ ਪੱਥਰ ਵੀ ਮੋਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਸਤ ਦਾ ਸਰ
'ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਵਰਤ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ
ਸੀ। ਅਗਰਜ਼ੀ ਹਕਮਰਾਨ ਸਮਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਜਾਨਾ ਕਰਕ ਲੰਡਨ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਹੁਣ
ਹਾਕਮਾ ਨ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣ ਰਾਜ ਦਾ ਚਿਨ੍ਹ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ

ਬਜਾਲ ਦ ਬਾਹਮਣ ਰਾਜ ਸਸਥਾ ਨ ਬਧ ਜਾਇਆ ਦ ਵਿਸਾਸ ਖੰਡ ਖੰਡ
ਢਹੀ ਕਰ ਚਿੱਤਰ ਅਤ ਤਿਸ ਪਿਪਲ ਦ ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਪਵਾ ਕ ਸਾਫ ਕਰ
ਸੀ. ਇਹ ਸਕਰਚਾਰੀਆ ਸਨ 1955 ਈ.ਪੂ ਦੀਆਂ ਨ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚਿੱਤੇ ਦਿੱਤੇ
ਅ ਤ ਕਸਚਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆ ਫੌਜਾ ਆਪਣ ਨਾਲ ਲੈ ਕ ਅਤ ਸਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾ
ਧਰਮ ਬਦਲੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਬੱਧ ਮੱਤ ਦਾ ਜਿਸ ਉਪ ਮਹਾਦੀਪ ਤ
ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਕਾਲਾ ਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹਣ ਦ ਬਾਹਮਣੇ ਨ
ਆਤੂ ਕਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵੀ ਰਾਜਨੀ ਤਕ ਜਾ ਧਾਰਮਕ ਸਸਥਾ ਨਾਲ ਸਬਧਤ ਨਾ
ਵਰਤ ਕ ਮਾਨਦਾ ਸਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। **ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ**
ਲਈ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਨ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਆਗਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰ ਕੀ ਸਾ
ਅੱਧੀ ਦੱਸੀਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਿਆ ਅਤ ਖੁਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਆਪਣ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨਾ ਤ
ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਬਲਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰ
ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਾ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦ ਖਜਾਨਾ
ਅਤ ਫਿਰ ਹਜਾਰਾ ਸਿੱਖਾ ਦਾ ਕਤਲਆਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ,
ਵਿਚ ਜਿਨ ਵੀ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ
ਉਹ ਸਿੱਖ ਮ ਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨ
ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ
ਹੁਕਮ ਅਦਲੀ ਦਾ ਹਾਲਾਤ ਸਿੱਖ ਜਾਣੀ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਜਿਹਾ
ਆਧਾਰਤ ਇਤਹਾਸ ਪੜ੍ਹਾ ਹੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦ
ਵਿਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਰਾਉਦ ਹਨ ਅਤ ਜਾਣਬੂਝ ਕ ਸਿੱਖ ਕਦਰ ਨੂੰ
ਹਨ। 14-15 ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਦ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪਰਖਾਂ, ਗਣੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਸਗਤ ਵਿ
ਮਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਦਮਈ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤ ਵਾਚਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ
ਇਹ ਕੁਝ ਕਲਮਬੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਮੁਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪੜਿਆ ਜਰਨੈਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਖੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਠ ਸੌ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕ ਗਰਦੇ ਦੀ ਜ਼ਾਲਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਹਲੀਆਂ ਕਰਕ ਜਮਨਾ ਦਰਿਆ ਤ ਲੈ ਕ ਰਾਵੀ ਦ ਆਪਣਾ ਤਸੱਲਤ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਤਾ ਮਤਾਬਕ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਦ ਇਤ ਹਾ ਦ

ਅਤ ਅਰਬਾਤ ਅਸਲੀ ਅਤ ਸਹ ਧਾਰਮਾ ਆਧਦ ਅਤ ਆਧਵਾਦਿੰਦ ਰਹ।
ਦਾ ਸਾਥੀ ਸਿਹਤ ਰਾਤੂ ਸੀ ਦ ਆਸ ਮਤਾਬਕ ਚਲਦ ਰਹ ਅਤ ਆਪਣ
ਰਾਤੂ ਦ ਅਣਆਈ ਬਦ ਕ ਸਾਰਦ ਹਦ ਰਹ ਉਨਾਂ ਨੂੰ, ਸਿਹ ਤੱਤ
ਅਧ ਕ ਦਿਵਦ ਅ ਰ ਚਡਦ ਰ ਅ ਰ ਦਿਨਾ ਦੀਆ ਸਾਦਿਆਂ ਨੂੰ
ਸਟ ਕ ਰਤਨ ਸਿਘ ਭ ਅ ਤ ਸਿਆਸੀ ਸਿਆਸਤ
ਸਹਾਰਤ ਨੂੰ ਖਤਾਰ ਕ ਫਿਰ ਮੋਦਾ ਕਰ ਕ
ਸਾ ਦਿਵ ਕਲਮਬਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਇਹ
ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾ ਦੀਆ ਰਚਨਾਵਾ ਦੀ
ਨੂੰ ਉਘਾ ਤਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ
ਅਤ ਉਦਾ ਦ ਜੀਵਨ ਦ ਸਮਾਦ ਹੋਇਆ

ਸੀ ਜਿਸ ਪਸ ਤਕ ਦ ਜਾਣ ਦਾ
ਵਾਲਾ ਸਾਹਬਾ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ
ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ, ਬਹਾਦਰ ਦੀਆ
ਅ ਰ ਜਗਤ ਦ ਵਡ ਯਰਨ
ਸਾਰ ਸਿਘਵ ਕੀਮਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਦ ਦਾਖੀ ਵਿਆਹਾਂ ਤ ਤਿਆ
ਨੂੰ ਸਨਾਰਨ ਅ ਤਿਸ
ਆਦੀ ਤ ਇਸ ਦਾ ਬਾ
ਪੜ੍ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦ
ਭਾਗ ਵਿਚ ਕਲਮਬ
ਦ ਯਿਘਾ ਤੇ ਨ
ਤਾਂ ਕਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਖਕਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ
ਤ ਦੇ ਕੰਵਲ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਜੁਬਾਨੀ ਕਾਇਸ਼
ਪੂਨ ਮਹਾਨ ਸਿੰਘ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦਣ
ਚੰਦੀ ਰਚਦ ਰਹੇ। ਕੋਈ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪ
ਨੂੰ ਲਕਦ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਦ ਹਨ? ਮੇਰੀ
ਨ ਜਿਹਾ ਪੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤ ਇਹ ਮੁਲਕਿਤ

***

ਦਿਹਾ ਕਰ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਆਪਣਾ ਤੁਸੀਂਤ ਸਿਖ ਸਿਹਾ ਸਾ ਮਤਾਬਤ ਸਬਾਧ ਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸਿੰਧਾ ਦੇ ਅਤ ਧੇ ਸੀ

ਹਨ 14 15 ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ

ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਿਤਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਕਰਦਾ ਮਿੱਠੇ ਫਲ

ਅਧੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਜਾੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਅਸਥਾਨ

ਆਪਣੀ ਭਾਵੇਂ ਉਚ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਸਨ

ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ

ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ

ਚੌਕਾਲੇ ਦੇ ਪਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ

ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੰਜੂਦਾ ਸੰਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਦਈ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਤਾ ਸਿੰਘ ਪਸਤਕ 'ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ' ਨ ਪਸਾਸ਼ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲ ਸੰਤ , ਪਹਿਲਾ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਲਦਾ ਵਿਚ ਪ ਸੰਤ , ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਰਮਦ ਧਿਆਨ ਦਾ ਜਿੰਦਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਕਤੂਬਰ ਸੈਂਟ ਮਹਾਨ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਇਕ , ਦੀ ਮਿਦ ਨਾਮ ਦੀ ਸੰਤਾ ਦੂਸਰੀ ਸਾਦੀ ਦੀ ਸੀ ਇਸ , ਜੰਮ ਰਹਨੀ ਨ ਸਿਘ ਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨ ਇਸ ਦਾ ਪਾਸ ਸਿੰਘ ਨਾਨੇ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਸ ਦਾ ਦਾ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾਰੀ ਫਲਾਨਵਰ ਬਟਾਲ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੇ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਜੋ ਕਿ ਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਦਲੀ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਚੇ ਰਹੇ।

ਇਸ ਦ ਬਰਅਸ ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪਾਸਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋ ਡਾ ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨਿਰ ਪੱਤਰਾਂ ਅ ਪੁਸਤਕ, "ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਬਾਨੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ 1 ਮ 1 ਮ 003 ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ-ਭਲੇਖੇ ਦਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਨ ਆਪਣੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦ 122 12 ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

"ਇਹ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲਈ, ਨਾ ਚਾਹੁੰਦ ਹ ਬਾਵਜੂਦ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਆਸੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਭਰਮਾਨ ਦ ਆਧਾ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤ ਮਰ ਜਾਂ ਤੇ ਸਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਰਾਨ ਹੁਣ ਵੱਲ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਹੈ। ਇਸ ਮ ਤ ਆ ਸਾਰ ਪਾਇ ਦ ਦਾਵਾ ਕਿਰਤਾਂ ਰਾਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹਾਦ **ਅੱਠਵੀਂ ਜਾਂ ਨੌਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਸਬੰਧ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ** ਦਰਸਾਉਂਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆ ਸਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨ ਸਹੀਦ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸ ਸ ਪਿਛੋ ਕਈ ਸਾਲ ਜਿਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ

ਦਾ ਪਤਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਗੁਪਤ ਹੀ ਸੀ। ਦ ਪਾਸ ਪੱਤਰ ਹਇਆ ਵੀ ਦੱਸਦ ਹਨ। ਇਉਂ ਉਸ ਡਰ ਦ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਦਾ ਸਾਰ ਦੱਸਦ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੂਰਾ ਹੀ ਅਧਾਰਹੀਣ ਅਤ ਸਤਾ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਹਇਆ ਨਹੀਂ ਛੋਟਾ ਲਿਖਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਗਲਤ ਲਿਖੀਆਂ ਹਇਆ ਹਨ ਸ਼ੁਰੂ ਤ ਬਅਦ ਜਇਆ ਦੱਸਦੇਆ ਹਨ, ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਵਿਆਹ 'ਚ ਹਇ ਬਚ ਨੂੰ ਬਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਦ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਨਤਾ ਦ ਪਿਛੋ ਕਈ ਵੀ ਸ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਪੜੀਆ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਸਾਰ ਸਮ ਸਿਆਸੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਟ ਹੀ ਮਾਰੀ ਹੈ ਅ ਆਪਣ ਇਸ ਮ ਦੋਆ ਪਾਪੜੀਆ ਅਤ ਸਹਾਦਤ ਨੂੰ ਹੀ ਛੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਦ ਦੂਜ ਨਾਲ ਮਿਲਦ ਨਹੀ ਸਾਰ ਕਿ ਸ ਲਈ ਸਾਰ ਸਤਾ ਦ ਸਿਖਾਰੀ ਨੇ ਛਾ ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿਘ

ਹੀ ਬਾਤੀ ਕੀ ਤੇ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਤਾ ਸਿ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਸ ਸ ਗੁਰਦਾ ਸਿਘ ਵਲ ਕਈ ਹ ਸਾਲ ਪਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਸ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ. ਇਸ ਨ ਪਾਠਕ ਪਦ ਦੀ ਸਸ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆ ਵਿਚ ਨਿ ਜਦ ਨ ਜਵਾਬ ਆਪਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਤਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਾਬਾ ਬ ਸਿਘ ਜੀ ਸਾਰ ਸ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸ ਸਾਰ ਨਹੀਂ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੰਜ਼ੂਰਦਾ ਸੰਚਾਲਕ ਅਤੇ ਬੰਦਈ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਣ

ਬਾਵਜੂਦ ਦੀ ਸਿਖਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ

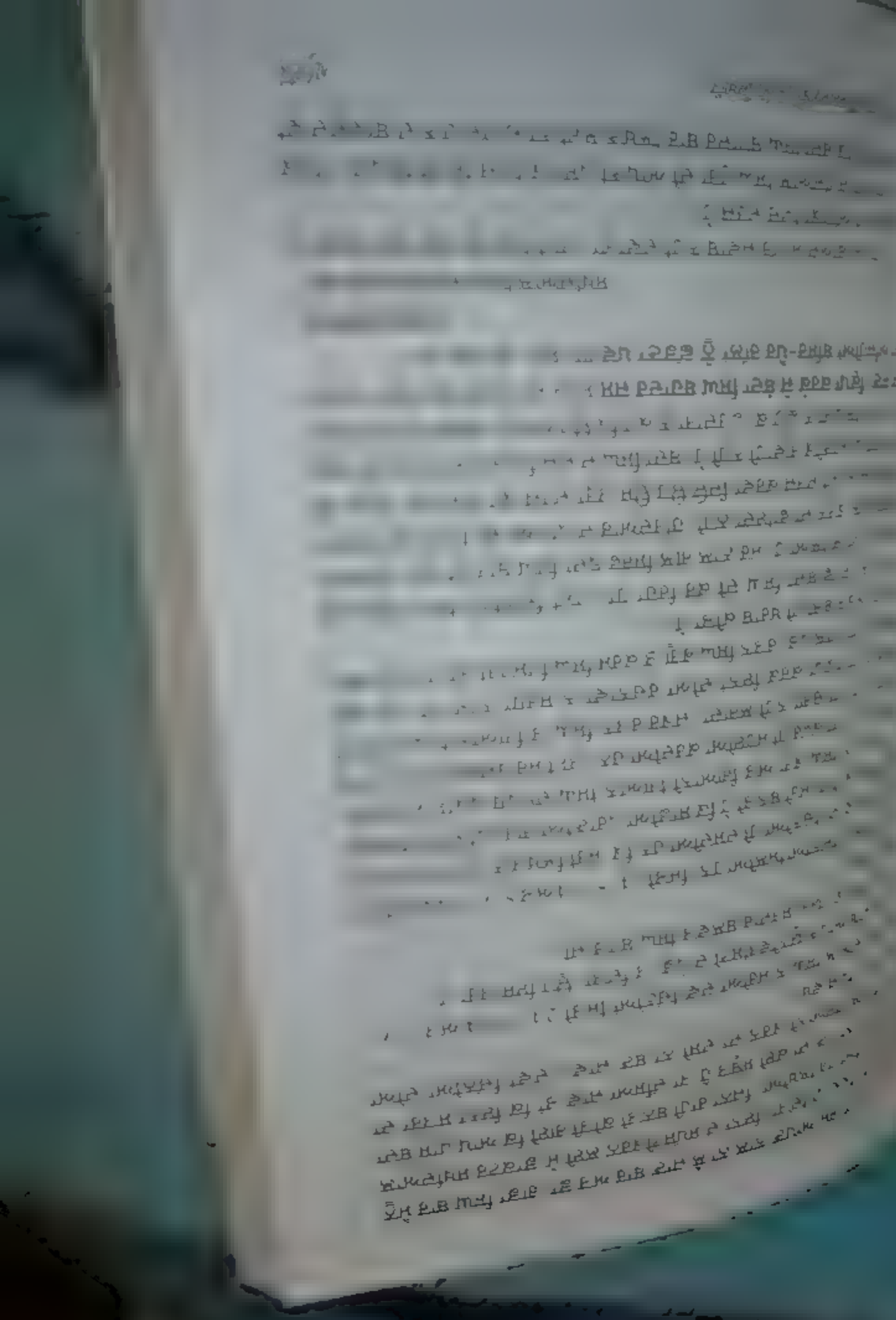

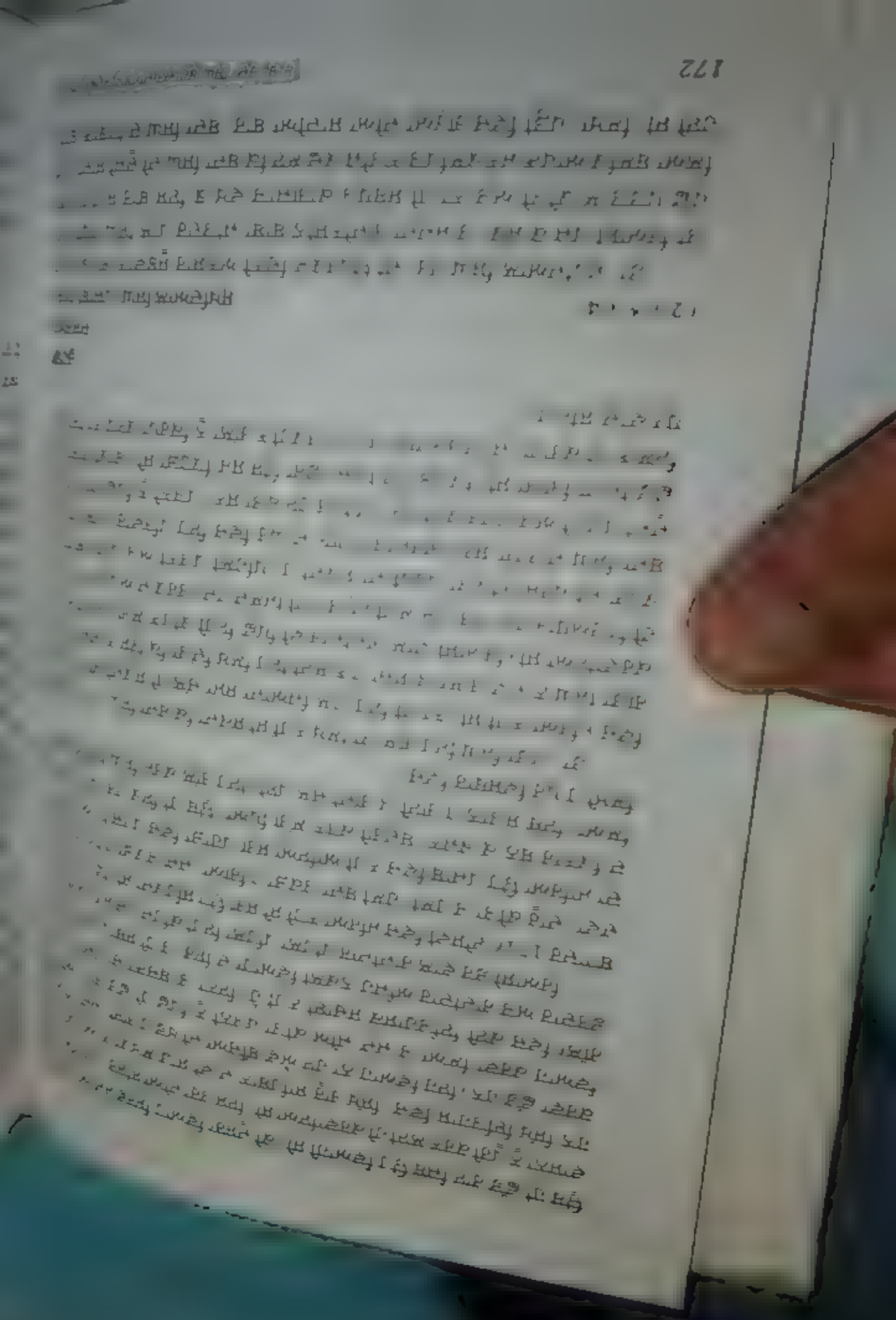

ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਸਹਾਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਜ), ਲੁਧਿਆਣਾ

ਦਫ਼ਤਰ ਸਹਾਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਜ), ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪੱਤਰ ਨੰ. ਸ.ਕ.(ਜ)/ਲੁ/2024/1187 ਮਿਤੀ 20.5.24

ਸ. ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਜਸਾਧਕ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਉਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਹਸਤਾਖਰ

ਸ. ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਸਹਾਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਜ), ਲੁਧਿਆਣਾ

ਸਿਖਣੀ ਹੈ ਰਹੀ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਆਸੀ ਰਾਜੌਰੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਾ ਆ...
ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਪੁਤ੍ਰ ਤੱਕ ਦੀ ...
ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ...
ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਮਬੱਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਜਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ...
ਇਸ ਬਾਰ ਸਿਖ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪਖ ਨੂੰ ਵੀ ਸਭ ...
ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਦਾ ਸਿਘ ਦੀ ਸ ਤਾਨ ਨਹੀਂ ਲਗ ਦਾ ...
ਬਨਾਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਚੁਪ ਜਾਣ ਲਗੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਏ ਉਹ ...
ਦੋਆ ਦੁਆਬਾ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰ ਦਰਜ ਅੰਦਰਾਜਾ ਤ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦ ...
ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖ ਗਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਸਮਰਥ ...
ਬੰਬ ਬਿਲਕਲ ਅਸਲੀਅਤ 'ਤ ਅਧਾਰਤ ਹਨ ਅਤ ਖਾਸਕਰ ਬਾਬਾ ਸਿਤ ...
ਬਦਾ ਸਿਘ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀ ਗਜ਼ਾਤੀ ਅਤ ਮਾੜਾ ਸਲਕੀ ਵੱਲ ਲਿਖਾਈ ਮਜ਼ਬ ...
ਨੂੰ ਬੜ ਦਲਕਾਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾ ਗਜ਼ਾਤੀ ...
ਕ ਕਥ ਕਾਰਨ ਕਰਕ ਛਪਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਦਾ ਸਿਘ ਤ ਅ ...
ਅਤ ਗਲ ਤ ਇਲਜਾਮ ਲ ਗ ਰਹ ਹਨ।

ਡਾ ਸਧਦਿਆਲ ਸਿਘ ਦੁਰਾ ਮੈ ਰਿਣੀ ਹਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਬਾਬਾ ਬਿਰ ...
ਗਲਾਰੀ ਅ ਤ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਮੰਦਭਾਗੇ ਰੋਲ ਦੀ ਪਸਟੀ ਆਪਣੀ ...
ਇਸ ਗਲ ਨ ਮਰੀ ਪਸਤਕ ਦਿਚਲ ਇਸ ਬਾਰ ਮਰ ਵਿਚਾਰਾ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤ ...
ਪਾਠਕ ਮੇਰੀ ਡਾ. ਸੁਧਦਿਆ ਧ ਸਿਘ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਤਾਨ ਬਾਰ ...
ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਆਏ ਹ ...ਤਾ ਦੀ ਪਸ਼ ਕਰਨ ਤ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਦਾ ...
ਵਿਚ ਇਤਹਾ ਦੀਆ ਸਖਤੀਆ ਵਿਚ ਕਈ ਵਜਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਮਾਮਲ ...
ਆਧਦ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਚਿਠੀ ਮਿਤੀ 6 ਜੂਨ ...04 ਵਿਚ ਕ ...
ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਅਕਸ ਬੜ ਤੋ ਧਕਾ ...
ਹੈ ਪਰ ਮਿਤੀ 20 ...04 ਵਾਲੀ ਚਿਠੀ ਵਿਚ ਉਹ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅ ...
ਯਕੀਨ ਕਰ ਲ ਦ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਤੀ 20 ...04 ਵਾਲੀ ਚਿਠੀ ਵਿ ...
ਸਾਹਿਬਾਨ ਦ ਆਨਦ ਵਿਆਹ ਨ ਵੀ ਨਕਾਰਦ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੀ ਮਿਤੀ ...
ਵਾਲੀ ਚਿਠੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰ ਗਲ ਕਰਨ ਤ ਰਕਦ ਹਨ ਅਸਿਧ ਤੋਰ ਤ ...
ਦ ਦਮ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਾਸਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਸਦ ਹਨ, ਡਰਾ ਕਿਥ ਸੰ ...
ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਪ ਅਤ ਪਿਛ ਕਿਉ ਛੱਡ ਗਏ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ...
ਲਸੀ ਚਲ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ਜਿਸ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਆ ਰਹ ਸਨ ਜ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਵਾ ...
ਫਿਰਦ। ਪਿਛ ਵੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸੀ। ਅੰਜਰਲ ਵੀ' ਡਰਾ ਇਕ ਆਖਰੀ ...
ਸਮਝਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਮੈ ਇਸ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ...
ਹੀ ਸਾਰੀ ਲਿਖਾ ਪੜ੍ਹੀ ਤ ਦੂਜ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪਸਟੀ ਕਰ ਸਕਦ ਹਨ ਜਿਸ ...
ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਵਿਚ ਦਿੱ ...

...ਆ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ...

...ਦਾ ਸਿੰਘ ਮਜ਼ਦਾ ਗੰਡੀਨਸ਼ੀਨ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
...ਸਮਾਰਕ ਸਟਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਤ ਇਸ ਬਾਰ ਲਿਖਾ ਪੜੀ ਗਆ ਫਰ ਸਟੇਟ
...ਨ ਸ ਇਕਬਾਲ ਸਿਘ ਚਾ ਦਲਾ ਅਗਤਰ ਬਦਾਲੀ ਦਰਪਣ ਅਸਪਾਰ ਰਾਹੀ
...ਤ ਸਮ ਪਿਛ ਮੋਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਤਰ ਪਾਸ ਸਿਘ ਦਾ ਆਰ ਸਸਤ ਵਿਚ
...ਰ ਡਾਕਟਰ ਸਧਦਿਆਲ ਸਿਘ ਵਾਲ ਲਿਖੀ ਪਸ ...
...ਦੇ ਨੀ ਮਰੀ ਮਾਰ ਹਾਨੀ ਹਾਰੀ ...
...ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਾਰਵਾਈ ਜਰਾਨਾ ...
...ਅਤ ਦਾ ਦੇਣਾ ਦ ਅਖਾਉਦਾ ...
...ਸਾਰ ਕਾਰ ਸਨਮਾ ਪਧਾਨ ਬਦਾ ...
...ਵਰਪਣ ਨਾਲ ਰਿਆਸੀ ...
...ਸਾਫ ਮਾਲ ਤ ਵਖ ਚੁਕਾ ਮਾ ...
...ਤ ਤਰ ਸਕਣ ਦੀ ਹਿਮਤ ...
...ਦਾ ਕਿਸ ਅਣਆਈ ...
...ਛਿ ਸਿਦਾ ਨਾਲ ...
...ਬਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ...
...ਦਾ ਬਦਾ ਸਿਘ ...
...ਦਾ ਬਦਾਦਾਂ ...
...ਸਾਰਿਆ ...

ਜਾ ਬਾਬਾ" ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰ ...

...ਦਾ ਸਾਰ ...

...ਸਿੰਘ ...

ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਚੰਦ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ।

ਹੀ ਸ਼ ਲੀ ਸਿਧਾ ਮਾਣ ਤੇ ਪੂਰਾ ਵਿਆਖਾ ਦਾ ਪਤਨੀ ਚੁਪ ਮਰਨ ਨਹ ਸਿਤਾ

ਸਾਮਾਜਿਆ ਮਾਣਤਾ ਹੈ ਸ ਧਸ ਵਾਦ ਪਿਆਦ ਸਿਚ ਨਾਲੀ ਪੈਸਾ ਚਾਦ ਸ ਨਾ

ਸਿਤਾਦ ਪਿੰਡ ਪੜੇ ਪੰਜਾ ਸ ਹਾਰਨਾ ਸੀ ਅਜਿਹਸ ਵੀ ਤੁਸ ਸਿਤ ਮਾਣ ਸਿਤਾ

ਸਾਸ ਸਿਧਾ ਦਾਨੀ ਸ ਦਾ ਸ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਿਚ ਸਾ ਹਾ ਸਾ ਸਾਸ ਤਸ ਸਾ

ਵਾਲਾ ਦਾ ਸਾਦਿਸ ਤੁਸ ਵਾਲਾਸਾ ਦੀ ਸ ਸ ਦਾਦ ਹਸ ਛੁਟ ਸਸ ਸੀ ਸਸ

ਸਾਹਬਸਾਸ ਦਾ ਅਸੰਕਾ ਸ ਮਾਤਾ ਸ ਵੀ ਸਕਾਰਦ ਹਸ ਪਰ ਆਪਣੇ ਪੁਤੁੰ ਦਾ

ਵਾਲਾ ਦਾ ਸਾਦਿਸ ਸਾਸ ਬਾਰ ਗੋਲਿ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹਸ ਅਸਿਧੇ ਤੋਰ ਪਰ ਬਾਬਾ ਤੁਸ ਸ

ਸਾ ਸ ਵਿਆਸਾ ਸ ਤੁਸ ਵਾਲਾਸਾ ਦੀ ਸ ਸ ਦਾਦ ਹਸ ਛੁਟ ਸਸ ਸੀ ਸਸ

ਨਾਸ ਸਿਧਾ ਦਾਨੀ ਸ ਸ ਸਾ ਸਾ ਸਿਚ ਸਾਦੀ ਛੁਡ ਸਸ ਬਾਬਾ ਬਦ ਸਸ ਸ ਸ

ਸ

ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ

***

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਇਕ ਸਮਾਨ ਦਾ ਚਿਤਰਾਂਤ ਤੇ ਦੂਖਾਤ ਇਕ ਸਮਾਨ

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾਕਟਰ ਰੌਣਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਘੜੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦੌਰਾਨ ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ, ਪਟਵਾਰੀ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਮ੍ਹਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।

ਡਾਕਟਰ ਰੌਣਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਹ ਖੋਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ہوتا ہے۔ اس کے بعد ہم اس کی مختلف شکلوں کا مطالعہ کریں گے۔

مساوی بدلتی ہوئی مقداریں اگر دو مقداریں ایک ہی وقت میں ایک ہی نسبت سے بڑھتی یا گھٹتی ہیں تو ان کو مساوی بدلتی ہوئی مقداریں کہتے ہیں۔ مثلاً اگر ایک شخص ۳ گھنٹے میں ۱۲ میل چلتا ہے تو ۶ گھنٹے میں ۲۴ میل چلے گا۔ یہاں وقت اور فاصلہ دونوں ایک ہی نسبت سے بڑھتے ہیں۔ اسی طرح اگر ۵ آدمی ایک کام کو ۱۰ دن میں کرتے ہیں تو ۱۰ آدمی اسی کام کو ۵ دن میں کریں گے۔ یہاں آدمیوں کی تعداد اور دنوں کی تعداد ایک ہی نسبت سے گھٹتی ہیں۔

مثال ۱۔ اگر ۱۲ آدمی ۱۵ دن میں ایک کام کرتے ہیں تو ۲۰ آدمی اسی کام کو کتنے دن میں کریں گے؟

حل۔ آدمیوں کی تعداد بڑھ رہی ہے، اس لیے دنوں کی تعداد گھٹے گی۔

۱۲ آدمی ۱۵ دن میں

۱ آدمی ۱۵ × ۱۲ دن میں

۲۰ آدمی $\frac{۱۵ \times ۱۲}{۲۰}$ = ۹ دن میں

مثال ۲۔ ۱۵ آدمی ۲۴ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۸ دن میں اسی کام کو کتنے آدمی کریں گے؟

حل۔ دنوں کی تعداد گھٹ رہی ہے، اس لیے آدمیوں کی تعداد بڑھے گی۔

۱۵ آدمی ۲۴ دن میں

۱ آدمی ۲۴ × ۱۵ دن میں

۱۸ دن میں $\frac{۲۴ \times ۱۵}{۱۸}$ = ۲۰ آدمی

مثال ۳۔ ۱۲ آدمی ۱۰ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۵ آدمی اسی کام کو ۸ دن میں کرنے کے لیے کتنے گھنٹے روزانہ کام کریں گے؟

حل۔ آدمیوں کی تعداد بڑھ رہی ہے، اس لیے گھنٹوں کی تعداد گھٹے گی۔

۱۲ آدمی ۱۰ دن میں

۱ آدمی ۱۰ × ۱۲ دن میں

۱۵ آدمی $\frac{۱۰ \times ۱۲}{۱۵}$ = ۸ دن میں

اب دنوں کی تعداد گھٹ رہی ہے، اس لیے گھنٹوں کی تعداد بڑھے گی۔

۸ دن میں ۸ گھنٹے روزانہ

۱ دن میں ۸ × ۸ گھنٹے

۸ دن میں $\frac{۸ \times ۸}{۸}$ = ۸ گھنٹے روزانہ

مشق ۲۱

۱۔ ۱۰ آدمی ۱۲ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۵ آدمی اسی کام کو کتنے دن میں کریں گے؟

۲۔ ۲۰ آدمی ۱۵ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۲ دن میں اسی کام کو کتنے آدمی کریں گے؟

۳۔ ۱۵ آدمی ۱۰ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۲ آدمی اسی کام کو ۱۰ دن میں کرنے کے لیے کتنے گھنٹے روزانہ کام کریں گے؟

۴۔ ۱۲ آدمی ۱۰ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۵ آدمی اسی کام کو ۸ دن میں کرنے کے لیے کتنے گھنٹے روزانہ کام کریں گے؟

۵۔ ۱۰ آدمی ۱۲ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۵ آدمی اسی کام کو کتنے دن میں کریں گے؟

۶۔ ۲۰ آدمی ۱۵ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۲ دن میں اسی کام کو کتنے آدمی کریں گے؟

۷۔ ۱۵ آدمی ۱۰ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۲ آدمی اسی کام کو ۱۰ دن میں کرنے کے لیے کتنے گھنٹے روزانہ کام کریں گے؟

۸۔ ۱۲ آدمی ۱۰ دن میں ایک کام کرتے ہیں۔ ۱۵ آدمی اسی کام کو ۸ دن میں کرنے کے لیے کتنے گھنٹے روزانہ کام کریں گے؟

ਪਾਣੀ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਫੁੱਲਦਾਨ ਬਾਹਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਹਰ ਫੁੱਲਦਾਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਲਕੇ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਧੋਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਫਿਰ ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਉਸਨੂੰ ਅਕਸਰ ਛੇੜਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇੰਨੇ ਫੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਕੀ ਕਰੇਗੀ, ਪਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਫੁੱਲ ਵੰਡਣ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਆਂਢਣ ਉਸਦੇ ਘਰੋਂ ਫੁੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਉਹ ਗੇਂਦੇ ਅਤੇ ਗੁਲਦਾਉਦੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੀ। ਉਸਦੇ ਫੁੱਲਦਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਦਰਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਗੇ।

ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਦਾਨ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੰਤਿਮ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸਦਾ ਘਰ ਖਾਲੀ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਫੁੱਲਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਸੀ, ਪਰ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਨ।

Chapter 3: Methods

3.1 Study Design

This study employed a mixed-methods approach combining quantitative analysis of survey data with qualitative interviews. The research was conducted between March and September 2023 in three urban centers.

3.1.1 Participant Selection

Participants were recruited through stratified random sampling. A total of 412 individuals were initially contacted, of whom 287 completed the full protocol. Inclusion criteria required participants to be between the ages of 18 and 65 and to have resided in the study area for at least two years.

3.1.2 Data Collection

Data were collected using structured questionnaires and semi-structured interviews. The questionnaire consisted of 42 items covering demographic information, daily routines, and perceptions of neighborhood safety. Interviews lasted approximately 45 minutes and were recorded with participants' consent.

3.2 Analysis

Quantitative data were analyzed using descriptive statistics and multivariate regression. Qualitative transcripts were coded using an inductive thematic approach, with two independent coders reaching an inter-rater reliability of 0.87.

ਨਿਯਕਤ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨ ਇਕ ਪਸਵਰ ਕਾਜਸ ਸਥਿਅਤ ਇਅ ਛਿਆ ਅ
ਬਦਚਲਣ ਨੌਜਵਾਨ ਰਬਲ ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀਆ ਸਵਾਦ ਕਾਤ ਤ ਕਰ
ਕਾਜਲਾ ਨ ਸਤ ਬਿਜ਼ਰਾਵਾਲ ਦੀ ਸੰਸੀ ਬਾਤ ਅਤ ਸਮਰਥਕ ਸਥਿਤ
ਨਾਲ ਕ ਜਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਬਲਜੀ ਤ ਕਰ ਨ ਸਿਘਾ ਨ ਕਾਬੂ ਕਰ ਪਾਇਆ ਤ
ਛਿਦ ਨੂ ਸਿਘਾ ਨ ਕਾਬੂ ਕਰ ਸਿਆ , ਬਲਜੀ ਤ ਕਰ ਤ ਰਜੀ ਤਾਜ਼ ਸਥਿਤ ਨ
ਇਕ ਸੰਦਰ ਮਲਿਕ ਸਿਘ ਕਾਨੀਆ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਛਿਆ ਬਚ ਕਰ ਸਕਾ ।
ਸਾਹਮਣ ਪਰਦਾਫਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸਘੀ ਦ ਕ ਨਸ ਪਤ ਨ ਘਰ ਤ
ਨੌਜਵਾਨਾ ਨ ਛਿਦ ਕਾਲਾ ਅ ਬਲਜੀ ਤ ਕਰ ਦਾ ਫਸਾ ਦਿਤ ਸ ਪੁਲਸ
ਬਦਲਾ ਲ ਲਿਆ ਇਸ ਬਲਤਕਾ ਕਾਡ ਕਾਰਵਾਈ ਨ ਸਭਾਵਕ ਅ
ਜਾਰਜਵਰਨ ਸਿਘ ਨ ਸਘ ਦ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ
ਆਪਣ ਸਮਰ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ ਪ ਸਥੀ
ਦਾਖਲ ਸਮਾਰਥ

ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਅਕਸਰ ਧਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਰੱਬ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਤਾਂ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਾ ਨੂਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਇਹੀ ਸੱਚੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵੱਲ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਵੰਡ ਕਦੇ ਵੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਟਿਕੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀਏ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲੋਂ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਿਤੇ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਅਸਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ।

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਪਾਲਿਆ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਨਖ਼ਾਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਅੱਡਿਆ।

ਉਸਦੀ ਧੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਬੀ.ਏ. ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਪੁੱਤਰ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ।

ਹਰਜੋਤ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਭੇਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਉਹ ਪੈਸੇ ਕਦੇ ਖ਼ਰਚੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੈਸੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਕੰਮ ਆਉਣਗੇ।

ਜਦੋਂ ਹਰਜੋਤ ਦੀ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਉਹ ਡੱਬਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਸਨ। ਇਹ ਰਕਮ ਉਸਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਖ਼ਰਚੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇੰਨੀ ਰਕਮ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ।

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਦੋ ਵਾਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹਵਾ ਉਸਨੂੰ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਹ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਹ ਲਵੇਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਸੱਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਵੇ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਕਈ ਗ਼ਰੀਬ ਬੱਚੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇੰਨੇ ਸਾਲ ਪੈਸੇ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਏ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਖ਼ਰਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬਸ ਜੋੜਦੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰਜੋਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਉਸਨੂੰ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ।

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਧੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਬਣਵਾਈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅੱਜ ਵੀ ਉੱਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ولكن لم تكن هذه المرة الأولى التي يتعرض فيها لمثل هذه المواقف، فقد سبق أن تعرض لمثلها مرات عديدة، وكان يخرج منها سالماً في كل مرة. وكان يعتقد أن هذه المرة لن تكون استثناءً من القاعدة.

وبينما كان يسير في الطريق المؤدي إلى القرية، سمع صوتاً خلفه يناديه باسمه. التفت فرأى رجلاً يركض نحوه وهو يلوح بيده. توقف ريثما وصل إليه الرجل، وكان يلهث من شدة التعب. قال له: «أسرع، فقد وقع حادث في المنجم، وهناك حاجة إلى كل يد عاملة». فهم على الفور أن الأمر جلل، وأن عليه أن يترك كل شيء ويلبي النداء.

انطلق الاثنان مسرعين نحو المنجم الذي كان يبعد عن القرية مسافة ثلاثة كيلومترات تقريباً. وفي الطريق أخبره الرجل أن انهياراً أرضياً قد وقع في أحد الأنفاق، وأن عدداً من العمال قد حوصروا في الداخل. ازداد قلقه عندما سمع ذلك، إذ كان يعرف أن الأنفاق القديمة غالباً ما تكون غير آمنة، وأن أي انهيار جديد قد يؤدي إلى كارثة أكبر.

عندما وصلا إلى المنجم، وجد حشداً كبيراً من الناس قد تجمع عند فوهة المنجم، بينهم نساء يبكين وأطفال يصرخون. وكان المشرف على المنجم يقف وسط الجموع محاولاً تنظيم الأمور، لكنه بدا عاجزاً تماماً عن السيطرة على الموقف. فتقدم منه وسأله عن التفاصيل، فأجابه بأن ثلاثة عشر عاملاً كانوا في النفق وقت الانهيار، وأن فرق الإنقاذ الموجودة لا تملك المعدات الكافية للوصول إليهم بسرعة.

فقال له: «أعطني خمسة رجال أثق بهم، وسأدخل أنا أولاً لأرى الوضع بنفسي». فنظر إليه المشرف بدهشة، ثم أشار إلى خمسة من العمال الذين تطوعوا للمشاركة في عملية الإنقاذ. وقبل أن يدخل النفق، طلب منه أن يحضر له حبلاً طويلاً وبعض الأدوات الخفيفة، ثم ربط الحبل حول خصره وأعطى طرفه الآخر لأحد الرجال الواقفين عند الفوهة.

دخل النفق وهو يحبس أنفاسه، فوجد الممر الرئيسي مسدوداً بالكامل بالصخور والأتربة المتساقطة. وكان الغبار كثيفاً لدرجة أنه لم يكن يرى أمامه سوى بضعة أمتار. فبدأ يزحف ببطء، وهو يتحسس الجدران بيده ويصغي بانتباه لعله يسمع صوتاً يدل على وجود أحد. وبعد مسافة قصيرة، سمع أنيناً خافتاً يأتي من جهة اليسار، فاتجه نحوه على الفور.

ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਦਰਦਨਾਕ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲਣੇ ਪਏ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕਰਨਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਜ਼ਾ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਕਾਂਡ ਨੂੰ ਕਿਤ ਤੋਂ ਦਰਜ਼ਦਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਤ ਵਾਲਾ ਸਤਾਲੇਖ ਜਿਸ ਅਤੇ ਪੁੱਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਹੱਕ ਅਤੇ ਸੰਥ ਕਾਲੀ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦੀ ਪਾਰਲਾ ਨੂੰ ਤਰਣ ਕਰ। ਛਹੋਦ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਥੰਮ੍ਹ ਸਿੱਧਾ ਹੁੰ ਅਤ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਤੇ ਹਕੋਰ

ਬਲੋ ਦਾ ਖ਼ੈਰਖ਼ਾਹਚਦਾਦ ਹੈ।

ਮਹਾਨ, ਜਿਹ ਪ੍ਰਵੀਚਰ ਕੁਲਦਾ ਕੀ

ਨੂੰ ਪੁੱਜਣ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸਿ ਉਹ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀਣ ਕਾਰਿਯ ਦੀ ਹਨ ਨ ਸਕ ਸਕਾਣਾ ਨੂੰ ਜੱਦਦੇ

ਹਨ ਨਾਮ ਜਪਣ ਸਦਾ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਚਿਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਭਲਾ
ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇੰਨਾ
ਸਿੱਧਾ ਸੀ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ
ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰਦੇ
ਦੇ ਲੰਬ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਤੀ ਤਖੀਆਂ ਨੂੰ ਠੁੱਡ ਦਾ ਖੜ ਹਨ ਦਸਵੰਧ ਦੇ
ਇਸਲਾਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਤੇ
ਬਲਾਤਕਾਰ ਲਈ ਬਿਦਸੀ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵਤੰਤਰ ਅਤੇ
ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਖੁਦ ਦੇ ਮੁੱਲ ਤੇ ਹੀ ਸਿਰਫ ਚ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ
ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਚਾਰ ਕ ਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਾਂ
ਅਤ ਜਥਦਾਰਾ ਦੀ ਹੋ

ਭਾਰਤ ਦ ਸਿੱਖੀ

ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸ

ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ

ਸਚ ਅਤ ਸੁੱਚ ਸਿੱਖ

ਨਾਮਨਿਹਾਦ ਪੰਥਕਾਰ ਮੱਥੇ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਰਹਿ

***

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਡਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ "ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਸਿੱਖ"

ਮੈਂ ਖੁਦ ਪਹਿਲ ਦਰਜ ਦੀ ਪਦਵੀ (ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ) ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।
ਮੈਨੂੰ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਨਿਰਪੱਖ
ਵਰਗ ਨਾਲ ਵਫਾਦਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
ਨਾ ਸੀ ਜਾਰਜੀ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਸਾਂ ਇਸ ਤੋਂ

ਮੈਂ ਸੱਚ ਤੇ ਪਾਹਰਾ ਦਿੰਦ

***

ਛਾਂ ਬਣਦਾ ਸਿਆਲ ਦੀ ਪਾਲਕ ਸਿਆਣਪ ਨੂੰ ਸਿਖ

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਵਿਧਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਮੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਵਿਧਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਮੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਵਿਧਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ।

ਭਾਈ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਤੱਕ ਛੁਪ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਪਰ ਅਹਿਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਰੀਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਸਰਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੇਂਡੂ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕਣ।

ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਲਈ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜਿਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ’ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਪਈ।

ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਚਰਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤੀਰ-ਕਮਾਨ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਚਪਨ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਵੀ ਝਲਕਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਗਏ। ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਅਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਲਜ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਿੱਖਾ ਦੇ ਇਕ ਵਰਨੈਲ ਬਦਾ ਸਿਘ ਜਿਸ ਨ ਸਾਰੰਸ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅੰਤਮਆਚਾਰੀ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆ ਜੜਾ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆ ਸਨ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਆੜਾ ਅਤੇ ਪੜਿਆ ਸਿਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਰੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਸਿੱਧ ਨਾ ਅਸਿਧ ਚੰਗੀਰ ਨਾਲ ਭੰਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਹਤ ਤਿਖ ਪਾਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੇ ਵੱਲ ਬੜਾ ਸਿਘ ਦਾ ਅਸੀਮ ਸਤ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅ ਕਰੋਆ ਛਾਰ ਹੀ ਸਿਘਾ ਦੇ ਮ ਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮੁਦਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੌਰ ਸਿਘ ਨ ਆਪਣੇ ਪਸ ਤਹਿ ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਵਿਚ ਸਿਘ ਸਿਘਾਸਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਆਈ ਤੇ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਸਾਰੇ ਬਣ ਕੇ ਬੁੱਧ ਤੇ ਆਪ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹੀਆਂ ਹੀ ਵਿਵਾਦ ਵੀ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੇਖਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਜੁਝਾਰੂ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਜੌਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲਛਮਣ ਦੇਵ ਸੀ। ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬੈਰਾਗੀ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਸਾਲ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਰੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਫ਼ੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਢੌਰਾ, ਸਮਾਣਾ, ਕੈਥਲ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਮੁਗ਼ਲ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ। ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੱਡਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ।

ਪਰ ਇਹ ਸਫ਼ਰ ਲੰਮਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ। ਮੁਗ਼ਲ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਕਈ ਵਿਵਾਦ ਹਨ। ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਜਦਕਿ ਕੁਝ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਸ ਦਾ ਜਿਗਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿਕਥਨੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਛੱਡਿਆ।

ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜੀ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਰਧਾਰ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾ ਗਾਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ [illegible] ਬਣਾਉਣਾ ਕਬੂਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਖ਼ਾਗਤ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੦[illegible] ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ

"ਕਿਸ ਸਿੱਖ ਗਿਆਨੀ/ਸੰਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ [illegible] ਚਮਤਕਾਰ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਜਿਸਨੂੰ [illegible] ਸੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਾਰਿਆ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ।"

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 393 'ਚੋਂ ਪਿਹਰਾ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ

ਕਿਸ ਸਿੱਖ ਜਿਆਨੀ ਪੰਜੇ ਨੂੰ ਅੰਗੇ ਲਿਆਉਂ

ਜਾਂ ਪਿਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।"

ਜਾਰੀ ਹੈ...

ਜਾਰੀ 1984 ਦੇ ਪਰਚ ਦਾ

◆◆◆

◆◆◆

ब्याज देकर किसी प्रकार का व्यवसाय करना

किसी व्यक्ति के पास अपनी आवश्यकता से अधिक धन हो तो वह उसे किसी व्यक्ति को ब्याज पर दे सकता है। ब्याज देने वाला व्यक्ति ऋणदाता कहलाता है और ब्याज लेने वाला व्यक्ति ऋणी कहलाता है। ऋणदाता को ब्याज देने के लिए ऋणी से एक लिखित अनुबंध करना चाहिए। इस अनुबंध में ब्याज की दर, ब्याज की गणना की विधि, ब्याज के भुगतान की तिथि और मूलधन के भुगतान की शर्तें स्पष्ट रूप से लिखी जानी चाहिए। यदि ऋणी ब्याज का भुगतान नहीं करता है तो ऋणदाता को उचित कार्यवाही करने का अधिकार है।

ब्याज देकर किसी प्रकार का व्यवसाय करना

ब्याज देने वाला व्यक्ति ऋणदाता कहलाता है और ब्याज लेने वाला व्यक्ति ऋणी कहलाता है। ऋणदाता को ब्याज देने के लिए ऋणी से एक लिखित अनुबंध करना चाहिए। इस अनुबंध में ब्याज की दर, ब्याज की गणना की विधि, ब्याज के भुगतान की तिथि और मूलधन के भुगतान की शर्तें स्पष्ट रूप से लिखी जानी चाहिए। यदि ऋणी ब्याज का भुगतान नहीं करता है तो ऋणदाता को उचित कार्यवाही करने का अधिकार है।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮੀ

ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਭਾਰਿਆ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ 'ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ।

ਰਚਨਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਰਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਹਮਈ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਪਾਠਕ ਲਈ ਸਮਝਣਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਵਿਅੰਗ ਅਤੇ ਹਾਸ-ਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜਾਪਦਾ ਅਨਮ ਸਵਰਨਜਾ ਤਸਾਂ ਸਿਰੀ ਅਕਾਲ ਪਰਖ ਜੀ ਦਾ ਧਾਮਣ ...
ਬਨ ਕੇ ਹਕੰਮ ਦਖਿਆਂ ਦਰਸਨਿ ਆਵਣਾ ਧਾਲਸ ਜੀ ਦੇ ...
ਧਾਸਚ ਦਾਰੂ ਅਮਲ ਕਾਲੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਮਾਸ ਮਛਲੀਂ ਪਿਆਜ ...
ਕਰਣਾ। ਅਸਾ ... ਭਜਾ ਦਰ ਤਾਂਹਆ ਹੈ ਆਪਿ ਵਿਚ ਪਿਆਲਾ ...
ਧਾਲਸ ਦੀ ਰਹਣਾ ਇਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਹਜੀ ਕਰਣਾ।

ਮਿਤੀ ... ਸਮਾਂ ਪੰਜ ... ਸਚਰਾ ੧੦

ਬਦਾ ਸਿਘ ਨ ਵਿ ... ਮਿਤੀ ... ਸਮਾਂ ... ਧਾਲਸਾ ਦੀ ਨ ਉਸ ਵਰ ਪਿ ...
ਤਾਜਪਾਟ ਲਹੁ ਗਿਤ ਅਪਾਲਸ ਪਰ ਨ ਰਾਜ ਜਲ ਪਰ ਤ ਬਸ ਕ ਪਿ ...
ਕ ਮਰਾਲ ਸਤਵਾਰ ਨ ਪਿਆਰ ਸਾਮਬਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾ ਅਜਚਿ ਰਤੂ ਮੈ ਦੇ ...
ਮਾ ਤ ਅੰਮਾਲੇ ਸਿਰ ਨ ਸਿਘ ਦਾ ਕਬੀਲਾ ਅਤ ਸਾਥੀ ਸਾਸ ...
ਮੀਰੀ ਸਿਘ ਦਾ ਹੀ ਸਾ ... ਨ ਤਰ ਮਰਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕ ਬਸ ...
ਤਰ ਸਰ ਮਿਲ ਦਾ ... ਕਾਲੇ ਮਰੇ ਸਿਘ ਨ ਮਾਤਾ ਸਜਾਰੀ ਦੇ ...
ਮਿ ਤੇ ... ਆਪ ... ਸਾਰ ... ਸਮਾ ਵਿਚ ਕੋ ਹ ਤੋ ਵਿ ਚਿ ...
ਹੁਕਮ ਮਰੇ ਹ ਵਿਆ ... ਮਸ ਵਿਚ ਤੇ ਜਾ ਹੈ ਜਿ ਬਸ ਬਾਹ ਮਰ ਤੇ ...
ਮਾ ਸਾਰ ਬਾ ... ਤੇ ... ਸ ਜਿ ਤੇ ਦਿਸਯ ... ਧਸ ਨਾਲ ਬਸ ਸਿਘ ਬ ...
ਹ ਤ ਦ ਵਿ ... ਵਿਆ ... ਜਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਚਿਸ ਨੂ ਅਤ ਦਿਸ ਦ ...
ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਵਿਚ ਨਾਲ ਬਰਾਰ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਦਲੀਲ ਦ ਅਤ ਬਰਾਰ ਕਿਸ ਰਾਵ
ਪ੍ਰੇਸ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਅਤੇ ਭੈਭੁਤ ਵੀ ਵਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਾ ਸਮਝੀ, ਮੁਸਦਤ ਤ
ਡੋਗੀ ਡੂਘੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਕ ਦ ਪਨ 47 'ਤੇ ਹੀ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿਘ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲਤਫਿਕਾਨੀ ਰਸ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਦੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨਾਪਾਕ ਕੋਸਿਸ ਕੀਤੀ
ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਨੀ ਪਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆ ... ਸਿਘ ਮੌਤ ਤੋਂ ਅਜਜਾਣ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਤਾ ...
ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਿਘਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਕਾਇਰ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਨਿ
ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਸੇਹਰਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਚਲਾਕੀ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਜਜਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ
ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਚਲਾਕੀ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁਖ
ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਘ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ
ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਆਪ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ
ਸਿਘ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਲ ਰੱਖ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਇਰ ਕਹਿਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਿਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਸਿਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਕਰ ਆ ਸਕਦਾ ਸਾ

ਦਾ ਅਜਜਾਣਾ ਦਰ ਤ ਰਰਦ ਸਨ, ਉਨ ਤਾਂ ਖਦ ਸਤ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ ਅਤ ਨਰੀ
... ਅਤ ਅੰਸਾ ਜੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਹਰ ਸਿਖ ਸਿਘ ਨੂੰ ਆਪਦ
... ਦਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹਵਾਲਾ ਬਿਲ ਕੁਲ ਸਿਲਸਲੇ ਸਬਾ
... ਕਰਾਣੇ ਨੂੰ ਤੁਸੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨ ਨੂੰ ਨ ਰਨ ਨ ਬ ...
... ਦਾ ਕਬਦ ਤੇ ... ਰਾਂਮ ਧਰਨਾ ਨ ...
... ਦਰ ਸਧਾ ਬ ਮਸਾ ... ਨ ...
... ਸਧ ਅੰਸ ਸਿਘ ਸਲੇ ਨ ...
... ਲਿਆਦਾ ਹੈ

... ਦ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ...
... ਬੁਲਾਸ ਦਾ ...
... ਸ ਪ੍ਰਸ ਲ ...
... ਦਾ ਕਰਨੇ ਸਿਘ ...
... ਅਤੇਸ ਦਾ ਸਾਮਾਜਾ ...
... ਰਿਤੇ ... ਕਰ ਕਾਲ ...
... ਦਾ ਸਾਮਾਜਾ ...
... ਦਾ ਸਾਮਾਜਾ ...
... ਸਾਰ ...

ਦਾ ਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾ ਅ
... ਵਰਨਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਪੁਸ
ਲੇਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ
ਦੇਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਵਤ
ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਚ

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ

◆◆◆

ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਜਕ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਵ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਵ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਵ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਵ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

◆◆◆

1. ਦੋਹਰਾ

ਹਵਾਲੇ

ਚੌਪਈ

ਭਰਥਰਨ ਭੀ ਖਬਰ ਭਈ, ਸਿਖ ਬਦਯ ਤ ਦਾ ਦੰ
ਕਰਮਾਤ ਬਦਯ ਗਈ ਭਯ ਮਾਤ ਬਜਨ ਮਨ
ਤੁਰਕਨ ਤ ਘਰ ਭਈ ਬਧਾਈ ਭੁਸ ਬਨੀਅ ਧਾਮ
ਹਮ ਤੁਮ ਹੈ ਗਰ ਨਾਨਕ ਸਿਖ, ਜਿਨ ਹੈ ਤੁਮ ਬਡ
ਬਾਬ ਐ ਬਾਬਰ ਕ ਦਉ. ਆਪ ਕੀਏ ਜਲਮਤ ਜੰ
ਬਦ ਤੁਜਨ ਪਬਰਨ ਵਾਰ ਹਮ ਤਮ ਪਬਰਨ ਵਤ
"ਦਨ ਤ ਤ ਖਾਲਸ ਦ ਸਿਖ ਸੂਰਮ ਬਲਾ ਸਿਖ ਨਾਲ ਹੀ ਲਤਤ ਜਨ
ਨਾਤ ਕਨੇ ਦ ਪਿਨ ਨ ਮਾਬਮਾਂ ਅਤ ਅੰ ਤਆਚਾਰੀ ਰਾਸ ਦ ਖਾਤਮ ਸਬਾ ਕਰ
ਨਾਤ ਪੁਸਨ ਮਾਂ

2 ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋ ਨਤਕਾਰ ਸ ਸਕਨੇ ਬਨਾਇਦ, ਰਲਯਕ ਆਪ ਸਨ ਤੁਰਤ,
ਅਤੰ ਪੰਜਸ ਅੰਮਿਤਸਰ ਬਹਯਕ, ਤੱਤ ਖਾਲਸ ਮਨੋ ਕਾਜ
ਕਾਤ ਸਿਖ ਤ ਲਗ ਜਰਿਤ ਸਬਾਹਿ ਦਿਮ ਛਾਣੇ ਉਨ ਬਜ
ਨਾਰ ਬਾਹਰ ਤਿਨ ਤਰ ਪਾਪ, ਤਪ ਜਬੂਰਨ ਅਤ ਪਤਾਪ
ਬਦ ਚਾਮਲ ਪ ਚਤਯਕ, ਪਤਯਕ ਉਨ ਪਰ ਦਾਇ॥
ਅਰਾਮ ਸਮ ਕ ਉਨ ਛਤੀ ਭੁਯ ਬਦੇ ਪੈਰ ਮਤਾਇ॥ ੭੯

ਪੰਥ ਮਾਹਿ ਜਬ ਲ ਇਤਫਾਕ, ਹਰਯ ਬਢਯ ਰਜਾਪ ਬਿਸਾ
ਦਖਹ ਬਦਾ ਇਕ ਫਕੀਰ ਸਾਥ ਇਤਫਾਕ ਤੁਰਕਨ ਗਯ ਹੈ
ਬਦਿਤਫਾਕ ਸਿਘਨ ਜਬ ਗਤਾ, ਇਹੁ ਏਕਤਾ ਕਾ ਫਲ ਜਾ॥
ਬਚਨ ਮਾਤਾ ਸਦਰੀ ਕਾ ਮਾਨ, ਬਦ ਕਾ ਕੌਨ ਅਪਮਾਨ॥
ਪੜੀ ਖਾਲਸ ਮ ਆ ਫੂਟ, ਤਜ ਪਤਾਪ ਗਜ ਸਕ ਟੂਟ॥
ਤੁਰਕੇ ਕ ਚਲ ਡਲ ਕ ਚਾਲ, ਦ ਕੁਛ ਨਕਦੀ ਅਧਕ ਦੁਸਾਲ॥
ਬਦਰਾ ਹੋਇ ਪੰਥ ਅਸ ਭੂਲਿਉ, ਲਾਭ ਹਾਨਿ ਅਪਨਾ ਸਭ ਫੂਲਿ
ਦਿਲ ਸਿਘਨ ਕ ਲਇ ਚੁਰਾਈ, ਪੰਥ ਦੂਧ ਮਧ ਕਾਜੀ ਪਾਈ॥
ਦਖ ਮ ਸਿਘਨ ਔਸ ਲੀਨ, ਬੈਰੀ ਬੰਦੀਅਨ ਕ ਕੀਨ॥

ਫੁਤੀ ਖਬਰ ਕੀ ਬਨ ਮਨ ਧਸ ਸਿਘ ਉਨ ਕੀ ਬਾਤਨ ਧਰ ਧਸ।
ਕਿਸਨ ਪਾਸੀ ਹਾਰ ਵਿਚਾਰ ਸਿਘ ਬਿਦਿਸਮ ਬ ਭਲ ਭਾਰ।
ਰਤ ਖਾਲਸਾ ਅੰਰ ਬਦਾਦੀ ਰਤਕ ਦਾਸਮਨ ਕਰ ਮਾਨਦੇ।
ਬਾਦਸਾਹ ਅਬ ਇਹ ਸਨ ਪਾਈ ਕਤਿਓ ਖਾਸਨ ਬਢ ਧਸੀ ਮਨਾਈ।
ਰਮਨ ਸਿਘ ਸਨ ਪਿਤਾ ਤ ਤੇਸੀ ਸਿਖੀ ਸ ਤਾਸ

ਰਤਨ ਸਿਘ ਜਿਮ ਸਨੀ ਬੀ ਪਿ ਤਾ ਆਨਿ ਤਾਸ
ਸਿਖੀ ਸੁ ਖਾਤਰ ਖਾਲਸ ਪਰ ਸ ਤ ਤ ਆ ਤਾ
ਸਿਤਦੀ ਬਾਤ ਅਸਾ ਸਨੀ ਸ ਤ ਤ ਤ
ਤਿਛ ਔਰਨ ਤਿਛ ਆ ਤ ਤ ਤ

ਸਾਖੀ ਪਿੰਡ ਸੇਹਰ ਖੰਡ ਕੀ।
(ਪੈ ਤੂੰ ਉਸੀ ਪੁਰਖ ਕੇ ਦਾਸ)
ਸਭ ਬੰਦੇ ਚੜ ਚਿਤਰਿਓ ।
ਚਿਠ ਲਿਖ ਪਾਸ ਤ ਤ ਤ
ਤਬ ਬੰਦੇ ਯੌ ਲਿਖ ਫੁਰਮਾਯੀ, ਦਬ ਲੈਨ ਗੁਰ ਮਰ ਪਚਾਯ।
ਸਿਰਹਾ ਪੈਰਨ ਕੀ ਤ ਤ ਤ
ਮੈਂ ਹੈ ਉਸੀ ਪ ਤ ਤ ਤ
ਜਿਲ ਜਾਤ ਕੀ ਸ ਤ ਤ ਤ
ਤਿਨ ਤ ਤ ਤ ਤ
ਬ ਪ ਤ ਤ ਤ
ਮ ਸ ਤ ਤ ਤ
ਆਦਿ ਤ ਤ ਤ

ਫਰਮਾਇਆ ਗਯਾ ।
ਦਹਰਾ
ਚੌਪਈ

ਅਬ ਬੰਦੇ ਕੇ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਯਤ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਕਹਾਣੀ

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

Chapter 3: Cell Structure and Function

3.1 Introduction to Cells

All living organisms are made up of cells. The cell is the basic unit of life. Cells can be seen only under a microscope. They were first discovered by Robert Hooke in 1665 when he examined a thin slice of cork.

Key Terms

- **Cell membrane**: The outer boundary of the cell that controls what enters and leaves.
- **Cytoplasm**: The jelly-like substance inside the cell where most chemical reactions occur.
- **Nucleus**: The control centre of the cell that contains genetic material.
- **Vacuole**: A fluid-filled space in the cytoplasm, mainly for storage.

3.2 Plant Cells and Animal Cells

Plant cells and animal cells share many features, but plant cells have a few extra structures that animal cells do not have.

Feature	Plant cell	Animal cell
Cell membrane	Yes	Yes
Cytoplasm	Yes	Yes
Nucleus	Yes	Yes
Cell wall	Yes	No
Chloroplasts	Yes	No
Large vacuole	Yes	No

Activity 3.1: Observing Onion Cells

1. Peel a thin layer from the inner surface of an onion.
2. Place it on a slide and add a drop of iodine solution.
3. Cover with a cover slip and observe under the microscope.
4. Draw what you see and label the cell wall, cytoplasm and nucleus.

3.3 Specialised Cells

Some cells are specialised to do a particular job. Their shape is closely linked to their function.

- **Root hair cell**: Long projection that increases the surface area for absorbing water and minerals.
- **Xylem cell**: Hollow tube that carries water from the roots to the leaves.
- **Phloem cell**: Carries food made in the leaves to other parts of the plant.
- **Nerve cell**: Long and thin, carries electrical signals quickly around the body.
- **Red blood cell**: Biconcave disc shape, carries oxygen in the blood.

3.4 Diffusion

Diffusion is the movement of particles from a region of higher concentration to a region of lower concentration. It does not need energy.

Factors affecting the rate of diffusion

1. The difference in concentration (a bigger difference means faster diffusion).
2. The temperature (higher temperature means faster diffusion).
3. The surface area available for diffusion.

3.5 Osmosis

Osmosis is the movement of water molecules from a region of higher water concentration to a region of lower water concentration through a partially permeable membrane.

Activity 3.2: Potato Strips in Salt Solution

1. Cut three potato strips of the same size.
2. Place one in pure water, one in a strong salt solution and one in a weak salt solution.
3. Leave for 30 minutes and measure the change in length of each strip.
4. Explain your results in terms of osmosis.

3.6 Active Transport

Active transport moves substances against a concentration gradient, from a region of lower concentration to a region of higher concentration. It needs energy from respiration.

Summary

- Cells are the basic unit of life.
- Plant cells have a cell wall, chloroplasts and a large vacuole.
- Specialised cells are adapted to their function.
- Diffusion and osmosis move substances without energy.
- Active transport moves substances against a concentration gradient and needs energy.

۱۰

ਸੰਪਾਦਕ

ਪਿਆਰੇ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ,

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪਾਠਕ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਕਈ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਅਤੇ ਬੋਝਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਘਟਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਸੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ।

ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ,
ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ

ਪਾਠਕ

ਸੰਪਾਦਕ

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜੀ,

ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਝਾਅ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਨਵੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਲਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੀ ਰਚਨਾ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਾਪਣ ਲਈ ਚੁਣੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਅਤੇ ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ ਭੇਜ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ,
ਸੰਪਾਦਕ

ਸਾਹ ਸਕਾ ਲਗਾਂਦਿਕ ਸਨਾਸੀ ਮਥ.ਨ ਗਾਲ ।੧

11 ਚੌਪਈ

ਬਦ ਕਹਯ ਮੈ ਤਵ ਸਿਖ ਨਾਹੀ, ਮੈ ਬੈਰਾਗੀ ਬੈਸਾ ਆ ।
ਹਮ ਐ ਤੁਮ ਕ ਦਿਚਨ ਮਲ ਮ ਪਾਂ ਨਸਾਰੀ ਹਮ ਅਪਨ ।੧
ਮੈ ਅਬ ਦਰਸਨ ਫਨ ਬਲਾਨ੍ਹੈ, ਫਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੂਰਤ ਧਰਾਨ੍ਹੈ ।
ਜਿਮ ਹਮ ਬਕਰ ਸਿਘਨ ਮਾਰ ਜਿਮ ਹਮ ਦਿਹ ਕ ਕਰ ਧਰ ।
ਬਦਾ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰਨ ਕਹਯ ਤੁਰਕਨ ਤ ਕਫ ਬਦ ਨ ਪਾਪ ।
ਬਦ ਸਾਥ ਤਰਕ ਲਨ ਹਾਰ, ਕਨੀ ਬਦ ਸਕ ਪਮਾਥ ਮਕਾ

ਦੋਹਰਾ ਬੰਦੇ ਤ ਤਤ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਅਡਰਾ ਹੋਣਾ

ਅਬ ਬਦੇ ਗਨਕ ਜਿਚ ਲਯ, ਸਤ ਨਹਿ ਸੰਚ ਕਹਿ ।
ਤ ਚਮਾਕਨ ਫਿਰ ਆਖਿਉ, ਫਰਮਸਾਯਰ ਸਗ ਜਹਿ ।
ਮਾਤਾ ਬਦ ਕ ਤੁਹੀ ਨਾਹੀਂ, ਜਿਮ ਕੀ ਤੁਮ ਕ ਦ ਪਰਸਾਤੀ।
ਜਿਨ ਕ ਘਰ ਤ ਹੈ ਦੀ ਖਾਲਸ, ਜਿਨਾ ਗੁਰੂ ਕਬ ਤੁਟਿ ਬਡ ਆਖ ।
ਮਾਰ ਕਹਯ ਮਮ ਸਾਰ ਦੇਹਿ ਨਹਿ ਮ ਮਾਤਾ ਕਹਿ ਜੋਰ ਲਗਾਂਦਿ
ਚਮਾਕ ਕਨੀ ਦੀ ਮਰ ਨ ਲਾਵੈ, ਨਮ ਕੋ ਬਾਤਨ ਜੀ ਪਰਮਾਰ
ਅਬ ਨ ਮ ਆਫ ਮਿਆਂਦਿਕ, ਅਪਵਾਦ ਦੁਇ ਬਾਤ।

ਚੌਪਈ ਕ ਬੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿ ਤਨੀ ਹੈ ਕਰਮਾਂਤ ।
ਸਿਖ ਮਾਰ ਨ ਮਿਸ ਹੀ ਕਾਪੀ, ਬੰਦ ਨ ਮਾਨੀ ਹਮਰੀ ਆਖੀ ।
ਧਰਮਾ ਤ ਕਰਯਾ ਜਨ ਆਇ, ਰਾ ਖਾਲਸ ਹਮਰ ਆਇ,
ਜੋ ਮਾਤਾ ਖਾਲਸ ਲਿਖ ਪਛਾਣੀ, ਖਾਲਸੈ ਸੀਸ ਸਉ ਧਰ ਆਣੀ
ਬੰਦਾ ਰਾਖ ਤ ਥ ਖਾਲਸ ਕ ਤਨਾ, ਸਨ ਬਦ ਮਾਤ ਖਾਲਸ ਲਜਾਫ ਤਨ ।
ਨਥੇ ਖਾਲਸ ਜਿਮ ਮਾਤ ਚੁਿਚਾਰਾ, ਕਿਮ ਕਰ ਹਵਗਾ ਹਮ ਗੁਜਾਰਾ

ਦੋਹਰਾ: ਕਹਯ ਮਾਤਾ ਨ ਚੜਾਵ ਖਾਵ, ਪਟਣ ਤ ਅਬ ਇਹਾ ਮਗਾਵ ।
ਨਥੇ ਖਾਲਸ ਫਿਰ ਕਹੀ ਮਾਤਾ ਪੈ ਅਰਦਾਸ।

ਚੌਪਈ. ਲੂਟ ਅੰ ਕੂਟ ਬਿਨਾ ਕਿਮ ਖਾਲਸ ਹਗ ਪਤਾਸ।। 12
ਨਥੇ ਮਾਤਾ ਫਿਰ ਤਿਨ ਸ ਕਹਯ, ਜਿਮ ਬਨਿਆਵੈ ਤਿਮ ਫਿਰ ਬਨਯ
ਅਬ ਬਦੈ ਕ ਦਖ ਤਾਨ, ਬੰਦਾ ਭਯ ਹਮ ਤ ਬਦੋਮਾਨ। 13।

ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦੇ ਕ ਖਿਜਮਤ ਦਈ, ਦਈ ਪਤਿਸਾਹੀ ਨਾਹਿ।
ਦਈ ਪਤਿਸਾਹੀ ਪੰਥ ਨਿਜ, ਆਪ ਸਚ ਪਤਿਸਾਹਿ। 14।

ਪੰਨਾ 18, 19

12 ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੇ ਮਧ ਜਿਮੈ ਬਿਹਾਨੀ

ਦੋਹਰਾ· ਸਿੰਘ ਜ ਸਿਦਕੀ ਥੰ ਰਹ, ਤਿਨ ਚਿਤ ਯੰ ਲਈ ਧਾਰ।

ਅਰ ਬਾਤ ਅਬ ਨਹਿ ਭਲੀ ਭਲੀ ਮੋਤ ਇਸ ਨਾਲ 11

ਚੌਪਈ

ਸਾਹ ਸਕਾ ਲਗਾਂਦਿਕ ਸਨਾਸੀ ਮਥ.ਨ ਗਾਲ ।੧

ਬਦ ਕਹਯ ਮੈ ਤਵ ਸਿਖ ਨਾਹੀ, ਮੈ ਬੈਰਾਗੀ ਬੈਸਾ ਆ ।
ਹਮ ਐ ਤੁਮ ਕ ਦਿਚਨ ਮਲ ਮ ਪਾਂ ਨਸਾਰੀ ਹਮ ਅਪਨ ।੧
ਮੈ ਅਬ ਦਰਸਨ ਫਨ ਬਲਾਨ੍ਹੈ, ਫਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੂਰਤ ਧਰਾਨ੍ਹੈ ।
ਜਿਮ ਹਮ ਬਕਰ ਸਿਘਨ ਮਾਰ ਜਿਮ ਹਮ ਦਿਹ ਕ ਕਰ ਧਰ ।
ਬਦਾ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰਨ ਕਹਯ ਤੁਰਕਨ ਤ ਕਫ ਬਦ ਨ ਪਾਪ ।
ਬਦ ਸਾਥ ਤਰਕ ਲਨ ਹਾਰ, ਕਨੀ ਬਦ ਸਕ ਪਮਾਥ ਮਕਾ

ਦੋਹਰਾ ਬੰਦੇ ਤ ਤਤ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਅਡਰਾ ਹੋਣਾ

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਬਦੇ ਗਨਕ ਜਿਚ ਲਯ, ਸਤ ਨਹਿ ਸੰਚ ਕਹਿ ।
ਤ ਚਮਾਕਨ ਫਿਰ ਆਖਿਉ, ਫਰਮਸਾਯਰ ਸਗ ਜਹਿ ।
ਮਾਤਾ ਬਦ ਕ ਤੁਹੀ ਨਾਹੀਂ, ਜਿਮ ਕੀ ਤੁਮ ਕ ਦ ਪਰਸਾਤੀ।
ਜਿਨ ਕ ਘਰ ਤ ਹੈ ਦੀ ਖਾਲਸ, ਜਿਨਾ ਗੁਰੂ ਕਬ ਤੁਟਿ ਬਡ ਆਖ ।
ਮਾਰ ਕਹਯ ਮਮ ਸਾਰ ਦੇਹਿ ਨਹਿ ਮ ਮਾਤਾ ਕਹਿ ਜੋਰ ਲਗਾਂਦਿ
ਚਮਾਕ ਕਨੀ ਦੀ ਮਰ ਨ ਲਾਵੈ, ਨਮ ਕੋ ਬਾਤਨ ਜੀ ਪਰਮਾਰ
ਅਬ ਨ ਮ ਆਫ ਮਿਆਂਦਿਕ, ਅਪਵਾਦ ਦੁਇ ਬਾਤ।

ਚੌਪਈ ਕ ਬੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿ ਤਨੀ ਹੈ ਕਰਮਾਂਤ ।
ਸਿਖ ਮਾਰ ਨ ਮਿਸ ਹੀ ਕਾਪੀ, ਬੰਦ ਨ ਮਾਨੀ ਹਮਰੀ ਆਖੀ ।
ਧਰਮਾ ਤ ਕਰਯਾ ਜਨ ਆਇ, ਰਾ ਖਾਲਸ ਹਮਰ ਆਇ,
ਜੋ ਮਾਤਾ ਖਾਲਸ ਲਿਖ ਪਛਾਣੀ, ਖਾਲਸੈ ਸੀਸ ਸਉ ਧਰ ਆਣੀ
ਬੰਦਾ ਰਾਖ ਤ ਥ ਖਾਲਸ ਕ ਤਨਾ, ਸਨ ਬਦ ਮਾਤ ਖਾਲਸ ਲਜਾਫ ਤਨ ।
ਨਥੇ ਖਾਲਸ ਜਿਮ ਮਾਤ ਚੁਿਚਾਰਾ, ਕਿਮ ਕਰ ਹਵਗਾ ਹਮ ਗੁਜਾਰਾ

ਦੋਹਰਾ: ਕਹਯ ਮਾਤਾ ਨ ਚੜਾਵ ਖਾਵ, ਪਟਣ ਤ ਅਬ ਇਹਾ ਮਗਾਵ ।
ਨਥੇ ਖਾਲਸ ਫਿਰ ਕਹੀ ਮਾਤਾ ਪੈ ਅਰਦਾਸ।

ਚੌਪਈ. ਲੂਟ ਅੰ ਕੂਟ ਬਿਨਾ ਕਿਮ ਖਾਲਸ ਹਗ ਪਤਾਸ।। 12
ਨਥੇ ਮਾਤਾ ਫਿਰ ਤਿਨ ਸ ਕਹਯ, ਜਿਮ ਬਨਿਆਵੈ ਤਿਮ ਫਿਰ ਬਨਯ
ਅਬ ਬਦੈ ਕ ਦਖ ਤਾਨ, ਬੰਦਾ ਭਯ ਹਮ ਤ ਬਦੋਮਾਨ। 13।

ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦੇ ਕ ਖਿਜਮਤ ਦਈ, ਦਈ ਪਤਿਸਾਹੀ ਨਾਹਿ।
ਦਈ ਪਤਿਸਾਹੀ ਪੰਥ ਨਿਜ, ਆਪ ਸਚ ਪਤਿਸਾਹਿ। 14।

ਪੰਨਾ 18, 19

12 ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੇ ਮਧ ਜਿਮੈ ਬਿਹਾਨੀ

ਦੋਹਰਾ· ਸਿੰਘ ਜ ਸਿਦਕੀ ਥੰ ਰਹ, ਤਿਨ ਚਿਤ ਯੰ ਲਈ ਧਾਰ।

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

(ਪੰਨਾ 187 ਤੋਂ 189)

12

ਦੋਹਰਾ

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਬੰਦਰ ਦੁਲਨਕੋ ਕੇ ਕਿਸਮਤ
ਨਾਥ ਬਾਤ ਸੰਨ ਸਿਮੇ ਸਭ ਸੰਸ ਸਾਰ ਪਾਰ ।।

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਹੀਅ ਨਾਰਦ ਸਿਵ ਵਾਸ ਪੈਯਾ।
ਸਨੈ ਬਾਤ ਨਿਸਕ ਮਨ ਮਾਰ ਮਾਰ ਨਿਕਸਾ।
ਮਾਨਿਯ ਸਕਲ ਮਨ ਲਾਲੀ, ਜਿਵੇ ਕੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਪਿਯ,
ਬਰ ਦਾਰਨ ਸਾ ਮਾਰ ਮਾਰ, ਧਰ ਸਮ ਸਾਰ ਸਾਰ ਪਿਯ,
ਯਾਰੀਅਨ ਸਸ ਰਹ ਪੈਯ ਮਾਰ, ਰਹੈ ਮਾਰ ਮਾਰ ਸਾਰ,
ਸਬ ਦਿ ਬਸ਼ਾਰ ਰਹ ਪੈਯ ਮਾਰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਸਾਰ ਪਿਯ,
ਪਿਯ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ,
ਦਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ,
ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਾਰ

ਦੋਹਰਾ — ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੋਕੋ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਚੌਪਈ — ਅਬ ਤੁ ਕੁਦਰਤ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮੇ ਆਯਾ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ
ਜੋਸ ਖੁਦ ਸਦ ਸਿੱਧ ਸਮੇ ਆਯਾ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ

ਦੋਹਰਾ — ਅਬ ਤੁ ਕੁਦਰਤ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮੇ ਆਯਾ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ
ਸਮੇ ਸਮੇ ਤੁ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਸਮੇ ਆਯਾ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ

ਚੌਪਈ — ਬੇਨਤੀਆਂ ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ
ਧਰਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ

ਚੌਪਈ — ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ
ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ

ਦੋਹਰਾ — ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ
ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ

ਚੌਪਈ — ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ
ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ

ਦੋਹਰਾ — ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ
ਸਭ ਸੋਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਮਾਨ

**ਚੌਪਈ

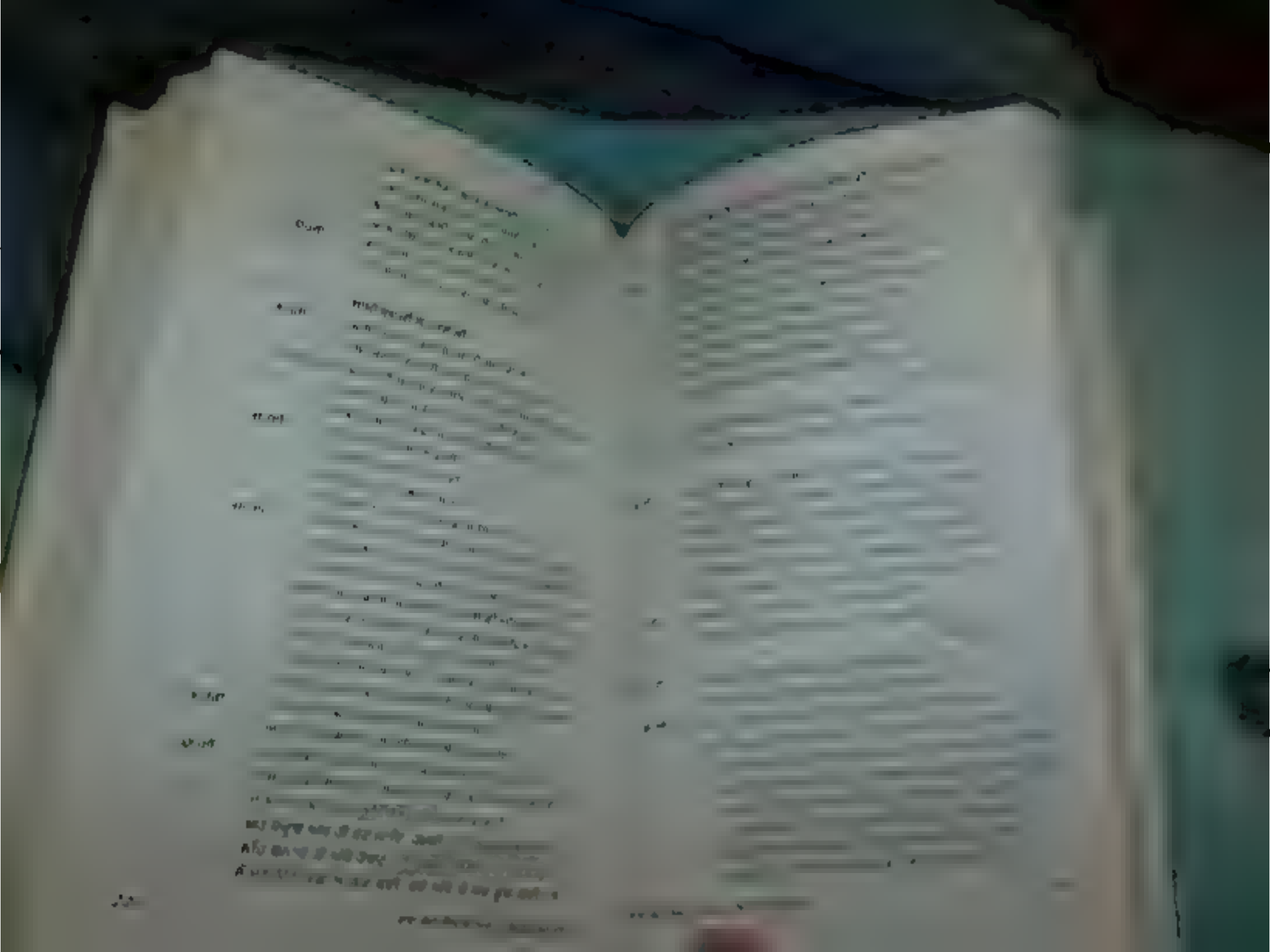

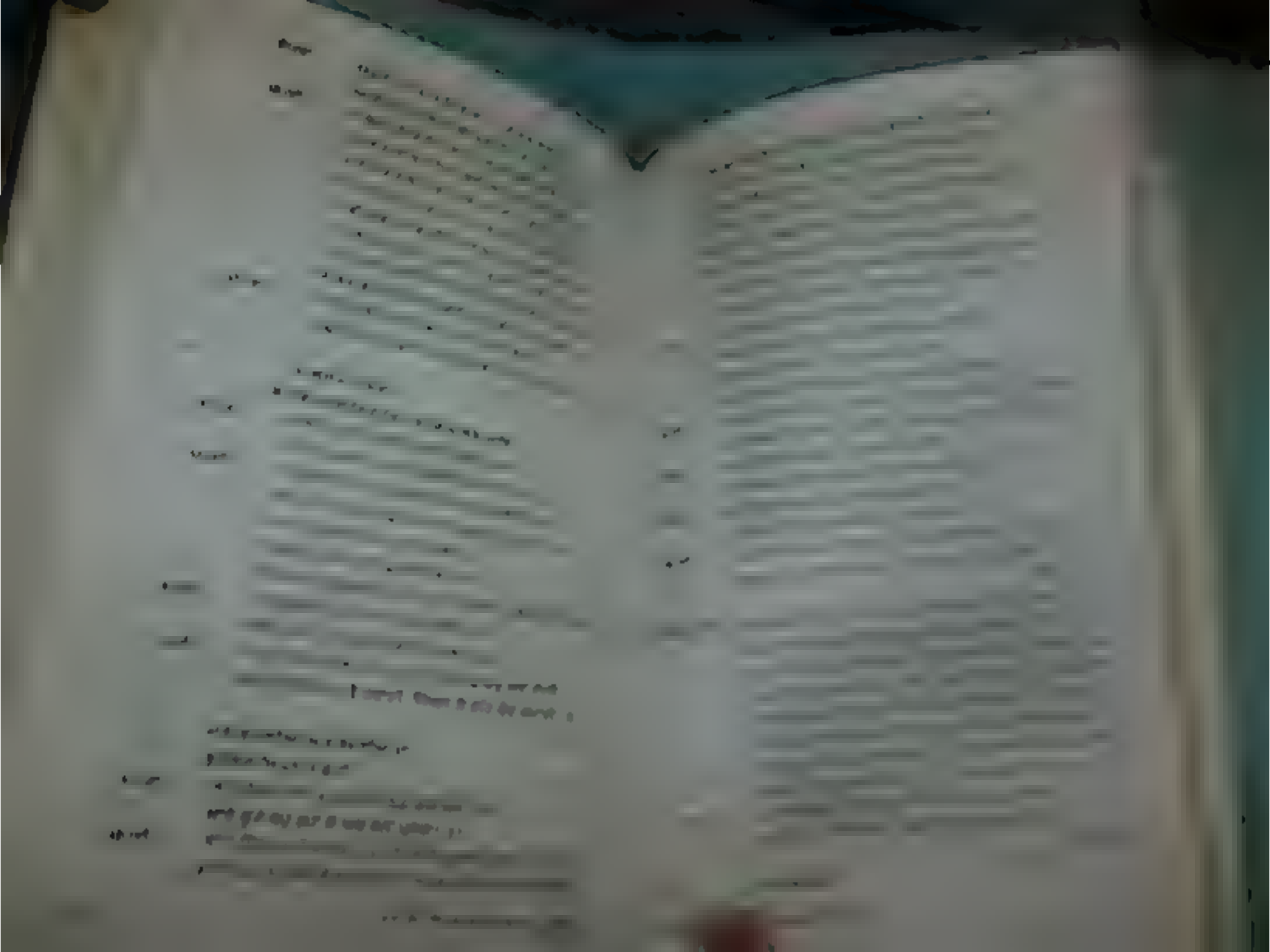

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਅਧਿਆਇ ਚੌਥਾ

ਔਰਤ-ਮਰਦ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਲਹਿਰ

ਚੌਥਾ ਅਧਿਆਇ

ਚੌਥਾ ਅਧਿਆਇ

ਚੌਥਾ ਅਧਿਆਇ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

24 ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ILLING

descended from Guru Angad. He followed Guru
Nander. He was sent to Panjab with Banda
battle of Sarhind Binod
Banda's army. Binod Singh was
mad Khan of M. rkotla, who was
There the tu
o hard that
her Muhammad

a's conquest of Sarn
he Dell

of Kamal, second at Amin, 2
21 kms farther north and th

In the schism of Banda Khalsa and Bandai Sikhs
in October, 1714, Binod Singh with 10,000 followers parted company from
Banda. But he was in two minds. He wanted to obey Mata Sundari's
command, and at the same time was opposed to fight against Banda.
He remained at Amritsar. He was taken to Gurdas Nangal in the Mughal
army to fight on their side. There he tried to retire without fighting.

No sooner had Binod Singh started moving away at the head of his
10,000 men, than he was attacked by the imperialists on all sides. Ac-
cording to Khafi Khan three or four thousand of his men were massa-
cred at once, and the extensive plain was filled with blood as if it were

my. Two thousand Sikh heads with their long
flowing hair stuffed with hay and a thousand men bound with iron chains

ਚੌਪਈ

ਚੌਪਈ

ਚੌਪਈ

ਚੌਪਈ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਰਾ

ਚਾਹੁਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਭੀ ਬਖੂਬੀ ਲਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਸਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਬਰੇਰ ਸਤ ਪੰਜ ਵੰਜਿਸ ਕੀਤੀ।

ਜਿਵ ਹੀ ਬਿਰਦ ਸਿੰਘ ਨ ਆਪਣ ਪ੍ਰਾਧਿਆ ਨਾਲ ਦੇ ਦੀ ਸਰੂ ਕੀਤਾ ਤਦ ਸਾਹੀ ਫੌਜ ਨ ਉਸ ਤੇ ਚਾਰ ਚਫੇਰੇ ਤੋਂ ਹਮਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਸਾਥੀ ਤੁਰਤ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਬਾਕੀ ਦੂਰ ਨਾਸ ਭਜੇ ਹਸੇ ਥਾਨੇ ਫਾਸੀ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਿਹੜੇ ਬਚੇ ਹਿਰਖ ਸਿਆ ਅਬਦਾਸ ਸਮਦ ਖਾ ਤਾਸ ਨਕਰਾ ਕਰ ਦਾ ਸਾਹੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹਰਾਵਲ ਦਸਤੇ ਤੁਆ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਅਬਦਾਸ ਸਮਦ ਖਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਮ ਵਾਸਾ ਵਾਸ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਤਾ ਜਿਹ ਅਤੇ ਮੰਜੀਰ ਨਾਲ ਸਹਤ ਹੋਣ ਲਿਖ ਤਸਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਾ ਦੇ ਪਾਸ ਦਿਸੀ ਤੇਜ ਦਿੰਦ ਪਿਆ ਨ ਸ ਪਿਸ ਤਤਸਆਸ ਵਿਚ ਸਾਂਤੇਆ ਪਿਆ

2 ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ

ਸਾਹੁਰ ਦੇ ਪਿ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ ਜੰਮੇ ਸੀ ਵਿਹ ਸੰਜਤ ਵਿਸ ਬੜਾਵੇ ਦਿਆ ਤੰਮਾ ਸਾਹੁ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਾਹੁ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਾਹੁ ਦੇ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਰਣੀ ੪.੨ — ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੰਚਾਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ

ਸਰੋਤ	ਔਸਤ ਉਪਜ (ਕੁਇੰਟਲ/ਏਕੜ)	ਸਾਲਾਨਾ ਖਰਚਾ (ਰੁਪਏ/ਏਕੜ)	ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ
ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ	੨੮	੩,੫੦੦	ਉੱਚ
ਟਿਊਬਵੈੱਲ	੩੧	੬,੨੦੦	ਉੱਚ
ਖੂਹ	੨੪	੪,੮੦੦	ਮੱਧਮ
ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ	੧੬	੧,੨੦੦	ਘੱਟ

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਸਿੰਚਾਈ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਉਪਜ ਦੋਵੇਂ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਹੈ।

੪.੩ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ

ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕੋ ਫ਼ਸਲ ਬੀਜਣ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਦਾਲਾਂ ਜਾਂ ਹਰੀ ਖਾਦ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਅਤੇ ਹਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਖ਼ਾਲਸੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਰਾਸ ਸਿਖ ਲਖ. ਇਹ ਪਾਂਚ ਬੋ ਅਤੀ ਬੀਰ ਦਖ।
ਪੰਥ ਪਜਾਬ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਤਾਈਹੀ, ਲਿਖਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਇਸ ਭਾਈ
ਬਦਾ ਕੋ ਮਨ ਰੂਪ ਲਖੰਦਾਲੇ ਇਸਕੀ ਆਗਿਆ ਮੈ ਸਰਬ ਰਹਾਉ।
ਫੇਰ ਸਾਥਿਬਜਾਦਿਆਂ ਕਾ ਲਹੀਓ. ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਹਤ ਰਾਜ ਕਰਾਂਉ
ਆਪਸ ਮੈ ਅੰਤ ਪਯਾਰ ਰਖਾਂਉ. ਜ ਮੈ ਸਿਆਪਤ ਸਰਬਸ ਕਮਾਂਉ
ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਚਨ ਲਿਖਾਇ ਤਾਂ ਬਦਾ ਕੋ ਮਨ ਫੇਰਾਇ

ਸ ਵਾਲ ਤਰਤਨ ਕ ਦਿਸ ਬੋਰ ਪਠਾਨ ਸਬ
ਮੈ ਰਹ ਖੁਸ਼ ਵਜੀਦ ਕ ਮਾਰ ਸਰਜ
ਪੀਰੂ ਫੇਰ ਗਿਰੀਸਾਨ ਕ ਕਬ ਬਜ
ਸਿਖਨ ਕਾ ਜਿਨ ਪਬ
ਆਇ ਸਤਾਇ ਕਰ ਰਮਹੀ ਸਬ
ਜ ਸਤਾ ਜੋ ਦਤਾ ਰਾਜ ਕ
ਮਦ ਕ ਤ ਜਮਰ ਜ
ਰ ਜਰ ਬਦਾ ਜ
ਜ ਕੁਰ ਸਿਖ ਤ
ਜੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮਾਨਹਿ
ਤਾਂ ਸਿਖ ਕੀ ਜਨਨੀ ਧਿਕ ਹ ਗ
ਦਸਨ ਦੇਸ ਵਿਖੇ ਚਿਠੀਆ ਲਿਖਕ

॥ ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਯਦ ਸਮਾਣੇ ਕਾ ਹੁਤੋ ਜਲਾਉਦੀਨ ਜਲਾਦ।

ਹਾਕਲ ਛਦ

ਦੋਹਰਾ ਬਿਧ ਪਾਵ ਸਬ ਠੀਕ ਸਬ ਬਦ ਦੁਖ ਹਾਰਾ
ਯਹਿ ਸਨ ਦਾਸ ਨਰਾਇਣੇ ਮਨ ਅਬ ਚਿਤ ਮਾ
ਕਹਯਕ ਬਦਨੀ ਬਖਸ਼ੀਦ ਮਹਿ ਨਿਜ ਬਲ ਅਨ
ਸਬ ਜਗ ਨਿਜ ਕਰ ਤਾਹਿ ਸਿਰ ਧਰ ਕਰ ਕਲਯ
ਸਤ ਨਾਮ ਉਪਾਸਯ ਦੈ ਕਿਨ ਸਿਖ ਬਿਸਾਸ।
ਤਾਕਾ ਬੰਦਾ ਨਾਮ ਅਬ ਕਹਯਕ ਜਾਨੂ ਯ ਆਪ
ਤਬਤ ਬੰਦਾ ਨਾਮ ਜਿਹ ਭਯ ਬਿਸਤ ਨਿਸ ਦਿ

ਚੌਪਈ ਜਾਰ ਆਜਿਆ ਤੁਮ ਸਿਰ ਧਰ ਮਾਨੀ ਹਾਥ ਜਰ ਮ
ਸਸਤ ਤ ਬਖਸ। ਚਿਛ ਕਰ ਜਿਨ ਬਸ ਮੈ ਆਂਹ
ਜਬ ਜਗ ਪੂ ਕਰ ਧਸੋ ਅਪਾਰਾ ਨਿਜ ਜਗ ਤ ਨਿ
ਬਜ ਰ ਜਗ ਮੈ ਜਗ ਧਾਪ. ਪਿਖ ਸਬ ਸਿਖਾਰ ਤਸ
ਹ ਨਿਹ ਮਨ ਹਮਰਾ ਹੰਤ ਯ ਕੀਹ ਜਗ ਸਾ
'ਅਜ ਬਜ ਰ ਜਗ ਨੈ ਰਾਰਾ ਫਿਰ ਬਜ ਜਗ ਰਾ
ਪਾ ਨਾਂ ਸਸ ਫਾਂਸ ਉਮਾਰੀ ਦਸਤ ਆਪਨੇ ਸਿਰ
ਕ ਮੈ ਧਾਯਾ ਅਬ ਬਖਯਾਤੀ ਸੋਹੇ ਰਾਜ ਸਮਾ
ਸਿਰ ਬਜ ਰ ਜਗ ਨਿਜ ਜੋਰ ਬਖਸ ਧਾਰ ਕਰਾ
ਰਾਜ ਸਸਮਨ ਕਾ ਸਭੀ ਪਖੇ ਹ ਫ ਸਜਾ ਕੀ ਤਸਕ
ਦੋ ਬੰਦ ਕਾਜ ਕਰਨ ਜੀ ਅਰੇ ਪਾਚ ਸਿਖ ਕਰੀਹੈ
ਸਿਰ ਤੇ ਕਰਦਯਾਉ ਅਤਯਾਸ. ਸਜਬ ਕਾਜ ਆਵੇ ਤੁਮ

ਚੌਪਈ ਮਜ ਬੰਦ ਕਾਜ ਕਰਯ ਦੁਹੂ ਅੰਤ ਪਾਚ ਸਿਖ ਕਰੀਹੈ ਸਿਖ
ਸਿਰ ਤੇ ਕਰਦਯਾਉ ਅਤਯਾਸ ਸਰਬਸ ਕਾਜ ਆਵੇ ਤੁਮ
ਸਿਖ ਜ ਧਨ ਸਰ ਬਾਣ ਛ ਹਥਿਆਰ ਸਿਖ ਜਸ ਰਾਜ ਜ ਆਪ ਸਮਾਜ
ਸਿਖਨ ਸ ਨ ਕਬਹੀ ਬਿਸਾਰਯੋਹਿ ਸਿਖਨ ਕ ਸਮ ਰੂਪ ਸਮਾਜ
ਕਬਹੀ ਭੂਤ ਦੁਸਟੇ ਦਯ ਦਯੋਹਿ ਭੇ ਨਹਿ ਜਰਾ ਤਿਸਹੀ ਕਾ ਜਾਜ
ਬਜਨ ਹਮਾਰ ਸਬਹੀ ਕਮਯਾਰਿ ਤੈ ਜਸ ਸਦਾ ਸਬ ਜਸ ਗਾਜ
ਜ ਤੂ ਹੋਵ ਬਜਨ ਜਮੈ ਹੈ ਤੈ ਤੂੰ ਦਾਨੂ ਸਰ ਦੁਖ ਹੈ
ਬਦ ਤਿਮ ਫਿਰ ਸਰ ਸਿਖ ਰਾਖ ਇਤਯਾਦਿਕ ਤੋਰ ਬਲਾ

ਸਨ ਸਤਜੁਗ ਇਹ ਭਸ ਮਨ ਮਾਨੀ ਪਾਚ ਸਿਖ ਬਡ ਦਯ ਮਾਨਾ
ਇਕ ਬਿਨਦ ਸਿਖ ਭੰਖਾ ਦੀਨ, ਦਜੀ ਕਾਨ ਸਿਖ
ਕਿਤੀ ਬਾਜ ਸਿਖ ਬੋਰ ਉਦਾਰਾ, ਹਤ ਮੀਰ ਪਰ ਪੰਨੇ ਵਾਰਾ

ਸਵੈਯੇ

ਤੇਜ ਸ੍ਰੀਹਰਦੇਵ ਚੁਰੂ ਪਰ ਫੌਜ ਬਾਰ ਤਿਹ ਬਾਦ
ਕੁਦਾ ਤੋ ਅਥ ਬਹਿਰ ਸਮਾਣਾ ਚਾਢ ਮਾਰ ਲੁਟ ਮਹਾਣਾ
ਸਭ ਥੋਦੇ ਚੁਕਸ ਸੁਨਾਵਾ, ਰਥ ਚੀਨੇ ਸਿਖਾ ਧਾਵਾ
ਸਭ ਪਿਜਰੀ ਜਾਇ ਪਰੇ ਹੈ ਬਡ ਚਨਰ ਬਹਿਰ ਧਰ ਹੈ

ਹੈ ਤਬਹਿ ਪਿਤਾ ਵਾਰ, ਮਨ ਛੁਟਨ ਆਏ ਅਪਾਰ
ਧਨ ਭਾਵਤ ਸਭ ਨ ਛੁਟਿਓ ਨਹਿ ਜੋਵਤ ਕਾਹਿ ਨ ਛੁਟਿਓ

ਘਰ ਚੌਰ ਅਵੇ ਗਾਧਣ ਜੋ ਆਏ ਲੰਕਾ ਘੇਰਦੇ
ਘਰ ਰਤਨ ਦੇ ਲੰਕਾ ਲੁਟਾਈ ਗਾਧਾ ਗਏ ਜਿਤੇ ਘਰ ਆਈ।

ਸਵੈਯੇ

ਮਿਲ ਸਭ ਸਾਥ ਚਲੇ ਤਬ ਆਇ ਮਿਲਾਏ ਤਾਇ
ਅਤਿਹ ਬਲਵਾਨ ਬਡਭਾਗ ਅਤ ਮਹਾ ਵਿਦਵਾਨ
ਤੇਜ ਗਜ ਪਿਤਾ ਕੀਨੇ ਤਾਹਿ ਸਿਖ ਦੀਨ ਮਾਨ
ਤਬਤੇ ਸਭਾ ਪੈਸਾਨ ਕੀਨੇ ਤਾਹਿ ਸਿਖ ਦੀਨ ਮਾਨ

ਚੌਪਈ

ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ
ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ

ਸਵੈਯੇ

ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ
ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ

ਚੌਪਈ

ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ
ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ ਸਭ ਸਾਥ ਸਿਖ ਸਭਾ

ਚੌਪਈ

ਧੰਨ ਦਬਯਾ ਜੜਿਆ ਕਡਾਯ, ਨਾ ਰੰਚਿਣਾ ਕਿਤ ਹੀ ਠਾਮ
ਇਹ ਸਹਿਰ ਹੁਜੇ ਬਡ ਭਾਗੀ, ਰੰਨਕ ਸੀ ਜਾਂਹਿ ਆਪਤੀ
ਲਟ ਸਹਿਰ ਲਟਰਨ ਲਿਆ, ਤਬਤ ਸਭ ਉਜੜ ਗੰਯਾ
ਅਬ ਲ ਭੀ ਉਜੜਯ ਪਿਖਿਏ, ਦੁਰਦਸਾ ਕਾ ਤਾਸ ਲਿਖੰਦ

ਚੌਪਈ

ਉਤ ਦਿਸ ਬੰਦ ਪਾਸ ਅਪਾਰ, ਆਏ ਧਾੜਵੀ ਜਥ ਭਾਰ
ਪਿਡ ਮਸਲਮਾਨ ਕ ਘਨ, ਸੂਰਤ ਚਲ ਲਭ ਅਤਾਰ
ਇਕ ਸਤਜਗ ਬੰਦ ਬਰਤਾਯ, ਹਿਦੂ ਕੰ ਨ ਕਿਨੈ ਸ ਚੁਹੈ
ਕੁੰਜ ਪੁਰ ਕਾ ਪੁਜ ਵਜੀਦਾ, ਯੋ ਲਟਵਾਯ ਕਰ ਸਾਚੈਦਾ
ਦਸਮ ਗਰੂ ਸਗ ਜਿਨੈ ਪਠਾਨ, ਜੰਗ ਭਗਾਣੇ ਦਗ ਕਮਾ
ਗਾਮ ਦਾਮਲਾ ਉਨਕਾ ਸੂਰਾ, ਹੰਬ ਫੜਾਯ ਉਪਰ ਨੂਨਾ
ਮਾਰ ਕੂਟ ਸ ਦਯ ਉਜਾਰ ਅਬ ਲ ਚਲ ਹਮ ਨਿਆਰ

ਚੌਪਈ

ਬੰਦ ਸਾਹਿ ਸਫਰ ਵਾਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕ ਪਖ ਉਦਾਰ
ਨ ਕਰਤ ਰਖਵਾਇ ਪਾਠਾਨ, ਸ ਅਬ ਹਏ ਬਈਮਾਨ,
ਜਗ ਕ ਗਾਣੇ ਮੇ ਰੂਤੂ ਕਗੀ, ਬਧੂ ਸਾਹਿ ਸਗਾਇ ਬਧਗੇ
ਲਿਸ ਹੀ ਹੋਤ ਸਦਓਰੇ ਵਾਰਨ, ਜਰਜਨ ਕਤਾਸ ਬਰਾ ਅੰਤ ਜਗਾ
ਮੰਜ ਵੀਆ ਰ ਫੜਵਾ ਲੈ ਕੇ, ਬਧੂ ਸਾਹਿ ਹਤਯ ਦੁਖ ਦ ਕੇ
ਜਬ ਹਵਾਲ ਸੋ ਬੰਦੇ ਸੁ ਨਿਉ, ਬਦਲਾ ਲਵਤ ਹਿਤ ਮਨ ਰੁਪਿਉ
ਜਬ ਜਦੀ ਆਏ ਤਹਾ ਕ ਹਿਦੂ ਕਰ ਜਲਮ ਅਸਰਨ ਕ ਬਿਦੂ
ਸੰਘਦ ਜਿਜਕ ਸਦਊਰ ਵਾਰ, ਜਾਲਮ ਹੈ ਜਗੀਰਾ ਦਾਰ।
ਹਿਦੂ ਲੋਗਨ ਤਈ ਦਿਖਾਰ, ਮਾਰਤ ਗਾਊਆ ਉਤਦ ਬਜਾਰ
ਬਹੂ ਬੇਟੀ ਨਦੀ ਜੇ ਐ ਹੈ, ਤੈ ਦਿਨ ਜਬਰਨ ਤਾਹਿ ਰਖੈ ਹੈ,
ਨਿਤਯਾਦਿਕ ਦੁਖ ਹਿਦਨ ਕਾਰੇ, ਆਪ ਬਿਨਾ ਫਿਰ ਕੋਨ ਨਿਵਾਰ
ਇਹ ਸਨ ਬਦਾ ਕਪ ਅਪਾਰ, ਚਢਿਉ ਉਤ ਇਸ ਧੰਸਾ ਮਾਰ
ਉਹ ਭੀ ਕੀਨੀ ਬਹ ਜਕੜਾਈ, ਢੁਕਿਉ ਢਿਗ ਸਢਰ ਜਾਈ
ਚਾਜੇ ਪਟ ਜੰਜੈਲ ਜੰਬੂਰ ਤੁਰਕ ਇਕਠ ਕੀਨ ਭੂਰ।
ਬੰਦਾ ਜਾਇ ਸਢੰਰ ਪਾਸ, ਆਵ ਪਰ ਚਢ ਖੜਿਉ ਧਾਸ।
ਤਪੈ ਦਈ ਕਟ ਕ ਲਾਇ, ਚਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਜਯਾ ਕੜਕਾਇ।
ਦਇ ਪਹਿਰ ਰਣ ਰਹਯ ਅਪਾਰੇ, ਗਲੀ ਤੀਰ ਚਲੇ ਖਰ ਕਾਰ।
ਉਡੀ ਧੂੜ ਕੰਕਰ ਅਗ ਚਾਲ, ਭਏ ਤਰਕ ਬਿਯਾਕੁਲ ਬੁਰਿ ਹਾਲ,
ਭਾਗ ਗਏ ਤਜ ਜੰਗ ਠਿਕਾਨੇ, ਧਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿੰਘ ਵਾਇ ਨਿਸਾਨੇ।
ਬਦੀ ਜੰਝੂ ਬਿਨ ਜੋ ਪਾਯੇ, ਬਿਨਾ ਦੇਰ ਧੜ ਦੇਇ ਬਨਾਯੇ।

ਤੁਰਤ ਭਾਗ ਚਾਸ ਤਜ ਸ਼ਹਿਰੈ, ਕਹਿਤ ਕੀਨ ਸਿੰਘਨ ਅਤਿ ਕਹਿਰੈ।
ਸੂਬਾ ਖੂਬ ਲਟਰਨ ਗਾਮ, ਬਹਿਓ ਨ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਇਕ ਧਾਮ।
ਖੁਦ ਬਦ ਸੰਜਦ ਮਿਲ ਆਏ, ਮੂਹ ਘਾਸ ਗਰ ਅੰਦਰ ਪਾਏ।
ਦੰਦ ਹੇਠ ਪਰਾ ਬਦ ਕਰ, ਪਕਰ ਬਨਾਤੀ ਕਰੀ ਬਧਰ।
ਨੂੰਹ ਕਤਲ ਉਰ ਮਾਫ ਕਰਾਈ, ਬੰਦ ਅਮਨ ਦਯ ਉਨ ਜਾਈ।
ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਬਾਂ ਆਸਰ ਪੀਰ, ਕੁਰਬ ਦੀਨ ਜਿਸ ਕੇਤੇ ਜੀਰ,
ਬਦ ਕਬਰ ਤਾਹਿ ਪੁਟਵਾਈ ਹੱਡੀਆ ਅਤੁ ਮ ਦਨੀ ਸੜਵਾਇ
ਅਰ ਅਤਕ ਬਲੀਦ ਕੀ ਕਬਰ, ਪਟਵਾਕ ਸਤਰਾਏ ਸਭ

ਜਾ ਪਰ ਗਲ ਬਹੁ ਚਲਦਾਰ, ਜਿਹ ਜਿਸ ਮਾ
ਭੂਖ ਆਤਾ ਸਮ ਚਲ ਨ ਲਾਗ ਬਦਾ
ਫਿਰ ਅਘਨ ਕੀ ਤਰਫ ਵਜੀਦ
ਖੁਬ ਹੀ ਛਲਦ ਨ ਛਲ ਕੀਨੀ
ਪਹਿ ਭਾਰ ਸ ਅਨ ਕ ਦਸ
ਸੇਨ ਸਿਘਨ ਕੀ ਬੰਹਿਬਲ
ਖੜ ਹੰਦ ਇਕ ਤੀਰ ਚਲਾਯ
ਚਲਯ ਤੀਰ ਜਬ ਉਨਯ
ਗਲੀ ਮੰਤ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਮਾਰੀ, ਲਗ ਲਰਨ ਆਪਸੇ ਮ
ਸਿਘ ਪਰ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਐਸੇ, ਅਜਾ ਬਿਘਾ ਪਰ ਜੇਗਰ ਜੈਸੇ।(10

(ਕਵ ਅੰਬ ਪੰਨਾ 384

ਉਤਤ ਠਾਢ ਖਾਂ ਵਜੀਦ ਜੰਗ ਕਰਾਵਤ ਸਾਥ ਤਕੀਦ।
ਅਲੀ ਅਲੀ ਸਬ ਤੁਰਕ ਪਕਾਰ, ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਉਚਾਰੈ
ਦੋਨ ਮਜਬ ਕਾ ਜਧ ਵਿਚਤਕ ਲਰੇ ਦਾ ਦਿਸ ਤੇ ਬਲ ਕਰਕੈ।
ਫਿਰ ਬਦ ਹਲਾ ਕਰਵਾਏ ਦਯ ਤਰਕਨ ਕਾ ਮਾਰ ਰਾਖਾਯ।
ਪਿਖ ਸਿਘਨ ਕਾ ਜੰਗ ਮਹਾਨ ਬਾਜ ਵਜੀਦਾ ਖਾਨ ਤੋਹਾ,
ਸਿਘ ਪਰ ਤਿਰ ਪਰ ਸਬ ਧਾਰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਬਦ ਖਾਨਾ
ਬਾਰਾ ਕਿਤਕ ਜਾਨ ਕਰ ਗਿਆਰੀ ਮਰ
ਜਿਹਤ ਵਜੀਦਾ ਮਾ ਜਥਾਨੀ ਹਦ
ਮਾਹਯ ਮਾਇ ਸਿਘਨ ਵਰਿ ਧਾਸੇ ਫ
ਕਰ ਕਾਫਰ ਮਾਰਯੇ ਦੁਖ ਦੇਕੇ, ਸਿੰਘਨ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਗਜੇਕੇ।

ਚੌਪਾਈ

ਚੌਪਾਈ

ਦੋਹਰਾ

ਸਕਾ ਸਬੰਧੀ ਥ ਨਿੰਹ ਜਤ ਪਕਤ ਆਇ ਪਿਆਣ ਸਬ ਨ
ਉਲਟ ਵਰ ਬਿਛਣ ਕ ਸੰਜੋ, ਬਾਧ ਬਾਧ ਮਤ ਜਨ ਧਨ
ਅੰਰ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਬਧਵਾਣ, ਚਾਬਕ ਮਾਰ ਚੁਮ ਪ੍ਰਿਬਦਾ
ਐਸ ਕਾਮ ਚੁਨ ਥ ਕੀਨ ਤੈਸ ਬਲਸ ਬਦ ਸੀਂ
ਬਾਲ ਬਿਧ ਨਹਿ ਤੁਰਤ ਭੁਸਾਣ ਦਤ ਦਤ ਬਲ ਕ ਬਧ
ਕਤੁਕ ਕਤਧਾ ਨ ਤੁਤਵਾਣ ਕੰਤਕ ਧਨ ਤੁ ਅਨਾ
ਪਨ ਹੈ ਸੱਚਾ ਨੰਦ ਚਿਵਾਨ੍ਹ, ਤੁਤ ਮ ਨਾਸਮ ਕ ਧਨ
ਕੰਤਿਤ ਮਾਹਿ ਸਿਖ ਝਠਾ ਨੰਦ, ਤੁਤ ਮਾ ਪ ਤੇ ਮੰ
ਨਾਕ ਪਕਤਮ ਘਰ ਨ ਮਾਹਿ ਦ ਮਸਕਾ ਬਦ

ਸਹਰਾ

ਘਪਲੇ

ਬਦ ਨੈ ਚਬ ਨੰਦ ਕ ਕਤਦਾਨੀ ਬਾ ਮਾਰ
ਨਾਕ ਨਮਸ ਪਤਾਹਿ ਕ ਮਤਵਾਸ ਮਰ ਮਵਾਰ
ਅੰਰ ਸਸਾਧੀ ਨਾਕ ਸਸੀ, ਤਿਤ ਕਿਮਰਾ ਮਤਵਾਦ
ਜਿਮ ਜਿਮ ਸਾਸਿਸਮਾਂਦਿ ਸਸਾ ਕਿਚਕ ਕੀ ਪਾ
ਬਸ ਨਾਸ ਸਿਮਾਣ, ਨੰਤ ਕੀਆ ਮਯਾ ਕਨਮ ਸਤ
ਪਤ ਲ ਤ ਸਤ ਨੰਚ ਮਾਨਿਕ, ਸੰਸਾ ਸਬ ਬਤ ਸਾਤ
ਮਾ ਬੰਦ ਕਿ ਤ ਤ ਮਬ ਆਇ ਗਤ ਚੰਤ ਤਿ
ਮਾ ਚਮਾਂਦ ਕਾ ਤੇ ਪੇ ਸਾਰ, ਨਹੀ ਸਹਿਰ ਨ ਕਿਛੁ ਬਿਗਾੜ।

ਮ ' ਕੰਤਲ ਅਬ ਬੰਦ ਕਰਾਵੇ, ਬਨੀਆ, ਸਾਹੈ ਦੁਸੈ ਮ
ਮਾਤਿ ਸਾਤ ਤਿਮਤ ਸਬ ਮਹੇ ਸਤਾਬ ਸਾਤ ਮਾਤ
ਮਾਬਾਪ ਮ ਤਾਤ ਤਿਵੇ ਸਤਾਬ ਤੇ ਕੀ ਤੇ ਤਿਨ ਸੰਤ ਚਤ
ਸਾਹਿਰ ਬਿਮਾਤ ਮਾਤਿ ਤਿ ਤ ਮਾਹੈ, ਮ ਸਾਨ ਕਾ ਬਿਮਾਨ ਸਬ ਮਾ
ਪਰ ਬਦਾ ਸਬ ਕਤਾਜ ਸਕੰਤੇ ਤਿਕ ਤਿਨ ਸਹਿਰ ਉਮਤ ਮਾ
ਹਕਮ ਰਾਤ ਕਾ ਮਬ ਤ ਰਾਂ ਪੀ ਪਬ ਉਮਾਤ ਤੇ ਪੁਰ ਮਾ ਮਾ
ਸੂਤ ਕ ਤਲ ਕਰਦਾ ਕ ਬਮਾ ਬਾਬਸਬ ਤ ਫਿਰ ਕੀਤ ਸ ਮਾ
ਮਸ ਤ ਸਰਦ ਬਾਦਸਾ ਮਤਾ ਬਬ ਕਬਮ ਕਰਤ ਬਾਰ
ਨਾਮਸ ਬਾਜ ਸਿਘ ਕੰਤ ਦੀਨਾ ਸਾਦਿਕ ਸਾਬ ਕਾ ਸ
ਨਾਸਿਬ ਕਾਰ ਦਾਰ ਪਸਾਰਾ, ਅਸੀ ਸਿਘ ਸਬੰਦੀ ਦਾਸ।
ਇਸ ਹੀ ਜੰਰ ਅੰਰ ਮਿਜਿਾ, ਕਾਰ ਦਾਰ ਤਿ ਕਛ ਮਾ

ਮੀਰਾਂ ਪੁਰ ਦੇ ਬਟ ਅੰ ਸਾਰ

ਘਪਲੇ

ਬਬ ਕੀ ਬਜਾਦਰੀ ਸਤ ਤੋ ਸਨ ਦਰਬਾਤੇ ਤੰਤ ਚੰਤ
ਤਿਸੀ ਦ ਦਰਬਾਰ ਮਬਾਰੀ, ਛਰ ਪਰ ਗਯ ਬੰਦ ਸ ਭਾਤ

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਪਈ

ਬੰਦ ਕੀ ਬਹਾਦਰੀ ਸਰਕਾਰੀ, ਸੁਨ ਦਰਬਾਰੀ ਹੈਰਿਕੋ ਚਕਤਾਈ
ਦਿਲੀ ਕੋ ਦਰਬਾਰ ਮਝਾਰੀ ਛਡ ਘਰ ਲਾਯੋ ਬੰਦ ਕਾ ਭਾਰੀ

ਬੰਦ ਕਾ ਸਸ ਪਿਖ ਦਿਜ ਸਾਥ , ਦ ਸੈਨਾ ਦਲਬਲ ਸਾਥ

ਸਾਹ ਬਜਾਦਰ ਦੇ ਬਲ ਆਮਰ ਪੰਜਉ ਆਮਰ ਦਾ ਧਨਾ
ਖਾਨ ਖਾਨ ਕਾ ਬਾ ਸ ਪੂਤ ਜੀ ਤ ਜੇਤਾ ਮਿਰ ਮਲਾਮ
ਕਹਿ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਕੀ ਤਾਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇਰ ਅਤ ਦਾ
ਸਾਹਜਹਾਦਾ ਰਣੀਰੋਲ ਸਮਸਿਮ ਸਰਬ ਸਿਰਮਾ ਦਲ
ਸੈਨ ਅੰਰ ਰਜਪੂਤ ਕਰੀ ਜੀਤੇ ਜਿਮ ਕ ਸਰ ਆਮ
ਕਰਜ ਸਿਘਨ ਕਾ ਨਾਮ ਮਿਟਾਵ ਧੋਰ ਕ ਦ ਮਾਰ
ਜਿ ਦਨ ਮੈ ਜਿਨ ਕਿ ਰਚ ਪ੍ਰਿ ਤਾਰ ਸਿਘਨ ਸ਼ਾਰਦ ਜੰਜ ਸਾਰ
ਸੋ ਆਬਾਬ ਨਵੰਦਿ ਸ਼ਦ ਘ ਤ ਜੋਧ ਘਣੇ ਕ ਤੁ ਕ ਬੁਦ
ਰਬ ਸ ਸਾ ਤੀ ਸੈਨਾ ਆਈ, ਦਸੀ ਤੇਹ ਸਿਘ ਸੈਨ ਮਾਰ
ਘਟ ਸਾਹਜਾ ਚੰਤ ਅਸੀ ਮਤਾਰੇ, ਸਿਘ ਆਰ ਮੈ ਸ਼ਾ ਸੰਜ
ਦ ਚੀ ਅ ਤ ਜੇ ਸਿਘ ਅਤ, ਨਿਕਟ ਸਾਰਥ ਤੇ ਦੇ ਅਤ
ਦੇਤ ਧੂ ਨੰਦ ਤ ਨੇ, ਤੀ ਜਾਇ ਆਤੀ ਚਾਕ ਮਤਾ ਮਜਾਇ
ਦੇ ਜਾਂਦ ਕ ਦਾ ਤ ਧਸ ਸ ਤ ਮਤਾ ਕਸੀ ਸਾਂ ਸ

ਸਾਹ ਬਜਾਦਰ ਦੇ ਬਲ ਆਮਰ ਪੰਜਉ ਆਮਰ ਦਾ ਧਨਾ
ਖਾਨ ਖਾਨ ਕਾ ਬਾ ਸ ਪੂਤ ਜੀ ਤ ਜੇਤਾ ਮਿਰ ਮਲਾਮ
ਕਹਿ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਕੀ ਤਾਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇਰ ਅਤ ਦਾ
ਸਾਹਜਹਾਦਾ ਰਣੀਰੋਲ ਸਮਸਿਮ ਸਰਬ ਸਿਰਮਾ ਦਲ
ਸੈਨ ਅੰਰ ਰਜਪੂਤ ਕਰੀ ਜੀਤੇ ਜਿਮ ਕ ਸਰ ਆਮ
ਕਰਜ ਸਿਘਨ ਕਾ ਨਾਮ ਮਿਟਾਵ ਧੋਰ ਕ ਦ ਮਾਰ
ਜਿ ਦਨ ਮੈ ਜਿਨ ਕਿ ਰਚ ਪ੍ਰਿ ਤਾਰ ਸਿਘਨ ਸ਼ਾਰਦ ਜੰਜ ਸਾਰ
ਸੋ ਆਬਾਬ ਨਵੰਦਿ ਸ਼ਦ ਘ ਤ ਜੋਧ ਘਣੇ ਕ ਤੁ ਕ ਬੁਦ
ਰਬ ਸ ਸਾ ਤੀ ਸੈਨਾ ਆਈ, ਦਸੀ ਤੇਹ ਸਿਘ ਸੈਨ ਮਾਰ
ਘਟ ਸਾਹਜਾ ਚੰਤ ਅਸੀ ਮਤਾਰੇ, ਸਿਘ ਆਰ ਮੈ ਸ਼ਾ ਸੰਜ
ਦ ਚੀ ਅ ਤ ਜੇ ਸਿਘ ਅਤ, ਨਿਕਟ ਸਾਰਥ ਤੇ ਦੇ ਅਤ
ਦੇਤ ਧੂ ਨੰਦ ਤ ਨੇ, ਤੀ ਜਾਇ ਆਤੀ ਚਾਕ ਮਤਾ ਮਜਾਇ
ਦੇ ਜਾਂਦ ਕ ਦਾ ਤ ਧਸ ਸ ਤ ਮਤਾ ਕਸੀ ਸਾਂ ਸ

੨, ਚੌਪਈ

ਸਾਹ ਬਜਾਦਰ ਦੇ ਬਲ ਆਮਰ ਪੰਜਉ ਆਮਰ ਦਾ ਧਨਾ
ਖਾਨ ਖਾਨ ਕਾ ਬਾ ਸ ਪੂਤ ਜੀ ਤ ਜੇਤਾ ਮਿਰ ਮਲਾਮ
ਕਹਿ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਕੀ ਤਾਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇਰ ਅਤ ਦਾ
ਸਾਹਜਹਾਦਾ ਰਣੀਰੋਲ ਸਮਸਿਮ ਸਰਬ ਸਿਰਮਾ ਦਲ
ਸੈਨ ਅੰਰ ਰਜਪੂਤ ਕਰੀ ਜੀਤੇ ਜਿਮ ਕ ਸਰ ਆਮ
ਕਰਜ ਸਿਘਨ ਕਾ ਨਾਮ ਮਿਟਾਵ ਧੋਰ ਕ ਦ ਮਾਰ
ਜਿ ਦਨ ਮੈ ਜਿਨ ਕਿ ਰਚ ਪ੍ਰਿ ਤਾਰ ਸਿਘਨ ਸ਼ਾਰਦ ਜੰਜ ਸਾਰ
ਸੋ ਆਬਾਬ ਨਵੰਦਿ ਸ਼ਦ ਘ ਤ ਜੋਧ ਘਣੇ ਕ ਤੁ ਕ ਬੁਦ
ਰਬ ਸ ਸਾ ਤੀ ਸੈਨਾ ਆਈ, ਦਸੀ ਤੇਹ ਸਿਘ ਸੈਨ ਮਾਰ
ਘਟ ਸਾਹਜਾ ਚੰਤ ਅਸੀ ਮਤਾਰੇ, ਸਿਘ ਆਰ ਮੈ ਸ਼ਾ ਸੰਜ
ਦ ਚੀ ਅ ਤ ਜੇ ਸਿਘ ਅਤ, ਨਿਕਟ ਸਾਰਥ ਤੇ ਦੇ ਅਤ
ਦੇਤ ਧੂ ਨੰਦ ਤ ਨੇ, ਤੀ ਜਾਇ ਆਤੀ ਚਾਕ ਮਤਾ ਮਜਾਇ
ਦੇ ਜਾਂਦ ਕ ਦਾ ਤ ਧਸ ਸ ਤ ਮਤਾ ਕਸੀ ਸਾਂ ਸ

ਅਰ ਲੂਟ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਘੋੜੇ ਬਹੁ ਅਸਬਾਬ,
ਜਬਮੀ ਸਿੰਘ ਉਠਵਾ ਲਏ ਚਾਰ ਦਏ ਸਭ ਦਾਬ
ਜਬ ਬਦਾ ਸਿਘਨ ਕ ਪ੍ਰਿਤਮ ਜਾਨ ਸਕਾਦਿ
ਮ ਧਨ ਜਿਸ ਪੈ ਚਦ ਘਰੀ ਸਜਾਇ
ਕਿਸਾ ਸਹਜਾਤੁ ਛੂਟ ਹੈ ਜਰਕੀ ਦਸ ਬਹੁ ਆਇ
ਜਿਹ ਸਨ ਸਿਘ ਰਹ ਘਰੀ ਗਏ ਆਕਾਦਿ।
ਜਬ ਲ ਬਤ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਤਰਕਨ ਕਾ ਦਲ ਅੰਤ
ਦਿੱਲੀ ਅਉਰ ਲਾਹੌਰ ਤ ਆਇ ਪਹੁਚਯ ਗਉਰ
ਕਿਸਾ ਸਹਜਾਤੁ ਆ ਘਿਰਯ ਲਤ ਤੁਰਕ ਬਸ ਧਾਰ
ਸਦਧਿ ਸਿਘ ਬਤ ਤੇ ਭੀ ਲਤ ਅਪਾਰ।
ਲਾਇ ਪੰਤੀਆਂ ਤੁਰਕ ਅਬ ਚੜਨ ਕਿਲ ਪਰ ਚਾਹਿ

चौपाल

सरपंच रामेश्वर तुलसी नाथ चौहान हर साल
मार्च महीने में गाँव की सभा बुलाते हैं।
इसमें पिछले साल का हिसाब पेश होता है
और नई योजनाओं पर चर्चा होती है।
दिल्ली अखौरा सरोंह से आगे पहुँचता तालिब
इसमें सब लोग खड़े दिखाई देते हैं चुनावों का दल और
दिया गया पंचायत का पैसा कहाँ गया।

ਫ਼ਰੀਦਾ ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀ ਤਿਨ੍ਹ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮ ।
ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਚੁੰਮ ।

ਸੋਨਾਲ ਕੁਲਾਸ ਦੇ ਪੈ ਦਾ ਰੁਤੇ ਦਸ ਦਾਨ ਬਾਰੇ ਬਾਰ
ਕੋਲਿਆਂ ਤੇ ਪੈ ਦਸਾਰੀ ਬਾਰੀ ਹੋ ਦਿਹਾਰ ਦਾ ਪਾਸ ਬਾਰ
ਬਾਰ ਦੇਰ ਦਾ ਪਾਰ ਬਾਰਸ ਬਾਰ ਤੇਰਾਰ ਦਾ
ਵਿਹਾਰੇ ਮਹਾਰਾ ਮੇਂ ਪਾਸ ਪਾਸੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦਾ
ਬਾਸ. ਮ ਮਰਤ ਦਾਰ ਬਾਰ ਦੇ ਬਾਰ ਰਾਰ ਦਿਹਾਰ ਦਾ
ਗੋਲੀ ਤੁੰਦੇ ਚੋਮਾਰ ਪਾਸੇ ਮੋਰੀ ਮਾਰਸ ਮਾਰ ਦਾ
ਬਿੰਬ ਪੈਦਾਰ ਪਰਤ ਪਾ ਪਿਰੇ ਦਾਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦਾ
ਬਾ ਮ ਤੁੰਦਾ ਮਾਸ ਬਾਂ ਮਾਸੀ ਮਾਰਸ. ਮਾਰ ਬਾਰ
ਗੋਰ ਮਹਾਰ ਮਾਰ ਦੇਮ ਮ ਬਾ ਬਾਰ ਦਾ ਬਾਰ ਦਾ
ਫੀਤੇ ਬਾ ਮ ਪਾ ਦਿਹਾਰ ਮਾਰ ਬਾਰ ਦਾ ਬਾਰ ਦਾ
ਪਿਆਰੇ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾ ਮਾਰ ਦਾ ਮਾਰ ਦਾ ਮਾਰ ਦਾ

ਧਰਤ ਦਾਰ ਮਾਸ ਤਾਰ ਬਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਦ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਦਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ

ਧਰਤੀਆਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਦੇ ਵੀਆਂ ਰਬ ਸੀ ਰਿਸਤੀ ਦਾਰ
ਬਣੀ ਹੈ ਕੇ ਮਰ ਰਾਸੀ ਬੀ ਵਿਸ਼ਤ ਮੀਸੀ ਦਾਰ
ਸਿਸਤਾ ਦਾਸ ਸਤਾ ਮਾਰੇ ਬਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ
ਰਾਮਬਾ ਨ ਮਾ ਅਸਤਾਰ ਸਿਮਾ ਰਿਆਰ ਦਾਰ ਦਾਰ ਦਿਆਰ
ਫਤ ਸਿਮਾ ਪਾ ਦਾਰੀ ਸਿਸਤੀ ਮਾਰੀ ਬਾਮਾਸ
ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਸਾਰਾ ਤੁੰਦ. ਨੇ ਪਾਰਿਸ ਦੇ ਰਾ ਸਾਰ ਸਿਮ ਮਾਰਾ

ਤੁੰਦ ਮ ਸਿਮਾ ਮਾਰ ਦੇਮ ਮ ਬਾ ਬਾਰ ਦਾ ਬਾਰ ਦਾ
ਵਿਹਾਰਤਬਤਾਰ

ਇਸਾ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਦ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਦਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ

ਪਰਤਫਦ

ਰਹਾਰਤਬਤਾਰ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇਮ ਦੀਨ ਦੀਨ ਬੁਰ
ਦੀਨ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਦ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਦਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ
ਮਾਰ ਮਾਰਤ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ ਦਾਰ ਮਾਰ

ਉਹ ਮੰਦ ਰਬਤਾ ਹੈ ਸਤਾਦਿ ਬਰੀ ਰਬਤੁਸ ਬਕਬੋ
ਨਹਿ ਚੰਦਿ ਪੁਸ ਬਦ ਸਾਤ ਕੇ ਦੇਖਾਤ ਅਤਸਾਤ ਮੰਸ
ਬਿਸ ਅੰਤ ਬੰਬਰਤਦੀ ਸਿਤਾ ਮਤਦੀ ਰਬੀ ਸਾਰਦੀ ਛਾਤ
ਬਬ ਦਾਸੇ ਤੁੰਸਬਨ ਕੇ ਚੁਸਾਰ ਖਦਾਬ ਕਾਨ ਮਾਰ
ਸਿਰਿ ਸਾਸਿ ਨੇ ਤਬ ਕਬਬੀ ਕੰਬਬਸਾਤ ਤਬਦੀ ਅਸ
ਬਿਸ ਪੁੰਸ ਪਾਬੀ ਮੰਕਾ ਬਬ ਬਾਸਿ ਬੰਦਾ ਰੋਸ
ਤਬ ਕਬਬੀ ਬੀਰ ਕਬਤੀਰ ਨੇ ਬਾਰਿ ਬਾ ਕਿਕਾਰਤੀ ਸਾਧ
ਬਬ ਸਿਸੇ ਰੁਤ ਬਾ ਅਬਸਾਤੀ ਤਰ ਤਬੀ ਅਤਬ ਅਬਾ ਧ
ਬੇ ਬੀਰ ਪਰਿਸੇ ਪਾਬ ਦਿਸ ਪੈ ਤੀਰ ਦਿਰ ਰੁਤ ਦੀਨ
ਦਿਸ ਬਾਰੇ ਬਬੀ ਸੰਬੀ ਸੰਗ ਰੰਦੇ ਦੀਨ
ਬਬ ਦੀ ਮਾਦੰਬਲ ਤਾਰਿ ਲੇ ਸੰ ਬਰਿਤ ਸੇ ਬਤਬਾਦ

ਸ ਗੋਯ ਤਾ ਕੋ ਮਾਰਨ ਸੰ ਜਯ ਪੁਰ ਨਰਨਾਂਹ
ਸਬ ਰਪ ਰੂਪਕ ਧਾਰ ਸਸਤ ਬਦ ਕਰ ਹੈ ਸਾਂਹ
ਜਹਿ ਚਾਹਿ ਆਗ ਲਗਾਵ ਹੈ ਚਾਹ ਬਰਖਾ ਹੋਇ
ਛਮਛਾਤ ਪੰਥਰ ਬੀਜਗੀ ਦਸ ਸਤ ਪੈ ਤਦਾਰ
ਸ ਚਰਿਤ ਸਸੀ ਕਰ ਲਿਖਾਵਤ ਸਕੀਤ ਸਮ ਕਾਰਾ
ਛਪ ਮਾਤ ਕਿਤ ਉਰ ਜਾਤ ਹੈ ਕਿਤ ਕੁਪ ਦਰਤ ਅਪਾਰ
ਸ ਗਾਤ ਕਾਸੇ ਕਰਤ ਕਛ ਸ ਦਸ ਮੰਹ ਸਾਰ

ਓਤਰ ਆਸ ਸਾਲ ਉਨ ਤ ਪਰਥਸ ਸਾਲ ਸ ਤੇ ਆਦਰ
ਇਨ ਬਦ ਅਰ ਸਿਘਨ ਸਗ ਜੋਰ ਮਾਰ ਤਬ ਨਾਂਹੀ ਮਾਰ
ਗਾਸਬ ਸਿਘ ਕਬੀ ਤੁਰ ਐਠੇ, ਜਸ ਕਰ ਸੰਗ ਰਿਤ ਜਾ
ਤਰਥ ਜਬ ਰਿਤ ਪਰ ਬਧ ਪਾਵ ਜਗਲ ਪਲਬਰ ਸਬ ਸਾਰ
ਸੋਨ ਮਾਸ ਪ ਰਹੀ ਸਾਸੀ ਪਸ ਜਰਤ ਕੀ ਸਬੀ ਸਾ ਰਾਤ
ਤੇ ਸਗਰਤ ਵਿਗ ਸਿਘ ਬਾਜ ਤਰਾ, ਸਬ ਸਿਘ ਬੀਜ ਬੁਪਆਤ
ਬਾਜ ਨਿ ਮ ਕਾ ਤ ਰਾ ਤਰਾ, ਸਬ ਸਿਘ ਬੀਜ ਬੁਪਆਤ
ਨਾਂ ਤੇ ਸਗਰਤ ਵਿਗ ਸਿਘ ਬਾਜ

ਕਵਿਤਾ

[illegible]

ਕਵਿਤਾ ਅਸਲ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਵੇ

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਰਥ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਤੋੜਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਵਾਕ ਵੀ

ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ।

ਕਾਲਪੁਰ ਮਿਊਂਸਪਲ ਅਤੇ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇ
ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਪਾਣੇ ਪਏ ਨ
ਵੱਸਾ ਹੀ ਸਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਅਤੇ
ਸਸਤਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕੋਹਣਾਰ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ
ਸਸਤਾ ਹਸਤ ਤੇ ਮਹਿਨ ਦੀ ਚੰਦਨੀ ਮਿਲਦਾ ਸਿਆਲ
ਨਮਸਿਕਾਰ ਮਾਰਬਲ ਦੇ ਪੱਥਰ ਖੇਤ ਮਾਲ
ਲੋਕ ਹੀਰ ਵਿਹਾ ਖੇਤ ਦੇ ਮਾਰਕ ਸਤੇ ਦੇਖਦੇ
ਖਿੱਚ ਮਾਰਦਾ ਕੁੜਾ ਸਾਦਾ ਰਸ ਮਿਲਣ ਜਾ ਸਕਦਾ
ਫਿਰ ਸਵਾਰਸ ਚੋਰੀ ਲੋਕ, ਸਾਫ਼ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ
ਅੱਜ ਦੇ ਸਤੰਤਰ ਸਾਰ ਤੇ ਲੋਹ ਸਾਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰ ਤੇ ਲੋਹ ਸਾਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ
ਅੱਜ ਦੇ ਸਤੰਤਰ ਸਾਰ ਤੇ ਲੋਹ ਸਾਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ

ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ

ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ
ਸਸਤਾ ਦੇ ਸਿਆਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਹਾਸਕ ਵੱਡ ਸਕਦਾ

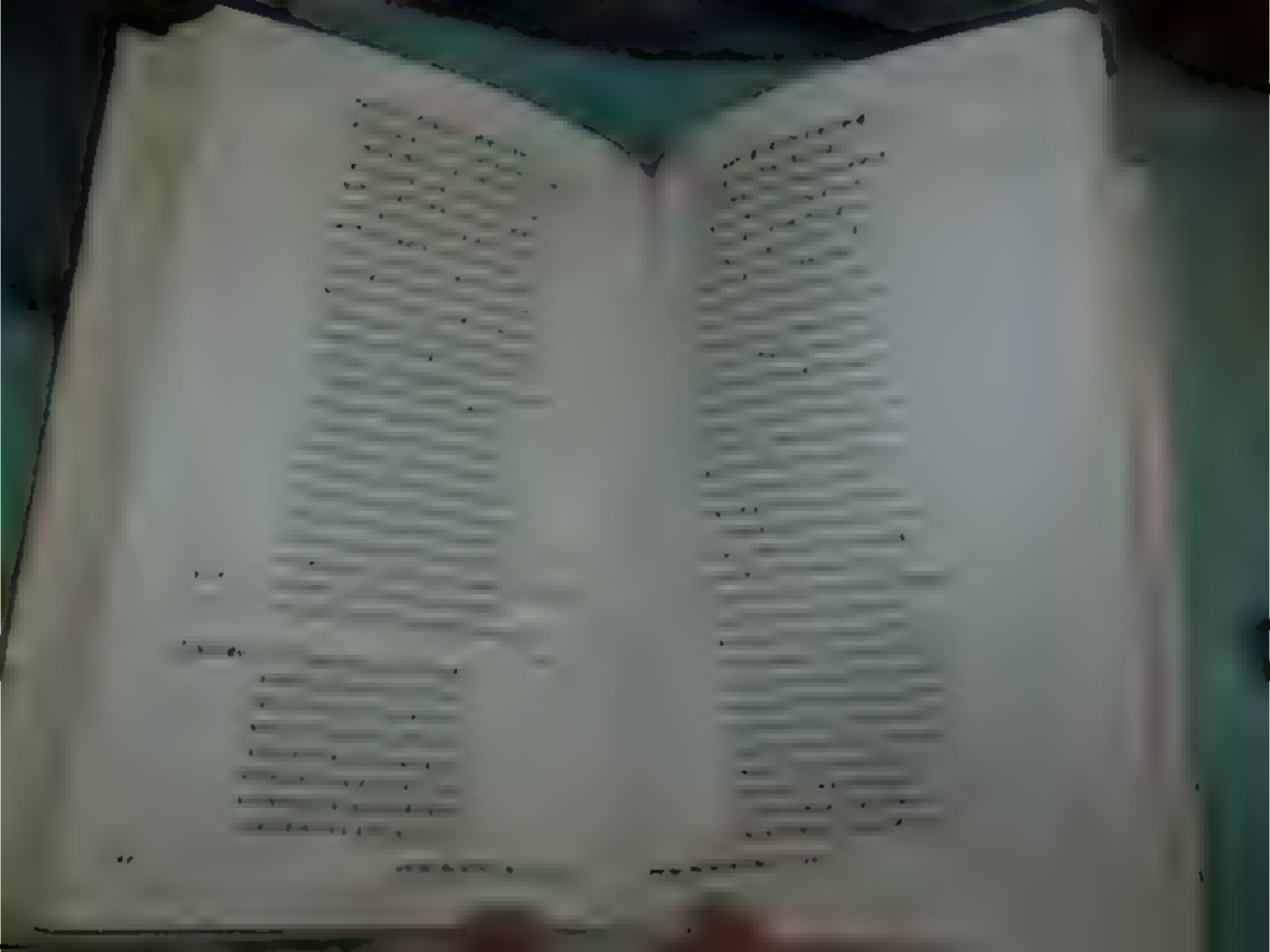

ਅਰਦੋਜ਼ਾ

ਅਜ਼ ਕੇਹਰਮ ਚੁਸ਼ਬਾਦ ਕੇ ਨਦੀਮ ਅਜ਼ ਬਰਖ਼ਾਸ਼ਤ
ਸਾਖ਼ਤ ਬਰਾ ਮਰਗ਼ਜ਼ਾਰਜ਼ਾਦ ਸਾਸ਼ਤਰ ਮੀਰ ਰਵਾ ਸ਼ਤ
ਜ਼ੇ ਹੁਸ ਕਾਰਾਂ ਨ ਛਾਵ ਹੈ ਰੋ ਸ ਤੰਗ ਜ਼ਮੀ
ਦਿਲਸ਼ ਦਿਲਤਰ ਸ਼ਰਫ਼ ਮਿਲਾ ਵਿਰਤਾ ਪਾਰਤ ਹੁਨਾਸ਼
ਸਮਾ ਪਾਰਾ ਦ ਤਰਤ ਦਨਾ ਸਤਤਾ ਸ਼ਾਨਤ ਪਰਾਜ਼ ਦੇ
ਤ ਨਰਤ ਕਾਰਸ਼ਸ਼ ਪਵਤ ਕਸ਼ ਪ ਪੁਰਸ਼ਾਲ ਉਤਸ਼ਨਾ ਪਤ ਤਾਰਤ
ਪੋ ਮੀ ਮਸ਼ਸ਼ਾ ਰੋ ਨਸ਼ ਕਸਸ਼ਨੇ ਤ ਰੋ ਸੋਤ ਤਾਰਾ ਮਾਸ਼ ਪਾਰਾ
ਮਾਰਤ ਪ੍ਰ ਸਾਰਤ ਮਾਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸਾਰਤਾਰ ਮਾਰਾਰਾ

ਚੋਪਈ

ਨ ਨਿਸ਼ਾ ਰ ਘਰੋ ਜ਼ਾ ਵੀਨੀ ਧਾਨਿਸ਼ ਗੀਤ ਵੀ ਘਰ ਤਰਸ਼ ਮੀ ਸਸ਼
ਮਾਸ਼ਤ ਤ ਪਤਾ ਰੋ ਸ਼ਸ਼ ਪੁਰਾਣ ਸਾਰਤ ਨਾਰਾਸ਼ਾਰਾਸ਼ਾਰਾਸ਼ ਮਾਰ
ਤਸ਼ਾ ਸਾਰੋ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਰਾ ਤ ਸ਼ਾਰਤਾ ਸਸ਼ਰਾਸ਼ਾ ਤਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਰਾ
ਸਾਰਾ ਸ਼ਾਰਾ ਸ਼ਾਰਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਰਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਰਾਸ਼

ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵੇਰਵੇ ਮੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਹਨ।

ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦਾ

ਮਿਤੀ: ਸਥਾਨ:

ਕਿਉਂਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਹੀ ਨਰਾਜ ਬ ਬਦ ਤ ਸਿਘ ਵਾਰ
ਵਿਚ ਨ ਪੁਰ ਨਿਜ ਪਥ ਚਲਾਯ ਦ ਤੇਹ ਦੇਰ ਦੁਆਰੇ
ਤਿਰੀਹ ਜੰਨੇ ਲਾ ਦੀਵਾਨ ਮੇ ਬੈਠ ਗਰ ਬੰਦ ।
ਦੂਰ ਨਿਆਰਦਾ ਅਰਦਾਸ ਮ ਸਿਘ ਪੁਸ ਦ ਵੇ ।
ਪਜਮ ਦਰਸਨ ਫ ਤ ਬਲੇ ਧਸਦਸ ਸੂਰਾ ਪਾਂ
ਸਹ ਸ ਮਾਸ ਸਰਾਬ ਨਿਆਰਾਪਨ ਨੀਸਾ ਛਾ ਨ ਅ
ਸਿਰ ਨਾਸਕੇ ਵਹਿ ਰੋ ਸੀ ਬਨਤੇ ਸਿਘ ਪਥ ਤੇ ਨਿਕਾਲੇ
ਨਾਲ ਅਬਦਾਲ ਸਿਘਨ ਕੇ ਦ ਤ ਰੰਚਿ ਤ ਬਾ ਜਾਨੀ
ਸਿਖ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸਿਘ ਗਰ ਕੇ ਹਠੀ ਨਾਹੀ ਮ ਤ
ਪਹਿਲ ਹੀ ਸਬ ਸਿਖ ਸਿਲੀ ਵਿਚ ਟਿਚ ਵਿਗੜ ਤ ਬ ਸ
ਸਿਮਰੇ ਪਾਰਜਾਨ ਹ ਤ ਬਹਾਨਾ ਸਿਘਨ ਚਿਰ ਬਾ ਦੇ
ਅਹਾਨਾ ਗੰਰਾ ਜਾਂ ਸਾਪ ਕਰ ਅਪਕੇ ਸਰ ਮਾਂ ਦੇ
ਸਾਨੀ ਦੁਆਰਾ ਫ ਪਥ ਜਨਚ ਨ ਸਿਤ ਪਾਨੀ
ਸਿਸ ਕਾ ਫਲ ਸਯ ਸਿਘ ਚ ਹੈ ਚਾਸੀ ਬਸ ਮਾਨਾ
ਕਾਨੀ ਦਾਸਦਰ ਹੀ ਹ ਪਰਬਧ ਨਹਿ ਕ ਮਟ ਸਤ ਤੇ
ਪਨ ਸਿਤ ਪੰਥੇ ਮ ਪੰ ਤੁਰ ਨੰਨ ਨੀਰ ਜਨ ਅੰਹੇ ।

(ਪੰਨਾ 480 ਅ

ਕਰ ਸਲਾਹਿ ਸਿਘਨ ਫਿਰ ਤਬ ਹੀ ਡੇਰਾ ਬੰਦੇ ਕੇਰਾ।
ਮਰਕੇ ਛੂਟ ਲੂਟ ਲਯ ਨਿਸਕੇ ਕਰੀ ਨ ਰੰਚਕ ਦੇਰਾ।
ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਨੈ ਸਿਘਨ ਪਰਤੀ ਆਇ ਦਿਵਸ ਦੈ ਆਖਿਰੋ
ਉਪ ਬਰ ਸਮ ਪਾਲਿਓ ਮੈ ਜਮਕ ਅਰ ਤੁਰਕਨ ਨੈ ਰਾਖਾ
ਪਰਜਾ ਤ ਰਾਜ ਤੁਮ ਕੀਏ ਅਲਕ ਮੰਲ ਬਹੁ ਦੀਉ
ਜਿਜ ਮਰ ਪਰ ਤੈ ਸਮ ਹਥ ਘਾਲਯ ਮਰਾ ਸਿਮਾਮ ਨ ਕੀਉ
ਕਾਂਹੁ ਸਿਘਨ ਹਮ ਪਤ ਪਰਾਏ ਬਨਿਓ ਬਾ ਦਾਸਾ.
ਸਮਰ ਫ ਜਾ ਨਾਰੂ ਨੈ ਤੁਮ ਕ ਖਿਮਾਤਗਾਰ ਬਨਾਯਾ
ਪਿਤਾ ਆਪਨ ਪੁਤ ਸਕਾਲ ਹਏ ਸਬ ਤੁਸਿਆਰ।
ਸਿਸਾ ਪੁਤ ਬੁਕ ਅਰ ਲਾਲਾ ਪਲ ਰਹੀ ਤੁਮਾਰ
ਸਬ ਹੀ ਤੂੰ ਅਗਯਾਨ ਬਸ ਪੜਿਉ ਚਰ੍ਹ ਕਹਾਵਤ ਅਰੀ।
ਫਿਰ ਹਮ ਤੁਮ ਕਯੋ ਕਰ ਕਹੇ ਇਕ ਹੋਇ ਤੁਮ ਭਿਨਕ ਹਮ ਫੜੀ
ਦੀਨੀ ਬੀ ਗਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤੁਮ ਕੇ ਸ਼ਕਤਿ ਬਡਾਈ।
ਸਬਦਾਰ ਬਾ ਕਾਰਉ ਪਥ ਕਾ ਨੂ ਨ ਸਕਿਉ ਪਚਾਈ
ਮਤ ਕਿਤ ਆਪਸ ਮੈ ਲੜ ਮਰ ਹੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬੰਦਾ.
ਜਾਹਿ ਰਹਿਓ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰੇ ਮੈ ਲੈਕਰ ਸੈਨ ਸੁਫੰਦਾ.

ਜਾਪਹਿ ਰਹਿਓ ਗੁਰਦਾਸ ਪੂਰੇ ਮੈਂ ਸੋਚਰ ਸੈਨ ਸੁਫੰਦਾ

ਮਾਰੂ ਵਿਚਾਰ ਅਾਪਸ ਮਾਂ ਅਤੇ ਰਾਗ ਦੀ ਪਿਆ, ਵਿਚਾਰਾ ਤੇ ਪੁਰਾ

ਜਥਦਾਰ ਬਾ ਕਾਂਰਉ ਪੰਥ ਕਾ ਤੂੰ ਸ ਸਰਿਉ ਪਚਾਰਾ

ਦੇਸਨੋ ਬੀ ਗੁਰ ਕਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤੁਮ ਉੱ ਬੜਾਰਿ ਬਰਾਸੋ

ਫਿਰ ਹਮ ਤੁਮ ਕਧੇ ਕਰ ਬਚੇ ਇਕ ਹੋਇ ਤੁਮ ਕਿਤਕ ਹਮ ਫੜਾਂ

ਤਥੋਂ ਹੀ ਤੂੰ ਅਗਮਾਨ ਬਸ ਪੜਿਉ ਚੜ ਕਹਾਵਤ ਅਤੀ

ਧਸਰੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਪਿਆਮ.ਸਕਾਰ ਦਰਾਰ

ਦਾਂਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਦਾਤਾਰੇ ਗਰਿਤਾਂ ਦਾ ਮਾਰਾ

ਮਿਲਾ ਮਾਰ ਪਰ ਹੀ ਤੁਮ ਹੋਇ ਆਸਮਾਂ ਜਥਾ ਪਿਤਾਮਾ ਨ ਭੀਉ

ਨਰਤਾ ਸ ਕਾਜ ਦੁਸ਼ ਕਾਂਇ ਮੁਲਕ ਮੱਲ ਬਧੁ ਦੀਉ

ਦੇ ਅਸ ਸਮ ਮ ਮਿਲਾਂ ਮ ਤੁਮਕੇ ਅਰ ਕੁਸ਼ਕਸ ਤੇ ਰਾਮ

ਸ ਸੁਰ . ਸਾਦਾ ਪੜ੍ਹੋ ਆਇ ਚਿਦਵਸ ਦੀ ਅਸਾਂਸ

ਸਾਰ ਸੁੰ ਮ ਸਰਨ ਮ ਮਿਲਾਂ ਮ ਚੰਚਲ ਦੇਗਾ

ਤੂੰ ਸੀ ਮਾਰਿਦ ਸੁੰ ਦਰਿਸ਼ ਦਾਰ ਦਾਰ ਜੋ ਅਾਰ ਬਦ ਤੇਰ

ਦਾਰ ਸਰਨ ਸੁੰਮ ਮ ਮੰਗਤ ਦੇਣ ਦਾਰ ਜੋ ਅਾ

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਬੈਠ ਇਨਹੂੰ ਸਮਝਾਇ ਹੈ।
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਮਹਿਯਸ ਧੰਨ੍ਹ ਧਾਵੈ,
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਮਰਥ ਨਹਿ ਇਨ ਤੁਖਤ ਬਹਾਵੈ।

ਦੁਨ ਦੁਹ ਨ ਘਰ ਸਭ ਮਚਯ ਜਰ ਬਹ ਜਗ
ਸਭ ਨੇ ਮੀਰੀ ਸਿਘ ਲੈ ਸਭ ਸਿਘਨ ਨੇ ਸ ਧ
ਪੰਥ ਖਿਸਤਾ ਚੋਮੰਗ ਬਦੁਾਇਕੇ ਜਗ ਤ ਬੁਾਤ ਪ
ਮਰ ਸਬਾਰ ਬਦਾਇਕੇ ਜਗ ਤਿਨ ਜਾ
ਸੰਤ ਸੁਦਯਨ ਕੀ ਬਿਨ ਰੋਣ ਹੈ ਦ ਕ
ਤਰ ਗਿਰਾਨ ਭਯ ਤੁਬ ਧਾਨ ਸ ਬਦ
ਤੀਰ ਚਲਾਇ ਰਾਯ ਧੜ ਮ ਬ
ਧਸ ਨ ਸਸ ਚਲੀ ਤੁਸਤੀ ਤਿ
ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਨ ਲਯ ਦਿਦ ਬ
ਸਿਘਨ ਸਮਯ ਨਾ ਚੁਸ ਯ
ਕਸ ਦਾਦਸ ਪੰ ਨਤਮੀ ਦਸ
ਆਨ ਬਰਾਸ ਦਿਨਾ ਰਬ

ਐਸ ਵਿਚਾਰ ਮਸਾਂ ਚ
ਆਦਿ ਕਰਾਮ
ਵਿਆਨਾ ਦਿ
ਮਸ ਬਿਨਾ
ਤੇ ਤਾਜ
ਮਾਜ ਘ
ਦੇ ਸਾ
ਜਾਨੀ

ਤੁਸਾਨੀ

ਦੋਹਰਾ

'ਧਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਅਕਲ ਕੇ ਪੰਥ ਬੈਠਾ,
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਬਸ ਜਿਨ ਕੀਨ ਜੰਦਿਤੈ
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੁਧ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨ ਆਇ ਹੈ,

ਧਾ ਸਿੰਘਨ ਕ ਚਿਤ ਚੁਰਕੇ, ਸਿਖਤ ਸਮਾਤਾ ਰੋਸ਼ਨ ਦਾ
ਬਾਰਾ ਪਿਡ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਵਾਰ, ਸ ਭੀ ਰੌਸ਼ ਹੁਤ ਗਾਮਨੇ
ਦਾਣਾ ਘਾਸ ਜਹਾ ਤੇ ਅੰਗਨ, ਦਿਸ ਹਸਾਰ ਪਰ ਦ ਦਾ ਪ
ਤੰਤ੍ਰ ਸਿੰਘਨ ਕ ਯ ਖਸ਼ਿ ਕਰਕ, ਸਰਨਾ ਸਿਰੀ ਅੰਮ੍ਰ ਸਾ ਦਾ,
ਪਥਮ ਮਲਕ ਪਤਸ਼ਾਹੀ ਮੇ ਹੈ, ਲੂਟ ਮਾਰ ਸਿਘ ਦ ਪ,
ਦੁਤੀਏ ਮਦਾਨ ਬਦ ਕਰੀ, ਤੰਤ੍ਰ ਪੰਥ ਨਹਿ ਕਰੇ ਕਬਜ਼ੇ
ਤੀਸਰ ਕਹੀ ਆਦਿ ਗਨੀਮ, ਦਸ ਪਜਾਬ ਵੀਚ ਅਸ ਗੋਸ
ਸਭ ਸਿਘ ਤ ਤਸਕਰ ਮਾਰ ਨਿਕਾਰੇ, ਸਿਸਕ ਸ਼ਾਨ ਵਾ ਸਾਨੂ
ਚਬ ਮਚੈ ਸ਼ਾਹਿ ਲਿਖ ਦੀਨੈ, ਨਕਦੀ ਪਿਸ਼ਨ ਅਤਾਰ ਦਾ
ਸ ਸ਼ਹਿ ਕਸਰੀ ਸ਼ਾਹਿ ਛਿਨੈ ਹੈ, ਪੰਚਮ ਚਿਸ਼ ਨ ਤੁਸ਼ਕ ਸ਼ਾ ਨ
ਧਸਟਮ ਧਰਮਸਾਲ ਗਰਦਵਾਰ, ਮਸਲਮਾਨ ਨਾ ਚਿਸ਼ ਚਿਨਾ
ਸਘਮਾਰ ਸਿਘਨ ਤੁ ਦਿਨ ਪੈ, ਕਰਵਾਏ ਦਸਖਤ ਭੁਸ ਦਿਨਾ ਤੇ

ਰਸਾਵਲ ਛਦ ਕਾਨ ਸਿਘ ਅਰ ਮੀਰੀ ਸਿਘ ਤੇਹਣ ਬ ਦਸੀ,
ਜਥਾ ਸਿਘ ਸਿਦਾ ਸਿਘ ਕ ਚਲ ਸਣੋ,
ਮਜਬਾਰਾ ਸਿਨ ਸਾਹਿਬ ਸਿਘ ਓਸਨਾਕ ਹਰੀ ਸੰ,
ਬਘਾ ਸਿਘ ਮਜਿਦਾ ਸਿਘ ਸਰਿ ਫ ਤ ਵਰੀਲ,
ਦਾਨਾ ਹੰਨ ਅਰ ਧਰਮ ਸਿਘ ਕ ਹਰ ਸਿਘ ਲੱਖਾ
ਸਿਰਾਜਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਸਧਾਸਰ ਰਹ ਪਰਕਸ
ਅਬ ਬਦ ਧੀ ਸਨ ਦਿਨ ਸਿਜ ਸਕਾ ਮਝਾਰ
ਕਬਜ਼ਾ ਹੁਕਮ ਸਭ ਰਹ ਬੈਠ ਅਬ ਹਮ ਤੇ ਹਾਰ।
ਸੀ ਪ੍ ਚਢ ਕਰ ਚਖ ਮਾਰ ਲਾਹਰੇ ਲੈ ਹੈ,
ਤ ਤੂ ਖਾਲਸ ਸਤਾ ਫਰ ਮਨ ਤੁਖ ਮਿਲ ਹੈ।
ਇਮ ਕਹਿ ਬਦਾ ਚਢਯ ਸੈਨ ਲੈ ਦਸਕ ਹਜਾਰੇ,
ਸਬਾ ਅਸਕਨ ਖਾਨ ਹਤ ਲਾਹੌਰ ਮਝਾਰੇ।
ਫਿਰ ਨਿਜ ਮਦਾਨ ਹਤ ਸਿਘ ਸਭ ਹੀ ਬਖਵਾਇ
ਮੀਰੀ ਸਿਘ ਲੈ ਦੁਹਿ ਸਤਸ ਸਿਘ ਪਹਚਯ ਜਾਇ,
ਦਰ ਰ ਹਯਾ ਰਮ ਸਵਾਰਨ ਪਜ ਸਰਦਾਰੇ,
ਮਾਨ ਕਰ ਰਖ ਲਏ ਸਿਘ ਨੰਜਰ ਚਿਨ ਸਾਰੇ। ।੨

ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਨ।

ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਮਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ।

ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ

ਨੋਟ : ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਕ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੋ : (15)

(ੳ) ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ

(ਅ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੋਈ ਭੂਮਿਕਾ

(ੲ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੋ : (15)

(ੳ) ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ

(ਅ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੋਈ ਭੂਮਿਕਾ

(ੲ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੋ : (15)

(ੳ) ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ

(ਅ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੋਈ ਭੂਮਿਕਾ

(ੲ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੋ : (15)

(ੳ) ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ

(ਅ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੋਈ ਭੂਮਿਕਾ

(ੲ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੋ : (15)

(ੳ) ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ

(ਅ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੋਈ ਭੂਮਿਕਾ

(ੲ) ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਚੌਪਈ

ਚੌਪਈ

ਚੌਪਈ

ਚੌਪਈ

ਅੜੇ ਸਿਤ ਜੋਸ਼ ਅਜਥ ਧਾ ਧਰਕੇ ਆਇ ਪੜੈ ਵਹਿ ਪੰਜਾ ਤਰ.
ਫਿਰ ਤਿਨ ਰੋਕਨ ਯੋਧਾ ਹੈਹੈ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਸਭ ਏਕ ਬਨੈ ਹੈ,
ਦਨੀ ਬਖਨ ਸਰਬ ਕੇ ਮਾਨੇ, ਪਰੇ ਸਿੰਘਨ ਵਿਚ ਦੂਜ ਨਿਸਾਨ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਨ ਪਹਿਲੇ ਆ ਕੇ ਦੇਗ ਸਹੀਦੀ ਅਧਕ ਬਢਾ ਹੈ
ਫਿਰ ਕੁਦਕਾ ਕਰਵਾਇ ਛਕਾਯੋ ਸੋ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਿਰਲਾਫ ਸਜਾਯੋ
ਦਾਦ ਦੁਸ਼ਾਲ ਸਬ ਕੇ ਤਾਈ ਨਕਦੀ ਬਹੁ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਯੋ
ਯਾ ਬਿਧਿ ਖੁਸੀ ਪੰਥ ਕੋ ਕੀਆ ਸਭੈ ਮਨਾਇ ਛਾਵਣੇ ਲੀਆ
ਬਾਹੀ ਪੂਰ ਸਿੰਘ ਸੋ ਰੋਹੇ, ਦੇਗ ਸਹੀਦੀ ਕਰ ਛਕਵੈ ਹੈ
ਕਹ ਨਿਤ ਹਮ ਤੁਮ ਹੋ ਦਕੋ ਬੈਰਾਗੀ ਓਦੇ ਸੀ ਛੋਨ
ਦੰਤ ਪੰਥ ਕੋ ਯੋ ਪਰਚਾਯੋ ਇਤ ਬਿਧ ਥਾਨਾ ਯੋਧ ਬਣਾਯੋ
ਅਬਦੁਲ ਸਮੰਦ ਖਾਨ ਦੁਰਾਨੀ, ਪੁਰੋ ਆਮੀਰ ਨ ਸੋ ਅਗਵਾਨੀ
ਸਿੰਘ ਢਾਮ ਜੋਰ ਹੋਰ ਧਰ ਲੈ ਜਾਯ ਕਸਮ ਪੁਰਾਇ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ 250 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੋ: 1×10=10

ਅ. ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਆ. ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਉਪਾਅ

ਇ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼

ਸ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼

ਹ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਿੱਤਰ

ਕ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ

ਖ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁੱਖ

ਗ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁਪਨਾ

ਘ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡਰ

ਙ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਛਤਾਵਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ 250 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੋ: 1×10=10

ਅ. ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਆ. ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਉਪਾਅ

ਇ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼

ਸ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼

ਹ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਿੱਤਰ

ਕ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ

ਖ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁੱਖ

ਗ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁਪਨਾ

ਘ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡਰ

ਙ. ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਛਤਾਵਾ

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸੁਝਾਅ

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ

ਪੂਰਕ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਅਨਮ ਸਾਖੀ ਬੰਦ ਕੀ ਸੋ ਹੈ ਬੰਦ ਕੀ ਸ਼ੁਮਾਰ ਵਿਚਾ ਸ ਨੇ
ਪਰਾਚੀਨ ਕਲਮੀ ਅੰਕ ਵਾ ਹੈ, ਲਿਖੀ ਕਥਾ ਉਸੇ ਪਰ ਕ
ਅਬ ਬਦ ਕੇ ਮਰਦਾ ਜਾਨ, ਮੋਮਨਾ ਤਰ ਸਿਟ ਲੈ ਤੁਕਾਰ
ਸਿਖ ਬਖਸੀ ਭਸ ਤੁਰਕਾਨੀ ਧਾਰ ਫਿਰਤ ਥ ਤਰਾ ਮਮਾਰ
ਓਨ ਬੰਦ ਕੀ ਲਬ ਉਠਾਸੀ ਨਿਜ ਕ ਕਿਸਨੂੰ ਨਾਂਦ ਸਥਾਪੀ
ਠੱਕਰ ਬਚ ਪਿੰਡ ਅਝਾਨ, ਮਹਾ ਰਹਿਤ ਥੀ ਚਿਸ ਕੀ ਨਾਰ
ਜਿਲ ਲਹੰਦ ਤਰਾਂ ਪਰਚਾਸੀ, ਸਾਧੂ ਮਾਨਕੀ ਨਾਸ ਤਾਸੀ
ਰਹਿਤ ਮਰਾ ਕੀ ਸਿਧੀ ਸਬ ਜਾਨੈ ਜਿਸਨ ਕਰਕ ਮੇ ਮਮਾਰ
ਬਲ ਕ ਉਨ ਧਾਨ ਉਚਾਰ, ਚਤ ਹੁਤ ਥ ਦਸ ਸਮਾਰ
ਪਨ ਸਖਸ ਕੀ ਕੀਨੀ ਕਾਰੀ, ਰਾਮੀ ਭਯ ਸਰਬ ਪਰਕਾਰੀ
ਫਿਰ ਤਿਨ ਪਿਛਲੀ ਰੀਤਿ ਸੁਕਾਰੀ, ਸ਼ਰ ਪਨ ਕੀ ਅ ਨੀ ਸਾਰੀ
ਰਾਮਸਤ ਸਮ ਮੈ ਦਿਜਾ ਰਿਆਸੀ ਪਰਸਤ ਕਾ ਫਿਰ ਭੁਪ ਪ ਵਾਸ
ਭਬ ਪਿਤ ਅਨਾਥ ਕਰਤਾ ਰਹਯ ਭਮਨ ਤਾ ਕਰਤ ਉਜਾਸੇ
ਤੀਨ ਜੀ ਸਾਨੀ ਉਮਰ ਬਤਾਸੀ ਸਿਖ ਬਖਸੀਨ ਸਦ ਕੀਸਾਸੀ
ਅਮੇ ਪੜੀ ਨ ਰਾਣ ਸਾਹੇ ਰਾਜਾ ਕਰਤ ਭਯਾ ਸ ਨਾਸ ਦਸਾਯਾ
ਤਾਸੀ ਨਿਤ ਚਨ ਤਮਾਸਾਯ ਸਾਹਿ ਸਾਂਤਾ ਸ ਤਾਨਦ ਮਾਹਿ
ਅਤੀ ਪਾਰਾ ਮਿਤ ਬਤ ਕਾਸੀ, ਦਸਨ ਮਿਸ ਧਰ ਸ ਤੀ ਅਪਾਰ
ਰਾਸ ਕਾ ਮਸਾ ਬਤ ਹੈ, ਸਗਤ ਮਿਸ ਕੀ ਸਦਾ ਕਰ ਹੈ
ਦਾ ਸਾ ਦਸ ਦੇ ਸਿਖ ਧਰ ਤ ਸਿਖ ਬਖਸੀ ਰਹਿਤ ਬਅਤ।
ਸਤਧਾ ਸਹਿਤ ਸਾਨ, ਹੈ ਸਾਰ, ਦਤ ਰਹਿਤ ਦਸਵਧ ਅਪਾਰ
ਬਖ ਕੀ ਸ ਤਾਨ ਮਤ ਤ ਸਸੀ ਪੂਜਾ ਸ ਨ ਸਚਤ।
ਸਦੀ ਆਪ ਸਸੀ ਸਚਦੇ ਹੈ ਸਹਿਰ ਵਨੀਨਾ ਬਾਦ ਬਸੇ ਹੈ,
ਅਖ ਮ ਤਤ ਹੈ ਸਿਖ ਬਖੀ ਤ, ਨਾਰ ਕਰ ਪੂਜਤ ਸਗਤ ਇਤ,
ਜਿਤ ਬੰਦ ਕੀ ਸਜਬ ਕਹਾਨੀ ਲਿਖੀ ਪਿਖੀ ਹਮ ਜੇਸ ਬਖਾਨੀ

ਦੋਹਰਾ

ਬੰਦਾ ਬੰਦੇ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹੁ ਅਧਯਾਇ ਮੁਕਾਇ,
ਇਤੀ ਭਯੇ ਅਬ ਠੌਰ ਇਸ ਗੁਰਪਦ ਪਦਮ ਮਨਾਇ।(25)

(ਪੰਨਾ 524

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਘਨ ਹਰਨ ਦੁਖ ਦਰਨ ਸਬ ਕਰਨ ਸਰਨ ਸਖ ਸਾਰ,
ਮਰਨ ਜਰਨ ਜਮ ਦਰਨ ਹਿਤ ਅੰਗਦ ਗਰੇ ਸਹਾਰ।(1)
ਸਿਖ ਸਖਾਸ, ਤਰਨ ਕਾ ਬੰਦ ਪੀਛ ਜੇਸ,
ਦ ਇਕ ਸਾਲ ਕਾ ਹਾਲ ਵਹਿ ਕਹੋ ਭਯੇ ਤਬ ਜੇਸ।(2)

(ਪੰਨਾ 524।

ਪੰਨਾ 524

ਦੋਹਰਾ

ਬੰਦਾ ਬਦ ਕੀ ਕਥਾ ਦਿਹੁ ਅਬਯਾਬਿ ਮੁਕਾਇ
ਫਿਰੀ ਭਲੇ ਅਬ ਹੌਰ ਇਸ ਤੁਰਪਦ ਪਦਮ ਅਲਾਇ 25

ਪੰਨਾ 524

ਚੌਪਈ

ਬਿਖਮੇ ਹਰਨ ਦੁਖ ਦਰਦ ਸਬ ਕਰਨ ਸਰਨ ਸਬ ਜਾਨ
ਮਰਨ ਜਰਨ ਸਮ ਦਰਸ ਚਿਤ ਅਰਿਯਾ ਗੁਰੂ ਨਮਾਨ
ਸਿਖ ਬੰਦਾਯਨ ਕੁਲਬੰਸ ਕਾ ਬੰਦੇ ਪੀਛੈ ਨੌਸ
ਦੋ ਇਕ ਸਾਲ ਕਾ ਹਾਸ ਕਹਿ ਕਥੋ ਕਥੇ ਤਥ ਸੈਸ 1

ਪੰਨਾ

ਸਿਮ ਬਲਾਵਰ ਦੇ ਮੁੱਤਰ ਅਤੇ ਮੁੱਤਰ

ਪਿਛਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪੰਨੇ ਗਾਇਬ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪੰਨੇ ਗਾਇਬ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪੰਨੇ ਗਾਇਬ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪੰਨੇ ਗਾਇਬ ਹਨ।

ہر گھر کو صاف پانی ہونا چاہیے، اس لیے ہمیں کام کرنا ہوگا

ਸ ਭੁੱਰਕ ਨ ਤਤ ਦਏ ਮਾਬ ਤੱਤ ਪੱਚ ਹਰ ਕਮਰ ਬਸੀ ਭਬ

ਪੈ ਪਾਲਸੋਂ ਕੀ ਕੁਸ ਡਾਰੀ ਸਿੰਘ ਬਿਹਲੀ ਅਪਾਰ ਬਕਕਾਰੀ

ਪਸਮਨ ਪੈ ਕ ਤੁਸਬਨ ਬੋ ਬਸ ਪੁਰਿਚ ਬੈਦੀਬਨ ਭੁਸਨ ਬੀ ਕਸ

ਅਬਾ ਬਿਦਾਰਨਾ ਤਾ ਸਬ ਟੁਰਿਚੁ ਰੁਰੰਕਨ ਤਬੈ ਅਸੀ ਭੁਸ ਪੁਰਿਚੁ

ਦ ਤ ਦ ਦਿਸ ਪਸ ਨ ਅਰ ਅਰਿ ਤੁ ਸਤ

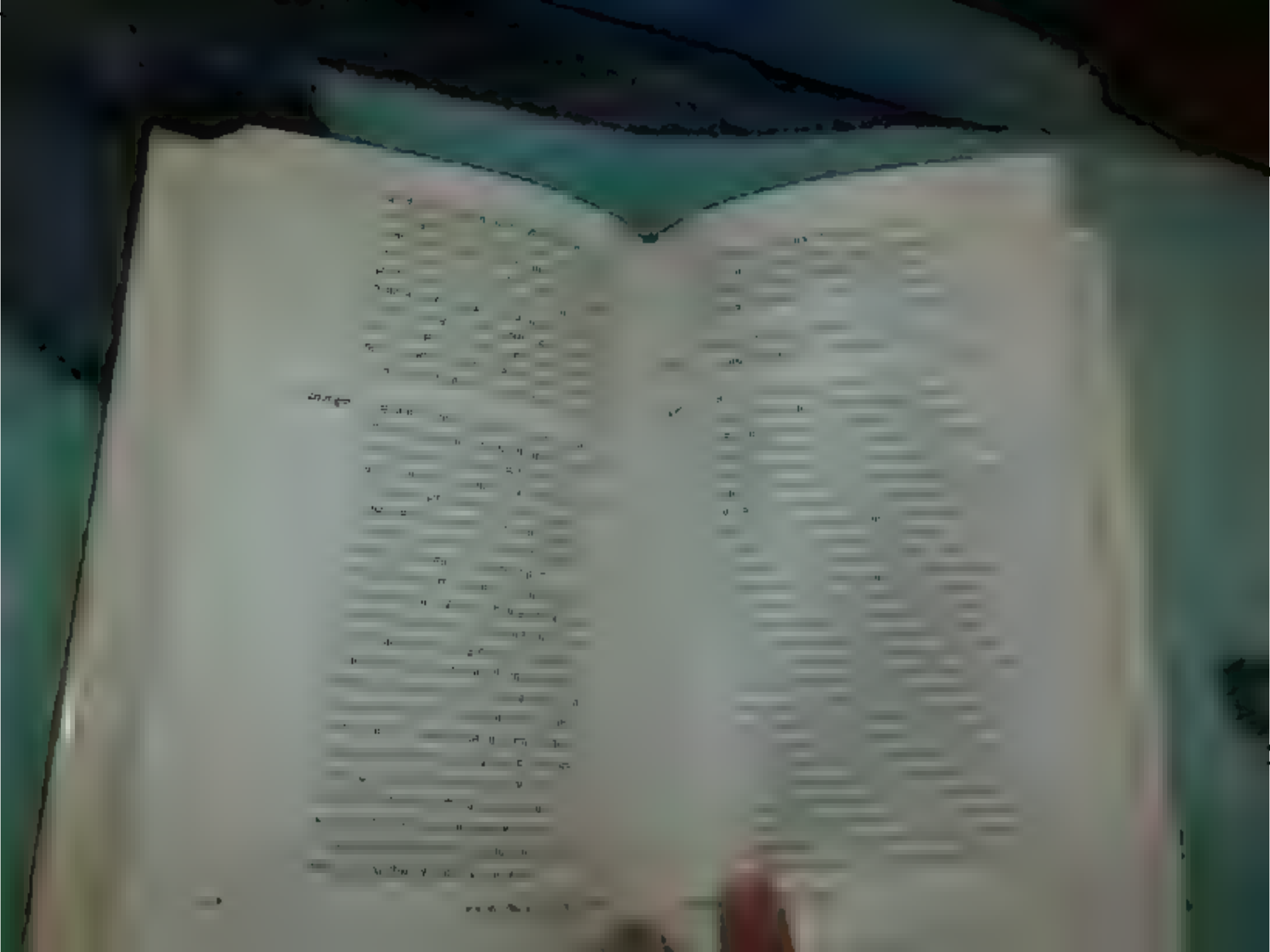

ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ, ਸਭ ਅਰਥ ਪਾਣੇ
ਕੋਈ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਸਿਆ ਦੇਤ ਸਭ ਮੇਂ ਧਸ ਪੈ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਮਸਯਮਾ ਵ ਕੰਛ ਧਾਸ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਕਿਸ ਧਾਣ ਦਾ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਸਭ ਸਿਆ ਤਰਕਤੀ ਨੇਸਰ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਅਬ ਨ ਮਾਨੈ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਅਪਣੇ ਅਤਰ ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਮਾਨੈ ਸਿਆਣਾ ਦੇਸ਼ਬ ਪੰਜਾ ਕੀ ਮਨੀ ਅਰਥ ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਸੰਦ ਸਾਂਤ ਹੈਂਸ ਸਭ ਮਾਨੈ, ਸਿਆਣਾ ਕੀ ਸਿਆ ਕਿਸਾਨੀ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਪਿੰਡ ਨੇ ਸਭ ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਹੈਂਸਦਾ ਸਭਾਨੇ ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਹਾਰੂ ਸਾਬ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਸਾਨੀ ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ

ਦਾਰਕ

ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ
ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਾ ਨੇ ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ

ਦਾਰਕ

ਦਾਰਕ ਛਵੇ (ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਮਿਟੀ ਬੀ ਤਕਰੀਰ ਛਵ ਕਾਸੀ
ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਹਮ ਪੀਛੇ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜਕਰ ਦੇਖਦੇ ਅਸੀ।
ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਹਮ ਪੀਛੇ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜਕਰ ਦੇਖਦੇ ਅਸੀ।

ਦਾਰਕ

ਦਾਰਕ ਛਵੇ (ਸਾਰੀ, ਸਭ ਜੰਤੂ ਤੰਤੂ ਸਭ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਮਿਟੀ ਬੀ ਤਕਰੀਰ ਛਵ ਕਾਸੀ
ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਹਮ ਪੀਛੇ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜਕਰ ਦੇਖਦੇ ਅਸੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਅਨਦੀ ਸਿਖ ਸਾਹਿਬ ਸਜੀ ਲੰਦਰ ਲਾਸ ਲੈ ਸਾਜ
ਆਯ ਰਹ ਸੰਹਿ ਪੰਥ ਮੈਂ ਦੂਣ ਆਣ ਜੀ ਫਾਜ।੨

ਦੋਹਰਾ

ਬਦਦੀ ਯਨ ਭੰਤ ਪੰਥ ਕਾ ਅੰਮਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ
ਆਤ ਮੰਦੀ ਭਯ ਪਲਥੇ ਮਨੀ ਸਿਖ ਚੰਤਾਇ

ਚੌਪਈ

ਸੋ ਆਲਸ ਵਰਬਾਰਹਿ ਹੋਹਿ ਨਾਹਿ ਜੁ ਤਾਕਾ ਹਿਸਾ ਕੋ ਹੋ
ਸਿਖ ਚਿਠੀ ਦੁਰਗਤਾਲ ਮਝਾਰੇ ਗਹਿਰ ਅੰਮਿਤ ਮੈਂ ਦਬੋ ਡਾਰੇ
ਤੰਤੂ ਆਲਸ ਕੀ ਤਰਾਈ, ਮਨੀ ਸਿਖ ਇਸ ਗਹਿ ਮਿਟਾਈ
ਪੂਸਾ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਪਚਾਈ, ਕਥਯੋ ਮਨੀ ਸਿਖ ਪੰਥ ਇਕਾਈ।

◆ ◆ ◆

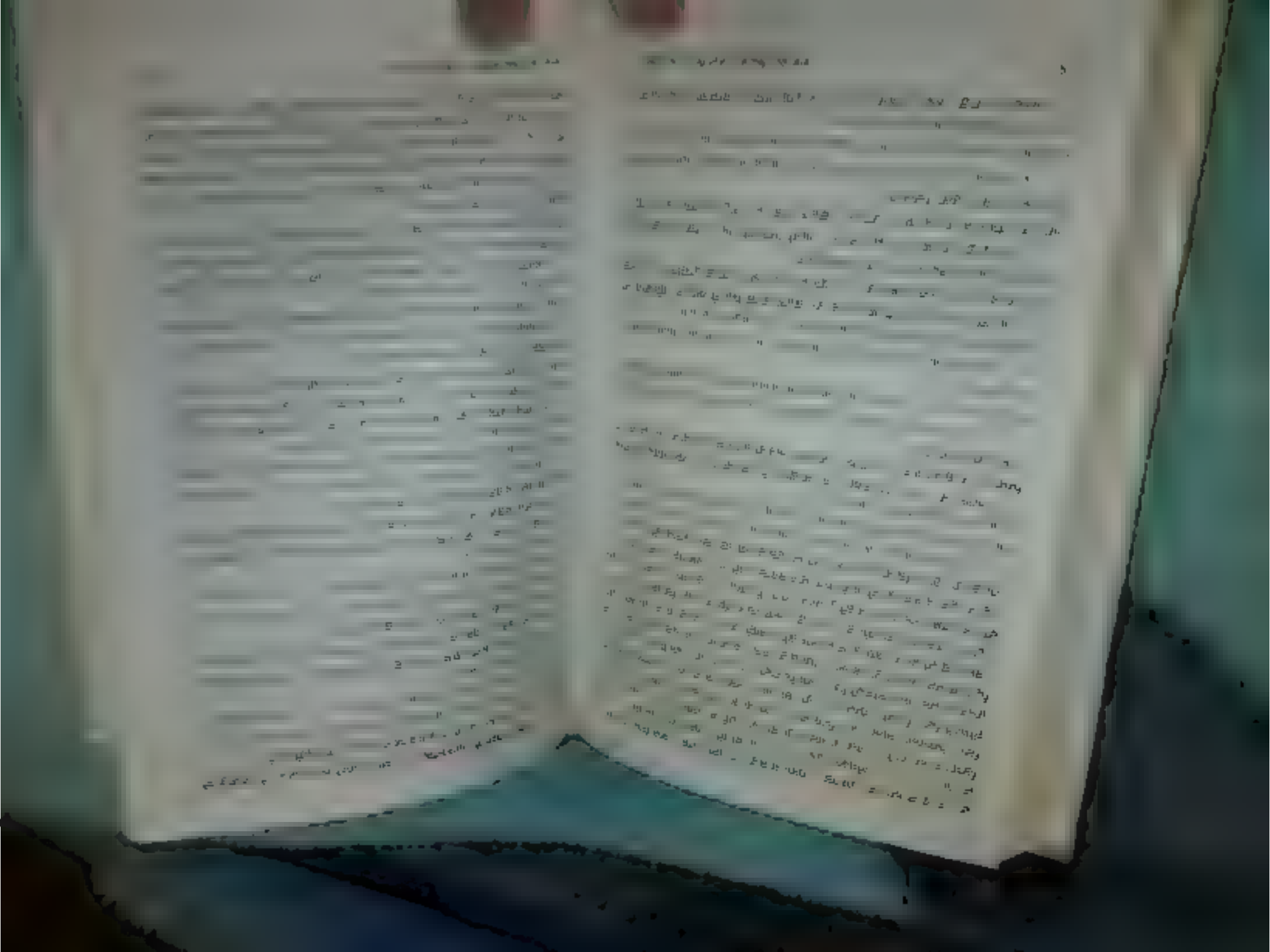

૧૨૫ ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાન અભ્યાસ

ਵਰਤਾ ਵਿਚ ਚਰਦਾਂਆਂ ਹਨੇ, ਰੁਹਾਨ ਨਾਲ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜਮਾ

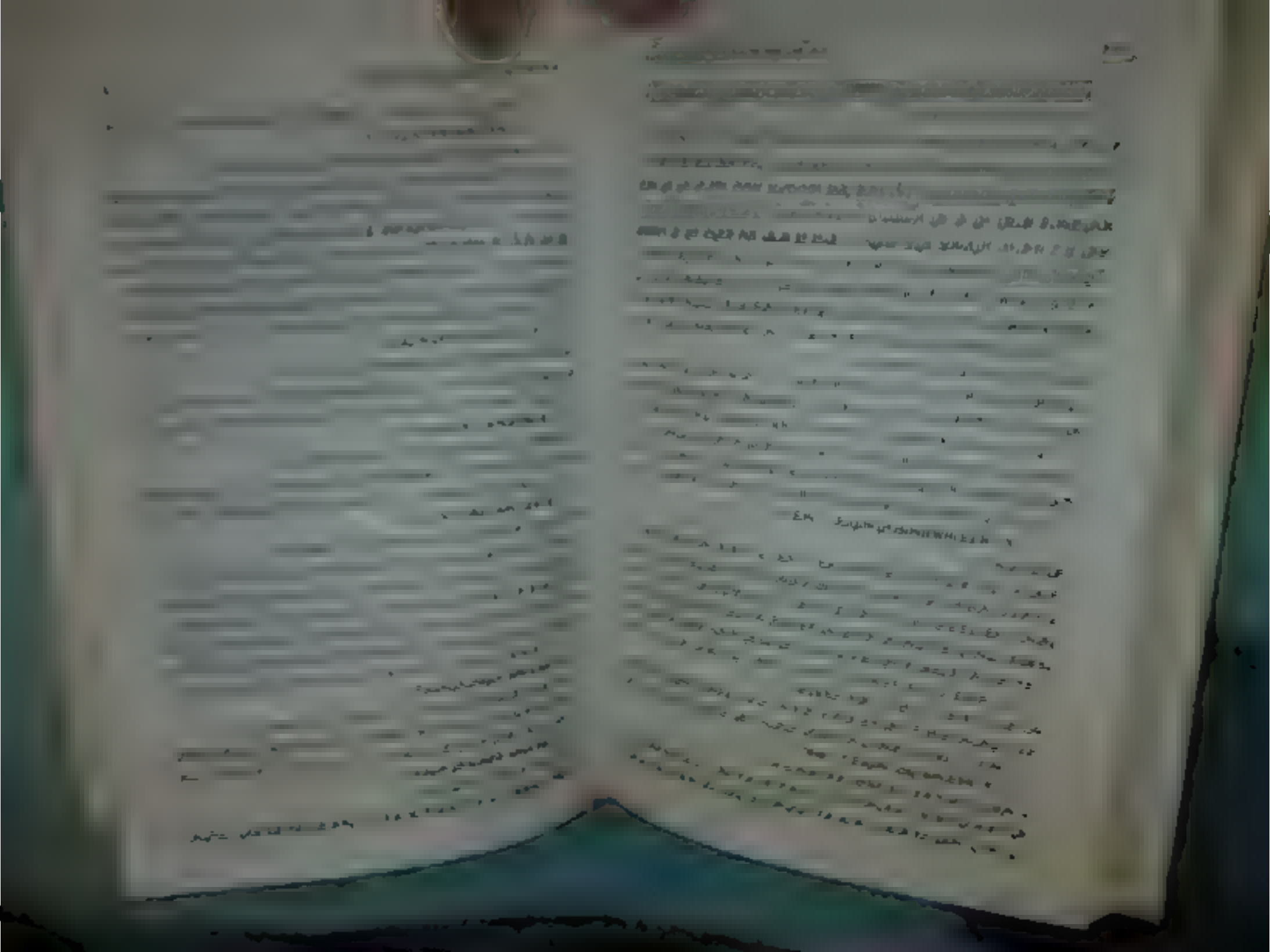

◆◆◆

ਸੁਰਤਿਆਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿਕਾਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਬੁੱਕ

ਸਾਲ ੨੦੨੩ ਤੋਂ ੨੦੨੪

ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਬੁੱਕ ਪਿੰਡ ਸੁਰਤਿਆਲੀ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਦਰਜ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ।

ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ

ਪ੍ਰਧਾਨ — ਸ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਸਕੱਤਰ — ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਖਜ਼ਾਨਚੀ — ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਖਮਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਕਮਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਮਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਰਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਕੰਵਲ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਤਿਆਲੀ

ਮੈਂਬਰ — ਸ. ਹਰਮਨਦੀਪ

ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਪਛਤਾਵਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਘਮੰਡ, ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਥਕਾਵਟ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹੋਵੇ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਲੰਮਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਦਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੋਰ ਵੀ ਡੂੰਘੇ ਰਹੱਸ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਭ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ, ਫਿਰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉੱਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

ਅੰਤਿਕਾ 1

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਬਾ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰਦਾਨ
ਵਿਸ਼ਵ ਅਕ ਕੱਦਟ ਲਈ ਲਾਅਕ ਨਾਲ ਸਿਫ਼ਾ ਤਿੰ ਕਰਮ ਲਾਮ ਦੂਤ ਜਨਨ
ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਨ ਰਖਣਾ ਅਤ ਜਨਾ ਸਮ ਨ ਕਰਨਾ

ਤਿਨ ਦਿ ਐਆ

ਨੂੰ

ਨ ਜਾਬਾ
ਦਾਸ
ਫੁਸ
ਸ ਸ
ਸ਼ੀ
ਆ.
ਮਿ

ਦਸਨ ਵਿਸੇਸ ਅੰਕ ਸਮਧਾ

ਵਿਸਾ

ਸਾਮਾਨ ਜੀ,

ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ ਰਸਾਲਾ-2002/168

ਅਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ala

ਪੱਤਰ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ।

ਵਿਸ਼ਵ ਅਕ ਵਿਚ

ਆਸ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਭਰਵਾਂ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜੋਗੇ।

ਧੰਨਵਾਦ।

ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਪਾਤਰ
ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਰਸਾਲਾ)
ਦਾ. ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ।

ਹਦਨਾ ਤੁਹਾਡੀ ਲੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਤੇਖਤ ਨ ਕਸਦ ਨ
ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਤੰਤ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਪਿਛਾਹ ਸੱਟਣਾ, ਮਾਨਾ ਸਮਤੀ ਜੀ ਬਾਰ ਕ ਤਮ ਕਿਤਨ ਨ
ਵਿਚ੍ਹਿਨ ਬਣਾ ਰਹ ਹੈ ਇਹ ਨਵਾਂ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਗੀ। ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸਲਾਹ ਸਾਥ ਨ
ਛਡਨ ਦਾ ਸ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਹਦਨਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰ ਪਿਛਲ ਜਿਨੀ ਇਕ ਹਰ ਖਿਤ ਕਿਤਾ ਕਿਤ ਨ
ਸਿਮ ਵਿਚ ਪੱਿਛਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਚਨ ਸਿਘ ਜੀ ਸੀ ਪਰਤਾ ਬਾਰ ਮ ਕਰਮ ਨ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਅਤ ਕਿ ਸਿਖ ਦਾਰੀ ਸਰਮਾਰ ਕਰੂਤ ਜਥ
ਅਸਜਿਦ ਦ ਸਾਹਮਣ ਲੈ ਗਏ ਸਿਖ ਉਸ ਨ ਅਸਲਮਾਨ ਬਨਾ ਕ ਮੱਕ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸ ਨ
ਸੀ ਦੀ ਸਤੀ ਬਾਰ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਹੈ ਅਤ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਅਲਾਦ ਕਤਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਆ ਨ
ਿਰ ਅਸੂ ਦ ਪਤਾਤਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾ ਨਾ ਰਾਜੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕ ਰਾਜ ਭਾਗ ਮਾਣ ਰਹ ਨ
ਉਧਰ ਦਿੱਲੀ ਦ ਮੰਤਰੀਮੰਡਲ ਕਸਬ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸ ਹੀਰੇ ਅਸਬਾਬ ਦੀ ਬਲਦਾਰਤ ਦ
ਿਰਹਾ ਹੈ।

ਅਸਤੀਆ ਗਲਾ ਸਿਰ ਪੁਸ ਨ ਕਰਦੀਆ ਹਨ। ਸ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਿਸਸ ਸਕਦਾ ਦਿਆ
ਨਨੀ ਟਿਕਾ ਚਾਹਿਦਾ, ਜਿਸ ਕ ਮਰ ਮਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਪੈਦਾ ਨ
ਕ ਜਿਣ ਚਾ ਿਨਆਰ ਿ ਆਦਰ ਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰ ਸਿਖ ਸਨ, ਉਹ ਬੰਦਾ ਦਿਆ ਨ
ਕਰ ਿਰਾ ਨ ਸ ਕਰਮ ਸਿਘ ਨ ਿਸਮ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰ ਿਖਆਕਾਨ
ਪਸਨਾ ਸਵਾ ਤਰੀ ਰ ਿਹਾ ਅਤ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹ ਤੁਹਾ ਬਲਵਨ ਸਿਘ ਨ ਿਸਮ ਸਬ
ਫੈਸਲ ਸਬਧ ਦ ਤ ਹਨ ਿ ਦੀ ਸ ਨ ਅਰਥ ਰੱਖਦ ਹਨ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਕਾਰਤਰ
ਗੁਰਦਿਤ ਸਿਘ ਿਆਣੇ

(3)

ਾ ਗ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ,

ਦਾਹ ਤ ਜੀ ਦ ਬਾਬਮਾ ।ਦਾਹ ਤਨ ਜੀ ਕੀ ਫਤਾ ।

ਮਹਾਸਮਾ ਦ ਿਤ ਲਾਸਮਾ ਦ ਸਿਸਮਿਸ਼ ਿਸਖ ਆਪ ਜੀ ਦ ਿੱਤਰ ਨਾ ਧਨਵਾਦ -

ਨਾਲਾਸ ਦ ਸਸਦਾ ਿਚ ਿਸਮ ਆਨਾ ਜੀ ਕਾਫ਼ ਸਿਆਣਿਆ ਦ ਨ ਸ ਨ

ਆਸਜਿਦ ਦ ਸਾਹਮਣ ਲੈ ਗਏ ਸਿਖ ਉਸ ਨ ਅਸਲਮਾਨ ਬਨਾ ਕ ਮੱਕ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸ ਨ
ਸੀ ਦੀ ਸਤੀ ਬਾਰ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਹੈ ਅਤ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਅਲਾਦ ਕਤਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਆ ਨ
ਿਰ ਅਸੂ ਦ ਪਤਾਤਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾ ਨਾ ਰਾਜੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕ ਰਾਜ ਭਾਗ ਮਾਣ ਰਹ ਨ
ਉਧਰ ਦਿੱਲੀ ਦ ਮੰਤਰੀਮੰਡਲ ਕਸਬ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸ ਹੀਰੇ ਅਸਬਾਬ ਦੀ ਬਲਦਾਰਤ ਦ
ਿਰਹਾ ਹੈ।

ਅਸਤੀਆ ਗਲਾ ਸਿਰ ਪੁਸ ਨ ਕਰਦੀਆ ਹਨ। ਸ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਿਸਸ ਸਕਦਾ ਦਿਆ
ਨਨੀ ਟਿਕਾ ਚਾਹਿਦਾ, ਜਿਸ ਕ ਮਰ ਮਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਪੈਦਾ ਨ
ਕ ਜਿਣ ਚਾ ਿਨਆਰ ਿ ਆਦਰ ਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰ ਸਿਖ ਸਨ, ਉਹ ਬੰਦਾ ਦਿਆ ਨ
ਕਰ ਿਰਾ ਨ ਸ ਕਰਮ ਸਿਘ ਨ ਿਸਮ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰ ਿਖਆਕਾਨ
ਪਸਨਾ ਸਵਾ ਤਰੀ ਰ ਿਹਾ ਅਤ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹ ਤੁਹਾ ਬਲਵਨ ਸਿਘ ਨ ਿਸਮ ਸਬ
ਫੈਸਲ ਸਬਧ ਦ ਤ ਹਨ ਿ ਦੀ ਸ ਨ ਅਰਥ ਰੱਖਦ ਹਨ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਕਾਰਤਰ
ਗੁਰਦਿਤ ਸਿਘ ਿਆਣੇ

(3)

ਾ ਗ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ,

ਦਾਹ ਤ ਜੀ ਦ ਬਾਬਮਾ ।ਦਾਹ ਤਨ ਜੀ ਕੀ ਫਤਾ ।

ਮਹਾਸਮਾ ਦ ਿਤ ਲਾਸਮਾ ਦ ਸਿਸਮਿਸ਼ ਿਸਖ ਆਪ ਜੀ ਦ ਿੱਤਰ ਨਾ ਧਨਵਾਦ -

ਨਾਲਾਸ ਦ ਸਸਦਾ ਿਚ ਿਸਮ ਆਨਾ ਜੀ ਕਾਫ਼ ਸਿਆਣਿਆ ਦ ਨ ਸ ਨ

ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ ਕਾਰਨ ਹੀ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਹਾਂ।

29-7-2000

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਠ

◆◆◆

ਅੰਦਰਕਥਾ

ਸਮਾਜਵਾਦਨਗਰ ਕੁਸ਼ਤੀ ਦੰਗਲਾਂ ਦੀ ਨਗਰੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਦੋਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਦੰਗਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੰਗਲ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੇ ਨਗਰ ਦੇ ਦੋ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਰਾਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਹੈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਗਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਸੱਠ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਮਨ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਪਿਓ-ਪੁੱਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਖਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਨ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਜੋ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਢਿੱਲੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦੰਗਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਹੈ ਰਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਜੋ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਧੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਭਰਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਲ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਖੇਡ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਹੀ ਖੇਡ ਜ਼ਖ਼ਮ ਭਰ ਵੀ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੰਗਲ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁੰਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਤ ਕਿਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਪੂਰਾ ਨਗਰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਭਰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੰਗਲ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁੰਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਤ ਕਿਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਪੂਰਾ ਨਗਰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਭਰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

◆◆◆

ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੰਗਲ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁੰਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਤ ਕਿਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਪੂਰਾ ਨਗਰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਭਰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(ਅ)

ਮਿਤੀ, ਪਟਿਆਲਾ 29-11

ਵਿਸ਼ਾ : ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਸਬੰਧੀ

ਸ਼ੀਮਾਨ ਜੀ,

ਉਪਰੰਕਤ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਪੱਤਰ ਮਿਤੀ 21-11-0 ... ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਲਗਭਗ ਮਕੰਮਲ ਹੈ ... ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣੀ ... ਧਸੀ ਹਨ ... ਤਸਵੀਰਾਂ ... ਇਸ ਵਿਚ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਜਾਂ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ... ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ... ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਸ਼ਾਨਾ ਮੱਤੇ ਵਿਰਸੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖ ਰਚਣ ਜੀ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਜੀ

ਧੰਨਵਾਦ ...

ਵਿਸ਼ਵਾਸਪਾਤਰ

ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕੋਸ਼)

ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ

ਪ

...

ਸ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬ ...

ਬੀ-257 ਰਣਜੀਤ ਐਵਨਿਊ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਮਿਤੀ ... 2002

ਵਿਸ਼ਾ : ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਸਬੰਧੀ

ਸੀਮਾਨ ਜੀ

ਉਪਰਕਤ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਪੱਤਰ ਮਿਤੀ 2-12-2002 ਦੇ ਸ਼ਲਾ ...

ਦੀ ਰਚਨਾ ਦ ਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹ ਸਕਣ ਦਾ ਸਾਨੂ ਅਫਸਸ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਗਾ।

(ਸ)

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਾਤਰ

ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ

ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ।

(ਸ)

ਮਾਣਯੋਗ ਹਰਮਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ...

ਸਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਤੇ ...

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਕਤੂਬਰ, 2000 ...

ਪੁਖਤਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾ ...

ਸਾਹਿਤ ਹਲਕੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਗੱਲ ਕੀ, ਤੇ ... ਤੇਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ...

ਮਨ ਸਾਹਿਤ ...

◆◆◆

ਵਿਸ਼ਾ: ਮੁੱਖ ਸਕੂਲੀ ਜਨਤਾ ਇਕੱਠਾਂ

ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ,

ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਾਹਿਬਾਨ

٤٠٨ مالیات

٤٠٨.١ مالیات کی شرح

مالیات کی شرح ۱۸ فیصد ہوگی۔ تاہم، ۱۰ لاکھ روپے تک کی سالانہ آمدنی پر شرح ۱۲ فیصد ہوگی۔

٤٠٨.٢ چھوٹ

(۱) مندرجہ ذیل پر مالیات سے چھوٹ حاصل ہوگی:

(الف) ۱۰ لاکھ روپے تک کی سالانہ آمدنی؛

(ب) زرعی آمدنی؛

(ج) ۲۵ سال سے زائد عمر کے افراد کی پنشن؛

(د) ۶۰ سال سے زائد عمر کے افراد کی سالانہ آمدنی ۲۵ لاکھ روپے تک۔

(۲) ذیلی دفعہ (۱) کے تحت چھوٹ حاصل کرنے کے لیے متعلقہ شخص کو ۳۱ دسمبر تک اپنا گوشوارہ جمع کرانا ہوگا۔

٤٠٨.٣ ٹیکس کٹوتی

(۱) ہر بینک، ڈاکخانہ یا مالیاتی ادارہ، جو کسی شخص کو ۱۰ لاکھ روپے سے زائد سالانہ سود ادا کرے، ۱۰ فیصد کی شرح سے ٹیکس کاٹے گا۔

(۲) ذیلی دفعہ (۱) کے تحت کٹوتی کی گئی رقم کا سرٹیفکیٹ ۱۵ دن کے اندر جاری کیا جائے گا۔

◆◆◆

٤٠٩ ٹیکس کی واپسی

٤٠٩.١ واپسی کا حق

(۱) اگر کسی شخص کی ادا کردہ ٹیکس کی رقم اس کی واجب الادا رقم سے زائد ہو، تو وہ زائد رقم کی واپسی کا حق دار ہوگا۔

(۲) واپسی کا دعویٰ گوشوارہ جمع کرانے کے ۱۲۰ دن کے اندر کیا جائے گا۔

٤٠٩.٢ واپسی کا طریقہ

(۱) واپسی کا دعویٰ ایک فارم پر کیا جائے گا جو کمشنر کی ہدایت پر مقرر کیا جائے گا۔

(۲) دعویٰ کے ساتھ درج ذیل دستاویزات منسلک کی جائیں گی:

(الف) ٹیکس کٹوتی کے سرٹیفکیٹ؛

(ب) ادائیگی کی رسیدیں؛

(ج) کوئی اور دستاویز جو کمشنر طلب کرے۔

٤٠٩.٣ تاخیر پر سود

(۱) اگر واپسی ۹۰ دن کے اندر ادا نہ کی جائے، تو ہر ماہ کی تاخیر پر ۱ فیصد کی شرح سے سود ادا کیا جائے گا۔

(۲) سود کا حساب واپسی کے دعویٰ کی تاریخ سے ادائیگی کی تاریخ تک لگایا جائے گا۔

٤٠٩.٤ مسترد کرنے کا اختیار

(۱) کمشنر کسی دعویٰ کو مسترد کر سکتا ہے اگر وہ غلط یا نامکمل ہو، بشرطیکہ اسے ۱۵ دن کا نوٹس دیا جائے۔

(۲) مسترد کرنے کے خلاف اپیل ۳۰ دن کے اندر کی جا سکتی ہے۔

٤٠٩.٥ جرمانہ

(۱) اگر کوئی شخص جان بوجھ کر غلط دعویٰ کرے، تو اس پر ۵۰ ہزار روپے تک جرمانہ عائد کیا جا سکتا ہے۔

(۲) جرمانہ عائد کرنے سے پہلے متعلقہ شخص کو سماعت کا موقع دیا جائے گا۔

ਅੰਤਰਾ ੫

ਕੋਕਰਦ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਸੋਢਲ ਧਰਮ ਪਹਾੜ ਕਮਨੀ ਬੈਮਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਸੋਸ

ਫੋਲ ਚਿੰਨ੍ਹੇ ਮਿਸ ਦਾ ਪੁਰਤੀ ਚੋਹ ਨਾ ਪਰਦਾ ਸਭ

ਸਰਦਾਰ ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਤ

ਬੀ ਰਤਾ ਸਾਰਾ ਦੀ

ਅੰਤਰਤਾਰ

ਪ੍ਰਮਾਰ ਨਾਰਦਾ ਬਸਦੇ ਤੇ ਸੰਘ। ਸੰਤ

ਛਾਪਾਰ ਸੀ ਕੀ ਮਾਰਮਾ ਛਾਪ ਗਤ ਮਾਂ ਕੀ ਦਾਸੰਤ॥

ਅਸ ਮੀ ਦੇ ਪਿੰਤ ਪਾਰਸ ਮਰਾ ਪਾ ਨ ਪਸ਼ਾ ਸਾਰਾ ਸਾਰ ਤਸਾ ਪਿਆ ਪਾਰਾ

ਅਸ ਸੀ ਪੀ ਸਰੇ ਪਾਰਾ ਪਾਰਿਸ਼ ਦੇ ਸਾ ਧਾਰਾ ਸਾਰਾ ਤਸਾ ਪਿਆ ਪਾਰਾ

ਸਸ ਤੁਸ ਦੀ ਸਤੁੰ ਦੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ

ਸ ਸਮਾਰ ਰਾਰ ਦੀ ਸਾਰ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ

ਸਮਸਾ ਸਾਰ ਦੀ ਸਾ ਸਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ

ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ

ਸਮਸੀ ਸਾ ਸਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ ਪਾਰਾ

ਦਰਦ ਸਭੋ ਤਿਆਗ ਹੈ

ਪ੍ਰਮਾਰ ਤ ਸਾਂਤਰ = ਸਾ ।

ਅਸਤਰ

ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ

ਸਾਰ ਸਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਰਾਂਤ ਪ੍ਰਤਾਪ

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰਦਾਰਾਂਤ ਸਿੰਘ ਮਾਰਾ ਪਰਸ਼ ਸਿਮਰਤਾਰ ਦਿਵਾਨਾ ਧਾਰਾਂਤ ਤਸਾਰਾਂਤ

ਪ੍ਰਮਾਰ ਸੁਰਦਾਰ ਦੁਸ਼ ਦਰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੁਸ਼ਾ ਛਾਰਾ ਸਾ ਸਾਰਾਂਤਸਾਰਤ ਛਾ ਸਾਰਾਂਤ ਪਾਰਾ

ਸਾਰ

ਦੁਸ਼ਾਰਾਂਤ

ਛੀ

ਪ੍ਰਮਾਰਾਂਤ

ਸਾਰ ਸਾਰ

ਦੁ ਸਾਰਾਂਤਸਾਰ ਸਾ

ਸਾਰਾ ਸਾ ਸਾਰਾਂਤ

ਸਾ ਸਾਰਾਂਤਸਾਰ ਸਾ

ਸਾਰਾਂਤ ਸਾਰਾਂਤ

ਸਾਰਾਂਤ ਸਾਰਾਂਤ

ਸਾਰਾਂਤ ਸਾਰਾਂਤ

ہر سال ۱۵ مارچ کو ہم اس جگہ جمع ہوتے ہیں جہاں کبھی ایک بڑا برگد کا درخت تھا۔ اب وہاں صرف ایک ٹوٹا ہوا تنا باقی ہے، جس پر لوگوں نے اپنے نام اور دعائیں لکھ رکھی ہیں۔ میرے دادا کہتے تھے کہ اس درخت کے نیچے بیٹھ کر فیصلے کیے جاتے تھے، اور جب تک وہ کھڑا رہا، گاؤں میں کوئی جھگڑا عدالت تک نہیں پہنچا۔

پہلی بار میں یہاں آٹھ برس کی عمر میں آیا تھا۔ ابو نے میرا ہاتھ پکڑ کر کہا تھا کہ غور سے دیکھو، کیونکہ ایک دن تمہیں یہ سب دوسروں کو بتانا ہوگا۔ اس وقت میں سمجھا نہیں تھا، مگر آج سمجھ آتا ہے کہ یادیں بھی ایک طرح کی امانت ہوتی ہیں۔ اگر ہم انہیں سنبھال کر نہ رکھیں تو وقت انہیں چپ چاپ مٹا دیتا ہے۔

اس سال ہم نے تنے کے گرد ایک چھوٹا سا احاطہ بنایا ہے تاکہ بکریاں اور راہگیر اسے نقصان نہ پہنچائیں۔ ہر شخص نے اپنی استطاعت کے مطابق کچھ نہ کچھ دیا۔ کسی نے اینٹیں دیں، کسی نے سیمنٹ، اور کسی نے صرف اپنا وقت۔ شام تک یہ کام مکمل ہو گیا، اور ہم نے وہاں ایک نیا پودا لگایا۔ امید ہے کہ یہ پودا بھی کبھی اتنا ہی گھنا سایہ دے گا جتنا پرانا درخت دیتا تھا۔

بلاک کا آپریشن تھیٹر صبح سات بجے کھلتا ہے، مگر ڈاکٹر فرحان ہمیشہ اس سے پہلے پہنچ جاتے ہیں۔ وہ کہتے ہیں کہ مریض کا دن اس کے ڈاکٹر کے دن سے پہلے شروع ہوتا ہے، اور اگر ہم اس حقیقت کو نہ سمجھیں تو ہم کبھی اچھے معالج نہیں بن سکتے۔ ان کی یہ بات ہم سب کے لیے ایک اصول بن چکی ہے۔

آج ہمارے سامنے ۲۷ سالہ خاتون تھیں جنہیں گردے کی پتھری کا شدید درد تھا۔ ان کے شوہر باہر بیٹھے تھے اور بار بار پوچھ رہے تھے کہ کیا آپریشن ضروری ہے۔ ڈاکٹر فرحان نے انہیں تسلی دی اور کہا کہ ہم پوری کوشش کریں گے کہ چیرا کم سے کم ہو۔ یہ سن کر ان کے چہرے پر پہلی بار کچھ اطمینان دکھائی دیا۔

آپریشن تین گھنٹے جاری رہا۔ ہم نے لیپروسکوپک طریقہ اختیار کیا، جس میں صرف چند چھوٹے سوراخ کیے جاتے ہیں۔ ریکوری روم میں مریضہ کو ہوش آیا تو پہلا سوال یہ تھا کہ کیا سب ختم ہو گیا۔ جب ہم نے ہاں کہا تو ان کی آنکھوں میں آنسو آ گئے۔ یہ آنسو درد کے نہیں، راحت کے تھے، اور ہم سب نے یہ فرق صاف محسوس کیا۔

ਪੰਨਾ ੪੭

ਛਾਵਣਦੇ ਸੁਖਵਿਆਲ ਪਿਆ ਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੁਜ਼ੀ

ਸਾਡੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਾਰ ਮਦਾਖ਼ ਦਾਣ ਲਈ ਆਰਿਆਂ ਵਿਖਾ

ਪਿੰਡ ਬੱਦਨ ਦੇ ਇਹ ਵਿਆਹ ਸੰਬੰਧ

ਗੁਰਸਤਨ ਜੀ ਛਿਆਨਵੇਂ ਸੰਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀੜਸ ਨੇ ਸੰਨ ੧੯੫੬ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ

ਪੰਨਾ ੫੨

◆ ◆ ◆

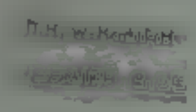

ਪ੍ਰੋ. ਵਾਲਟਰ ਮੈਕਨਾਈਟ

ਪ੍ਰੋ. ਵਾਲਟਰ ਮੈਕਨਾਈਟ ਦੀ ਸਮਾਧੀ

ਸਮਾਧ ਦੇਖਣਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਲ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਮੈਕਨਾਈਟ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲੇਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਸਿਰਹਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਤਾਜ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਚਾਦਰ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲਦਾਨ ਹੈ। ਫੁੱਲਦਾਨ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਹਨ। ਫੁੱਲਦਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਪਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਖਿੜਕੀ ਹੈ। ਖਿੜਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ, ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਤ ਭਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਗੱਲ ਸੀ — ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਜੋ ਮੈਂ ਲਿਖਣੀ ਸੀ, ਪਰ ਲਿਖ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ, ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਲਿਖੀ, ਫਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜੀ ਲਿਖੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ — "ਪਿਆਰੇ"। ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਿਆ।

ਕਈ ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਕਾਗ਼ਜ਼ ਉੱਤੇ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਧੱਬੇ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਵਧੇ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਲਿਖਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਾਂ, ਕਿੰਨਾ ਲਿਖਾਂ। ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਲਮ ਚੁੱਕਦਾ, ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਡਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ।

ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਮੈਂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਕਹੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਸਕੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੁਰੰਤ ਸਮਝ ਸਕੋ।

ਮੈਂ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਮੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖ਼ੁਦ ਜਾਵਾਂਗਾ।

◆ ◆ ◆

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਉੱਠ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਭਰ ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਸਵਾਲ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ — ਕੀ ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੱਲੇਪਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ?

ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ, ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਲਿਖੀ, ਫਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜੀ ਲਿਖੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ — "ਪਿਆਰੇ"। ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਿਆ।

ਕਈ ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਕਾਗ਼ਜ਼ ਉੱਤੇ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਧੱਬੇ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਵਧੇ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਲਿਖਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਾਂ, ਕਿੰਨਾ ਲਿਖਾਂ। ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਲਮ ਚੁੱਕਦਾ, ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਡਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ।

ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਮੈਂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਕਹੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਸਕੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੁਰੰਤ ਸਮਝ ਸਕੋ।

ਮੈਂ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਮੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖ਼ੁਦ ਜਾਵਾਂਗਾ।

◆ ◆ ◆

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਉੱਠ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਭਰ ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਸਵਾਲ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ — ਕੀ ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੱਲੇਪਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ?

ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਣਵੇਆ ਮਾ ਦਾ ਵਰਤ ਨ ਨੇ ਤੁ ਮਾਵ ਸਾ ਮਿਤਰ ਮੰਤ ਮਿਸ ਮਾਰ ਮਾ ਮਾ
ਰਹਿਆ। ਚੁਚਿ ਬਾਬਾ ਸੁਖਾ ਸਿਘ ਬਾਰ ਮਨ ਵਿਚਾਰ ਆਪ ਨਾਲ ਸਿਮਰ ਮਾ ਮਾ ਮਾ
ਨਾਲ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਾ ਪੱਕੀ ਰਾਹਾਰ ਕਾ ਹੀ ਸੁਝਾ ਕਰਾਗੇ

ਆਪਕੀ ਆਗਿਆਕਾਰ
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧ

(ਅ)

ਡਾਕਟਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਮਾਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਪਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਹਾਰ ਵਾਲੇ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ

Z(PARCC 6028 PPP PARCC EZ
0 H45 A 5 DF HRADI N2 6 21 22
S BAIWANT SINH,
257-B RANJIT AVENUE
AMRITSAR

SEND THE MATERIAL IWILT EXTEND MY FULL
CO OPERATION TO YOU
DR HARBHAJAN SINGH
C OI
I DNDN A 1662 I DNST 0083 HSMSF M0063 PD MSS X

ਡਾਕਟਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾਖ ਚਿਠੀ ਚਿਠੀ ਨਵਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਬਾਰੇ? ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ

ਸਵਾ ਵਿਖ

ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿਘ
ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਵਿਸ਼ਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਬਿਤਾਂਤ ਤੇ ਦੁਖਾਂਤ' ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਲਮਬਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਧਾਈ ਬਾਰੇ।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀਓ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥

ਮਰ ਨਾਲ
ਜਿਸ ਜੀਓ ਬਾਬਾ ਬਦ
ਨਜੋਮ ਪਾਪਤੀਆਂ।

। ਜਿਸ ਪੰਤ ਨਹੀਂ ਕ।

ਮਿਲਿਆ ਚਿੱਠੀ-ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਾਫ਼ਲਾ ਲੰਮਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ, ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਵਕੀਲ, ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰ, ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਸਭ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ।

ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ। ਇਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ।

(ਅ)

ਡਾਕਟਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਤਾਰ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਂਦਾ

ZC PARCCC0028 PPP PARCC FZ
6 1135 A 5 DEBRADUN2-6 21/22
S. BALWANT SINHG
257-B RANJIT AVENNUE
AMRISTAR

SEND THE MATERIAL IWILL EXTEND MY FULL
CO-OPERATION TO YOU
DR HARBHAJAN SINGH
COL____

UDNDNA 0062 UDNNFT 0083 BSMSFM0063 PJLMSS 012

(ਏ)

ਡਾਕਟਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਚਿੱਠੀ-ਸਰਕੂਲਰੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਰਿੰਟ ਕਰਨ ਦੀ
ਦਲੇਰੀ ਬਾਰੇ? ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ

ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ

ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ,
ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਵਿਸ਼ਾ : ਪ੍ਰਸ਼ਤਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਤੇ ਦੁਆਰਾ' ਨਾਵੇ ਕਿਤਾਬ
ਜਲਮੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹਾਰੀ ਬਾਰੇ।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀਓ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

ਮੰਤਰ ਤੁਸੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ
(ਨੀਤੀ) ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਸਾਹਤਾ ਪ੍ਰਿਪਕਿਰਤ
ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਨਾਰਾਜਗੀ ਨੂੰ ਅੱਖਿ ਪਰੋਖੇ
ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਸਮਤਾਵਾਦੀਆਂ 'ਤੇ
ਅਧਾਰਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਾਣ-
ਪਛਾਣ ਲਿਖ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਦਸ ਆਪਣੇ
ਖਰਚੇ ਦੀ ਛੋਟ ਕਾਪੀ ਵੱਸ ਜੋਵੇਗਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਅਤੇ
ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰਬਰ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ।

ਆਪਜੀ ਦਾ ਸੁਭਚਿੰਤਕ
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘਬਹਿਰੂ

ਅੰਸ ਤੱਕ ਲਿਨ੍ਹਾ ਵੀਰ ਵੇਦੀ ਸਵਾਧ
ਨਹੀ ਆਇਆ
ਮਿਤੀ 24-6-2004 ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘਬਹਿਰੂ

◆◆◆

ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ ਬਹੋੜੂ ਦਾ ਜਨਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ ਬਹੋੜੂ ਵਿਖੇ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਪਿੰਡ ਸਾਂਗਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਿਟੀਰਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਸੰਨ 1943 ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੀ ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. (ਐਗਰੀਕਲਚਰ) ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸੰਨ 1979 ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚੋਂ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਫਲ ਕਿਸਾਨ, ਸਫਲ ਬਾਗਬਾਨ ਅਤੇ ਸਫਲ ਮੱਝਾਂ ਦੇ ਪਾਲਕ ਵੀ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ, ਨੇਪਾਲ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਥਾਂਵਾਂ ਦੇਖ ਕੇ, ਲੋਕ-ਮਨਾਂ ਤੇ ਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਸੰਨ 1984 ਵਿਚ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੇ ਹਜਾਰਾਂ ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ 1984 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਹਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਏ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵਲ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂਤ ਕਿਉਂ ਵਾਪਰੇ। ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮਿਲੀ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੁਖਾਂਤ ਫਿਰ ਨਾ ਵਾਪਰਨ।

ਉਹ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਲੇਖਕ ਹਨ। ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਡਰ ਅਤੇ ਭੈਅ ਤੋਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ "ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂਤ" ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।